

Ministry of Education and Science of Ukraine
State Agrarian and Engineering University in Podilya
Economic Faculty

**ACTUAL PROBLEMS
OF AGRARIAN ECONOMY:
THEORY, PRACTICE, STRATEGY**

**COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS
of International Scientific and Practical Conference
dedicated to the 45 anniversary of the Economic Faculty
of State Agrarian and Engineering University in Podilya**

**October 12-13, 2017
Ukraine, Kamianets-Podilskyi**

Kamianets-Podilskyi
2017

Editorial board:

Ivanysyn V.V., DrSc, Prof. (Economy), rector – chairman of the editorial board (Ukraine); **Havrylianchyk R.Iu.**, Principal Vice-Rector of State agrarian and engineering university in Podilya, Ph.D. (Ukraine); **Bilyk T.L.**, Ph.D in Economics (Ukraine); **Pecheniuk A.V.**, Ph.D in Economics, asc. prof. (Ukraine); **Misiuk M.V.**, DrSc, Prof. (Economy), dean Faculty of Economy (Ukraine); **Sabluk P.T.**, DrSc, Prof. Economy (Ukraine); **Malik M.I.**, DrSc, Prof. Economy (Ukraine); **Parmakly D.M.**, DrSc, Prof. Economy (Republik Moldau); **Dan Marius Voicilas**, PhD, Associate Professor (Romania); **Drago Cvijanovic**, Ph. D. Dean, full professor (Republic of Serbia); **Marija Mandaric**, Ph. D. assistant Professor (Republic of Serbia); **Dejan Sekulić**, Ph.D., Teaching Assistant (Republic of Serbia); **Jaroslav Golebiewski**, Assoc. Prof. Ph. D (Republic of Poland); **Marian Podstawka**, Professor dr hab. (Republic of Poland); **Agata Malak-Rawlikowska**, PhD (Republic of Poland); **Anna Jasiulewicz**, PhD (Republic of Poland); **Miroslaw Wasilewski**, Dr hab., WULS professor (Republic of Poland); **Serhij Zabolotnyy**, PhD (Republic of Poland); **Joanna Szwacka-Mokrzycka**, PhD – Associate professor WULS-SGGW (Republic of Poland); **Czeslaw Nowak**, Dr. hab. inż. Republic of Poland); **Synelnikov V.M.**, PhD in Economics, Associate Professor (Republic of Belarus); **Stelmashchuk A.M.**, DrSc, Prof. (Economy) (Ukraine); **Voloshchuk K.B.**, DrSc, Prof. (Economy) (Ukraine); **Chykurkova A.D.**, DrSc, Prof. (Economy) (Ukraine); **Rudyk V.K.**, DrSc, Associate professor (Ukraine); **Tsvihun I.A.**, DrSc, Associate professor (Ukraine); **Popovych M.D.**, DrSc, Prof. (Philosophy) (Ukraine); **Yasynetska I.A.**, DrSc, Associate professor (Ukraine); **Melnychuk O.V.**, PhD in Economics, Associate Professor (Ukraine); **Zahnitko L.A.**, PhD in Economics, Associate Professor (Ukraine); **Korzhenevska N.L.**, PhD in Economics, Associate Professor, Vice dean for research activities, Faculty of Economics (Ukraine); **Semenyshena N.V.**, PhD in Economics, Associate Professor (Ukraine).

A45 «Actual problems of agrarian economy: theory, practice, strategy»: collection of scientific papers of Intern. scient.-pract. confer., dedicated to the 45 anniversary of the Economic Faculty of State Agrarian and Engineering University in Podilya (October 12-13, 2017, Kamianets-Podilskyi). – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – 384 p.

ISBN 978-966-496-426-2

The collection contains scientific presentations by International scientific-practical conference «Actual problems of agrarian economy: theory, practice, strategy», dedicated to the 45 anniversary of the Economic Faculty of State Agrarian and Engineering University in Podilya which was held on October 12-13, 2017, on actual economic, social and environmental problems and directions of development Ukraine and other countries and modern society in general.

UDC 63.001:65.001:30.001:10.001

*Recommended for publication by Academic Council
of State Agrarian And Engineering University in Podilya
(protocol № 3, from 28.09.2017)*

ISBN 978-966-496-426-2

© State Agrarian and Engineering
University in Podilya, 2017

Міністерство освіти і науки України
Подільський державний аграрно-технічний університет
Економічний факультет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, СТРАТЕГІЯ

**ЗБІРНИК ТЕЗ
міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 45-річчю економічного факультету
Подільського державного аграрно-технічного
університету**

**12-13 жовтня 2017 року
Кам'янець-Подільський, Україна**

Кам'янець-Подільський
2017

Редакційна колегія:

Іванишин В.В., д.е.н., професор, ректор – голова редакційної колегії (Україна); **Гаврилянчик Р.Ю.**, к.с.н., доцент, (Україна); **Білик Т.Л.**, к.е.н. (Україна); **Печенюк А.В.**, к.е.н., доцент, (Україна); **Місюк М.В.**, д.е.н., професор, декан (Україна); **Саблук П.Т.**, д.е.н., академік (Україна); **Малік М.Й.**, д.е.н., академік (Україна); **Пармакли Д.М.**, д.х.е.н., професор (Республіка Молдова); **Войцилас Д. М.**, д.е.н., професор (Румунія); **Цвіянович Д.**, д.е.н., професор (Республіка Сербія); **Мандарик М.**, к.е.н., доцент (Республіка Сербія); **Голубієвський Я.**, к.е.н., доцент, декан (Республіка Польща); **Подставка М.**, д.е.н., професор (Республіка Польща); **Малак-Равліковська А.**, к.е.н., доцент (Республіка Польща); **Ясулевич А.**, к.е.н., доцент (Республіка Польща); **Василевський М.**, к.е.н., доцент (Республіка Польща); **Заболотний С.**, к.е.н., доцент (Республіка Польща); **Сваска-Мокржиска Д.**, к.е.н., доцент (Республіка Польща); **Новак Ч.**, д.е.н. професор (Республіка Польща); **Синельніков В.М.**, к.е.н., доцент, декан (Республіка Білорусь); **Стельмащук А.М.**, д.е.н., професор, (Україна); **Волощук К.Б.**, д.е.н., професор, (Україна); **Чикуркова А.Д.**, д.е.н., професор (Україна); **Рудик В.К.**, д.е.н., доцент (Україна); **Цвігун І.А.**, д.е.н., доцент (Україна); **Попович М.Д.**, д.ф.н., професор (Україна); **Ясинецька І.А.**, д.е.н., доцент (Україна); **Мельничук О.В.**, к.е.н., доцент (Україна); **Загнітко Л.А.**, к.е.н., доцент (Україна); **Корженівська Н.Л.**, к.е.н., доцент (Україна); **Семенішена Н.В.**, к.е.н., доцент (Україна).

А45 «Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія»: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 45-річчю економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету (Кам'янець-Подільський, 12-13 жовтня 2017 року). – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. – 384 с.

ISBN 978-966-496-426-2

Збірник містить наукові доповіді Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія», присвяченої 45-річчю економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету (Кам'янець-Подільський, 12-13 жовтня 2017 року) з актуальних питань економіки, підприємництва, торгівлі, біржової діяльності, менеджменту, публічного управління та адміністрування, обліку і оподаткування, фінансів, банківської справи та страхування, інформаційних технологій, значимості соціально-гуманітарних дисциплін у системі підготовки майбутніх фахівців для агропромислового комплексу.

УДК 63.001:65.001:30.001:10.001

Рекомендовано до друку вченою радою ПДАТУ
(протокол № 3 від 28.09.2017 р.)

Відповідальний за випуск:
д.е.н. **Місюк М.В.**

Відповідальність за зміст і достовірність публікації несуть автори наукових доповідей. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії збірника.

ISBN 978-966-496-426-2

© Подільський державний аграрно-технічний університет, 2017

DEARS SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL WORKERS, COLLEAGUES AND STUDENTS!

2017 marks a significant event – the 45th anniversary of State Agrarian and Engineering University in Podilya Economic Faculty foundation. In 1972, the Economic department was opened at the agronomic faculty of Kamianets-Podilskyi Agricultural Institute, and two groups were admitted to the first course: economists-organizers and economists on accounting with the total number of 50 people. In 1974, on the basis of this department, the Economic Faculty was organized with admission of 150 students for full-time and 50 for extramural form of study.

Today there are 5 departments at the Economic Faculty: management, public management and administration; accounting and taxation; information technologies; economics, entrepreneurship, trade and exchange activities; finance, banking and insurance. Scientific and pedagogical staff train young specialists up to educational degrees of Bachelor, Master. Admission to postgraduate and doctoral studies in specialties «Economics and management of national industry» and «Economics and management of enterprises (according to types of economic activity)» is held.

The scientists' efforts of the Economic Faculty are aimed at carrying out fundamental research, applied scientific and scientific-technical (experimental) development, providing scientific and technical services, conducting scientific and scientific-technical expertise, training scientific personnel, developing and preserving the scientific infrastructure.

Priority areas of scientific and international activities are:

- formation of the strategy and priorities for innovative development of agrarian sector of economy in globalization context;

- exchange programs for students, post-graduate students, scientific-pedagogical and scientific workers;
- organization of abroad internship for students and teachers;
- participation in joint projects for grants;
- international relations usage to enhance the image and effectiveness of university resources application.

The International anniversary Scientific and Practical Conference «Actual Problems of Agrarian Economy: Theory, Practice, Strategy» is dedicated to the 45th anniversary of the Economic Faculty foundation; it will make possible to determine the agrarian economy main tasks, the solution of which will influence the agriculture transformation into a highly intensive and profitable industry capable of providing the population with food, raw materials, and for export with exports. In deed, the economy condition and the food security of Ukraine, the domestic and for export markets development depend on the level of agro-industrial complex progress.

Dear colleagues! I sincerely congratulate all employees and students of the Economic Faculty of the University with the 45th anniversary, I wish you good health, creative inspiration, further prosperity, new discoveries and recognition in training of highly qualified specialists.

Ivanishyn Volodymyr Vasylovych
Rector, State Agrarian and Engineering
University in Podilya,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Academician of AESU and ISA,
Honored Worker
of Agriculture of Ukraine

ШАНОВНІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ, КОЛЕГИ ТА СТУДЕНТИ!

2017 рік знаменує значна подія – 45-річчя з дня заснування економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету. В 1972 році при агрономічному факультеті Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту було відкрито економічне відділення і здійснено прийом на перший курс двох груп: економістів-організаторів і економістів з бухгалтерського обліку загальною чисельністю 50 осіб. В 1974 році на базі цього відділення організовано економічний факультет з набором 150 студентів на денну і 50 – на заочну форми навчання.

Сьогодні на економічному факультеті 5 кафедр: менеджменту, публічного управління та адміністрування; обліку і оподаткування; інформаційних технологій; економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності; фінансів, банківської справи та страхування, науково-педагогічні працівники яких готують молодих фахівців за освітніми ступенями бакалавра, магістра. Проводиться набір до аспірантури та докторантури за спеціальностями «Економіка та управління національним господарством» і «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)».

Зусилля науковців економічного факультету спрямовані на проведення фундаментальних досліджень, прикладних наукових і науково-технічних (експериментальних) розробок, надання науково-технічних послуг, проведення наукової і науково-технічної експертизи, підготовку наукових кадрів, розвиток і збереження наукової інфраструктури.

Пріоритетними напрямками наукової та міжнародної діяльності є:

- формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації;
- програми обміну студентами, аспірантами, науково-педагогічними та науковими працівниками;
- організація стажування студентів та викладачів за кордоном;
- участь у спільних проектах на отримання грантів;
- використання міжнародних зв'язків для підвищення іміджу та ефективності використання ресурсів університету.

Міжнародна ювілейна науково-практична конференція «Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія», присвячена 45-річчю заснування економічного факультету дозволить визначити головні завдання аграрної економіки, від вирішення яких залежить перетворення сільського господарства у високо інтенсивну і рентабельну галузь, здатну забезпечити населення продуктами харчування, промисловість сировиною, а зовнішню торгівлю – експортною продукцією. Адже від рівня розвитку агропромислового комплексу залежить стан економіки і продовольча безпека України, розвиток внутрішнього і зовнішнього ринків.

Шановні колеги! Щиро вітаю всіх співробітників та студентів економічного факультету університету з 45-річним ювілеєм, бажаю міцного здоров'я, творчого натхнення, подальшого процвітання, нових відкриттів і визнання у підготовці висококваліфікованих фахівців.

Іванишин Володимир Васильович,
ректор Подільського державного
аграрно-технічного університету,
доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник
сільського господарства України

Секція 1

ЕКОНОМІКА, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Белей Світлана

к.е.н., доцент,

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича,

м. Чернівці, Україна

МІСЦЕ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОРЕГІОНУ «ВЕРХНІЙ ПРУТ»

Найважливішою ознакою світу у третьому тисячолітті є стрімке наростання процесів глобалізації. В руслі таких змін спостерігається формування та інтенсифікація системи транскордонних економічних зв'язків. Транскордонне співробітництво базується на взаємоузгодженні та поєднанні інтересів його суб'єктів та учасників, які представляють суміжні прикордонні території у вирішенні спільних проблем територіального розвитку та забезпеченні взаємодоповнюваності їх економік та ефективного використання потенціалу їх розвитку [1].

Розвиток транскордонного співробітництва спрямований у першу чергу на забезпечення високої якості життя мешканців прикордонних територій, інфраструктурне забезпечення відповідних територій, вирішення спільних проблем суміжних територій. Транскордонне співробітництво має складну структуру, кожна з сфер якого дотична до проблематики розвитку сільських територій. Інтенсивність та успішність транскордонного співробітництва залежить від подолання диспропорцій та асиметрій розвитку сільських територій, тобто від рівня розвитку сільських територій [2].

Єврорегіон «Верхній Прут» об'єднує прикордонні райони України, Румунії та Молдови, він був створений 22 вересня 2000 року [3]. Важливим напрямом регіонального партнерства України, Румунії і Молдови слід назвати співробітництво в галузі сіль-

ського господарства [4]. Поглиблення транскордонного співробітництва відкриває нові можливості для активізації діяльності на сільських територіях та отримання синергетичного ефекту від переплетення відтворювальних потенціалів сільських територій та суб'єктів, що на них розташовані. Тому розвиток сільських територій Чернівецької області потрібно розглядати у контексті транскордонного співробітництва. Розвиток сільських територій Чернівецької області потребує подолання диспропорцій їх розвитку порівняно з сільськими територіями Сучавського та Ботошанського повітів Румунії, посилення інноваційно-інвестиційної активності, виявлення і ефективного використання відтворювального потенціалу [5].

Про неналежний рівень розвитку сільських територій Чернівецької області Єврорегіону «Верхній Прут» свідчать:

1. Низькі обсяги валового регіонального продукту та валової доданої вартості у розрахунку на одну особу.

2. Обмежене використання експортного потенціалу сільських територій

3. Низький рівень оплати праці, зниження мотивації до праці, посилення тінізації ринку праці та збільшення рівня прихованого безробіття.

4. Неналежний рівень підприємницької активності та значна трудова міграція населення. Темпи зменшення кількості діючих підприємств перевищують темпи збільшення новостворених; значна питома вага збиткових підприємств, яка має тенденцію до збільшення.

Розвитку сільських територій Чернівецької області Єврорегіону «Верхній Прут» перешкоджає низка чинників:

1. Істотні диспропорції територіальної структури виробництва.

2. Неналежність планування та ефективного використання існуючих і потенційних переваг сільських територій, а також обмеженість фінансових ресурсів для реалізації інноваційно-інвестиційних проектів.

3. Неналежне облаштування кордонів та нерозвиненість прикордонної інфраструктури.

4. Значні масштаби контрабанди (як її обсяги, так і питома вага залученого населення), які становлять загрозу економічній безпеці прикордонних сільських територій, регіону і держави в цілому.

5. Значна зношеність та низька якість ресурсного потенціалу, масова трудова міграція робочої сили.

Отже, сучасний стан розвитку сільських територій Чернівецької області є процесом нерівномірним, асинхронним і непропорційним. Відповідно до стратегії розвитку сільських територій Єврорегіону «Верхній Прут» основними напрямками діяльності Єврорегіону «Верхній Прут» у контексті розвитку сільських територій є: єдність регіону, зміцнення регіону, сприяння розвитку сільських територій, захист довкілля. Розвиток сільських територій Чернівецької області має бути спрямованим на реалізацію сучасних програм розвитку підприємництва, орієнтованих на залучення коштів трудових мігрантів та учасників прикордонної торгівлі у сферу легального бізнесу: транскордонний туризм, галузі інфраструктури і транзитних послуг, створення та функціонування гуртівень, складів, виставково-ярмаркових центрів, активізацію підсобних промислів тощо.

Список використаних джерел

1. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21 травня 1980 р., м. Мадрид) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_106.
2. Белей С.І. Перспективи розвитку сільських територій в контексті українсько-румунської транскордонної співпраці Єврорегіону «Верхній Прут» / С.І. Белей, О.В. Зибарева // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – Вип. 6. – С. 31-36.
3. Бройде З.С. Єврорегіон «Верхній Прут» – конституювання, конкретні завдання, перспективи / З.С. Бройде. – К.: КНЕУ, 2008. – 208 с.
4. Статут Єврорегіону «Верхній Прут» // Поточний архів Секретаріату Ради Єврорегіону «Верхній Прут».
5. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Румунією. Офіційний сайт Посольства України в Румунії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/ukrainero/regions>.

Богачик Сергій

керівник Кам'янець-Подільської філії ТОВ СП «Нібулон»,

аспірант ПДАТУ

*Науковий керівник: к.е.н., доцент **Волощук Ю.О.***

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Головною причиною низької інноваційної активності вітчизняних виробників є відсутність економічних механізмів зацікавленості у впровадженні інновацій у виробництво. В більшості випадків підприємства проводять інноваційну діяльність самостійно через обмежені фінансові можливості. Технічний рівень продукції вітчизняного виробництва знижується, впроваджуються в основному нововведення, які не потребують значних фінансових витрат [1].

Серед проблем, які суттєвим чином впливають на використання та впровадження інновацій в аграрному виробництві вчені виділяють такі як:

- відсутність інформації про інновації та їх впровадження в аграрних підприємствах;
- складні та довготривалі процедури розгляду інноваційних проектів;
- проблеми фінансово-кредитного забезпечення інноваційної діяльності із збереженням спеціалізації підприємств;
- високі ризики можливих збитків у зв'язку зі значними витратами виробництва на впровадження інновацій, невизначеність ринку збуту виробленої продукції;
- невідповідність вітчизняної нормативної бази та техніко-технологічних стандартів вимогам на світовому ринку;
- нестача в аграрних підприємствах обігових коштів та їх залежність від зовнішніх джерел фінансування;
- недостатня кількість кваліфікованих кадрів тощо [2].

Інноваційна діяльність підприємств має на меті отримання певного ефекту, який необхідно визначити з огляду на його ко-

ристь для підприємства та суспільства в цілому, а також по впливу на оточуюче середовище. Тож необхідним є оцінка інновацій, що дозволить відкоригувати та оптимізувати процес впровадження та модернізації.

Інноваційний тип розвитку – спосіб економічного зростання, що базується на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг, на періодичному перегрупуванні сил, обумовлений логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних факторів у створенні інноваційних товарів і формуванні конкурентних переваг [3].

Саме такий тип розвитку обирає для своєї діяльності ТОВ СП «Нібулон». Для ведення інтенсивних технологій виробництва сільськогосподарських культур всі машинно-тракторні станції філій підприємства укомплектовані сучасною сільськогосподарською технікою, як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва. Кожна з таких станцій, в тому числі і в Хмельницькій обл. має потужності для виконання повного спектру сільськогосподарських робіт з дотриманням всіх агротехнічних термінів та вимог землеробства. Наявність високопродуктивної техніки дозволила створити мобільні механізовані бригади, що надають послуги по обробі ґрунту, догляду за посівами та збирання врожаю сусіднім господарствам.

На ТОВ СП «Нібулон» припадає 70% тракторів «Фендт» і 60% ґрунтообробної техніки «Лемкен», що використовуються в Україні. Персонал підприємства, а саме механізатори, інженери і механіки та фахівці сервісних центрів, проходить навчання та підвищення кваліфікації на заводах «Фендт» і «Клаас» в Німеччині [4].

Використання сучасних методів і матеріалів при техобслуговуванні сільгосптехніки дозволяють продовжити її моторесурс, не дивлячись на високі напруження. Взаємовигідна співпраця із зарубіжними компаніями-виробниками сільгосптехніки є плідною, результатом стало вдосконалення конструкції сільгосп-

машин, поліпшені показники роботи техніки в ґрунтово-кліматичних умовах України.

Всі вказані заходи призводять до цілком закономірного результату, так, у 2017 р. урожай ранніх зернових та технічних культур було зібрано з площі понад 30,5 тис. га, що майже на 6% більше, ніж у 2016 р. Валовий збір ранніх зернових та технічних культур у поточному сезоні становить 120,8 тис. т, що практично на рівні минулого року.

Валовий збір пшениці становить майже 108 тис. т, що перевищує минулорічний показник на 4570 т. За результатами 2017 р., середня врожайність пшениці склала майже 42 ц/га, що дорівнює аналогічному минулорічному показнику. Найкращих результатів урожайності вдалося досягти філіям «Присеймівська» (Сумська обл.) – 52,9 ц/га та «Кам'янець-Подільська» (Хмельницька обл.) – 52,6 ц/га. Кам'янець-Подільська філія показала максимальний валовий збір пшениці – 14,7 тис. тонн [4].

Підвищивши рівень організації праці та управління власним автопарком, завдяки підвищенню його технічної готовності, ТОВ СП «Нібулон» уникнуло найму стороннього автотранспорту, та значним чином наростило обсяг послуг стороннім організаціям по вивезенню врожаю.

Такі заходи забезпечують товариству позитивний імідж, відповідну репутацію, що дозволило продовжити успішне співробітництво між компанією «Нібулон» та ЄБРР, розпочате в 2010 році. Європейський банк реконструкції та розвитку підписав угоду про розширення синдикованого кредиту в розмірі 90 млн доларів компанії «Нібулон». Інвестиції будуть спрямовані на фінансування торговельної та експортної діяльності і передбачають 2 етапи кредитування: 19 мільйонів доларів надаються напряму ЄБРР, а 71 мільйонів доларів будуть синдиковані через комерційні банки-партнери. Тож компанія продовжує реалізацію власної суднобудівної програми, постійно збільшуючи кількість одиниць нового вантажного флоту та проводячи модернізацію виробничих потужностей, а також масштабного інвестиційного проекту з модернізації власного суднобудівно-судноремонтного заводу.

Список використаних джерел

1. Смолінський В.Б. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки / В.Б. Смолінський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.2. – С. 286–290.
2. Грановська В.Г. Інноваційний розвиток аграрних підприємств як складова їх конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / В.Г. Грановська. – URL : <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/prpdaa/4.2/105.pdf>.
3. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб. / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.
4. Офіційна сторінка ТОВ СП «Нібулон». – URL : <http://www.nibulon.com/>

Бонюк Крістіна

студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Волощук Ю.О.

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Стратегічно важливою галуззю української економіки, однією з основ зміцнення її конкурентоспроможності в контексті пріоритетів національного розвитку є сільське господарство.

У даний час підприємства здійснюють свою діяльність в умовах жорсткої конкуренції, пов'язаної з посиленою глобалізацією світового економічного простору. Перед українськими підприємствами постає актуальне завдання не втратити позиції на світовому ринку, а також розширити свою долю, зберегти присутність на ринку за умов успішної конкуренції із іноземними компаніями. Більшість українських підприємств на сьогодні не готові до ведення конкурентної боротьби за умов глобальної економіки.

Запорукою успішного функціонування підприємства є формування стратегії його розвитку. Саме від того, наскільки пра-

вильною та доцільно обраною є стратегія, залежить вискоєфективна господарська діяльність та конкурентоспроможність підприємства. Визначення сутності, класифікація та аналіз конкурентних стратегій підприємства з метою досягнення конкурентних переваг являє собою достатньо складний процес. Поняття конкурентної стратегії варто розглядати через призму багатьох економічних категорій, таких як конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентна перевага та стратегія.

В економічній літературі виділяють різні підходи до класифікації конкурентних стратегій. Проте, не зважаючи на це, кожному підприємству необхідно визначити, яка стратегія буде для нього доцільною з урахуванням становища підприємства у галузі, цілей функціонування та наявних ресурсів.

Рис. 1. Система конкурентних стратегій підприємства [1]

Як видно з рис. 1, до конкурентних стратегій належать стратегії: формування конкурентних переваг, забезпечення конкурентоспроможності підприємства та конкурентної поведінки.

Таким чином, **конкурентна стратегія** – це спосіб забезпечення стійких конкурентних переваг підприємства шляхом конкурентної боротьби, задоволення різноманітних потреб споживачів краще, ніж це роблять конкуренти.

Базовими стратегіями конкуренції являються стратегії найменших сукупних витрат, диференціації та фокусування визначені М.Портером.

Конкурентні стратегії за М. Портером мають універсальний характер, тобто можуть бути впроваджені будь-яким підприємством і, як результат, забезпечити конкурентні переваги [2].

Виходячи із розвитку та взаємозв'язку стратегії з іншими концепціями розвитку, доцільно зазначити класифікацію стратегій за І. Ансоффом, яка ґрунтується на рівні ухвалення стратегічних рішень (рис. 2).

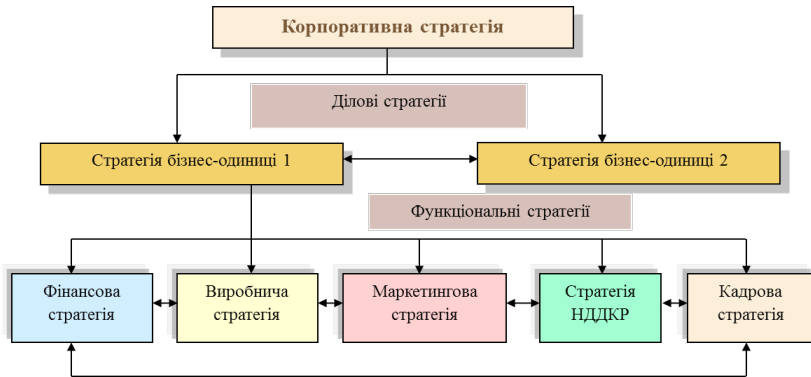

Рис. 2. Ієрархічна структура стратегій [3]

У процесі стратегічного управління для підприємства розробляються наступні стратегії:

- корпоративні (нарівні підприємства в цілому);
- ділові (для конкретних бізнес-одиниць);
- функціональні.

Зверху ієрархічної піраміди знаходиться корпоративна стратегія. Це загальний напрямок діяльності підприємства.

На рівні бізнес-одиниць має місце ділова стратегія – стратегія забезпечення довгострокових конкурентних переваг страте-

гічної бізнес-одиниці. Формалізацією даної стратегії є розробка бізнес-плану або конкретної програми, яка має на меті відображення того, наскільки підприємство буде конкурентоспроможним на конкретному товарному ринку.

Функціональна стратегія – це стратегія, яка відображає ступінь проникнення ідеї стратегічного планування з вищого рівня управління підприємством до нижчих структурних підрозділів.

Вище зазначені стратегії знаходяться у тісному зв'язку між собою. Обґрунтування та впровадження стратегій на кожному рівні управління є запорукою успішного функціонування підприємств.

Варто зазначити, що універсальної стратегії для усіх підприємств не існує, оскільки конкурентна стратегія – це індивідуальна особливість кожної фірми, яка залежить від багатьох факторів. Вищезазначена класифікація є не повним переліком різновидів стратегій конкуренції, проте відображає ключові підходи поведінки підприємства на ринку.

Загальну стратегію підприємства варто формувати шляхом поєднання ряду конкретних стратегій. Чітко сформована та аргументована стратегія розвитку підприємства дає можливість визначити стратегічні цілі для управлінців та способи їх досягнення, уникнути ризиків, раціонально розпоряджатися ресурсами тощо.

Список використаних джерел

1. Конкурентні стратегії [Електронний ресурс]. – URL : <http://elib.lutsk-ntu.com.ua/book/fb/mm/2014/14-18/page10.html>.
2. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: підручник / З. Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.
3. Міщенко А. П. Стратегічне управління : навч. посіб. / А. П. Міщенко. – К.: ЦУЛ, 2004. – 336 с.
4. Василенко В. А. Стратегічне управління : навч. посіб. / В. А. Василенко, Т. І. Ткаченко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 396 с.
5. Довгань Л. Є. Стратегічне управління : навч. посіб. / Л. Є. Довгань, Ю. В. Каракай, Л. П. Артеменко. – 2-ге вид. – К.: ЦУЛ, 2011. – 440 с.

Волощук Катерина

д.е.н., професор,

*завідувач кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,*

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний світ стає все більш динамічним і розраховувати на успішну діяльність можуть лише ті підприємства, які здатні генерувати і успішно втілювати у практичну діяльність нові ідеї, нові рішення тощо. Тому саме інноваційний шлях розвитку, що орієнтується на перспективу, відповідає реаліям «нової економіки».

У сучасних умовах наука та науково-технічна сфера відіграють визначальну роль у ефективному розвитку економік передових країн світу. Стрімко зростає наукоємність ВВП, збільшується кількість зайнятих у науково-технічній сфері, нарощуються кошти на її фінансове і ресурсне забезпечення. Світовий ринок наукоємної продукції зростає в 2-2,5 рази швидше, порівняно з темпами росту світової економіки. Разом з тим, в Україні за роки незалежності наука втратила функції впливу на соціально-економічний розвиток, про що свідчать дані Глобального рейтингу конкурентоспроможності, складеного Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ). Так, за показниками індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК) у 2016-2017 рр. Україна посідає лише 85 місце (з-поміж 138 досліджуваних країн світу) [1].

Вказане свідчить про відсутність в Україні ефективної системи перетворення результатів наукових досліджень у конкретні економічні здобутки, неспроможність держави створити необхідні умови та стимули для трансферу знань з наукової сфери у виробництво.

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні – науково і економічно обґрунтовані та визначені відповідно до Закону про напрями провадження інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, ство-

рення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень [2]. Вони поділяються на стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями. Стратегічні пріоритетні напрями затверджуються Верховною Радою України на період до 10 років. Середньострокові пріоритетні напрями визначаються на період до 5 років і спрямовані на виконання стратегічних пріоритетних напрямів.

Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки затверджені Постановою Кабміну України для освоєння: нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, альтернативних джерел енергії; нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки; нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій; впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики; розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки; широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища.

До даних напрямків включено технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу, а саме:

1. Розроблення та впровадження технологій виробництва, збереження і переробки високоякісної рослинницької продукції.
2. Розроблення та впровадження технологій адаптивного ґрунтоохоронного землеробства.
3. Розроблення та впровадження новітніх біотехнологій у рослинництві, тваринництві та ветеринарії.
4. Технологічне оновлення виробництва продукції скотарства та свинарства.
5. Розроблення і впровадження технологій створення високопродуктивних альтернативних джерел для отримання пального.

6. Розроблення та впровадження технологій виробництва діагностик умів захворювань тварин і засобів їх захисту.

7. Розроблення та впровадження технологій виробництва діагностику мів захворювань рослин.

Для реалізації середньострокових пріоритетних напрямів державою запроваджуються заходи щодо:

1) розвитку інноваційної інфраструктури (інноваційних центрів, технологічних парків, наукових парків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, інноваційних кластерів, венчурних фондів тощо);

2) першочергового розгляду заявок на винаходи, що відповідають середньостроковим пріоритетним напрямам загальнодержавного рівня;

3) прямого бюджетного фінансування та співфінансування;

4) відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у банках;

5) часткової компенсації вартості виробництва продукції;

6) кредитів за рахунок коштів державного бюджету, кредитів (позик) і грантів міжнародних фінансових організацій, залучених державою або під державні гарантії;

7) субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам;

8) податкових, митних та валютних преференцій.

Незважаючи на створення певної законодавчої бази, переорієнтація економіки України на інноваційну модель не відбувається [3].

Тому вважаємо, що одна з найважливіших стадій ухвалення суб'єктами господарювання економічних рішень, полягає у виборі альтернативних варіантів інноваційного розвитку на основі відповідності його критеріям оптимальності починається з постановлення цілей і завдань інноваційного розвитку в рамках обраної місії підприємства (конкретних інноваційних орієнтирів), аналізу внутрішніх та зовнішніх умов господарювання, пошуку ресурсів для інноваційної діяльності та ефективного їх розподілу, продовжується генеруванням альтернативних напрямів діяльності та варіантів вибору компонентів які допоможуть підприємству подолати невпевненість у правильності розроблення

напрямку, їх оцінкою, ранжуванням за пріоритетністю впровадження. Для оцінки ефективності реалізації напрямку інноваційного розвитку в умовах обмежених виробничих ресурсів доцільним є застосування методики, що ґрунтується на порівнянні різниці між ціною інноваційної продукції та змінними витратами на її виробництво у розрахунку на одиницю виробничих ресурсів.

Отже, саме за допомогою використання інновацій підприємства мають можливість стати лідерами у конкурентній боротьбі. Однак досягнення цієї мети можливе лише за умови формування чіткої, досконалої та адаптивної системи управління інноваційним розвитком. Все це вимагає глибоких економічних знань і ефективної організації інноваційної діяльності в умовах підприємства.

Список використаних джерел

1. The Global Competitiveness Report 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.wefomm.org/global-competitiveness-report-2016-2017>.
2. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: монографія / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малик, О. Г. Шпикуляк та ін.]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2014. – 516 с.
3. Мазнев Г. Є. Інноваційна діяльність як фактор підвищення ефективності агровиробництва / Г. Є. Мазнев // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2016. – № 2. – С. 36-47. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2016_2_7.

Волощук Юлія

*к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ГАЛУЗЕЙ АПК

Конкурентні переваги регіональних агропромислових секторів можуть бути суттєво підвищені завдяки ефективному розвитку міжрегіональних культурних, наукових і виробничих зв'язків, сприяти зростанню рівня розвитку людського потенці-

алу. При чому, спочатку необхідно звести до мінімуму та нейтралізувати ризики, що стримують розвиток галузі. Необхідними є такі заходи: перехід від сировинної спрямованості вітчизняних аграрних підприємств до виробництва та реалізації кінцевої продукції галузі з високою доданою вартістю; підвищити мобільність ресурсів, в першу чергу, персоналу, капіталу, технологій та інформації – налагодити інфраструктурні зв'язки; забезпечувати гідні умови життя, праці та професійного розвитку та зростання населення, в першу чергу працівників галузі, забезпечити розвиток сільських територій; прийняти міри по забезпеченню екологічної рівноваги та природоохоронна діяльність та раціональне використання природних ресурсів тощо.

Тому вирішення стратегічних завдань модернізації галузі АПК вимагає детального опрацювання та оптимізації виробничої структури комплексу, забезпечення технологічного зростання, ефективного використання ресурсів.

Розвиток галузі АПК і всієї економіки країни загалом визначається системою використовуваних технологій. Технологічним укладом називається система технологій яка використовується в певній галузі або галузях. Такі уклади змінюються з часом під впливом НТР та НТП. Вчені доводять, що при п'ятому технологічному укладі (період з 1986 по 2035 рр.) основними і панівними є технології новітнього програмного забезпечення, розвиток робототехніки, інформаційних технологій та послуг, що визначають напрямки розвитку електронної промисловості, обчислювальної та оптоволоконної техніки тощо [2].

Згідно з теоріями сучасних дослідників прогнозується, що при переході до шостого технологічного укладу (умовно після 2035 р.) основними стануть нанотехнології, протеоміка, геноміка, фотоніка, мікромеханіка і нові технологічні прийоми, що можливо виникнуть при їх зв'язках та поєднанні.

Перспективи відродження галузі відповідно переходу до нового технологічного укладу вбачаємо передусім в розвитку сільськогосподарського машинобудування, хімічної та харчової промисловості, виробництва органічної продукції. Але інноваційна модернізація має забезпечуватись за рахунок освоєння нових

перспективних технологій шостого технологічного укладу, таких як:

- білкова інженерія та структурна біоінформатика – технології спрямовані на конструювання нових білків із зміненими та унікальними властивостями; розробка науково-технологічних засад створення новітніх біоаналітичних систем (біосенсорів) на основі електрохімічних та оптичних перетворювачів і біологічного матеріалу як чутливих елементів;
- розвиток і використання фотоніки (застосування світла та інших видів променистої енергії) як одного із перспективних напрямів – використання лазерних технологій в рослинництві та тваринництві, оптичні технології сортування продукції та моніторингу сільськогосподарських угідь і фотометричне обладнання для реєстрації якості сільськогосподарської продукції;
- виробництво «поновлюваної біомаси» у сільському господарстві для продовольчих цілей на основі використання надбань біоенергетики і біопромисловості – комплексне, застосування таких технологій у сільському господарстві, як основному елементі біосфери і подальший позитивний вплив на загальний екологічний стан планети;
- освоєння вітрогенерації, сонячної енергетики тощо, чому сприяють як природні умови, так і прогресивні зміни в структурі електрогенерації. Сільське господарство отримало б високотехнологічну нішу із забезпечення альтернативною та екологічною енергією власні потужності та додаткові надходження від реалізації надлишків енергії в загальнодержавну енергетичну систему;
- розвиток технологій органічного землеробства та тваринництва, обладнання для забезпечення зростання ефективності використання енергії і ресурсів в галузі АПК, як основного напрямку переходу до енергоощадної і безвідходної економіки. Використання «зелених» технологій суттєво підніме технологічний рівень економіки регіону, створить основу для міжнародного співробітництва.

Для забезпечення переходу галузі на новий технологічний уклад, підвищення рівня застосування інновацій та зростання конкурентоспроможності необхідною умовою є налагодження реальної та вигідної обом сторонам співпраці приватного бізнесу та держави. Більшість підприємців важко «переходять» до використання інновацій з кількох причин: недостатня кількість вільних коштів, сировинна спрямованість підприємств, звичка отримувати прибутки навіть при використанні застарілої техніки, відсутність державної програми підтримки для сільськогосподарських виробників, страх великих збитків тощо. Проте, такий перехід неминучий для виживання підприємств та їх подальшого розвитку. М. Портер застерігав, що «Фірмам, які вросли в стару технологію, важко зрозуміти значення нової технології, яка тільки-но з'явилася, а відреагувати на неї – ще складніше» [3].

Під інноваційним розвитком розуміють закономірну тенденцію економічного розвитку, під впливом якої вона набуває нову структуру та якісний стан, що забезпечує пріоритет інноваційної діяльності. Більшість авторів суть інноваційного розвитку економіки бачать в її трансформації до економічного зростання, яке засноване на знаннях та технологіях. І цей процес, зважаючи на вплив НТП, коли знання стають ключовою продуктивною силою, є незворотнім [4, 5].

Такі світові лідери економічного розвитку як Японія, США, Південна Корея, Фінляндія свого часу зробили ставку на розвиток наукоємних галузей, і на сьогодні вони здатні забезпечувати не тільки розвиток всіх галузей та систем держави, а і високі соціальні стандарти та рівень життя своїм громадянам.

Список використаних джерел

1. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України : монографія / за ред. Л. І. Федулової. – К.: НАН України; Ін-т екон. та прогноз., 2011. – 656 с.
2. Саліхова О. Б. Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні: монографія / О. Б. Саліхова. – К.: НАН України, Ін-т екон. та прогноз., 2012. – 624 с.
3. Портер М. Международная конкуренция: пер. с англ. / М. Портер. – М.: Международные отношения, 1993. – 968 с.

4. Антохов А.А. Інноваційний розвиток економіки України через призмю зарубіжного досвіду / А.А. Антохов // Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського: зб. наук. праць. – 2015. – № 2 (5). – С. 7.
5. Аналітична доповідь центру Разумкова. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації [Електронний ресурс]. – URL : http://www.uceps.org/additional/analytical_report_NSD55_ukr.pdf.

Гереза Валентина

студентка

Науковий керівник: к.і.н., доцент, асистент кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Шевчук Жанна

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

У ринковій економіці фінансові ресурси (капітал) вкладаються у будь-які види діяльності включно за критерієм максимуму прибутку. Прибутковість, тобто ефективність використання капіталу, має назву рентабельність. Власник капіталу підприємства, його менеджери повинні оцінювати будь-які рішення у сфері управління наявними коштами, порівнюючи витрати з прибутком, тим більше, що фінансові ресурси завжди обмежені певними обсягами, а одержаний прибуток – це фінансовий ресурс для здійснення нових вкладень і одержання нових прибутків [1, с. 23].

Калініченко О.М. відмічає, що рентабельність підприємства – найбільш узагальнюючий показник його діяльності. В ньому синтезуються всі фактори виробництва і реалізації продукції, оборотність господарських коштів і позареалізаційні фінансові результати [2, с. 104].

Кінцеві результати діяльності характеризуються не лише абсолютними показниками прибутку або збитку. Суб'єкти господарювання, які зацікавлені у віддачі від використаних ресурсів

і вкладеного капіталу, аналізують співвідношення отриманого ефекту з понесеними витратами (використаними ресурсами). Для цього обчислюються відносні показники ефективності:

- рентабельність, яка іноді ототожнюється з прибутковістю і доходністю;
- окупність (покриття).

Рентабельність – це відносний показник прибутку, який відображає відношення отриманого ефекту (доходу, прибутку) з наявними або використаними ресурсами. Рентабельним є такий стан діяльності, коли протягом певного періоду грошові надходження компенсують понесені витрати, створюється і накопичується прибуток. Протилежним станом є збитковість, коли грошові надходження не компенсують понесені витрати.

Рентабельність – це рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках, тобто відносний показник. Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямків діяльності, окупність витрат. Ці показники більш повно, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання [3, с. 90].

Алгоритм розрахунків та економічний зміст основних показників рентабельності представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні показники рентабельності

Назва	Формула розрахунку	Економічна інтерпретація
1	2	3
Рентабельність активів (економічна рентабельність)	$P_A = \frac{ЧП}{A}$ <p>ЧП – чистий прибуток; А – середня величина активів. За цією формулою можуть бути розраховані коефіцієнти рентабельності окремих груп активів (оборотних, необоротних, окремих їх елементів)</p>	Характеризує загальний рівень прибутку, що створюється всіма активами

Продовж. табл. 1

1	2	3
Загальна рентабельність (рентабельність виробничого капіталу) P_3	$P_3 = \frac{ВП}{ОЗ + МОА}$ ВП – валовий прибуток; ОЗ – середня вартість основних засобів; МОА – середня вартість матеріальних оборотних активів	Характеризує рівень валового прибутку, що створюється основними засобами і матеріальними оборотними активами
Рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність)	$P_{вк} = \frac{ЧП}{ВК}$ ЧП – чистий прибуток; ВК – середня величина власного капіталу	Характеризує загальний рівень рентабельності, що створюється власним капіталом
Рентабельність реалізації (комерційна рентабельність РК)	$P_k = \frac{ЧП(ВП)}{ОР}$ ЧП(ВП) – чистий або валовий прибуток; ОР – обсяг реалізації (виручка)	Характеризує рівень прибутку, що припадає на 1 грн реалізованої продукції
Рентабельність окремих видів продукції РПР	$P_{пр} = \frac{Ц - С}{С}$ Ц – ціна окремих видів продукції; С – собівартість окремих видів продукції	Характеризує рівень прибутковості окремих видів продукції
Рентабельність основної діяльності РОС	$P_{ос} = \frac{ВП}{П + З}$ ВП – валовий прибуток; П + З – загальна сума постійних і змінних витрат основної діяльності	Показує як співвідносяться між собою сума прибутку і сума витрат пов'язаних з випуском продукції
Рентабельність операційних витрат РОВ	$P_{ов} = \frac{ОП}{ОПв}$ ОП – операційний прибуток; ОПв – операційні витрати	Характеризує міру ефективності витрат операційної діяльності

Продовж. табл. 1

1	2	3
Рентабельність інвестицій РІ	$P_i = \frac{\Pi_i}{IP}$ <p> Π_i – сума прибутку, отриманого від інвестування; IP – сума інвестиційних витрат, пов'язаних з формуванням такого прибутку </p>	Характеризує прибутковість інвестицій підприємства
Рентабельність грошового потоку РГП	$P_{гп} = \frac{ЧГП}{ПК, ВК, ОР, А}$ <p> $ЧГП$ – чистий грошовий потік; $ОР$ – обсяг реалізації; $ВК$ – власний капітал; $А$ – величина активів; $ПК$ – величина позиченого капіталу </p>	Дає уявлення про можливість виконання зобов'язань перед кредиторами, акціонерами, вказує рівень грошових засобів на 1 грн реалізованої продукції, активів підприємства

Таким чином, існують різні думки вчених-економістів щодо системи показників рентабельності, які використовують для оцінки ефективності роботи підприємства. При цьому слід відмітити, що вибір конкретних показників рентабельності залежить від завдань, мети, користувачів та інформаційного забезпечення досліджень.

Список використаних джерел

1. Волик Н.Г. Ефективність управління залученими ресурсами комерційного банку в сучасних умовах / Н.Г. Волик // Фінанси, грошовий обіг і кредит. – 2011. – С. 429.
2. Калініченко О. Нові підходи до визначення рентабельності банківської діяльності в сучасних умовах [Текст] / О. Калініченко // Вісник НБУ. – 2010. – № 7. – С. 485.
3. Короткевич О. В. Рентабельність господарської діяльності підприємств / О. В. Короткевич // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 3. – С. 61-69.

Гльос Ірина

*магістр з обліку і аудиту, викладач вищої категорії,
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Економіка України в умовах сьогодення зіткнулася з багатьма проблемами як на мікро, так і на макроекономічному рівні. Вирішення поточних проблем України, досягнення тактичних завдань та стратегічних цілей розвитку вітчизняної економіки неможливе без інноваційної моделі розвитку та відповідної політики держави.

Інноваційна діяльність передбачає поширення інновацій та результатів науково-технічного прогресу з метою задоволення нових потреб суспільства. Результатом цього процесу є інновація.

Інновація є однією з найважливіших категорій сучасної економічної парадигми.

Наразі в більшості країн світу інноваційна парадигма є мейнстримом та знаходиться на стадії розвитку.

Однією зі сфер розвитку конкурентоспроможності, стимулювання інновацій та створення нових робочих місць є реалізація промислової політики, яка використовує кластерний підхід. Переваги кластерного підходу можна побачити на прикладі розвинених економічних систем багатьох країн світу. Кластери не тільки сприяють підвищенню конкурентоспроможності товарів, просуванню їх на ринки, а також водночас є важливим інструментом стимулювання розвитку інновацій та інвестицій для кожного окремого регіону та країни в цілому [3].

Розвиток кластерів як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств є відбитком інноваційної економіки. Взаємозалежність та взаємозв'язок між процесами кластеризації, зміцнення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної активності – це нове економічне явище, яке дозволяє підпри-

емствам протистояти тиску конкуренції та відповідати вимогам сучасного економічного розвитку.

Кластери в умовах посилення конкуренції являють собою організаційну основу для реалізації ключових принципів створення національної та регіональної економіки та розробки стратегій соціально-економічного розвитку регіонів.

Кластер є новим сучасним інструментом постійного ділового спілкування між географічно та економічно пов'язаними членами виробничого процесу, з метою одержання кожним з них остаточного синергетичного комерційного результату.

Сьогодні кластерні стратегії економічного розвитку широко використовуються у всьому світі. Формуючи кластерну політику, державні органи в розвинених країнах виступають за широку класифікацію кластерів, щоб включити їх у якомога більше компаній.

Принципи кластеризації ефективно використовуються в Європейському Союзі: економіка Нідерландів поділена на 20 кластерів; у Данії 40% підприємств, що забезпечують 60% експорту, функціонують у складі кластерів; а в Австрії діють трансграничні кластери з Угорщиною, Італією, Швейцарією та Німеччиною. Кластери забезпечують майже 30% загального рівня зайнятості в Італії [1].

Результатом розширення кластерної активності високотехнологічних виробництв, характерного для інноваційних країн, включаючи Японію, Сполучені Штати та більшість країн ЄС, відбувся значний структурний зсув у світовому експорті на користь підприємств, які випускають високо- та середньо технологічну продукцію.

Аналіз світового і українського досвіду демонструє такі переваги виробничих систем на основі кластерної моделі: кластери здатні забезпечити комбінацію у виробництві конкуренції за допомогою співробітництва, вони втілюють «колективну ефективність», створюють «гнучку спеціалізацію»; ефективність кластерів залежить від ефекту масштабу; кластери здатні стимулювати технічний і технологічний прогрес; кластери стимулюють підвищення регіональну і національну конкурентоздатність [2].

За допомогою кластерів можна: посилювати процеси спеціалізації між компаніями; ефективніше приваблювати клієнтуру, налагоджувати тісну взаємодію між покупцями і продавцями; знижувати собівартість продукції; контролювати інформаційні потоки на підприємствах, які взаємодіють у межах кластера; налагоджувати інноваційне виробництво; створювати нові робочі місця; ефективніше та безпечніше використовувати природні ресурси; привести у відповідність до сучасних умов економічного зростання процес взаємодії економічної та соціальної сфер життя регіону.

Кожен, хто займається підприємництвом в Україні, усвідомлює, наскільки багато утворюється перешкод на шляху до успіху у складному світі бізнесу. Кластерна модель виробництва дозволяє швидко подолати більшість цих бар'єрів.

Формування сучасної кластерної економіки є джерелом високого економічного зростання, забезпечує зростання обсягів ВВП, посилення експортного потенціалу, скорочення виробничих витрат, що сприяє не тільки розвитку галузей економіки, але й якісній трансформації всього суспільства. Важливою рисою інноваційно орієнтованої економіки є стабільне зростання частки наукомісткого сектора виробництва та зайнятості.

Список використаних джерел

1. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_rik/orp_rik_u.htm (дата звернення: 03.08.2017).
2. Європейська кластерна обсерваторія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.klasterobservatory.eu> (дата звернення: 03.08.2017).
3. Соколенко С.І. Інноваційні кластери – механізм підвищення конкурентоспроможності регіону [Електронний ресурс] / С.І. Соколенко. – Режим доступу: <http://ucluster.org/sokolenko/2008/07/innovacijny-klasteryumexanizmu> (дата звернення: 08.08.2017).

Гойсюк Лілія

к.е.н., асистент кафедри

Гойсюк Світлана

к.с.-г.н., доцент кафедри

Гойсюк Леся

к.с.-г.н., асистент кафедри,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

СВІТОВІ ТА ВІТЧИЗНЯНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ

Для піднесення аграрного сектору економіки України в сучасних умовах є необхідність у підборі культур, спроможних давати високу прибутковість виробникам. Особлива роль у цьому належить ріпаку. Постійно зростаючий попит на нього як на сировину для виробництва харчової та технічної олії (зокрема, для виробництва біодизелю), висока економічна віддача коштів, вкладених у його виробництво є найпереконливішими аргументами на користь розширення площ під посівами цієї культури. Насіння озимого ріпаку ціниться як на світовому, так і на внутрішньому ринках.

Ріпак – основне джерело рослинної олії для 30 країн світу. Останнім часом площі посіву ріпаку стрімко розширюються як у світі, так і в Україні. У світовому землеробстві в 2014 р. ріпак займав площу понад 36 млн га. Відомо, що основні посіви цієї культури знаходяться в Канаді (8,0 млн га), Китаї (7,5 млн га), Індії (6,6 млн га), Австралії (2,7 млн га), Франції (1,5 млн га), Німеччині (1,4 млн га) та понад 3,5 млн га (2014 р.) в Україні, Росії, Польщі і Великобританії (табл. 1).

Тенденція до розширення посівів культури є характерною і для України. Так, за період 1990-2013 рр. посівні площі ріпаку в Україні збільшилися у 12 разів, а валовий збір – у 15,2 разів. Рекордний урожай, який становив 2,9 млн т, було зібрано у 2008 р.,

Площі збирання ріпаку у 2014 р. порівняно з 2012 р. збільшилися на 58,2 %, а виробництво – на 82,5 % (табл. 1). Разом з тим, у 2016 р. порівняно з 2014 р., виробництво ріпаку в Україні значно

зменшилося, а саме площі збирання скоротилися на 48,1 %, виробництво – на 47,5 %. Головною причиною, яка затримує збільшення виробництва олійних родини капустяних, є низький рівень урожайності.

Таблиця 1

**Площі збирання та виробництво ріпаку
в провідних країнах світу (2012-2014 рр.)**

Країни	Площа, тис. га			Відношення 2014 р. до 2012 р., %	Виробництво, тис. т			Відношення 2014 р. до 2012 р., %
	2012	2013	2014		2012	2013	2014	
Канада	8379,9	8008,7	8074,6	-3,6	15409,5	17954,8	15555,1	0,9
Китай	7431,8	7519,4	7587,9	2,1	14007,3	14458,0	14772,2	5,5
Індія	5890,0	6340,0	6645,7	12,8	6600,0	7820,0	7877,0	19,3
Австралія	2358,7	3271,6	2720,8	15,4	3427,3	4141,7	3832,0	11,8
Франція	1607,2	1436,5	1503,0	-6,5	5463,2	4366,2	5524,1	1,1
Німеччина	1306,2	1465,6	1394,2	6,7	4821,1	5784,3	6247,4	29,6
Україна	547,0	996,1	865,3	58,2	1204,4	2351,7	2198,0	82,5
Росія	976,1	1111,7	1062,4	8,8	1035,4	1259,2	1337,9	29,2
Польща	720,3	920,7	951,1	32,0	1865,6	2677,7	3275,8	75,6
Великобританія	756,0	715,0	675,0	-10,7	2557,0	2128,0	2460,0	-3,8

Джерело: [1, 2].

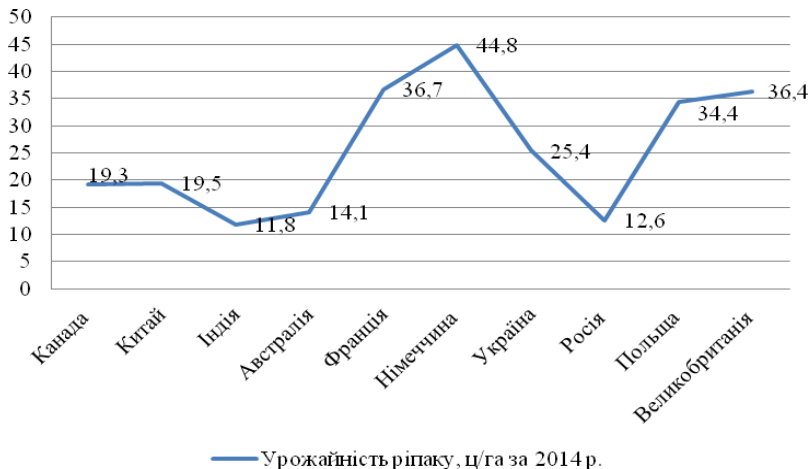

Рис. 1. Урожайність ріпаку в провідних країнах світу за 2014 р.

Урожайність ріпаку в Україні 2014 р. порівняно з 2012 р. збільшилася на 15,5 %. Проте у порівнянні з середньоевропейською вона значно нижча. Так, урожайність ріпаку 2014 р. у Німеччині становить 44,8 ц/га, у Франції – 36,7 ц/га, у Великобританії 36,4 ц/га, у Польщі – 34,4 ц/га, тоді як в Україні лише – 25,4 ц/га. У 2016 р. урожайність ріпаку в Україні становила 25,7 ц/га. Основною причиною, що визначає низьку врожайність цієї олійної культури, є недотримання агротехнологій вирощування (через брак сучасного обладнання). Також негативний вплив на виробництво ріпаку мала відсутність високопродуктивних сортів і хімічних речовин захисту рослин.

Отже, необхідно здійснювати стимулюючі заходи щодо збільшення урожайності досліджуваної культури, адже високий урожай ріпаку в Україні сприяє не тільки нарощуванню експорту, а й збільшенню обсягів переробки його всередині країни.

Список використаних джерел

1. Статистичний збірник «Рослинництво України» за 2016 рік / за заг. кер. О.М. Прокопенка. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 166 с.
2. Crops. – URL: <http://www.fao.org>.

Гринчук Олена
аспірант

*Науковий керівник: д.е.н., професор Іванишин В.В.
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Особливістю сучасної економіки стало наростання нестабільності як підґрунтя для виникнення кризових ситуацій. Великого значення набуло своєчасне виявлення економічних явищ, що свідчать про перші ознаки можливої зміни існуючого стану підприємства. Найважливішим принципом стратегічного антикризового управління є стан постійного очікування сигналів про

загрозу економічній стабільності підприємства і негайна реакція на них. Таким чином, своєчасна і якісна діагностика та профілактична робота постають головним завданням управління підприємством.

Враховуючи різноманіття факторів, що впливають на економічну стабільність підприємства, діагностика повинна передбачати різні напрями аналізу і забезпечувати виявлення всіх причин ситуації, що склалася. Виділяється чотири основні групи факторів, що впливають на економічну стабільність підприємства: фактори фінансової стабільності; фактори соціальної стабільності; фактори маркетингової стабільності; фактори економічної безпеки.

Аналіз доцільно розпочати з факторів фінансової стабільності підприємства як однієї з найважливіших характеристик його фінансового стану. Вона пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів, характеризується співвідношенням власних і залучених коштів та дає змогу в загальному оцінити фінансову стабільність підприємства.

Низька інвестиційна привабливість, високі відсоткові ставки за кредитом, несприятливі очікування домашніх господарств призводять до згортання інвестиційних проєктів, зменшення попиту та обсягів споживання продукції, гальмування розвитку економіки в цілому, що відповідним чином позначається на обсягах перевезень на ринку транспортних послуг, який за своєю природою має задовольняти потребу населення та суспільного виробництва у перевезеннях вантажів. З іншого боку, для підприємств, у яких функція перевезення не є профільною, невизначеність ситуації на ринку може змінити підґрунтя для прийняття стратегічного рішення про створення власних парків автомобільних транспортних засобів або передачі функції перевезення на аутсорсинг – використання послуг сторонніх перевізників.

Проаналізуємо динаміку автоперевезень по Україні з 2014 р. по вересень 2016 р. За 2014-2016 рр. вантажообіг та пасажирообіг в усіх галузях транспорту підвищився. Вантажні перевезення по Україні збільшились за проаналізований період на 14,7%, у тому числі автомобільним транспортом на 7,3%.

Таблиця 1

Вантажні перевезення по Україні за 2014- 2016 роки, млн т*

	Перевезено вантажів					
	2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	млн т	у % до 2013 р.	млн т	у % до 2014 р.	млн т	у % до 2015 р.
Всіма видами транспорту	1623	89,9	1474	90,8	1542	104,6
у тому числі автомобільним	1131	99,0	1021	90,3	1085	106,3

* Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Негативна тенденція зниження спостерігалась стосовно пасажирських перевезень по Україні в 2015 році на 7,2%, а в 2016 році – підвищення на 6,4%. У 2016 році, в порівнянні з 2014 роком, пасажирські перевезення скоротилися на 0,8%, у тому числі автомобільним транспортом на 1,2%.

Водночас із досить значним падінням показників галузі, за прогнозами фахівців можливе щорічне зростання попиту на транспортні послуги на 4-5%, з огляду на що обсяги перевезень вантажів у перспективі до 2020 року можуть зрости у 1,5-2 рази, пасажирів – у 1,3-1,5 рази.

Таблиця 2

Пасажирські перевезення по Україні за 2014-2016 роки, млн осіб*

	Перевезено пасажирів					
	2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	млн т	у % до 2013 р.	млн т	у % до 2014 р.	млн т	у % до 2015 р.
Всіма видами транспорту	5902	94,7	5167	87,5	4854	93,9
у тому числі автомобільним	2913	91,2	2250	77,2	2025	90

* Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Отже, розширення попиту на перевезення всіма видами транспорту на світових ринках супроводжується більш високими вимогами до якості транспортних послуг. Це визначає необхідність здійснення комплексу організаційно-правових, економічних і техніко-технологічних заходів, які б забезпечували розвиток транспортно-дорожнього комплексу у взаємодії з процесами, що відбуваються у світовій та вітчизняній економіці.

Моніторинг показників груп факторів, що впливають на економічну стабільність підприємства повинен стати одним із елементів управління діяльністю підприємства. Оцінка складових економічної стабільності підприємства дає змогу оцінити стан підприємства, з метою забезпечення ефективного розвитку підприємства за рахунок проведення своєчасних коректувальних дій направлених на стабілізацію економічного стану підприємства.

Список використаних джерел

1. Державна служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
2. Іксарова Н. О. Транспортна інфраструктура як компонент економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Н. О. Іксарова. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2010_36/Zmist/6PDF.pdf.
3. Прейгер Д. К. Реалізація потенціалу транспортної інфраструктури України в стратегії посткризового економічного розвитку [Текст] / Д. К. Прейгер, д.е.н., проф. (кер. авт. кол.), О. В. Собкевич, О. Ю. Ємельянова. – К.: НІСД, 2011. – 37 с.

Добровольська Елла

*к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі і біржової діяльності*

Будняк Любов

*к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ВАЖЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ РИНКОВОГО ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ І РОЗВИТКУ ПІДКОМПЛЕКСУ

Виробництво сільськогосподарської продукції характеризується високим ризиком, тому основна задача регулювання розвитку АПК – підтримка виробника як найменш захищеного суб'єкта у всій структурі продовольчого ринку. В аграрному секторі державне регулювання виявляється не лише у вигляді традиційних інструментів грошової політики, фінансово-кредитного механізму, виділення дотацій, субсидій, але й означає збереження інституту державних ресурсів продовольства і сільськогосподарської сировини.

Захист внутрішнього ринку і вирівнювання умов виробництва – необхідні компоненти економічної політики багатьох розвинених країн [1]. Усі вони захищають товаровиробників за допомогою інструментів державного регулювання: тарифів, компенсаційних зборів, акцизів, податків і податкових обмежень, квотами і адміністративним регулюванням ціноутворення (насамперед шляхом встановлення інтервенційних цін).

Інструменти державного регулювання розвитку буряково-цукрового підкомплексу АПК повинні застосовуватися у сукупності. Обмеження імпорту без контролю внутрішнього виробництва не створить сприятливої ситуації, а позитивні результати квотування виробництва при відсутності обмежень на ввезення іноземних товарів будуть зведені нанівець неконтрольованим потоком продукції, що ввозиться. Теоретично держава може відмовитись від виробництва продовольства і зосередитись на ввозі товарів в необхідному обсязі. Проте це поставить країну в залеж-

ність від іноземних постачальників, кон'юнктури світового ринку, спричинятиме загострення соціальних проблем.

Державне регулювання агропромислового комплексу слід розглядати як умову функціонування ефективних ринкових відносин. Воно здійснюється з метою:

- гарантованого забезпечення населення країни продовольством вітчизняного виробництва;
- створення умов для розвитку агропромислового виробництва;
- захисту національного товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринку.

В основі розвитку регіональних агропромислових комплексів передбачається чітке розмежування функцій державного регулювання на державному і регіональному рівнях [2, с. 179-180].

Аналіз регіонального розвитку сільського господарства в умовах економіки перехідного періоду показує, що, не дивлячись на окремі зміни регіональної економічної політики, в цілому відсутня науково-обґрунтована цілісна концепція економічного розвитку регіонального АПК. За думкою В.А. Радченко її побудова можлива в такій постановці:

- оцінка інституційних перетворень в сільськогосподарському виробництві (приватна власність на землю, реорганізація сільськогосподарських підприємств, нові принципи кооперування, економічне обґрунтування ціни як результату ринкового обігу);
- обґрунтування нових функцій і завдань органів управління з реорганізацією сільськогосподарських підприємств і проведення загальної реформи в регіонах, формування вільних оптових ринків для незалежних товаровиробників;
- посилення соціального аспекту в діяльності органу управління регіональним АПК в період здійснення земельної реформи;
- трансформація виробничо-адміністративних методів регіонального управління в систему економічного регулювання, моніторингу і консультаційної підтримки сільськогосподарських підприємств;

- розробка практичних рекомендацій з модернізації і удосконалення системи державного регулювання АПК на регіональному рівні;
- зміна наукової парадигми економічного мислення, тобто перехід від представлення економіки як єдиного «індустріально-технологічного аграрного комплексу», що керується державним центром, до розгляду її як сукупності юридично і економічно дієздатних суб'єктів господарювання;
- всебічна підтримка і проведення заходів по фінансуванню і організації консультаційних служб;
- непряме економічне регулювання (податкові збори, система гарантованих цін, стимулювання формування нових ринків);
- ініціювання і підтримка інновацій в сільськогосподарських підприємствах, спрямованих на підвищення продуктивності праці, забезпечення вимог екологічного характеру, створення нових робочих місць;
- цільове фінансування наукових досліджень в АПК [3].

Механізм регіонального регулювання представлений системою форм, методів і прийомів впливу на процес розширеного відтворення з метою забезпечення порядку та узгодженого економічного і соціального розвитку всіх розташованих в регіоні суб'єктів. Методи регіонального регулювання можна розподілити на економічні (прогнозування, моделювання, регіональні програми), адміністративні (рішення і постанови регіональних органів влади) та адміністративно-економічні (контроль над цінами, інвестиціями, доходами, зайнятістю).

Підвищувати ефективність регулювання економічних відносин в АПК регіонального рівня можна на основі системного дослідження всієї сукупності факторів, що впливають на функціонування господарюючих суб'єктів. Реалізація концепції регіонального регулювання передбачає поетапне вирішення таких завдань прогнозування обсягів виробництва продовольства і сільськогосподарської сировини регіону та аналіз зміни цін при міжрегіональних закупівлях продукції.

Сьогодні більша частина доходу, створеного в сільському господарстві, стягується в бюджет ціновими і неціновими способами, в той же час в сільське господарство спрямовуються незначні потоки грошових коштів. Це веде до зайвого бюрократичного перерозподілу грошових ресурсів. Для ліквідації негативних моментів в русі фінансів необхідно пов'язати пільгове оподаткування із селективною підтримкою сільгоспвиробників. Необхідно впорядкувати і поставити на об'єктивну основу субсидування підприємств АПК за рахунок державного і місцевого бюджетів. Виплата дотацій повинна відбутися, насамперед, господарствам з високою економічною ефективністю.

Критеріями ефективності селективної підтримки є рентабельність, продуктивність використання ресурсного потенціалу. В середині регіону можлива диференціація ставок дотацій та їх індексація з урахуванням інфляції. Позитивних результатів можливо досягти при державному регулюванні цін на основні види матеріально-технічних ресурсів, насамперед через економічні санкції за перевищення і стимули за зниження рівня цих цін. Значне місце має зайняти розширення застосування лізингу і субсидій для товаровиробників на науково-технічну продукцію і придбання сучасної техніки і добрив та встановлення для торгово-посередницьких і сервісних підприємств і організацій граничних націнок на основні види промислової продукції. Рівень доходності будь-яких сервісних підприємств не повинен перевищувати аналогічні показники сільськогосподарських підприємств, що ними обслуговуються.

Агропромислове виробництво характеризується великою чисельністю учасників, сумісна діяльність яких має низьку ефективність. Сьогодні, в період становлення ринкової економіки, виникає необхідність у формуванні координуючих органів, які, з одного боку, захищають інтереси підприємств галузі, а з іншого – контролюють виконання товаровиробниками своїх зобов'язань перед партнерами. Отже, інтеграційні процеси при розробці механізмів регулювання АПК виступають в ролі основи підтримки стабільності розвитку аграрного виробництва і посилення контролю над ринковою ситуацією в країні [4].

Регіональна агропромислова інтеграція являє собою процес удосконалення організаційно-виробничих структур і економічних взаємовідносин, заснований на об'єднанні в межах регіону сільськогосподарського, промислового та інших видів виробництва і доведення продукції сільського господарства до споживача в товарному вигляді. Основне завдання інтеграції – стабілізувати ринкове середовище і поліпшити результати господарювання. Агропромислова інтеграція виступає як поєднання системи сільськогосподарських підприємств з переробними, торговими, науково-дослідними та обслуговуючими підприємствами, організаціями і створення агропромислових корпорацій, холдингових компаній, промислово-фінансових груп. Ключовими факторами інтеграційного процесу повинні стати фінансові компанії, які, по суті, виконують функції уповноважених комерційних банків, надаючи кредити, позики, страхові і лізингові послуги, керуючи пакетами цінних паперів. Зарубіжний досвід свідчить, що входження банків до складу фінансово-промислових груп веде до здешевлення кредитів для їх учасників і таким чином забезпечує активізацію інвестиційних та інтеграційних процесів.

За думкою В.Є. Демент'єва, фінансово-промислові групи в процесі фінансової стабілізації здатні суттєво вплинути на інвестиційну ситуацію в економіці. Інвестиції в реальне виробництво – одна з передумов економічного піднесення. Можливості зниження процентних ставок по кредитах за допомогою макроекономічних заходів досить обмежені, вони придушують гіперінфляцію, але не можуть нейтралізувати вплив на динаміку цін з боку виробництва. Створення ФАПГ, які забезпечують локальне зниження процентних ставок, стимулюватиме інвестиційну активність та структурні зміни. Інтеграція підприємств в ФАПГ сприятиме переводу вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку [5].

Галузева інтеграція на регіональному рівні має переваги, що сприяють зростанню конкурентоздатності продукції, а саме:

– підприємства, пов'язані вертикальною інтеграцією, мають гарантії постачання насіння, сировини і кормів як відходів виробництва;

– у галузевих об'єднаннях знижуються ризики при диверсифікації діяльності;

– фінансово-агропромислові об'єднання сприяють захисту своїх інтересів на ринку.

Регіональні галузеві об'єднання здатні забезпечити стабільність і сприятливі умови функціонування ринку за наявності певних прав виробників, а саме:

– надання на затвердження регулюючого органу рекомендацій за необхідними методами регулювання;

– розподіл загального розміру квоти між виробниками;

– одержання всієї необхідної інформації про діяльність організації-партнера.

На нашу думку, впровадження вищезгаданих заходів в практичну діяльність регіональних агропромислових комплексів, в тому числі і буряковоцукрових, сприятиме підвищенню економічної ефективності їх функціонування.

Список використаних джерел

1. Добровольська Е.В. Роль державного регулювання у функціонуванні ринку цукру / Е.В. Добровольська, В.В. Бабанін // Зб. наук. праць ПДАТА. – 2004. – Вип. 12, т. 2. – С. 8-10.
2. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка. – 3-тє вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 214 с.
3. Радченко В.А. Приоритеты регионального управления сельским хозяйством / В.А. Радченко // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 1997. – № 11. – С. 21-22.
4. Петухова О. М. Кластеризація як можливість реалізації інноваційних стратегій : монографія / О. М. Петухова. – К. : НУХТ, 2012. – 263 с.
5. Дементьев В.Е. Инвестиционные и инновационные достоинства финансово-промышленных групп / В.Е. Дементьев // Экономика и математические методы. – 1996. – № 6. – С. 25-37.

Заходим Марина

к.е.н., доцент,

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Конкурентоспроможність продукції є необхідною передумовою забезпечення процесів розширеного економічного відтворення на підприємствах в умовах ринку. Постійна зміна і відносність конкурентних переваг продукції на ринку дає змогу охарактеризувати процес забезпечення конкурентоспроможності продукції як здатність підприємства вдало та оптимально трансформувати переваги продукції, які воно має в даний час, в інші переваги даної продукції в майбутньому.

Особливої актуальності дане питання набуває в сучасних ринкових умовах, що вимагає поглибленого дослідження впливу основних чинників на забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Велику увагу питанням конкурентоспроможності в галузях АПК приділяють такі вітчизняні вчені як В. Андрійчук, О. Драган, С. Кваша, М. Малік, М. Месель-Веселяк, П. Саблук, І. Топіха, О. Шпичак. На розв'язання зазначеної проблеми у галузі виробництва молочної продукції свої дослідження спрямовували П. Березівський, М. Калінчик, М. Місюк, Т. Мостенська, Л. Павловська, М. Пархомиць, В. Топіха, Н. Тошина та ін.

Проте деякі проблеми й досі не мають остаточного наукового розв'язання. Удосконалення потребують теоретичні засади забезпечення конкурентоспроможності продукції.

На основі застосування положень методологічного індивідуалізму визначено, що забезпечення конкурентоспроможності продукції має в своїй основі постійно діючий мотив, який полягає у праві користуватися економічними благами, які виникають в результаті даного процесу. Одночасно економічні блага є наслідком синергетичного ефекту від складної взаємодії проти-

лежних за прагненнями учасників процесу – виробників сировини, готової продукції, торговельних підприємств та споживачів молочної продукції. При цьому ефект синергії проявлятиметься більшою мірою в структурованих системах взаємодії, що обумовлює виняткову необхідність чітко визначеного розподілу прав власності на економічні блага, а отже, до їх врахування в процесі забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Отже, метою забезпечення конкурентоспроможності продукції є отримання конкурентних переваг на ринку, підвищення відносної вартості підприємства, забезпечення інтересів щодо структуризації ринку задля забезпечення інтересів власників підприємств щодо максимізації прибутку, стабільного функціонування підприємства та довгострокового його розвитку. В контексті даного дослідження конкурентоспроможність продукції розглядається як інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємства в цілому, що визначається як здатність підприємства трансформувати як ті ресурси, що належать йому безпосередньо, так і ті, які воно отримує опосередковано внаслідок впливу чинників зовнішнього середовища, у переваги, що забезпечують його функціонування та розвиток.

Забезпечення конкурентоспроможності молочної продукції є можливим лише за чіткої ідентифікації її чинників, що дає змогу впливати на них, створюючи при цьому безперервний процес підтримання конкурентних переваг продукції. Основними чинниками є ціна, якість продукції, ступінь задоволення споживчих потреб у даній продукції конкуруючими підприємствами; споживчі переконання, традиції, звички; державне та корпоративне регулювання виробництва і реалізації молочної продукції (рис. 1).

Процес забезпечення конкурентоспроможності молочної продукції запропоновано здійснювати в чотири етапи. На першому етапі проводиться структуризація досліджуваних підприємств із врахуванням прав власності в їх активах та приналежності певним економічним організаційним структурам, що дозволяє уникнути необґрунтованих висновків щодо забезпечення конкурентоспроможності продукції.

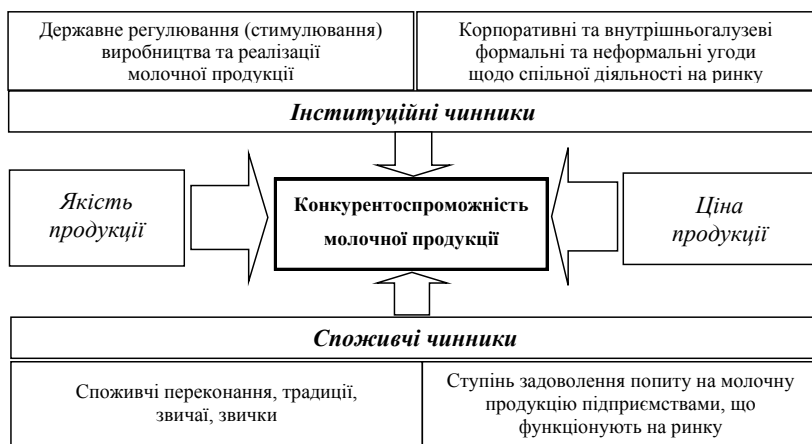

Рис. 1. Чинники прямого впливу на конкурентоспроможність молочної продукції

Джерело: власні дослідження.

На другому етапі здійснюється оцінка кількісного потенціалу системи, що дозволяє визначити межі її зростання або ж розширення і характеризує ступінь (міру) використання обмежених ресурсів для досліджуваних підприємств у формуванні конкурентних переваг молочної продукції. На третьому етапі визначається вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на економічні результати діяльності підприємств, а також порівнюються отримані результати із результатами дослідження на першому та другому етапах. Це зумовлено необхідністю характеристики процесів формування конкурентоспроможності продукції через дію системи факторів та ідентифікацію причин, що спричиняють коливання рівнів використання обмежених ресурсів групою досліджуваних підприємств. На основі висновків за результатами трьох етапів дослідження формуються пропозиції щодо забезпечення конкурентоспроможності молочної продукції, які синтезуються в систему визначених у часі дій молокопереробних підприємств та розглядаються в контексті мінливості чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ функціонування підприємств.

Список використаних джерел

1. Березівський П.С. Конкурентоспроможність молокопереробних підприємств: теорія, методика, практика: монографія [Текст] / П.С. Березівський, А. М. Железняк. – Львів, 2008. – 198 с.
2. Забезпечення конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств [Текст]: монографія / Л.Д. Павловська, М.В. Заходим; Житомир. нац. агрокол. ун-т, Поділ. держ. аграрно-техн. ун-т. – Житомир: Полісся, 2011. – 225 с.
3. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія та механізми: монографія [Текст] / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с.
4. Місюк М.В. Ринок продукції скотарства: монографія [Текст] / М.В. Місюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 330 с.
5. Радько В.І. Якість як основа підвищення ефективності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах [Текст] / В.І. Радько, І.В. Свиноус, Д.М. Микитюк // Вісник аграрної науки. – 2016. – № 1. – С. 61-65.

Іванишин Володимир

*д.е.н., професор, заслужений працівник
сільського господарства України,
ректор Подільського державного
аграрно-технічного університету,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Дудзяк Оксана

*доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ПОВЕРНЕННЯ МОЛОДІ НА СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ

Нині в Україні спостерігається стрімке підвищення рівня урбанізації, міське населення значно переважає над сільським. Молоді спеціалісти не мають бажання повертатися проживати в село після того, як отримали вищу освіту. Міграція з сільських територій набуває загрозливих масштабів.

Сьогодні країна прагне до здобуття високих показників економічного розвитку. Набув значних розмахів науково-технічний прогрес, міста щоразу розбудовуються та вдосконалюються. Але невіршеними є питання, пов'язані із сільською місцевістю. Нині на селі існують проблеми, пов'язані з відсутністю бажання до праці, бідністю, трудовою міграцією, безробіттям, занепадом соціального життя, поглибленням демографічної кризи, освітою тощо.

Сільський розвиток передбачає використання різноманітних ресурсів сільських територій, зміцнення сільських громад, поліпшення її демографічної, освітньо-кваліфікаційної, соціальної та інших характеристик. Це досягається, з одного боку, спеціальними заходами структурної та регіональної політики, спрямованими на активізацію підприємницьких ініціатив у середовищі сільського населення, створення нових робочих місць на селі, підтримання малого та середнього бізнесу, підвищення рівня інфраструктурної оснащеності сільської місцевості. З іншого боку, засобами соціальної і гуманітарної політики з використанням новітніх технологій для жителів сільських населених пунктів усіх категорій, забезпечується доступність високоякісних послуг освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, соціальної допомоги тощо. Ще одна передумова ефективного функціонування та розвитку сільських громад – побудова дійової системи місцевого самоврядування включно з формуванням його надійної фінансової та організаційної основи, усебічне сприяння становленню розгалуженої мережі органів самоорганізації сільських жителів [1, с. 78].

На сьогодні однією з гострих проблем на селі є мотивація сільської молоді, яка отримує освіту за межами сільської території, до повернення в рідне село. Дуже часто після закінчення освітніх закладів молоді спеціалісти прагнуть залишитися в містах, а це стає проблемою для села, оскільки це тягне за собою проблеми забезпечення сільських територій кваліфікованими спеціалістами, молоддю, людьми, що відроджуватимуть село.

Після того, як молода людина зіштовхнулася з розбудованою інфраструктурою в місті, всіма вигодами та перспективами, які часто відсутні в селі, молодь часто залишається там, де життя не ускладнене незручностями.

Що найперше цікавить молодого спеціаліста, це робоче місце з стабільним, високим доходом. Сьогодні, на жаль, дуже часто в селі не можуть забезпечити цим сучасну молодь.

Також, варто зазначити, що відсутність повноцінної інфраструктури також дуже часто відлякує сучасну молодь від життя на селі. Молоді люди бажають жити в сучасному світі інновацій та Інтернету, а це часто відсутнє в селі.

При нагоді необхідно зазначити, що політика державної підтримки сільської молоді нині досить циклічна та неповноцінна, часто проблеми молоді або не помічають, або ігнорують. Потрібно долучатись до цієї проблеми, шляхом розробки програм, грантів та їх фінансування як з боку держави, так і з боку громадських організацій. Сільську молодь потрібно мотивувати з рахунок участі в цих програмах і проектах.

Також потрібно пам'ятати, що виховання молодого лідера на селі є також важливим елементом розвитку сільських територій, адже саме ці молоді люди є рушійною силою сільського розвитку, саме активна сільська молодь має пропагувати здоровий спосіб життя, зайнятість, освіченість та культуру на селі.

Список використаних джерел

1. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О.Бородіна, І.Прокопа // Економіка України. – 2009. – №4. – С. 74-85.
2. Іванишин В.В. Застосування в Україні досвіду розвитку сільських територій Європейських країн та США [Текст] / В.В. Іванишин, О.А. Дудзяк // 36. наук. праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2015. – Вип. 24. – Т. 3. – С. 5–10.
3. Дудзяк О.А. Вплив сільського туризму на розвиток сільських територій [Текст] / О.А. Дудзяк // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2016. – Вип. 2 (48). – С. 133.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку сільських територій» від 23 вересня 2015 р. № 995-р. Київ. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>.
5. Попрозман Н. В. Методологічні засади формування стратегії розвитку агропромислового виробництва на основі системного аналізу / Н. В. Попрозман // Економіка АПК. – 2015. – Випуск № 4 (246). – С. 35–41.

*Иванченко Олеся**к.э.н., доцент, доцент кафедры,**Ростовский государственный экономический университет,**г. Ростов-на-Дону, Россия*

ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НА РЫНКЕ МОЛОЧНОЙ ПРОДУКЦИИ

В современных условиях хозяйствования агропромышленный маркетинг является основой функционирования сельскохозяйственной сферы, поскольку с его помощью определяется, какую продукцию произвести, какого объема, по какой цене, кому и как реализовать. В этой связи, аграрный маркетинг должен в максимальной степени учитывать запросы потребителей по всем параметрам продукта и ориентировать товаропроизводителя на долговременное взаимодействие с покупателями [1].

Маркетинг направлен на построение эффективного взаимодействия с потребителями сельхозпродукции в условиях нестабильной конъюнктуры сельскохозяйственной отрасли. При этом, формирование долгосрочных партнерских отношений на продовольственном рынке зависит от особенностей поведения потребителей [2]. К основным факторам конкурентоспособности пищевой продукции можно отнести качество, цену и упаковку. Данные тенденции характерны и для потребителей на рынке молочной продукции.

Следует отметить, что «на первоначальном этапе перехода к рыночной экономике потребитель приобретал любой импортный товар, очарованный яркой упаковкой и широким ассортиментом независимо от его качества» [3]. Сейчас поведение потребителей значительно изменилось в сторону сравнения и анализа характеристик продуктов, выбора наиболее качественного из доступных по цене. Кроме того, при покупке молочной продукции значительная часть потребителей предпочитает приобретать «местные» товары, так как они отличаются более высоким качеством, непродолжительными сроками хранения, безопасностью в употреблении, и, кроме того, соответствуют рациону питания человека, проживающего в данной местности, что способствует

устранению дисбаланса в питании и энергетике и соответственно, – укреплению здоровья.

«Так как с употреблением молочных продуктов непосредственно связано здоровье и жизнь потребителей, то в первую очередь они должны быть безопасными. Покупатель должен быть уверен в безопасности продукции, а это возможно при условии ее обязательной сертификации» [4].

Кроме того, фактором, определяющим постоянную покупку, является параметр «высокие вкусовые качества», зависящий от органолептических показателей качества продуктов. Органолептические показатели включают такие показатели, как вкус и запах, цвет и внешний вид, форму, консистенцию продукта. «Оценка органолептических показателей носит субъективный характер, то есть зависит от особенностей органов чувств человека, его вкусов, предпочтений, возраста, состояния здоровья, сложившихся традиций в питании» [4]. Тем не менее, на наш взгляд, объективную оценку качеству продукции производителя молочной продукции могут дать дипломы и медали, завоеванные на продовольственных выставках, ярмарках и конкурсах.

«Для привлечения внимания покупателя товар должен иметь яркую, красивую и по возможности оригинальную упаковку. Кроме того, упаковка должна содержать штриховой код, информацию о составе продукта, энергетической ценности, сроках годности» [4]. Ранее для предприятий молочной промышленности упаковка имела второстепенное значение. Однако, конкуренция заставила предприятия изменить традиционные подходы к упаковке и сегодня ситуация совершенно иная.

Конкурентоспособность упаковки обеспечивают ее привлекательный внешний вид и красочное оформление. Большинство потребителей интересуется информацией о составе продукта, представленной на этикетке. Такая информация повышает доверие покупателя к качеству продукции.

Учитывая современные тенденции увеличения сроков годности молочной продукции, стремление предприятий расширить рынок сбыта возникла необходимость использования такого упаковочного материала, который бы увеличивал срок годности

продукции и сохранял вкусовые качества. Например, молочные предприятия внедряют в производство пакеты «Эколин», которые выполняют вышеперечисленные функции, а также являются экологически чистым упаковочным материалом.

Достоинства данного материала заключаются в том, что молочные продукты сохраняют в нем свои качества, а сроки годности во многих случаях увеличиваются. Причем материал «Эколин» по сравнению с алюминиевой фольгой на 15-20% дешевле. Он не засоряет почву, через несколько месяцев полностью растворяется в земле, так как на 50% состоит из карбоната кальция. Данный материал обладает качествами, которые не присущи другим пластикам, в частности он держит форму, обладает прекрасной гидростойкостью. Таким образом, материал «Эколин» экономичен, экологичен, дешев, что в конечном итоге повышает конкурентоспособность продукции.

Таким образом, при разработке и реализации маркетинговой программы, так же, как и всей стратегии необходимо учитывать ключевые факторы успеха в отрасли. Если еще учесть, что рынок молочной продукции имеет устоявшуюся конкурентную структуру, то актуальным является активное использование инструментария маркетинга с целью формирования гибкой в зависимости от спроса производственной программы и коммуникационной программы воздействия на рынок конечных потребителей и продавцов.

Список использованных источников

1. Иванченко О.В. Аграрный маркетинг в контексте развития партнерских отношений в сельскохозяйственной отрасли / О.В. Иванченко // Матеріали V Ювілейної всеукраїнської наук.-практ. конф. 4 грудня 2015 р. «Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України». – Тернопіль: Крок, 2015. – С. 113-116.
2. Костоглодов Д. Д. Маркетинг долгосрочных партнерских отношений в банковской сфере / Д. Д. Костоглодов, О. В. Иванченко. – Ростов н/Д.: Ростов. гос. экон. ун-т, 2009. – 149 с.
3. Камалова Т. А. Организационно-экономические аспекты формирования рынка кондитерских товаров / Т. А. Камалова // Вопросы структуризации экономики. – 2009. – № 3. – URL: <http://cyberleninka>.

ru/article/n/organizatsionno-ekonomicheskie-aspekty-formirovaniya-rynka-konditerskih-tovarov (дата обращения: 28.09.2017).

4. Самагіна О.А. Актуальные проблемы формирования товарной политики пищевого предприятия / О.А. Самагіна // Экономические науки. – 2010. – 1(62). – С. 100-102. – URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/07/20/1267422229/19.pdf> (дата обращения: 28.09.2017).

Коваль Нонна

*к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Лаврук Наталія

*к.е.н., асистент кафедри публічних, корпоративних
фінансів та фінансового посередництва,
Чернівецький національний університет
ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці, Україна*

ОЦІНКА МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ БАНКУ

У сучасних умовах суспільно-економічного розвитку та господарювання аграрних і промислових підприємств ринкові відносини спонукають до посилення конкуренції у наданні банківських послуг, а тому діяльність персоналу банків повинна мати високу умотивованість і результативність, які у першу чергу залежать від його кваліфікації та уміння виконувати різні види послуг і банківських операцій. Наразі механізм управління трудовою діяльністю персоналу повинен бути спрямований на формування такого комплексу трудових мотивів, який би забезпечив реалізацію особистих цілей банківських працівників відповідно до загальних цілей банківської системи. У зв'язку з цим оцінка банківських працівників з позицій узгодження трудової мотивації і результативності їхньої діяльності у межах загальної оцінки персоналу банку є досить актуальною.

Усе це ставить підвищені вимоги до професійних характеристик і якісної оцінки персоналу банку на різних етапах їхньої діяльності відповідно до Закону України «Про банки та банків-

ську діяльність» [1] з метою забезпечення фінансової стійкості банківської системи та гармонійної взаємодії усіх її інститутів [2].

Зазвичай підбір і використання праці персоналу та ефективність управління ним банківською системою є дуже важливою сферою діяльності для будь-якої фінансово-кредитної установи. У цьому контексті найбільш важливими проблемами у формуванні і використанні персоналу сучасних банків є:

- недостатність мотивації персоналу до виконання ефективної роботи;
- часткова готовність персоналу банків брати на себе відповідальність приймати конкретні рішення до виконання;
- невисокий рівень професійної спрямованості працівників банків при прийнятті складних рішень і орієнтації на динамічні зміни банківської системи;
- відсутність інтелектуального й інформаційного взаємозв'язку та підтримки між персоналом окремих підрозділів.

Саме тому при формуванні системи оцінювання персоналу будь-якого банку виникає потреба здійснювати усестороннє обґрунтування необхідності, сутності та особливостей такої оцінки, яка проводиться з урахуванням різних чинників:

- статевовікові і кваліфікаційні характеристики персоналу;
- набуті знання, уміння, навички професійної роботи при обслуговуванні фізичних і юридичних осіб;
- соціально-психологічні характеристики персоналу;
- мотиваційна спрямованість особистостей та погодження мотиваційних дій з цілями та завданнями банку.

Слід зазначити, що поступове насичення ринку праці банківськими фахівцями, ускладнення принципів діяльності більшості банків спонукало до змін не тільки у процедурах наймання на роботу, але й у вимогах до претендентів на вільні робочі місця. При цьому сформувалася і система оцінки майбутнього банківського працівника, яка полягає у послідовному проходженні кандидатом таких етапів:

- перегляд інформаційної документації;
- співбесіда з менеджером, що відповідає за підбір персоналу;

- проведення анкетування і психологічного тестування;
- співбесіда з керівником підрозділу, де має працювати працівник.

Слід також відмітити, що в умовах дефіциту на ринку праці кваліфікованого банківського персоналу, особливо його управлінської ланки (керівників різних рівнів), вітчизняні банки мають практично обмежені можливості в прийомі керівника на роботу. Основними недоліками є:

- значні витрати на пошук і залучення кандидата на посаду керівника;
- невпевненість про високий рівень адаптації керівника до нового робочого місця у банку;
- співставлення керівником умов праці на різних робочих місцях у банках;
- зниження рівня мотивації праці працюючого у банку персоналу під керівництвом нового керівника.

Вказані фактори обумовлюють таку ситуацію, коли вітчизняні банки використовують найбільш оптимальний підхід стосовно формування керівної ланки, яка мотивує їх на власні ресурси (майбутні керівники на керівні посади висуваються із колективу працівників банку). Водночас досвід автоматичного призначення на керівні посади працівників (характеризуються високою результативністю праці) показав, що не завжди хороший фахівець здатний стати успішним керівником. А тому потенційну здатність працівника банку доцільно визначати шляхом опитування (за індивідуальним принципом) персоналу банку за спеціально розробленою тестовою програмою, яка передбачає наявність не тільки теоретичних знань, але й практичних навичок роботи на посадах у різних структурних підрозділах банку, стажуванні і опануванні спеціальних банківських програм на персональному комп'ютері. При потребі проводиться також психологічне тестування.

Отже, проблеми укомплектованості банків висококваліфікованим персоналом та подолання існуючого кадрового дефіциту, спричиненого відсутністю на ринку праці високоерудованого персоналу, здатного задовольнити потреби банків, зумовлюють розвиток мотиваційних елементів системи оцінки персоналу при

найманні на роботу й призначенні на керівну посаду, тобто визначається рівень відповідності банківського службовця встановленим стандартам.

Важливо також провести достовірну оцінку посади і визначити рівень доцільності праці працівника, пов'язавши ступінь якісно виконуваних ним функцій з кінцевими цілями діяльності банку. При посиленні конкуренції на ринку банківських послуг високий рівень результативної діяльності персоналу є одним із важливих конкурентних переваг відповідного банку.

У більшості Кам'янець-Подільських банків безпосередня оцінка персоналу (за результатами його опитування) здійснюється атестаційною комісією (67% опитуваних). Лише в окремих випадках вона проводиться безпосереднім керівником (12% респондентів) та працівниками відділу по роботі з персоналом (21%). Зазвичай оцінка працівників проводиться на основі розроблених показників, які характеризують їхні особисті і професійні якості та ефективність діяльності у певному підрозділі банку. Тут слід обумовитися, що оцінка за таким підходом буде оптимальною у тому випадку, коли специфіка праці не допускати можливості і доцільності виокремлення показників, що характеризують обсяг виконаних доручень і реальні результати його праці.

Виставивши працівнику останню оцінку комісія вказує на конкретні недоліки у його діяльності і мотиваційні заходи, які слід здійснити для встановлення повної відповідності тій посаді, яку він обіймає. Окрім цього, комісія може вносити рекомендації і пропозиції про матеріальне заохочення, підвищення або пониження на посаді та про необхідність підвищення професійної кваліфікації.

Позитивним моментом у системі періодичної оцінки працівників досліджуваних банків є:

- система оцінки персоналу будується на основі формалізованих оцінних критеріїв;
- оцінка спрямовується на визначення рівня умотивованості і результативності праці працівника;
- оцінка проводиться з метою виявлення професійних якостей працівника і розробки заходів щодо їх покращення;

– оцінка дає можливість сформуванати комплекс перспективних кадрових рішень на основі результатів формалізованого оцінювання працівників, оскільки загальна оцінка персоналу банку включає мотиваційний і результативний аспект діяльності персоналу.

Негативною стороною є те, що більшість членів комісії практично не спілкуються з атестованим працівником, а необхідну інформацію отримують на основі суб'єктивної оцінки безпосереднього керівника банку. Ураховуючи те, що цей процес є затратним стосовно періоду його проведення атестаційною комісією, оскільки її члени відволікаються від своєї основної роботи, то усе це призводить до збільшення терміну оцінювання. Зокрема, за даними опитування працівників досліджуваних банків, 15% від їхньої загальної чисельності вказали, що оцінка проводиться через кожні півроку, 27% – один раз у рік і 58% респондентів відмітили, що термін атестації коливається від двох до трьох років.

Отже, результати дослідження процесу оцінки роботи працівників досліджуваних банків (в умовах посилення конкуренції на фінансовому ринку) показали, що принцип оцінки працівників у більшості вітчизняних банків є не у повній степені методично обґрунтованим, а тому потребує удосконалення, особливо у частині інтегрованої оцінки практичного досвіду персоналу та забезпечення тісного зв'язку економічних успіхів банків з досягненнями ефективної трудової мотивації банківських працівників.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2156-III від 21.12.2000 [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 8. – 17 січня. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Крупка М. І. Банківська система: підручник / М. І. Крупка, Є. М. Андрущак, Н. Г. Пайтра та ін. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 556 с.

Ковтунов Александр

к.э.н.,

*УО «Белорусский государственный
аграрный технический университет,
г. Минск, Республика Беларусь*

ПРИМЕНЕНИЕ ПРОЦЕССНОГО ПОДХОДА ПРИ ОЦЕНКЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА

Оценка инновационного потенциала является важной частью процесса управления и реализации инновационного потенциала предприятия. Применение оценок инновационного потенциала может быть полезным для сельскохозяйственных предприятий с целью выявления проблемных звеньев в инновационном развитии организации и формирования программ для проведения мероприятий, направленных на увеличение инновационного потенциала предприятия. При этом, комплексное рассмотрение элементов, которые характеризуют инновационный потенциал требует анализа их взаимосвязи с параметрами внешней среды, что не позволяет дать количественную характеристику непосредственно инновационных ресурсов. При оценке инновационного потенциала необходимо четкое разделение показателей, которые характеризуют инновационные ресурсы (непосредственно инновационный потенциал) от показателей, которые характеризуют инновационную восприимчивость (способность и готовность организации использовать инновационные ресурсы).

Исходя из того, что потенциал определяет возможности предприятия формировать и использовать внутренние ресурсы, которые могут быть мобилизованы для достижения целей предприятия, их необходимо оценивать как количественно (на входе), так и качественно (на выходе), что будет отображать уровень фактического использования потенциала при достижении целей, который будет равен отношению задействованных ресурсов ко всему потенциалу.

В этих процессах важную роль играют последовательность и содержание этапов формирования и использования ресурсов ради получения результата. Следовательно, можно считать целе-

сообразным использование процессного подхода для оценки инновационного потенциала сельскохозяйственного предприятия.

Алгоритм оценки инновационного потенциала на основе процессного подхода позволит учитывать его сущность, которая раскрывается в следующих обоснованиях: это действенный способ организации и управления деятельностью с целью создания ценности для потребителя и других заинтересованных сторон, где целью процессного подхода является улучшение результативности и эффективности организации в достижении ею установленных целей; это любая деятельность, в которой используются ресурсы для превращения ресурсов в продукт; это процесс формирования целей и способов их достижений, а также деятельность, ограниченная в пространстве и времени, которая осуществляется для реализации комплекса управленческих ресурсов.

Практические результаты оценки инновационного потенциала с применением процессного подхода по выбранным показателям, которых как количественного, так и качественно характеризуют использование ресурсов предприятия и основанные на применении индексного и нормативного методов выражены в следующей последовательности:

1. Общий индекс инновационного потенциала (I_p) состоит из двух субиндексов – индекса процесса формирования инновационного потенциала ($I_{пф}$) и индекса процесса реализации инновационного потенциала ($I_{пр}$), и рассчитывается как среднее арифметическое этих индексов. При этом анализируются тождественности: если $I_{пф} > I_{пр}$, то предприятие (отрасль) развивается экстенсивным путем; если $I_{пф} < I_{пр}$, то предприятие (отрасль) развивается интенсивным (инновационным) путем.

2. Индекс процесса формирования инновационного потенциала ($I_{пф}$) и индекс процесса реализации инновационного потенциала ($I_{пр}$) образуют показатели, избранные для анализа трудовых, минеральных, финансовых, природных ресурсов на стадии формирования и на стадии реализации с учетом фактического (Φ) и нормативного (H) их значения за определенный промежуток времени; при этом за базисное принимается наилучшее значение показателя в период, который анализируется.

3. Данная оценка непосредственно связана с использованием технико-технологического ресурса (Т), поскольку он влияет на преобразования других ресурсов в конечный результат благодаря использованию инноваций на сельскохозяйственном предприятии (в отрасли) в процессе реализации инновационного потенциала. При этом анализируются следующие тождественности: если $I_f > T > I_r$, то технико-технологический ресурс использовался не эффективно; если $I_f < T > I_r$, то технико-технологический ресурс использовался эффективно, но отдельная его часть использована не по назначению; если $I_f < T < I_r$, то технико-технологический ресурс использовался эффективно и максимально; если $I_f < I_p > T$, то прирост инновационного потенциала происходил не только за счет технико-технологических инноваций; $I_f < I_p < T$, то прирост инновационного потенциала происходил за счет технико-технологических инноваций, и требуется внедрение других их видов.

4. На последнем этапе проводится расчет результативных качественных показателей (Р) для оценки процесса реализации инновационного потенциала. При этом анализируются следующие тождественности: если $I_p < P = 1$, то инновационный потенциал использован максимально, и улучшение результативных качественных показателей происходит за счет других факторов, в том числе – других ресурсов; если $I_p > P = 1$, то инновационный потенциал имеет резервы для его использования, а улучшение результативных качественных показателей может происходить в дальнейшем при максимальном использовании инновационного потенциала; если $I_p < P < 1$, то инновационный потенциал не реализован, и, соответственно, он требует дальнейшего формирования и реализации с целью улучшения результативных качественных показателей.

Комарницька Оксана
викладач кафедри
економіки, фінансів, обліку та оподаткування
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж,
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ДЕМОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ: ОЦІНКА ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

У забезпеченні стабільного і безпечного розвитку будь-якої держави, зокрема і України, важливу роль відіграє демографічний чинник. Саме від демографічних характеристик працездатного населення країни і показників демографічного розвитку залежить розвиток трудового потенціалу і, як наслідок, величина сукупного національного доходу [1, с. 280]. Кризові демографічні процеси останніх років призвели до сучасних та потенційних масштабних втрат трудового потенціалу.

Дослідженням реального стану сучасної демографічної ситуації, пошуку основних її причин займалися такі вчені, як О. М. Грیشнова, М. І. Долішній, А. М. Колот, І. С. Кравченко, Ю. М. Краснов, К. Якуба та інші.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку демографічний потенціал можна охарактеризувати як кризовий, про що свідчать тенденції до скорочення чисельності населення, погіршення його вікової структури на користь непрацездатної категорії, зростання смертності, скорочення середньої очікуваної тривалості життя, загального старіння населення.

Така ситуація викликана, з одного боку, зменшенням чисельності народжених і збільшенням кількості померлих, а з іншого – від'ємним сальдо зовнішньої міграції. Ці дві причини обумовили дуже значне зменшення чисельності населення України за останнє десятиріччя. Інший тривожний показник у динаміці населення – збільшення частки людей пенсійного віку і зменшення частки молоді, що показує процеси старіння населення і зменшує джерела ресурсів для праці.

Суперечливі демографічні процеси, що відбулися в країні не могли не вплинути на демографічну ситуацію в Хмельницькому регіоні, де відбулось зменшення чисельності населення як серед міських жителів так і сільського населення. При значному зменшенні чисельності жителів регіону особливо небезпечною залишається ситуація у сільській місцевості, де інтенсивність природного скорочення значно вища, ніж у місті. Така невтішна ситуація була обумовлена економічною кризою яка почалась в 2008 р., та досить суттєво вплинула на доходи мешканців, особливо сільських поселень регіону. Це пов'язано перш за все з гіршими умовами проживання, відсутністю можливості до навчання та самовдосконалення, недостатньо розвиненою соціальною інфраструктурою, відсутністю роботи тощо.

Починаючи з 2012 р. скорочення сільського населення уповільнюється. Така, на перший погляд, позитивна ситуація склалася не внаслідок покращення умов проживання чи створенні робочих місць, а через старіння сільського населення, які не мають наміру змінювати своє місцепроживання, через різке погіршення вікової структури населення сіл.

Таке значне постійне скорочення чисельності наявного населення області негативно відбивається на стані трудового потенціалу регіону. Це породжує тенденцію до того, що не відбувається простого відтворення трудового потенціалу регіону а це не може сприяти економічному розвитку та породжує демографічну кризу в регіоні.

Демографічна ситуація регіону характеризується процесом старіння населення. Чим більше припадає на одну особу в працездатному віці непрацездатних (показник демографічного навантаження), тим більш ефективною має бути праця населення для підтримання хоча б попереднього рівня життя.

Кількісні характеристики населення формуються не лише під впливом його механічного руху, але й природній рух населення є однією із найважливіших характеристик демографічної ситуації, що характеризується показниками народжуваності, смертності, а також природного приросту.

Динаміка природного руху населення у Хмельницькій області явно негативна: кількість народжених зменшується, а померлих – збільшується і, як наслідок, відбувається природне скорочення населення, відбувається процес депопуляції.

Демографічна криза є однією з важливих причин, які стримують розвиток трудового потенціалу в Україні, призводить до щорічного зниження рівня трудового потенціалу та скорочення ресурсів праці країни [2, с. 71].

Значна інертність відтворення трудових ресурсів не дозволяє сподіватися на швидке подолання негативних тенденцій у цій сфері та потребує застосування комплексних підходів на загальнодержавному рівні. Серед них основними мають стати: створення належних умов для повноцінного відтворення трудового потенціалу і професійно-інтелектуального розвитку; створення можливостей для продуктивного його використання через відповідне економічне підґрунтя, збалансований регіональний розвиток, впровадження системи стимулів до праці, забезпечення умов праці і життя, а також реалізація соціальних гарантій зайнятого і незайнятого населення в умовах ринкових відносин, що створить передумови для поліпшення всіх параметрів формування трудового потенціалу. Зволікання з вирішенням демографічних проблем несе в собі небезпеку ослаблення політичного та економічного впливу України у світі, робить можливим перерозподіл національних ресурсів та національного потенціалу України на користь інших держав [3, с. 8].

Список використаних джерел

1. Статівка Н. В. Демографічна складова економічної безпеки України / Н. В. Статівка, А. А. Смаглюк // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 1. – С. 280–287.
2. Науменко О. В. Особливості стану та розвитку трудового потенціалу України в сучасних умовах / О. В. Науменко // Управління розвитком. – 2013. – № 17. – С. 70–73.
3. Пирожков С. І. Демографічний фактор у глобальній стратегії розвитку України / С. І. Пирожков // Демографія та соціальна економіка : Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2004. – № 1–2. – С. 5–20.

Korzhenivska Nataliia

*PhD in Economics, Associate Professor, Faculty of Economics,
State Agrarian and Engineering University in Podilya,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine*

Humeniuk Iryna

*PhD in Linguistics, Director of International Relations Department,
State Agrarian and Engineering University in Podilya,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine*

Dziedzic Krzysztof

University of Agriculture in Krakow, Poland

ECOLOGICAL AND ECONOMIC SAFETY MANAGEMENT OF THE RESOURCE POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The attainment of high level competitiveness implies the availability of resource potential and its effective management. Enterprises, operating in the field of agrarian production, require special approaches to the formation, assessment and safety of the resources use. This is primarily due to the land use, food production, and workplace creations over rural terrain.

The problem of formation and use of existing potential in the system of resource provision of agribusinesses is becoming increasingly relevant as it covers the demographic, social, economic, environmental and other spheres of human life. Current disadvantages have a negative impact on both macroeconomic indicators and, in general, on the socio-economic situation of our state. After all, the basis of any management involves the availability of resources, and the subsequent effectiveness of their use is the evidence of a rational and justified management system. The resource potential implies an integrated approach to the issue of its formation, optimization and rational use, and the key priority direction is the assessment of its separate components, due to the development strategy of the sector and state programs [1].

Modern agricultural production develops dynamically in close connection with the external environment, which forms the relations between market participants with the necessity of investment-innovative approaches while seeking the means and tools for increasing the

attractiveness of nature management as a prerequisite for sustainable development of the industry, economy and society. The growth of production requires constant load increase on the natural environment and not always rational use of the resource potential. Therefore, it is important to carry out an environmental and economic assessment of the resource potential of agrarian enterprises, which provide a significant share in the overall export of Ukraine.

Article 41 of Section X of the Law of Ukraine «On Environmental Protection» defines economic measures to ensure the protection of the natural environment, which in particular provides tax, credit and other privileges to be given to the enterprises, institutions and organizations, as well as citizens, in the implementation of their low-energy, energy and resource-saving technologies and non-traditional types of energy, other effective measures for the environmental protection and the compensation of losses, caused by violation of the legislation on environmental protection in the interconnection of all managerial, scientific and technical, and economic activities of enterprises in the order defined. The law also defines environmental safety measures, the state of the environment, which prevents deterioration of the environmental situation and the emergence of danger to human health. Thus, in Article 52 of the above-mentioned law, it is defined that enterprises, institutions, organizations and citizens are obliged to observe the rules of transportation, storage and use of plant protection products, growth stimulators, mineral fertilizers, oil and petroleum products, toxic chemicals and other drugs in order to prevent environmental and food pollution caused by them or their constituents [2].

Thus, the target of agrarian enterprises management is to fulfill environmental policy and to develop the directions of its implementation in the long term. The competitiveness of enterprises, their financial stability determine the economic safety, which in modern conditions must be combined with the environmental responsibility of enterprises and the implementation of the conditions of resource conservation and discovering the optimal balance between the provision of environmental safety and economic feasibility of agrarian enterprises.

In order to assess the environmental consequences, it is expedient to develop environmental accounting in the context of economic safe-

ty. A combination of managerial, environmental and social accounting is proposed as a universal tool. The emergence of an objective need to improve the quality of life through the prism of conservation and reproduction of the environment and environmental management of resource potential is analyzed. Enterprises are encouraged to maintain a separate expenditure group for accounting «environmental costs» and specific accounting objects: assets (natural resource potential, genetically modified organisms, waste products) and liabilities (obligations). With the help of accounting information management can consider economic risks, assess the causes of their occurrence. Managers can identify tendencies and evaluate the state of the environmentally-economic safety in the dynamics in order to anticipate and to predict the magnitude of adverse impacts, risk assessments and the formation of economic safety measures [3].

Summarizing the above, we can state that ecological and economic safety will contribute to the economic development of agrarian enterprises, on the basis of effective management of resource potential.

References

1. Korzhenevskaiia, N. L., Koval, N.V. (2015). Monitoring of the state and dynamics of the resource potential development in assessing the competitiveness of grain production. Conferința științifică internațională «Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației», 5 iunie 2015 : [in 2 vol.] / com. șt.: Ioan-Aurel Pop [et al.]. – Cahul : US Cahul, 2015. – 307-312. «Perspectivele și problemele integrării în Spațiul European al cercetării și educației», conferință științifică internațională (2015); Cahul (Tipogr. «Centrografic»). – ISBN 978-9975-914-98-7.
2. Soroka, L.S. (2014) Development of environmental accounting in the context of economic safety. Staff papers of Tavria State Agrotechnological University (economic sciences) – 2014. – № 4 (28). – P. 287-293.
3. The Law of Ukraine «On Environmental Protection» [online]. – Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page>.

*Лукашевич Анна**ст. преподаватель***Самсончик Владислав***магистрант,**Белорусский государственный
аграрный технический университет,**г. Минск, Республика Беларусь*

**ФОРМИРОВАНИЕ СЕБЕСТОИМОСТИ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ
С ПРИМЕНЕНИЕМ КОРРЕЛЯЦИОННО-
РЕГРЕССИОННОГО АНАЛИЗА НА ПРИМЕРЕ
СХФ ОАО «СЛУЦКИЙ СЫРОДЕЛЬНЫЙ КОМБИНАТ»**

Картофель – важнейшая продовольственная, техническая и кормовая культура. Благодаря хорошим вкусовым качествам, высокому содержанию в клубнях некоторых важных для организма человека минеральных соединений и ценных витаминов картофель во многих странах стал вторым после хлеба продуктом питания. В больших размерах он попользуется для технической переработки на крахмал и спирт, а также на корм скоту, особенно в свиноводстве [5].

Одним из важнейших показателей, характеризующим экономическую эффективность производства картофеля является его себестоимость. От уровня себестоимости зависит сумма прибыли, уровень рентабельности производства картофеля, что влияет на финансовом состоянии всего предприятия, а также на его платежеспособность.

Анализируя формирования себестоимости картофеля и выявляя показатели, которые в большей мере оказывают влияние на увеличение или снижение себестоимости с применением корреляционного анализа было получено уравнение регрессии:

$$y_x = 190,4 - 2,2x_1 + 0,0007x_2 - 0,26x_3 + 2,31x_4 + 2,06x_5 - \\ - 0,17x_6 - 7,26x_7 + 7,43x_8 + 4,11x_9.$$

$$R = 0,75; \quad D = 0,60; \quad F = 3,4;$$

$$t_r = 10; \quad t_{a_1} = 3,67; \quad t_{a_2} = 1,76; \quad t_{a_3} = 2,03; \quad t_{a_4} = 2,39;$$

$$t_{a_5} = 3,96; \quad t_{a_6} = 1,09; \quad t_{a_7} = 2,51; \quad t_{a_8} = 1,28; \quad t_{a_9} = 1,86,$$

где x_1 – урожайность, ц/га;

x_2 – оплата труда, тыс. руб./тыс. чел-ч;

x_3 – стоимость семян, тыс. руб./га;

x_4 – стоимость удобрений и средств защиты растений, тыс. руб./га;

x_5 – затраты на содержание основных средств, тыс. руб./га;

x_6 – стоимость работ и услуг, тыс. руб./га;

x_7 – стоимость ГСМ и энергоресурсов, тыс. руб./га;

x_8 – затраты по организации производства, тыс. руб./га;

x_9 – прямые затраты труда, тыс. руб./га;

Коэффициент множественной корреляции $R = 0,75$, то есть выбранные факторные показатели оказывают сильное влияние на себестоимость.

Коэффициент существенности коэффициента множественной регрессии: $t_R = 10 > t_{\text{табл}}$, следовательно все включенные в модель факторные показатели существенно влияют на себестоимость [2].

Коэффициент детерминации $D = 0,60$ что говорит о том, что факторные показатели, включенные в уравнение, объясняют изменение себестоимости зерновых на 60 %.

Критерий Фишера $F = 3,4 > t_{\text{табл}}$, следовательно модель статистически значима [4].

Значение t-статистики (t_{aj}) больше табличного значения, т. е. коэффициенты регрессии включенных факторов в уравнение являются существенными.

$\alpha_0 = 190,4$ значит, что себестоимость увеличится на 190,4 тыс. руб./ц при влиянии неучтенных факторов, если учтенные факторы будут неизменны.

Рассмотрим экономическую интерпретацию коэффициентов регрессии:

$\alpha_1 = -2,2$, при увеличении x_1 на единицу y в среднем уменьшится на 2,2, т. е. если урожайность увеличится на 1 ц/га, то себестоимость в среднем уменьшится на 2,2 тыс. руб.;

$\alpha_2 = 0,007$, при увеличении оплаты труда на 1 тыс. руб./тыс. чел-ч.;

$\alpha_3 = -0,26$, при увеличении урожайности на 1 ц/га, себестоимость в среднем уменьшится на 0,26 тыс. руб.;

$\alpha_4 = 2,31$, при увеличении стоимости удобрений и средств защиты растений на 1 тыс. руб./га, себестоимость увеличится на 2,31 тыс. руб./ц;

$\alpha_5 = 2,06$, при увеличении затрат на содержание основных средств на 1 тыс. руб./га, себестоимость увеличится на 2,06 тыс. руб./ц;

$\alpha_6 = -0,17$, при увеличении стоимости работ и услуг на 1 тыс. руб./га, себестоимость в среднем уменьшится на 0,17 тыс. руб./ц;

$\alpha_7 = -7,26$, при увеличении стоимости ГСМ и энергоресурсов на 1 тыс. руб./га, себестоимость в среднем уменьшится на 7,26 тыс. руб.;

$\alpha_8 = 7,43$, при увеличении затрат по организации производства на 1 тыс. руб./га, себестоимость увеличится на 7,43 тыс. руб./ц;

$\alpha_9 = 4,11$, при увеличении прямых затрат труда на 1 тыс. руб./га, себестоимость увеличится на 4,11 тыс. руб./ц.

Так как факторные показатели имеют различные единицы измерения, то для оценки роли факторных показателей в формировании себестоимости и для сравнения их между собой, были рассчитаны β -коэффициенты (табл. 1).

Таблица 1

Значение β -коэффициентов

Показатели	β -коэффициент
Урожайность, ц/га	-0,11
Оплата труда, тыс. руб./1000 чел-ч	0,13
Стоимость семян, тыс. руб/га	0,49
Стоимость удобрений и СЗ растений, тыс. руб/га	0,27
Затраты на содержание ОС, тыс. руб/га	0,19
Стоимость работ и услуг, тыс. руб/га	0,15
Стоимость ГСМ и энергоресурсов, тыс. руб/га	0,18
Затраты по организации производства, тыс. руб/га	0,06
Прямые затраты труда, чел-ч, га	0,22

При анализе β -коэффициентов наиболее влияющими на себестоимость 1 ц оказались следующие факторные признаки: $\beta_{x_3} = 0,49$, т. е. себестоимость увеличится на 0,49 стандартных отклонений, если стоимость семян в среднем увеличится на 1 стандартное отклонение; а также $\beta_{x_2} = 0,13$ – оплата труда; $\beta_{x_4} = 0,27$ – стоимость удобрений; $\beta_{x_7} = 0,18$ – стоимость ГСМ и энергоресурсов.

После исследования формирования себестоимости картофеля с помощью корреляционно-регрессионного анализа можно увидеть, что в данной модели имеется несколько сильно влияющих факторов.

Наиболее существенное влияние на формирование 1 ц себестоимости оказывают стоимость семян, тыс. руб./га и стоимость удобрений и средств защиты растений, тыс. руб./га.

Сумма β -коэффициентов равна $1,58 > 1$, следовательно прирост себестоимости отстаёт от темпа прироста факторов.

Список используемых источников

1. Бельский В.И. Экономическое состояние и меры финансового оздоровления организаций агропромышленного комплекса / В.И. Бельский [и др.]. – Минск: Вышэйшая школа, 2007. – 259 с.
2. Власов М.П. Моделирование экономических процессов / М.П. Власов, П.Д. Шимко. – Ростов н/д : Феникс, 2005. – 341 с.
3. Конюховский П.В. Математические методы исследования операций в экономике / П.В. Конюховский. – Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 257 с.
4. Леньков И.И. Экономико-математическое моделирование экономических систем и процессов в сельском хозяйстве / И.И. Леньков. – Минск: Дизайн ПРО, 1997. – 303 с.
5. Лециловский П.В. Экономика предприятий АПК / П.В. Лециловский, А.В. Мозоль. – Минск: Юнипак, 2006. – 301 с.

Лучик Світлана

д.е.н., професор,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці, Україна

Лучик Маргарита

к.е.н.,

Київський кооперативний інститут бізнесу і права,

м. Київ, Україна

МАТЕРІАЛЬНИЙ ДОБРОБУТ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

До Карпатського економічного регіону в Україні прийнято відносити територію Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та Чернівецької областей що становить 9,4% території України. Карпатський район межує з Польщею, Румунією, Молдовою, Угорщиною і Словаччиною. Станом на 1 січня 2017 р. в Карпатському регіоні проживає близько 6080,8 тис. осіб, що становить 14,3% населення України. Сільське населення складає 50,6% всього населення регіону. Найвища частка селян у структурі населення Закарпатської області – 63,0%. У Львівській області навпаки переважають мешканці міст, їх частка склала 61,0%. Найбільше скорочення населення – на 117,6 тис осіб – відбулось у Львівській області, з них 79,4 тис. селян [1].

Дослідження доходів населення України за 2005-2016 рр. виявили зростання середньомісячного наявного доходу у розрахунку на одну особу у 5,6 рази, у Карпатському регіоні – у 5,4 рази. На початок 2017 р. найвищі доходи в регіоні мали мешканці Львівської області (2806,1 грн), найнижчі – Закарпатської області (2087,3 грн). Падіння індексу реальних доходів населення відбулось в усіх регіонах Карпатського регіону. У 2015 р. у Закарпатській області він становив 81,9%, Івано-Франківській – 83,7%, Львівській – 80,0%, Чернівецькій – 85,6%. У 2016 р. ситуація дещо покращилась, індекс зростання реальних доходів населення Карпатського регіону в середньому склав 102,6 відсотків [2].

В Україні спостерігається позитивна динаміка скорочення диференціації доходів населення України протягом 2005-2015 рр.

Якщо у 2005 р. децильний коефіцієнт фондів (по загальних доходах) становив 6,9 раза, то у 2015 р. – 4,2 раза. Серед областей Карпатського регіону високий рівень диференціації доходів протягом всього періоду досліджень зберігався у Львівській (від 5,6 у 2005 р. до 3,9 рази у 2015 р.) і Чернівецькій області (від 6,8 у 2005 р. до 4,1 рази у 2015 р.). У 2015 р. децильний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення в регіоні коливався від 3,0 у Закарпатській області до 2,0 у Івано-Франківській області [2].

У сільській місцевості Карпатського регіону частка домогосподарств із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму (у 2016 р. він становив 2642,38 грн на одну особу на місяць) становила від 55,2% у кількості домогосподарств відповідної групи в Закарпатській області до 68,1% – у Чернівецькій області. Структура доходів сільського населення у Карпатському регіоні вкрай деформована. Так, у Закарпатській та Івано-Франківській областях частка зарплати у загальній сумі доходу найнижча по Україні і становила у 2016 р. лише 32,3% і 43,5% відповідно. В Чернівецькій області цей показник дещо вищий і склав 49,8%. У Львівській області питома вага заробітної плати у доходах населення склала 63,0%, що вище за середньоукраїнський показник [2].

У складі грошових доходів населення Карпатського регіону доходи від продажу сільськогосподарської продукції склали 2,1%, доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості – 10,6%, пенсії – 19,6%. В цілому в Карпатському регіоні середній розмір пенсій нижчий за середньоукраїнський показник, зокрема, у Закарпатській, Чернівецькій області на 16,3-16,4%, Івано-Франківській – на 10,0%, Львівській – 7,6 відсотків [3].

Динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні за 2005-2016 рр. свідчить про її зростання у 6,4 рази. У Карпатському регіоні найвищий рівень середньомісячної заробітної плати у 2016 р. був досягнутий у Львівській області – 4559 грн (при середньоукраїнському показнику 5183 грн), найнижчий у Чернівецькій області – 3828 грн. Питома вага працівників, яким заробітна плата у грудні нарахована у межах до 1600 грн, в середньому по Україні становила 2,8%, в Карпатському регіоні – 3,2%.

Найгірший показник в Чернівецькій області, де частка таких працівників становила 4,1% від кількості працівників, яким оплачено 50% і більше робочого часу, встановленого на грудень. Питома вага працівників, яким заробітна плата у грудні нарахована у межах від 1600 до 3500 грн, становила в регіоні 39,4%. Понад 10 тис. грн у регіоні отримали 9,1% працівників регіону. Найбільша частка працюючих з такою оплатою в Чернівецькій області – 12,5%, найменша – в Івано-Франківській – 6,2 відсотків [4].

У сільському господарстві Карпатського регіону зайнято 36,4 тис. найманих працівників, що складає 3,2% від усього зайнятого у галузі населення. Найбільшу частку працюючих у сільському господарстві регіону становлять працівники Чернівецької області. Тут зайнято практично 6% усього зайнятого населення. Найменша зайнятість населення в аграрній сфері у Львівській області, частка працюючих становить 2,3% [5]. Середньомісячна заробітна плата штатних працівників в сільському господарстві становила у 2016 р. 3916 грн (для порівняння: у промисловості – 5902 грн). Найнижчий рівень заробітної плати в цілому по Україні мають аграрії Чернівецької області (2796 грн), найвищий – Закарпатської (4940 грн), Івано-Франківської (4803 грн), Львівської (4724 грн) областей. Порівняно з 2015 р. середньомісячна заробітна плата працівників галузі зросла на 244,2% в Закарпатській області, на 12,1% – у Львівській, на 110,2% – у Івано-Франківській та Чернівецькій областях [4].

Аналіз структури фонду оплати праці працівників сільського господарства України у 2016 р. показав, що фонд основної заробітної плати становив 78,9%. Значну питому вагу фонду додаткової заробітної плати працівників становили надбавки і доплати до тарифних ставок та посадових окладів (20,5%) і премії та винагороди, що носили систематичний характер (39,4%). Децю іншу структуру мав фонд оплати праці працівників сільського господарства Карпатського регіону. Якщо у Чернівецькій області фонд основної заробітної плати склав 85,5% від загального, то у Закарпатській – лише 45,6%. Фонд додаткової заробітної плати аграріїв Закарпаття переважно формувався за рахунок премій та винагород, які склали 75,9 відсотків [4].

Проведена оцінка матеріального добробуту сільського населення Карпатського регіону за 2005-2016 рр. виявила вкрай небезпечну ситуацію: низькі стандарти оплати праці, високу тінізацію доходів, значну фінансову та майнову диференціацію, тотальне поширення бідності працюючого населення. Це провокує значні хвилі міграції селян за кордон – у пошуках роботи, для одержання освіти, медичних послуг тощо, сприяє «вимиванню» інтелектуального капіталу регіону, насамперед, молоді, підвищує соціальну напругу як в регіоні, так і в країні в цілому.

Список використаних джерел

1. Населення та міграція [Електронний ресурс]: сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація: Демографічна та соціальна статистика. – Електронні дані. – Київ: Державна служба статистики, 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.08.17 р.). – Назва з екрана.
2. Доходи та умови життя [Електронний ресурс]: сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація: Демографічна та соціальна статистика. – Електронні дані. – Київ: Державна служба статистики, 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.08.17 р.). – Назва з екрана.
3. Соціальний захист населення України [Електронний ресурс]: сайт Державної служби статистики України / Статистичний збірник. – Електронні дані. – Київ: Державна служба статистики, 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.08.17 р.). – Назва з екрана.
4. Оплата праці та соціально-трудові відносини [Електронний ресурс]: сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація: Демографічна та соціальна статистика. Ринок праці. – Електронні дані. – Київ: Державна служба статистики, 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.08.17 р.). – Назва з екрана.
5. Зайнятість та безробіття [Електронний ресурс]: сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація: Демографічна та соціальна статистика. Ринок праці. – Електронні дані. – Київ: Державна служба статистики, 2017. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.08.17 р.). – Назва з екрана.

Мартин Ольга

к.е.н., доцент, доцент кафедри,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

м. Львів, Україна

Вітер Олександра

к.п.н., доцент, доцент кафедри,

Львівський державний інститут економіки і туризму,

м. Львів, Україна

РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ: СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин в аграрній сфері України важливого значення набуває формування регульованого ринку сільськогосподарських земель, включення землі як особливого економічного ресурсу у ринковий обіг.

Ринок землі – це особлива сфера товарної економіки, в якій виникають економічні відносини з приводу купівлі-продажу, застави, оренди та обміну землі, спрямовані на ефективну господарську діяльність і використання цього ресурсу з позиції екологічної безпеки [1, с. 255]. Купівля-продаж, оренда, іпотека та обмін сільськогосподарських земель – це ринкові операції із землею. Умовами ефективного його функціонування є: створення широкого нормативно-правового поля; формування конкурентного середовища; наявність платоспроможного попиту на землю; поява мотивації виходу на земельний ринок продавців земельних ділянок; ефективна система ціноутворення на землю; створення спеціалізованої інфраструктури ринку землі; наявність контролю над ринком землі з боку держави, яка регулює перерозподіл земель, контролює їх використання, встановлює розміри приватного землеволодіння; наявність землевласників, спроможних ефективно господарювати; дієва система захисту землевласників і землекористувачів. Існування цих умов визначає зрілість і ефективність функціонування земельного ринку.

Сьогодні основною ринковою операцією на ринку сільськогосподарських земель є оренда, існує мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення. В науковій лі-

тературі існує точка зору, що мораторій на купівлю-продаж сільськогосподарських земель гальмує запровадження ринку сільськогосподарських земель, не сприяє підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектора економіки і екологічнобезпечному використанню земель, стимулює розвиток тіньового земельного ринку, не дозволяє використання іпотечного кредиту, а селяни не можуть вільно розпоряджатися земельними ділянками.

На наш погляд, сьогодні проблема полягає не в продовженні чи скасуванні мораторію, а у комплексному підході до вирішення проблеми ефективного господарювання в аграрному секторі національної економіки. На наше переконання, комплексний підхід передбачає, по-перше, формування механізму цивілізованого державного регулювання ринку земель, а по-друге, формування ринкового механізму господарювання в аграрній сфері і його підтримка на рівні державної політики. Механізм господарювання в сільському господарстві, який лежить в основі державної політики регулювання цієї галузі, передбачає, по-перше, державне замовлення на виробництво сільськогосподарської продукції, по-друге, регулювання державою закупівельних цін і встановлення їх на високому рівні, по-третє, систему дотацій фермерам із державного бюджету та наявність доступних довгострокових кредитів, по-четверте, державну програму виробництва техніки та інших засобів виробництва для аграрного сектору та гарантовані державні інвестиції для реалізації цієї програми.

На наш погляд, вагомими аргументами на продовження мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення є:

1. Відсутність повноцінної законодавчої і нормативної бази.
2. Відсутня науково обґрунтована методика оцінки вартості землі.
3. Скасування зумовить скуповування земель за низькими цінами заможними людьми, які, як правило, не будуть використовувати її за призначенням.
4. Відсутня інфраструктура земельного ринку, яка обслуговує трансакції із землею.
5. За існуючої ситуації в Україні запровадження купівлі сільськогосподарських земель і іпотечного кредитування може зумо-

вити ситуацію, коли банки заволодіють великими ділянками землі при переході заставленої землі у власність заставоутримувача.

6. Держава в обов'язковому порядку повинна регулювати доступ іноземних фірм та фізичних осіб на ринок землі України.

7. Відсутній повноцінний земельний кадастр, що включає кадастрове зонування, кадастрові зйомки, економічну оцінку земель, урахування кількості та якості земель.

8. Зняття мораторію і неконтрольований характер купівлі за даної ситуації в Україні посилить процес парцеляції продуктивних земель, який в Україні набув неконтрольованого характеру.

9. Ваговим аргументом, на наш погляд є також необхідність запровадження, в першу чергу, ринкового механізму господарювання в аграрному секторі національної економіки [1, с. 259-260].

Перед відміною мораторію на купівлю сільськогосподарських угідь необхідно вирішити низку проблем, зокрема, запровадити ринковий механізм господарювання в аграрній сфері та реалізувати цивілізовані правила функціонування ринку сільськогосподарських земель. Такий комплексний підхід забезпечить високу ефективність аграрного сектора та ринку сільськогосподарських земель, сприятиме захисту національного виробника.

Список використаних джерел

1. Мартин О.М. Функціонування ринку сільськогосподарських земель і мораторій на їх купівлю-продаж / О.М. Мартин, М.Г. Москва // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.13. – С. 254-261.

Місюк Микола

*доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету
Подільського державного аграрно-технічного університету,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Новак Чеслав

*доктор економічних наук, професор,
Сільськогосподарський університет у Кракові,
м. Краків, Польща*

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Найважливішим чинником та визначальним критерієм рівня соціального життя будь-якої країни, життєздатності її економічної структури і державного устрою є рівень забезпечення населення продовольством. У вирішенні даної проблеми особлива роль належить галузі тваринництва. На жаль, за виробництвом і споживанням продуктів тваринництва на душу населення як регіони, так і Україна в цілому відстають від країн Європейського Союзу у 2–3 рази, а за асортиментом і якістю – ще більше. Тому виробництво продуктів харчування та забезпечення їх конкурентоспроможності було і залишається для людства важливою та життєвою проблемою світового масштабу. Актуальність проблеми конкурентоспроможності продукції тваринництва особливо зросла після вступу України до СОТ та виходу на ринки ЄС.

Стійкі переваги країни виникають не від використання галузю специфічних факторів, якими вона володіє, а є результатом підприємств із впровадження інновацій у розвиток нового продукту, технологій, брендів, методів задоволення споживачів, вважає М. Портер [1].

Інноваційні технології у поєднанні із сприятливими природно-кліматичними та організаційно-економічними умовами забезпечують зменшення тривалості виробничого циклу у сільському господарстві, що сприяє зниженню собівартості продукції та підвищує окупність інвестицій.

Г. Волинський, який наголошує на потребі «здійснення технологічної модернізації економіки, відкрити дорогу технологічному процесу, зацікавити підприємства в інноваціях, тобто радикально закріпити інноваційний сектор та забезпечити технологічну конкурентоспроможність українських товарів» надає важливого значення технологічній політиці держави для підвищення конкурентоспроможності продукції [2].

Динамічний розвиток вітчизняної галузі тваринництва на основі комплексної її модернізації здатна вирішити продовольчу безпеку України, наситити внутрішній ринок конкурентоспроможною продукцією, нарощувати присутність вітчизняної продукції на світових ринках та підвищити ефективність використання наявного природно-ресурсного потенціалу галузі тваринництва. В основу такої модернізації покладено пріоритет розвитку інновацій при виробництві й реалізації конкурентоспроможної продукції, що забезпечує відповідний приріст прибутку, який є одним із головних джерел інвестування галузі тваринництва. За таких умов першочергового значення набуває розробка програми поточного і перспективного інноваційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва.

Для досягнення мети необхідно вирішити ряд завдань: нарощування поголів'я худоби і птиці, продуктивності тварин, обсягів виробництва, експортного потенціалу тваринництва. Цілі та завдання мають бути погоджені із засобами досягнення мети – розвитком генетичного потенціалу галузі, кормової і матеріально-технічної бази й кінцевими результатами – виробництвом конкурентоспроможної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Одними із найважливіших умов ефективності інноваційного забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва є заходи державного регулювання, які можна умовно поділити на:

- заходи прямого державного регулювання, до яких належать директивні методи у вигляді фінансування витрат на фундаментальні та прикладні наукові дослідження на ринку продукції тваринництва провідними науковими установами й іншими організаціями через систему грантів для інноваційних проектів. Разом із цим формується державне замовлення на розробку та

запровадження нововведень у галузі тваринництва, закупівлю інноваційної продукції, створюється система державного ліцензування різних видів інноваційної діяльності;

- заходи непрямого державного регулювання інноваційної діяльності, які припускають установлення граничних цін на певні види інноваційної продукції, субсидування процентної ставки по кредитах при запровадженні інновацій підприємствами галузі та податкові заходи, що сприяють розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності, а саме ставки по окремих податках, податкові пільги та канікули.

Таким чином, система забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва в Україні є незбалансованою, що заважає становленню інформаційної економіки з інноваційною моделлю розвитку ринку продукції тваринництва, в якій знання виступають основним капіталом. Дисбаланс простежується як на рівні базисних (власність, влада, управління, праця), так і похідних інститутів (ціна, конкуренція, підприємництво, регулювання). Існуючі проблеми доповнюються проблемами адаптації суспільних та недосформованих правових інститутів, що разом з проблемами науки, освіти, деградацією продуктивних сил і виробничих відносин роблять інноваційно-інвестиційну модель ринку продукції тваринництва поки що недосяжною. Тому реалізація інноваційно-інвестиційної концепції в умовах недосконалості інституціональних механізмів на ринку продукції тваринництва є проблемною у розбудові прийнятної для суспільної моделі стимулювання науково-технічного прогресу на ринку аграрної продукції.

Список використаних джерел

1. Porter M. *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors* / M. Porter. – New York: The Free Press, 1980 (2nd ed. – New York: Free Press, 1998. – 397 p.).
2. Волинский Г. О конкурентных преимуществах в условиях глобализации / Г. Волинский // *Економіка України*. – 2006. – № 12. – С. 68-72.
3. Ільчук М.М. Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції: монографія / М.М. Ільчук, І.А. Коновал, І.В. Мельникова. – К.: Вид-во ТОВ «Аграф Медіа Груп», 2015. – 322 с.

Місюк Микола

аспірант,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

Науковий керівник: д.е.н. Цвігун Інна

м. Кам'янець-Подільський, Україна

КОРМОВИРОБНИЦТВО – ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

Як галузь аграрного виробництва, кормовиробництво має забезпечувати тваринництво достатньою кількістю якісних, збалансованих за вмістом поживних речовин, кормів. Основним напрямом розвитку цієї галузі є інтенсифікація, що передбачає вирощування кормових культур і заготівлю кормів за мінімальних витрат енергетичних і трудових ресурсів, максимального виходу кормової продукції з одиниці площі та на одну гривню виробничих затрат.

Однією з особливостей кормовиробництва і є його належність до трьох сфер агропромислового комплексу і ресурсної (корми виступають засобами виробництва (предметами праці) продукції тваринництва; безпосереднього виробництва (вирощування, заготівля і зберігання кормів); галузей переробки сільськогосподарської продукції (виробництво комбікормів). До складу кормовиробництва входять: польове виробництво кормів, лувівництво і комбікормова промисловість. Специфіка кормовиробництва з погляду ефективності проявляється в тому, що воно є галуззю рослинництва, безпосередньо визначає ефективність галузі тваринництва, охоплює польове, лукопасовищне виробництво кормів, природні кормові угіддя та комбікормову промисловість, а тому включає функції, властиві кожній із цих галузей.

Основна умова розвитку та підвищення ефективності тваринництва – створення міцної кормової бази, адже рівень продуктивності тварин на 50–80% визначається їх годівлею. На жаль, виробництво кормів як за кількістю, так і за якістю не відповідає потребам тваринництва майже в усіх аграрних підприємствах. Наслідком є низька ефективність використання кормів, їх пе-

ревитрати, висока собівартість та кормомісткість одиниці продукції.

Зростання попиту населення на продукти тваринного походження, зокрема на молоко та м'ясо великої рогатої худоби, ставить підвищені вимоги до кормовиробництва, формування джерел раціонального використання кормів.

Провідною галуззю тваринництва є скотарство на розвиток та розміщення якого впливають польове кормовиробництво, наявність природних кормових угідь, розвиток комбікормової промисловості. Для подальшого підвищення ефективності сільського господарства необхідно постійно підтримувати пропорційність у розвитку рослинництва і тваринництва, зв'язуючою ланкою між якими є кормова база.

Під терміном «кормова база» слід розуміти склад, кількість та якість кормових ресурсів, систему їх виробництва, заготівлі, зберігання і використання. Для годівлі великої рогатої худоби кормові ресурси представлені переважно кормами рослинного походження. При цьому в молочному скотарстві порівняно з іншими галузями тваринництва найбільше використовується грубих, соковитих і зелених кормів та відходів підприємств харчової промисловості. У цій галузі найбільше використовуються корми з природних кормових угідь. Питома вага концентрованих кормів у структурі витрат у молочному скотарстві нижча, ніж в інших галузях, але вони відіграють важливу роль у годівлі високопродуктивної худоби. Із концентрованих використовуються переважно зерно ячменю, вівса, пшениці, неодмінним компонентом фуражного зерна є також горох, люпин, соя, вика, що мають високий вміст протеїну, незамінні амінокислоти тощо. З продукції борошномельної промисловості використовують висівки, борошняний пил, січку зернову, а олійної – макуху, шрот, цукрової – жом, барду тощо.

Концентровані корми, зокрема комбікорми, збагачують мінеральними речовинами, мікроелементами, вітамінами. Тенденції, що склалися в Україні, зокрема зі споживанням продукції скотарства, ефективності виробництва молока і яловичини, свідчать, що нині та в найближчій перспективі пріоритетною має

стати комбікормова продукція, що використовується для розвитку молочного і м'ясного скотарства. Ефективний розвиток комбікормової промисловості значною мірою впливає на розвиток галузі скотарства, а відтак на рівень забезпечення країни даними видами продовольства.

Основні причини, що зумовили спад виробництва комбікормів, такі: істотне скорочення поголів'я худоби в сільськогосподарських підприємствах, особливо ліквідація великих тваринницьких комплексів, де тваринництво розвивалось на промисловій основі, а основним кормом для поголів'я цих галузей були повноцінні комбікорми. Не вплинула на збільшення виробництва комбікормів і зміна форм власності на підприємствах комбікормової промисловості. Тому виникає необхідність в істотному удосконаленні розвитку, підвищенні інтенсифікації комбікормової промисловості на основі:

- розробки більш досконалих рецептів виробництва комбікормів і преміксів, спрямованих на підвищення продуктивності худоби і птиці та зниження витрат кормів на виробництво одиниці продукції;
- поглиблення переробки зернових компонентів для виробництва комбікормів;
- проведення стандартизації якості комбікормової продукції та її компонентів;
- забезпечення ветеринарно-санітарних вимог, пов'язаних з виробництвом і використанням комбікормів, преміксів та комплексних добавок [1].

Для того щоб зміцнити кормову базу необхідно впровадити науково обґрунтовану структуру посівів зернофуражних і кормових культур. Працівникам Інституту землеробства УААН розробили рекомендації, відповідно до яких у структурі посівів кормових культур питома вага багаторічних трав повинна бути на рівні 49,2%; силосних культур – 29,6%; однорічних трав – 13,7%; кормових коренеплодів – 7,0%; інших культур – 0,5% [2, с. 381].

Зміни площ, структури посівів і виробництва кормових та зернофуражних культур, які відбулися в період реформування агропромислового виробництва, на жаль, часто були некерова-

ними, супроводжувалися послабленням уваги до кормовиробництва, наданням переваги комерційно вигідним технічним та олійним культурам. Така аграрна політика не сприяла створенню міцної кормової бази, забезпеченню збалансованої годівлі тварин і зростанню їх продуктивності.

Таким чином, судячи із даного аналізу, можна зробити висновок, що польове кормовиробництво зазнало істотних негативних змін і потребує відродження та подальшого удосконалення стосовно прогностичних параметрів розвитку і розміщення галузі тваринництва.

Основним напрямом розвитку польового кормовиробництва має бути вдосконалення структури площ посіву та підвищення рівня урожайності кормових та зернових культур фуражного призначення; збільшення обсягів виробництва кормів високого вмісту білка; удосконалення інтенсивних технологій їх вирощування; вдосконалення системи насінництва кормових культур; розробка і запровадження у практику виробництва нових сортів та гібридів культур кормового призначення; збільшення обсягів виробництва збалансованих комбікормів для годівлі різних статевих-вікових груп великої рогатої худоби; зниження рівня втрат та підвищення якості кормових раціонів; підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення аграрних товаровиробників тощо.

Список використаних джерел

1. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт ; пер. с англ. А.Н. Нестеренко. – М.: Начала, 1997. – С. 17.
2. Черевко Г.В. Економіка підприємств: навч. посіб. / Г.В. Черевко, Ф.В. Горбонос. – Львів: Апріорі, 2004. – 384 с.
3. Ібатулін І.І. Практикум з годівлі сільськогосподарських тварин / І.І. Ібатулін, Ю.О. Панасенко. – К.: Вища освіта, 2003. – 432 с.
4. Павловська Л.Д. Інноваційна складова зростання ефективності кормовиробництва: монографія / Л.Д. Павловська, І.Ф. Грабчук. – Житомир: Полісся, 2012. – 314 с.

Мушеник Ірина

*к.е.н., доцент кафедри інформаційних технологій,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

СУТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У другій половині ХХ століття теорія інновацій пройшла складний шлях від опису окремого підприємства, фірми, інституту, держави як окремих елементів інноваційного процесу до розуміння їх як складових інноваційної системи. Саме це стало підґрунтям для розвитку комплексного підходу та формування концепції національної інноваційної системи.

Загалом основоположниками теорії національних інноваційних систем прийнято вважати Б.-А. Лундвала (Швеція), Р. Нельсона (США), К. Фрімена (Великобританія), які практично одночасно сформували основи нової концепції інноваційного розвитку.

Одним із найважливіших завдань розвитку економіки України є всебічно обґрунтована та практично забезпечена політика інноваційного розвитку промисловості. Створення конкурентоспроможного промислового комплексу, здатного в умовах інтеграції та глобалізації розв'язати основні завдання соціально-економічного розвитку, зумовило розробку та впровадження Концепції державної промислової політики, основним принципом якої визначено перехід промисловості на інноваційний тип розвитку. Реалізація цієї Концепції нерозривно пов'язана з необхідністю створення національної інноваційної системи (НІС).

Тенденції розвитку світової економіки переконливо свідчать, що єдиним можливим шляхом підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені є формування економіки, що базується на знаннях. В умовах глобалізації значення інноваційної складової соціально-економічного розвитку країни постійно зростає, інновації перетворюють на важливе джерело економічного зростання, підвищення рівня та якості життя населення. Переорієнтація економіки на інноваційну модель розвитку потребує формування дієвих механізмів взаємодії між всіма суб'єктами

інноваційного процесу, оскільки рівень її ефективності залежить не лише від ефективності окремих самостійних економічних агентів (виробничих підприємств, наукових організацій, вищих начальних закладів, державних установ), але й від того, як вони взаємодіють між собою, а також з суспільними інститутами.

Головна мета національної інноваційної системи – створення умов для інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, випуску ними різних видів інноваційних продуктів для задоволення потреб ринку і суспільства в цілому.

Первинними елементами системи є підприємства, науково-дослідні організації, вищі учбові заклади, окремі вчені і винахідники. В центрі системи знаходяться підприємства, які, маючи потужні стимули до виживання в конкурентній боротьбі, організують виробництво, прагнуть до його розвитку за рахунок інновацій. Вони шукають канали, по яких можна було б отримати додаткові джерела знань. Хоча усередині системи взаємодіють організації з приватною, державною і змішаною формами власності, урядові структури грають особливу роль. Через них здійснюється державна політика, що впливає на інноваційні процеси. Саме вона визначає інституційний профіль системи, який багато в чому залежить від таких чинників (що задаються органами державної влади), як режим функціонування підприємницького сектору, рівень і міру ринкової орієнтації фундаментальних досліджень, системою мотивацій науково-дослідної активності, її спрямованості у бік виробництва, організацією сектора вищої освіти. В результаті виявляється, що інноваційні підприємства працюють в складній системі взаємодій з іншими конкуруючими фірмами і організаціями, що кооперуються між собою. Якщо ці канали, що сполучають підприємства з науково-дослідними (державними і приватними) організаціями, вищими учбовими закладами і окремими ученими і винахідниками, успішно функціонують, то і національна інноваційна система працює і розвивається. Виходячи з вище зазначеного, національну інноваційну систему можна розглядати як складну систему, що є більш складною ніж її підсистеми – фундаментальні дослідження; прикладні дослідження; дослідно- конструкторські розробки; розробка прото-

типу; виробництво; маркетинг і збут; держава, ринок і споживачі – і яка має всі фактори самоорганізації, що присутні у системах будь-якої природи.

Важливого значення при дослідженні сутності національної інноваційної системи набуває визначення основних її елементів, а також розуміння зв'язків та взаємодії між ними як основного джерела підвищення «інноваційної продуктивності».

На жаль, вітчизняна практика підтримки інноваційної діяльності є недостатньо ефективною. Сьогодні перевага надається методам прямого адміністрування, дієвість яких залежить від суб'єктивної оцінки інноваційного проекту особами, що здійснюють його експертизу. Однак стимулом до інноваційної діяльності має бути більший дохід інноватора, що забезпечується непрямыми методами регулювання, ефективність яких підтверджується досвідом економічно розвинутих країн. Удосконалення державної інноваційної політики повинно відбуватися у напрямі чіткого розмежування функцій відповідальних органів та визначенні їх безпосередньої участі під час реалізації інноваційної моделі розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Горблюк С. А. Сутність та ключові характеристики регіональної інноваційної системи / С. А. Горблюк // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2015. – № 3. – С. 137-144.
2. Підоричева І. Ю. Актуальні питання розвитку національних і регіональних інноваційних систем / І. Ю. Підоричева // Наука та інновації. – 2015. – Т. 11, № 2. – С. 20-30.
3. Поручник А. М. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів / А. М. Поручник, І. В. Брикова // Міжнародна економічна політика. – 2006. – № 5. – С. 1-36.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері» № 691-р від 10.09.2012 р.
5. Стародубцев С. Є. Інноваційний регіональний розвиток: сучасні теорії / С. Є. Стародубцев // Збірник наукових праць Донецького

- державного університету управління. Сер. : Державне управління. – 2014. – Т. 15, вип. 291. – С. 243-250.
6. Степанчук І. П. Інноваційні системи: регіональний аспект / І. П. Степанчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. – 2011. – № 21. – С. 26-30.
 7. Федулова Л. І. Формування регіональних інноваційних систем у контексті принципів європейської інноваційної політики / Л. І. Федулова // Академічний огляд. – 2014. – № 1. – С. 144-155.

Оганезов Игорь

к.т.н., доцент, доцент кафедри,

*Белорусский государственный аграрный технический университет
г. Минск, Республика Беларусь*

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ СУШКИ ЗЕРНА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ НА ОСНОВЕ АВТОМАТИЗАЦИИ ОСНОВНЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В БУНКЕРАХ АКТИВНОГО ВЕНТИЛИРОВАНИЯ

Сушка зерна является одним из наиболее энергоёмких процессов сельскохозяйственного производства. При валовом сборе зерна в Республике Беларусь (РБ) на уровне 8-10 млн. тонн в год в сушке нуждается обычно 50-55%, т.е. от 4 до 5,5 млн. тонн зерна со снижением влажности в среднем от 20 до 14%, хотя в отдельные годы количество влажного и сырого зерна увеличивается. В сельскохозяйственных организациях Республики Беларусь имеется более 1169 бункеров активного вентилирования типа БВ-40. Значительная часть оборудования и машин находится за пределами амортизационного срока. Так, из всего их количества только около 50 % имеют срок эксплуатации до 8 лет, а некоторая часть эксплуатируется более 15 лет и требует замены и реконструкции. По экспертным оценкам, из общего количества энергоресурсов, затраченных на производство зерна, прямые затраты на сушку достигают 30-35%, а доля энергозатрат в себестоимости сушки составляет 75-80%. Таким образом, для сушки зерна

требуется не менее 50000-70000 тонн натурального топлива и 12-16,5 млн. кВт.ч электроэнергии. Переоснащение и замена зерносушилок отечественными производителями осуществляется недостаточно быстро – ежегодно вводится в строй около 100 новых зерносушилок (ОАО «Лидсельмаш», ОАО «Амкодор», ОАО «Мозырьсельмаш» и т.д.), часть комплектующих блочно-модульных сушилок с низким влагосъёмом поставляется из-за рубежа. Однако, как показывает практика, этого количества недостаточно для того, чтобы высушивать возрастающий с каждым годом объем производимого в РБ зерна [1].

В Республике Беларусь на жидком топливе работают 2032 (49%) зерноочистительно-сушильных комплекса, на природном газе – 735 (14,8%), на местных видах топлива – 2207 (44,3%). Как правило, местные виды топлива используют только небольшие по мощности зерносушилки [2].

Конструкция современных зерноочистительно-сушильных комплексов значительно усовершенствована: в их состав входят приемочное отделение, оборудование для очистки зерна от примесей, сорной растительности, емкости для хранения зерна. Мощность зерносушилки зависит от объемов сушки – от 15 до 40 т в час. Они укомплектованы топочными агрегатами. Зерносушилки малой мощности могут использовать местные виды топлива, а высокопроизводительные (до 40 т сушки зерна в час) в основном работают на жидком топливе и природном газе. На реконструируемых комплексах планируется установить энергосберегающее оборудование [1].

Анализируя практику строительства зерносушильных комплексов, эксперты пришли к выводу, что строить их экономически целесообразно для крупных хозяйств, остальным необходимо реконструировать то, что имеется в наличии. Также рекомендуется переводить на местные виды топлива комплексы только малой и средней мощности. Те комплексы, которые перерабатывают от 40 т зерна и выше, должны работать на специальном топливе или на природном газе. Тогда это будет экономически эффективно.

В настоящее время в Республике Беларусь около 45% зерносушилок средней и малой мощности переведены на местные

виды топлива. Это более 2 тыс. зерносушилок средней и малой мощности. Всего в хозяйствах установлено и работает более 3,5 тыс. комплексов и 1,5 тыс. отдельно стоящих зерносушилок. Общая же численность – 5111 единиц оборудования. Использование местных видов топлива позволяет сельскохозяйственным организациям значительно экономить жидкое топливо и в целом энергоресурсы. На местные виды топлива планируется перевести все зерносушилки средней и малой мощности. В частности, в текущем году планируется перевести на использование местных видов топлива около 200 зерносушилок. Что же касается высокопроизводительного оборудования то, по мнению ведущих экспертов переводить его на местные виды топлива нецелесообразно. К тому же высокопроизводительные зерносушильные комплексы, работающие на природном газе, при высоком урожае экономически себя оправдали (в частности, зерносушилки ОАО «Лидсельмаш» обеспечивают безопасный процесс сушки, благодаря чему сохраняются все биологические качества зерна. Оборудование достигает высокой производительности даже для зерна с влажностью более 30%). С июля 2015 в перечень инновационных товаров РБ входят сушильно-измельчительные и зерноочистительно-сушильные комплексы.

В СПК «Наша Нива» Слуцкого района Минской области Республики Беларусь в мае 2016 г был установлен опытный образец бункера активного вентилирования БВ-40, где была предусмотрена автоматизация процесса сушки зерна. Результаты эксперимента показали, что существенную экономию топлива в процессах сушки зерна в БВ-40 можно обеспечить за счет следующих приемов:

1. Автоматизации процесса сушки – организации контроля влажности и регулирования заданного значения влажности просушенного зерна. Это обеспечивает поддержание оптимального расхода агента сушки и воздуха (предотвращается пересушивание).

2. Совершенствования конструкции БВ-40: сведения к минимуму неравномерности нагрева и сушки зерна (равномерное распределение агента сушки по сечению шахты и по длине коробов), непрерывного выпуска просушенного зерна; рекуперации

тепла отработавшего агента сушки с использованием специальных систем для обезвоживания подаваемого на повторное использование насыщенного влагой отработанного агента сушки; ведения процесса охлаждения зерна на выносных охладительных установках в условиях, позволяющих максимально использовать внутреннюю тепловую энергию зерна для испарения влаги.

Основные технико-экономические показатели проектируемого варианта внедрения процесса автоматизации сушки зерна в бункере активного вентилирования БВ-40 в СПК «Наша Нива» Слуцкого района Минской области, свидетельствуют о его экономической целесообразности. Это аргументируется тем, что в предлагаемом проекте должно произойти существенное снижение эксплуатационных издержек (до 6,5%). При этом срок окупаемости капиталовложений составил не более двух лет.

Основные факторы эффекта, получаемые при замене базового варианта БВ-40 на проектируемый:

- снижение затрат труда (до 9%) и повышение его производительности (до 10%) в результате автоматизации процессов сушки зерна;

- уменьшение расхода дизельного топлива (до 9%) в результате рационализации работы сушилки;

- снижение расхода потребления и затрат на электроэнергию (до 9%) в результате рационализации работы электрооборудования;

- улучшение основных показателей качества хранимого зерна (содержания белка, удельного веса зерна, числа падения по Хагбергу (HFN) и крахмалистости) и сокращение потерь при его хранении на 5-7%.

Дальнейшее снижение удельных затрат на сушку до 4000 кДж/кг исп. вл. при коэффициенте полезного действия сушилки порядка 65%, может быть получено при дополнительной утилизации отработавшего теплоносителя из камеры нагрева в сушильную зону, а также организации промежуточных зон отлежки для предотвращения перегрева зерна при его сушке. По сравнению с прямой зерносушилкой экономия тепла на сушку может составить около 20%.

В хозяйствах Республики Беларусь активная модернизация более 1000 бункеров активного вентилирования может обеспечить годовую экономию дизельного топлива в размере до 30500 т и электроэнергии в количестве 7500000 кВт*ч.

Список использованных источников

1. Оганезов И.А. Оценка эффективности перевода зерносушилок на биотопливо / И.А. Оганезов // Опыт, проблемы и перспективы развития технического сектора АПК: Сборник докладов Междунар. научно-практ. конф., Минск, 15-18 апреля 2009 г. В 2 ч. – Ч. 2 / редкол. Шило И.Н. [и др.]. – Минск : БГАТУ, 2009. – С. 171-176.
2. Оганезов И.А. Перспективы использования древесных видов топлива в аграрных районах Республики Беларусь / И.А. Оганезов, В.В. Ширшова // Научно-инновационная деятельность в агропромышленном комплексе: Сборник научных статей 4-й Междунар. научно-практ. конф. В 2 ч. – Ч. 2 / редкол. Рыжанков М.Ф. [и др.]. – Минск: УО БГАТУ, 2010. – С. 74–77.

Пармакли Дмитрий

д.х.э.н., профессор,

Тодорич Людмила

д.э.н., доцент,

Дудогло Татьяна

д.э.н., преподаватель,

Комратский государственный университет,

Республика Молдова

МАРЖИНАЛЬНЫЙ ДОХОД КАК ИНДИКАТОР УРОВНЕЙ УРОЖАЙНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР

Известно, что для обеспечения необходимого уровня рентабельности реализованной продукции следует обеспечить урожайность не ниже [1, с. 232].

$$q_{\text{отг}} = \frac{(1+R)FC}{p-(1+R)AVC}, \quad (1)$$

где R – коэффициент рентабельности реализованной продукции.

Согласно проведенным исследованиям, в условиях южной зоны Республики Молдова минимальный уровень рентабельности реализации продукции растениеводства, необходимый для ведения расширенного воспроизводства составляет 32-35% [2, с. 150]. Следовательно, оптимальную урожайность ($q_{\text{опт}}$) можно выразить следующим уравнением:

$$q_{\text{опт}} = \frac{1,35FC}{p - 1,35AVC}, \text{ ц/га} \quad (2)$$

В ходе проведения анализа уровней продуктивности земли находят также величину критической и минимальной урожайности. При критической урожайности предприятия покрывает лишь постоянные затраты, а при минимальной – постоянные и переменные, т.е. нет прибыли.

Проведенные исследования показали непосредственную связь между маржинальным доходом и уровнем урожайности сельскохозяйственных культур. Как известно, маржинальный доход представляет собой сумму условно-постоянных затрат и прибыль от реализации продукции или разницу между выручкой от реализации и переменными затратами. Находим величину маржинального дохода (MD) в точке оптимальной урожайности.

Так как $MD = FC + \Pi$, а прибыль есть произведение коэффициента рентабельности реализованной продукции на совокупные затраты ($\Pi = R \cdot TC = R \cdot FC + R \cdot VC$), то

$$MD = FC + R \cdot TC = FC + R \cdot FC + R \cdot VC.$$

$$\text{Тогда } MD = (1 + R)FC + R \cdot VC \quad (3)$$

Связь между показателями маржинального дохода и уровнем урожайности представлена в таблице 1.

Таблица 1

Показатели доходности уровней урожайности

Уровень урожайности	Границы уровней урожайности	Показатели маржинального дохода
Критический	$q \leq q_{\text{кр}}$	$MD \leq FC - VC$
Низкий	$q = q_{\text{кр}} \dots q_{\text{мин}}$	$MD = FC - VC \dots FC$
Средний	$q = q_{\text{мин}} \dots q_{\text{опт}}$	$MD = FC \dots (1 + R)FC + R \cdot VC$
Высокий	$q > q_{\text{опт}}$	$MD \geq (1 + R)FC + R \cdot VC$

Источник: разработано авторами.

Далее проведем оценку уровней урожайности возделываемых культур в ООО «Ири Кармен» за 2016 год в зависимости от величины маржинального дохода (таблица 2).

Таблица 2

Показатели маржинального дохода и оценки уровня урожайности в ООО «Ири Кармен» за 2016 г. (лей/га)

Наименование культур	Величина маржинального дохода			Фактическая величина маржинального дохода	Оценка урожайности
	критический	минимальный	оптимальный		
Озимая пшеница	1523	2670	3838	6194	высокая
Ячмень	1620	2839	3863	5680	высокая
Горох	1464	2567	3518	2292	низкая
Кукуруза	739	4135	5615	4197	средняя
Подсолнечник	2739	5996	8135	14858	высокая

Источник: данные финансового отчета SRL «Iri Carmen» за 2016 г.

Для большей наглядности представим полученные результаты на рисунках 1, 2 и 3 (стрелки показывают фактическую урожайность).

Из таблицы 2 и рисунков 1, 2 и 3 видно, что фактический выход зерна гороха с гектара посевов оценивается как низкий. Продуктивность земли при возделывании кукурузы находится в зоне средней урожайности. Возделывание озимой пшеницы, ячменя и подсолнечника располагается в зоне высокой продуктивности, при которой предприятие может вести, по меньшей мере, простое воспроизводство.

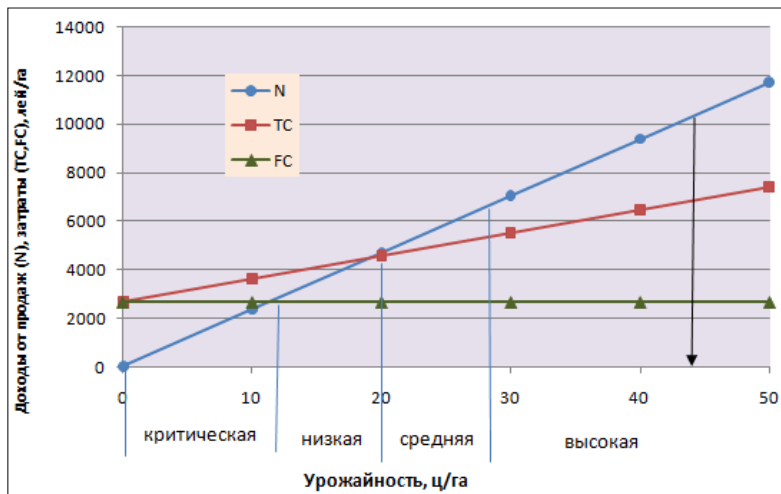

Рис. 1. Показатели уровней урожайности озимой пшеницы в ООО «Ири Кармен» за 2016 г.

Источник: выполнено по данным таблиц 1 и 2.

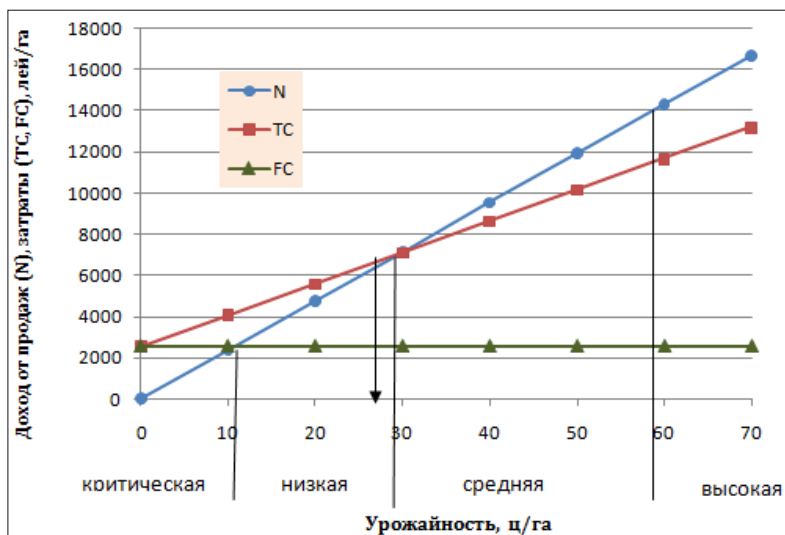

Рис. 2. Показатели уровней урожайности гороха в ООО «Ири Кармен» за 2016 г.

Источник: выполнено по данным таблиц 1 и 2.

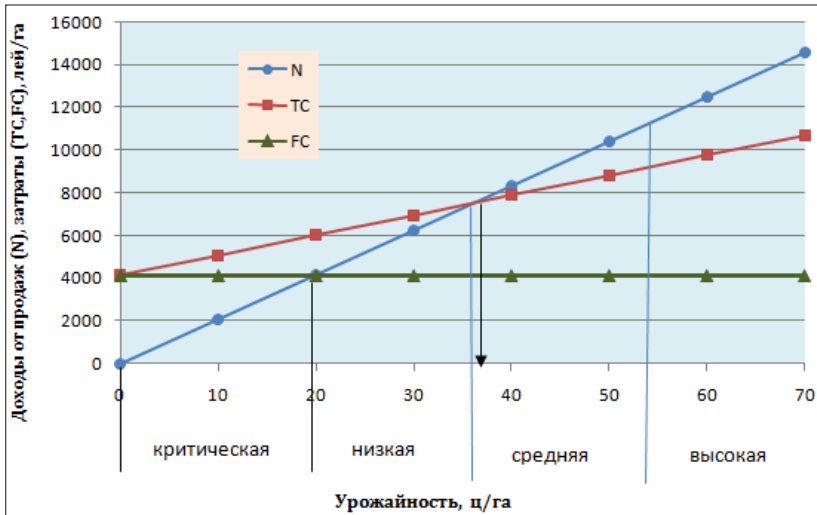

Рис. 3. Показатели уровней урожайности кукурузы в ООО «Ири Кармен» за 2016 г.

Источник: выполнено по данным таблиц 1 и 2.

Список использованных источников

1. Пармакли Д.М. Эффективность землепользования: теория, методика, практика: монография / Д.М. Пармакли, Л.П. Тодорич, Т.Д. Дудогло, А.И. Яниогло. – Комрат : Б. и., 2015 (Tipogr. «Centrografic»). – 274 с.
2. Пармакли Д. Проблемы экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий Республики Молдова: монография / Д. Пармакли, Л. Тодорич. – Комрат : Б. и., 2013 (Tipogr. «Centrografic»). – 207 с.

Пастух Юрій

к.е.н, доцент,

доцент кафедри інформаційних технологій,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

БІОЕНЕРГЕТИЧНІ КУЛЬТУРИ ЯК ДЖЕРЕЛО АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГІЇ

Розвиток світової цивілізації тісно пов'язаний з енергетичними ресурсами, що суттєво впливають на незалежну політику країни.

За оцінками світових експертів до 2050 року споживання енергії в світі зросте більш ніж у 2 рази. При цьому розвіданих світових запасів природного газу вистачить лише на 50-60 років, нафти – на 25-30 років, вугілля – на 500-600 років [1]. З огляду на це, все більшої актуальності набувають питання заміни викопних видів палива на відновлювальні джерела енергії (ВДЕ).

У майбутньому до 40% енергетичних потреб буде покриватися за рахунок відновлювальних джерел енергії, у тому числі близько 30% – за рахунок біоенергетики, яка в свою чергу має базуватися на біомасі цілого ряду високопродуктивних біоенергетичних культур.

Перспективи впровадження біоенергії в різних країнах неоднакова. Більшість держав тільки починають використовувати свій ресурсний потенціал, у той час як в провідних країнах світу споживання енергії з відновлюваних джерел на основі біопалива складає до 15% порівняно з іншими видами енергії. А в окремих європейських країнах внесок біопалива в загальному споживанні первинних енергоносіїв становить ще більш значну частку: в Норвегії – 18%, Швеції – 19%, Фінляндії – 22%. В цих країнах вже створили високотехнологічний промисловий сектор біоенергетики і в значній мірі задіяли його. Зокрема, на основі використання біомаси створено і ефективно функціонують системи виробництва комбінованої теплової енергії.

Такі держави як Румунія, Болгарія, Польща, країни Балтії, а також Молдова, Україна володіють значними сировинними за-

пасами, однак цей потенціал залишається невикористаним або використовується неефективно через відсутність інвестицій у сучасні технології вирощування та переробки біомаси.

В Україні на сьогоднішній день частка ВДЕ не перевищує 2,7% від обсягів виробленої енергії, але Енергетична стратегія України до 2030 р. передбачається її збільшення до 10% [2].

Постійно зростаючі тарифи на газ та комунальні послуги, висока залежність від імпорту енергоносіїв ще більше стимулюють пошук, запровадження та використання альтернативних, нетрадиційних джерел енергії. В останні роки намітились позитивні зміни в енергетичній політиці держави спрямовані на просування біомаси в якості палива. Відбувається становлення внутрішнього ринку твердих видів біопалива (паливна тріска, пелети, гранули), що створює потребу у якісній сировині для їх виготовлення.

Україна має великий біоенергетичний потенціал і за умови широкого залучення малопродуктивних земель, здатна повністю його використати для створення сировинної бази альтернативної енергетики.

На забруднених територіях неможливо вирощувати культури харчового та кормового призначення. Ці території потребують рекультивації, в чому може допомогти вирощування рослин для промислових або енергетичних цілей. Такий спосіб рекультивації призведе до систематичного зниження рівня забруднення території.

У світовому масштабі головним абсорбентом CO₂ та радіонуклідів виступають багаторічні рослини. Вирощування біоенергетичних культур, які інтенсивно зв'язують вуглекислий газ і дають високу врожайність біомаси для енергетичних цілей, дозволить значно зменшити кількість CO₂.

Раціональними напрямками зниження викидів CO₂, підвищення екологічної безпеки для виробництва енергії є:

- підвищення ефективності використання органічного палива;
- активне впровадження енергозберігаючих технологій;
- використання біомаси як енергетичного палива.

При цьому використання біомаси є одним з радикальних шляхів вирішення проблеми зниження викидів парникових газів

в паливних установках, а також зниження викидів інших шкідливих інгредієнтів (сірки, азоту).

Біопаливо характеризується більш високими питомими викидами двоокису вуглецю в порівнянні з викопними видами палива, які мають високу частку водню в енергетичному змісті палива. Однак біопаливо не збільшує вмісту CO_2 в атмосфері. Біоенергетичні культури, які становлять основу біопалива, використовують вуглець для створення нової біомаси в процесі фотосинтезу. Тобто в них відбувається рециркуляція – скільки CO_2 поглинається, стільки ж і виділяється при спалюванні [3].

Заміщення викопних видів палива біомасою знижує не тільки рівень шкідливих викидів у процесі виробництва енергії, але й справляє позитивний вплив на рівень зайнятості місцевого населення. Необхідною умовою збільшення використання біомаси в країнах, що запроваджують нові технології вирощування біомаси енергетичних культур, є побудова повного виробничо-збутового циклу від виробництва і розподілу палива до виробництва і розподілу енергії.

Список використаних джерел

1. Гелетуха Г.Г. Бар'єри для розвитку біоенергетики в Україні. Частина 1 / Г.Г. Гелетуха, Т.А. Железна // Промислова теплотехніка. – 2013. – Т. 35, № 4. – С. 63-71.
2. Гелетуха Г.Г. Перспективи виробництва електричної енергії з біомаси в Україні / Г.Г. Гелетуха, Т.А. Железна, Є.М. Олійник, А.І. Гелетуха // Промислова теплотехніка. – 2013. – Т. 35, № 6. – С. 67-75.
3. Новітні технології біоенергоконверсії / [Я.Б. Блюм, Г.Г. Гелетуха, І.П. Григорюк та ін.]. – К: «Аграр Медіа Груп», 2010. – 326 с.

Печенюк Андрій

*к.е.н., доцент, проректор з навчально-наукової роботи,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Печенюк Алла

*викладач,
Київський університет туризму, економіки і права,
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ

Українські природні парки та заповідні території мають великі можливості для сталого розвитку. Підтримка сільського зеленого туризму на природоохоронних територіях при правильній її організації дасть можливість вирішити багато соціально-економічних проблем регіону та буде сприяти захисту навколишнього природного середовища.

Головним напрямком стратегії розвитку сільського зеленого туризму має стати знаходження балансу між соціально-економічними потребами суспільства та збереженням природного середовища [1, с. 35].

У Хмельницькій області більшість сільських садиб, які займаються зеленим туризмом, територіально знаходяться в межах заповідників національного або місцевого значення. Таке розташування має як переваги перед іншими господарськими суб'єктами, так і недоліки. Перевагою є унікальні природні ландшафти, чисте повітря, натуральні продукти, недоліком є те, що існують жорсткі обмеження щодо видів діяльності, і ці обмеження пов'язані з вимогами природоохоронного законодавства. Зокрема, через юридичну недосконалість виникають конфлікти між власниками сільських зелених садиб, які відносяться до охоронних зон та адміністраціями заповідних територій. Наприклад, інколи блокується господарська діяльність через впровадження складної процедури видачі лімітів та дозволів (на випасання худоби, заготівлю дров, викошування сіна, відстріл диких звірів, тощо). Це викликає невдоволення у людей, погіршує умови їх життя, гальмує розвиток сільського зеленого туризму [2].

Така ситуація призводить до того, що через відсутність контролю та ефективної організації діяльності в заповідних зонах природні, рекреаційні та людські ресурси залучаються неефективно, з'являються підприємці, які максимально використовують потенціал території, отримують великі прибутки, а Національні парки та господарі садиб сільського зеленого туризму залишаються в якості пасивних спостерігачів [3].

Саме тому держава має допомогти налагодити взаємовигідне співробітництво між адміністраціями заповідників та приватним сектором, який займається сільським зеленим туризмом. Це може бути розробка стратегії розвитку сільського зеленого туризму в умовах заповідних територій.

Велике значення при плануванні такої стратегії має встановлення науково обґрунтованих норм рекреаційного навантаження на певну територію. Даний норматив визначає допустиму кількість відвідувачів в розрахунку на одиницю площі, яка не буде викликати негативних наслідків в певній зоні при умові одночасного перебування відпочиваючих. Цей показник залежить від фізико-географічних особливостей, ландшафту, пори року та функціональної спрямованості території. Окремі нормативні показники рекреаційного навантаження на природні комплекси, які характерні для Хмельниччини, наведемо у таблиці 1.

Таблиця 1

**Нормативні показники рекреаційного навантаження
на природні комплекси Хмельниччини**

Природні комплекси	Норматив навантаження, осіб/км ²			
	Літній період		Зимовий період	
	Середнє значення	Максимальне значення	Середнє значення	Максимальне значення
Річкові	65	80	20	24
Низовинні	100	120	40	50
Горбисті, височинні	125	150	50	60

Приведені норми дають лише загальну оцінку оптимального навантаження. Якщо брати їх в локальному масштабі, то слід враховувати конкретні природні умови, ґрунтовий покрив, рослинний світ, геодинамічні процеси тощо.

На основі норм рекреаційного навантаження розраховують показник рекреаційної місткості території. Рекреаційна місткість визначається загальною кількістю осіб, які при мінімальній шкоді для природного середовища можуть одночасно бути присутніми в межах природного утворення. Вона залежить від: часу перебування відпочиваючих, погодних умов, площі рекреаційної території та норми навантаження на природний комплекс [1, с. 38-40].

Виходячи із викладеного, можна запропонувати такий алгоритм розробки стратегії розвитку сільського зеленого туризму в умовах природоохоронних територій:

- формування кадастру заповідних територій, що передбачає інвентаризацію, зонування, кількісну та якісну оцінку охоронних об'єктів та земель заповідного фонду;
- встановлення норм рекреаційного навантаження та рекреаційної місткості певної охоронної зони;
- розробка і встановлення правил ведення бізнесу та поведінки туристів в межах заповідників;
- розробка бренду заповідної території, що стане джерелом додаткового фінансування;
- розробка з врахуванням вимог сталого розвитку механізму створення, сертифікації та реалізації послуг сільського зеленого туризму;
- розробка методичного забезпечення проведення семінарів і тренінгів для господарів сільських зелених садиб;
- організація постійного моніторингу розвитку сільського зеленого туризму в заповідних зонах;
- створення електронних ресурсів, баз даних, які накопичують і видають інформацію, необхідну господарям і користувачам послуг сільського зеленого туризму;
- сприяння зайнятості населення шляхом розвитку малого та середнього бізнесу на територіях національних парків;

- допомога і сприяння краєзнавчо-пошуковій роботі та розробці нових екологічних маршрутів;
- формування екологічної культури та сприяння впровадженню екологічних технологій;
- сприяння діяльності громадських організацій, які об'єднують господарів сільських зелених садиб з метою налагодження ефективного комунікаційного процесу.

Розробка та реалізація стратегії матиме довгострокові позитивні наслідки та сприятиме вирішенню багатьох соціальних, економічних та екологічних проблем, які характерні для сільського зеленого туризму в межах заповідних територій.

Список використаних джерел

1. Ніколаєв К.Д. Екологізація та розвиток сільського зеленого туризму в Україні : монографія / К.Д. Ніколаєв. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 153 с.
2. Гамор Ф.Д. Вдосконалення діяльності біосферних заповідників (резерватів) як модельних територій для сталого розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Ф.Д. Гамор. – URL: http://www.zapovidnyk.org/2015/02/blog-post_10.html.
3. Стеценко М. Національні природні парки. Вживати навчили – створить умови для повноцінного життя [Електронний ресурс] / М. Стеценко. – URL: <http://www.zapovidnyk.org/2016/03/blog-post.html>.

Поліщук Наталія

*студентка ОС «Магістр» другого року навчання
економічного факультету ПДАТУ
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

У законодавчій базі України існував закон «Про підприємництво», введений в дію 1 березня 1991 року Постановою Верховної Ради України, який втратив чинність з 1 січня 2004 року, крім статті 4 (згідно з Господарським кодексом України від 16 січня 2003 року № 436–IV).

Право на здійснення підприємницької діяльності є одним з конституційних прав громадянина. Відповідно до ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом.

Відповідно до п. 1 ст. 50 Цивільного кодексу України право займатися підприємницькою діяльністю має фізична особа з повною цивільною дієздатністю, яка досягла 18 років. Здійснювати таку діяльність можна тільки за умови її державної реєстрації. Після реєстрації громадянин набуває статусу ФОП (фізична особа-підприємець).

Займатися підприємницькою діяльністю чинне законодавство дозволяє не всім. Так, не можуть суміщати свою діяльність з підприємницькою окремі категорії державних службовців, працівників органів прокуратури, СБУ, МВС, судів та інших урядових органів, а також особи, яким здійснювати певні види діяльності заборонено рішенням суду [5].

Основною виробничо-господарською ланкою економіки України є підприємство. Згідно з Господарським кодексом України підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних і особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної та іншої господарської діяльності [4 с. 10].

Під господарською діяльністю розуміють діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництво, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку – некомерційна господарська діяльність.

Підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється

суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [4, с. 28-29].

Відомі вчені-економісти саме так розуміють сутність підприємництва.

Ф. Хайек (Великобританія) змістом підприємництва вважає пошук нових економічних можливостей для досягнення кінцевої мети – одержання максимуму прибутку. На думку Й. Шумпетера (США), підприємництво полягає насамперед у створенні нових комбінацій, підвищеному ризику, прагненні до самостійності, на решті, підприємництво – це і радість творчості [3, с. 11].

Залежно від форм власності Господарським кодексом України передбачено функціонування підприємств таких видів: приватне підприємство; підприємство, що діє на основі комунальної власності, колективної власності, державне підприємство; підприємство, що діє на змішаній формі власності.

Щодо способу утворення та формування статутного фонду підприємство може бути унітарним або корпоративним.

Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне майно, формує статутний фонд, затверджує статут, розподіляє доходи через керівника, який керує підприємством і формує його трудовий колектив.

Корпоративне підприємство утворюється двома або більше засновниками за їх спільним рішенням, діє на основі об'єднання майна та трудової діяльності засновників [1].

Залежно від кількості працюючих та обсягу від реалізації продукції за рік підприємства відносяться до малих, середніх і великих.

Малими визначаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.

Великими підприємства визнаються, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік перевищує тисячу осіб,

а обсяг валового доходу від реалізації продукції за рік перевищує суму, еквівалентну п'яти мільйонам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.

Усі інші підприємства визнаються середніми [1; 4, с. 14].

Порівнюємо кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами (табл.1).

Таблиця 1

Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами

Організаційно-правова форма	2014 рік (станом на 1 липня)	2015 рік (станом на 1 липня)	2016 рік (станом на 1 липня)	Відхилення (+, -)
1	2	3	4	5
Усього	1311047	1095812	1152800	-158247
у тому числі:				
фермерське господарство	47329	43429	44026	-3303
приватне підприємство	260290	202122	202141	-58149
державне підприємство	5597	4032	4017	-1580
казенне підприємство	32	32	33	1
комунальне підприємство	13850	11449	11574	-2276
дочірнє підприємство	17122	12482	12293	-4829
іноземне підприємство	2016	676	674	-1342
підприємство громадського об'єднання	4082	3263	3306	-776
підприємства споживчої кооперації	1301	1273	1259	-42
Акціонерні товариства	23381	15773	15430	-7951
з них:				
ПАТ	-	4196	3262	-
ПрАТ	-	3500	4314	-
ТОВ	503604	469777	509032	5428
ТДВ	1547	1322	1358	-189
повне товариство	1939	1343	1367	-572
командитне товариство	600	387	385	-215

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5
Кооперативи	29447	25239	26142	-3305
з них:				
виробничий	2636	2337	2320	-316
обслуговуючий	17677	16971	17830	153
споживчий	717	730	736	19
сільськогосподарський виробничий	1074	998	990	-84
сільськогосподарський обслуговуючий	941	916	981	40

Джерело: Державна служба статистики України [2].

Дані таблиці 1 свідчать, що загалом зменшилась кількість суб'єктів господарювання всього на (-158247), аналогічно фермерські господарства на (-3303). Спостерігається тенденція щодо зменшення кількості сільськогосподарських виробничих кооперативів і становить (-84). На відміну від попереднього, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив свою кількість збільшив на 40. Це зумовлено впливом різних чинників.

Таким чином, в даному дослідженні ми з'ясували сутність підприємництва, це – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Більш детально проаналізували законодавство України. Провели аналіз згідно статистичних даних щодо кількості юридичних осіб за організаційно-правовими формами.

Список використаних джерел

1. Agro UA Види підприємств і їх об'єднань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: agroua.net/./doc-210/
2. Державна служба статистики України. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими ознаками / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrstat.org/./arh_ks_opfg_15.htm.
3. Мельник Л. Ю. Основи підприємництва та ринкової економіки: навч. посіб. / Л. Ю. Мельник. – К.: Вища школа, 1995. – 175 с.

4. Шваб Л. І. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Л. І. Шваб. – К.: Каравела, 2004. – 568 с.
5. Як відкрити ПП (приватного підприємця) в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: chp.com.ua/spravochnik/item/39272-y.

Радченко Оксана

к.е.н., с.н.с., п.н.с.

*відділу фінансово-кредитної та податкової політики
ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна*

ПЕРШІ НАСЛІДКИ ЗМІНИ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Держбюджет на 2017 рік [4] з пакетом нормативних актів формує нову політику державної підтримки аграрного сектору. Законом України Про внесення змін до Бюджетного кодексу України від 20.12.2016 року № 1789-VIII [3] визначено, що у 2017-2021 роках щорічний обсяг коштів Державного бюджету, які спрямовуються на підтримку сільськогосподарських товаровиробників, має становити не менше 1 % випуску продукції у сільському господарстві. При цьому, 20 % такої підтримки використовується сільськогосподарськими товаровиробниками для закупівлі у вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки та обладнання (2017 рік – 10 %, 2018 рік – 15 %). Закон Про державну підтримку [5] доповнено розділом V¹ Державна підтримка виробників окремих видів сільськогосподарської продукції, де зазначено, які сільськогосподарські товаровиробники мають право на отримання бюджетної дотації. У ст. 20 Закону про Держбюджет [4] вказано, що у 2017 році розподіл бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції буде встановлено в автоматичному режимі, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, на підставі даних Реєстру отримувачів бюджетної дотації пропорційно сумі вартості реалізованої продукції.

За даними Держказначейства [2] здійснено аналіз виконання видатків на аграрну сферу за два квартали 2017 року (табл. 1).

Таблиця 1

Стан виконання аграрних програм у Державному бюджеті за II квартали 2017 року, тис. грн

	План на 2017 рік	Виконано за II кв. 2017 року	%
1	2	3	4
Міністерство аграрної політики та продовольства України	9506,9	2526,1	26,57
<i>Апарат Міністерства аграрної політики та продовольства України</i>	<i>5816,0</i>	<i>1202,8</i>	<i>20,68</i>
Загальне керівництво та управління у сфері агропромислового комплексу	122,2	32,1	26,27
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	300,0	-	-
Дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами	123,9	62,3	50,28
Підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу	19,1	7,4	38,74
Ліквідація та екологічна реабілітація території підприємства «Солотвинський солерудник»	8,0	1,3	16,25
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	60,0	-	-
Витрати Аграрного фонду пов'язані з комплексом заходів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду	51,4	11,4	22,18
Організація і регулювання діяльності установ в системі агропромислового комплексу та забезпечення діяльності Аграрного фонду	111,9	41,2	36,82

Продовж. табл. 1

1	2	3	4
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників	75,0	-	-
Державна підтримка галузі тваринництва	170,0	-	-
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	4774,3	1046,9	21,93

Джерело: Державне казначейство України [2].

Загальне виконання програм по апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України склало 20,68%. Найвищий відсоток виконання планових показників досягнуто за програмою Дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки – 50,28%. Далі йдуть програми Підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу та Організація і регулювання діяльності установ в системі агропромислового комплексу та забезпечення діяльності Аграрного фонду, видатки на які сягнули понад 36%. Найголовніша програма бюджету 2017 Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників профінансована на 21,93%. А окремі із програм не отримували фінансування. Якщо взяти для порівняння 2016 рік, то виконання програм за видатками апарату за 2 квартали складало 24%, у 2015 – 9,6%, у 2014 – 28,9% відповідно.

Загалом, державна підтримка за сезонністю фінансування знаходиться в рамках тенденцій попередніх періодів, хоч сам механізм зазнав значних змін. Замість спецрежиму ПДВ сільськогосподарським товаровиробникам запропонували дотації в розмірі 5,8 млрд грн, але з відміною спецрежиму ПДВ аграрії втрачають 15-25 млрд грн щорічно (за динамікою акумуляції коштів ПДВ на спец рахунках сільгоспідприємств) [6].

Тому українські аграрії не вірять у можливість отримання дотацій на підтримку сільського господарства від держави, про що свідчать результати опитування, проведеного Всеукраїнською Аграрною Радою (ВАР) [1] серед представників аграрного бізнесу на профільних сайтах. Адже сьогодні база виплати для

підприємств виявляється заниженою через порядки ведення реєстру, розподілу дотацій і обміну інформацією між ДФС і Казначейством, які суперечать Податковому кодексу.

Окрім того, у ВАР, на період масової реалізації урожаю, повідомили [7], що тільки за тиждень до них звернулося понад тисячу аграріїв, які не можуть зареєструвати податкові накладні. Якщо так буде продовжуватися, під загрозою опиняться не тільки аграрні підприємства, а і трейдери, й переробники.

Таким чином, на фоні економічної нестабільності, зростання інфляції, невизначеності вектору економічного та сільськогосподарського розвитку задекларована у Законі про Державний бюджет і реалізована за перше півріччя 2017 року підтримка аграрного сектору є формальною і незначно впливає на його розвиток.

Список використаних джерел

1. Аграрії не вірять у можливість отримати дотації – ВАР [Електронний ресурс]. – URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/agrarii-nevirat-u-mozlivist-otrimati-dotacii-var>.
2. Веб-портал Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – URL: treasury.gov.ua.
3. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» від 20 грудня 2016 року № 1789-VIII [Електронний ресурс]. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-19>.
4. Закон України «Про державний бюджет на 2017 рік» [Електронний ресурс]. – URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19.
5. Закон України Про державну підтримку сільського господарства України [Електронний ресурс]. – URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15.
6. Сума ПДВ на спецрахунках агробізнесу за 2011-2016 роки [Електронний ресурс]. – URL: <https://agropolit.com/infographics/view/18>.
7. Аграрії можуть зупинити сільгоспроботи через проблеми зі сплатою ПДВ [Електронний ресурс]. – URL: <https://agropolit.com/news/5562-agrariyi-mojut-zupiniti-silgosproboti-cherez-problemi-zi-splatoyu-pdv>.

Рудик Володимир

д.е.н., доцент, завідувач кафедри

Пилипчук Тетяна

студентка магістратури,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ – ВАЖЛИВІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сьогодні господарська діяльність ґрунтується на ринкових відносинах. Центральним поняттям, що виражає сутність ринкових відносин є конкуренція. Дослідженням проблеми конкуренції та конкурентоспроможності до 90-х років ХХ століття в Україні не займалися через відсутність необхідності, а зараз, в умовах діючої економічної системи та жорсткої конкурентної боротьби, це питання стає дуже актуальним. Розгляд сутності конкурентоспроможності підприємства є важливим як для економіки країни в цілому, так і для окремих виробників, адже вона є запорукою отримання високого та стабільного прибутку, а також забезпечення життєдіяльності підприємства, його економічної безпеки та стабільного розвитку. Розуміючи це, вітчизняні товаровиробники ставлять перед собою таку мету: задоволення потреб, які існують на ринку, отримання максимального прибутку та збільшення обсягів збуту, розширення частки внутрішнього і зовнішнього ринку, забезпечення необхідного рівня якості та ціни продукції, що виробляється, впровадження нових технологічних процесів і модернізація обладнання.

Якість продукції належить до числа найважливіших критеріїв функціонування підприємства в умовах відносно насиченого ринку і переважної нецінової конкуренції. Підвищення технічного рівня і якості продукції визначає темпи науково-технічного прогресу і зростання ефективності виробництва в цілому, робить істотний вплив на інтенсифікацію економіки, конкурентоспроможність вітчизняних товарів і життєвий рівень населення кра-

їни. Тому проблема забезпечення і підвищення якості продукції актуальна для всіх країн і підприємств. Від її вирішення в значній мірі залежить успіх і ефективність національної економіки.

Актуальність підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності сягає свого апогею через приєднання України до Світової організації торгівлі й мінімізацію тарифного захисту внутрішнього національного ринку, що спричинить збільшення конкурентного тиску на ринку.

Основними причинами, що визначають необхідність забезпечення і підвищення якості є:

- безперервне і кількісне зростання потреб, їх якісний розвиток

- зростання ролі і темпів науково-технічного прогресу в розвитку науки, техніки, виробництва, економіки;

- удосконалення і ускладнення конструкцій виробів, що випускаються, підвищення значущості функцій, які виконуються ними;

- збільшення обсягу виробництва продукції;

- посилення вимог до інтенсифікації виробництва і підвищення його ефективності;

- посилення конкуренції на внутрішніх і світових ринках.

Конкурентоспроможність продукції відображається двома основними показниками – якістю продукції та її ціна. Моделювання та дослідження конкурентоспроможності окремих видів продукції є запорукою успішного продажу на відповідному товарному ринку.

Основою конкурентоспроможності підприємств в Україні в умовах переходу до ринкових відносин все більше виступає якість продукції, тому правильно обрана стратегія управління якістю продукції дозволить забезпечити ефективний розвиток підприємства і підвищення його конкурентоспроможності.

Основна проблема, що виникла на сьогоднішній день полягає в тому, що більшість товаровиробників не приділяє належної уваги якості продукції. Останнім часом експерти неодноразово стали звертати увагу на погіршення якості більшої частини виробленої продукції. В умовах реалізації Україною торгівельної

політики, відповідно до правил Світової організації торгівлі, така тенденція ставить під загрозу конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Крім того згідно із сучасними ідеями в сфері забезпечення якості кінцевої продукції, менеджмент якості виступає фактично наскрізним аспектом управління підприємством поряд із витратами, часом тощо.

Список використаних джерел

1. Журба І.О. Сутність і значення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / І.О. Журба, Ю.М. Коляденко. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
2. Рибаківа О.В. Конкуренція і конкурентоспроможність: економічна суть та фактори підвищення [Електронний ресурс] / О.В. Рибаківа. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
3. Сумець О.М. Оцінка конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства: навч.-практ. посібник / О.М. Сумець, О. Є. Сомова, Є. Ф. Пеліхов; М-во освіти і науки України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.: Професіонал, 2009. – 280 с.
4. Уткіна Ю.М. Управління якістю та конкурентоспроможністю продукції підприємства / Ю.М. Уткіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – №35. – К., 2011. – С. 182-186.
5. Фатхутдінов Р.А. Управління конкурентоздатністю організації: підручник / Р.А. Фатхутдінов, Г.В. Осовська; за заг. ред. Г.В. Осовської. – К.: Кондор, 2009. – 469 с.

Сава Андрій

к.е.н., с.н.с., докторант,

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У процесі вивчення соціально-економічного розвитку сільських територій важливим є проведення комплексного та вичерпного їх оцінювання. В сучасних наукових дослідженнях вчені пропонують використовувати системний метод, цінність якого полягає не тільки у визначенні структурної будови об'єкта, а і його

зв'язків з іншими об'єктами – відокремленими компонентами – як невід'ємної частини сільських територій. Такий метод визначає системні ознаки, що властиві сільським територіям незалежно від характеру їх трансформації. Головною ознакою при цьому є цілісність сільської території як системи.

Для оцінки соціально-економічного розвитку сільських територій можна скористатися напрацюваннями Г.В. Балабанова, В.П. Нагірної та О.М. Нижник, які пропонують застосувати трирівневу систему показників [4]. Відібравши сукупність показників-індикаторів для кожного з рівнів, об'єднати їх у три групи: навколишнє природне середовище, населення, економіка. Перший етап запропонованої методики передбачає визначення коефіцієнтів значущості показників у кожній із систем. Другий етап – оцінку в визначеній групі питомої ваги показників-індикаторів. На завершальному етапі обчислюються значення коефіцієнтів вагомості показників кожної підсистеми. Основним результатом розрахунку є система показників інтегральної оцінки рівня економічного, соціального й екологічного розвитку сільської території.

В основу оцінки сільських територій М.І. Долішній, Я.О. Побурко та В.І. Карпов закладають теж методику комплексної оцінки [1] яка вивчає «сукупність економічних результатів, отриманих населенням, інституційними установами, що розміщені на даній території, протягом певного періоду (року)». Такий методичний підхід включає достатньо широку варіативність оціночних показників розвитку, а для однозначності комплексної оцінки – передбачає побудову шкали інтегральних показників.

При цьому розглянуту методику можна інтерпретувати для розрахунку інтегральної оцінки розвитку сільських територій на основі наступної формули:

$$I_{pn} = \sum x_{ijp} g_{ij}, \quad (1)$$

де I_{pn} – інтегральна оцінка рівня соціально-економічного розвитку території у рік n ;

x_{ijp} – значення показників соціально-економічного розвитку території (середньорічна чисельність населення, валовий

внутрішній продукт, обсяг валової продукції, обсяг капітальних вкладень за рахунок усіх джерел фінансування, доходи/видатки місцевих бюджетів, середні ціни на основні види продукції тощо);

g_{ij} – коефіцієнти вагомості показників.

Для оцінювання рівня розвитку сільських територій можна використати також формулу, запропоновану професором В.К. Савчуком [3, с. 20]:

$$I_i = \sum_{j=1}^m \frac{f_j}{n_j} q_j, \quad (2)$$

де I_i – узагальнений показник розвитку i -ої сільської території;
 f_j – фактичний обсяг j -го часткового показника;
 n_j – нормативний обсяг j -го часткового показника;
 q_j – коефіцієнт пріоритетності j -го часткового показника (визначається на основі експертних оцінок).

Професор А.В. Лісовий вважає, що запропоновані вище методики оцінювання розвитку сільських територій можна замінити простим для розрахунку інтегральним показником, запропонованим професором В.К. Савчуком (див. формулу 2), лише дещо його вдосконаливши: порівнювати не з середніми по Україні показниками, а з максимальними досягненнями лідерів. Крім того, завдяки невеликій кількості найголовніших критеріїв оцінювання сільських районів, вчений пропонує вилучити з цієї формули коефіцієнт зважування значущості різних критеріїв [2].

Необхідно зазначити, що кожен із показників математичної статистики, описуючи однаково тип розвитку сільських територій, надає різні кількісні характеристики його інтенсивності. Тому при економічній інтерпретації показників необхідно мати на увазі їх певну умовність, а з метою проведення адекватного оцінювання сільських територій необхідно:

– обґрунтувати критерії оцінювання (вони мають бути інформаційно доступні, прості для розрахунків, їх має бути небагато, але вони мають якомога повніше описувати сільські території і ще бажано, щоб всі вони були максимізуючі результат або мінімізуючі його);

– відібрати таку методику розрахунку інтегральних показників, щоб впорядкування за різними методами суттєво не впливало на місце в рейтингу. Крім цього методика має бути достатньо проста і зрозуміла, а часткові показники отримані в процесі розрахунку інтегральних показників мають бути не просто абстрактними відносними коефіцієнтами, а нести певне економічне наповнення [2].

Загалом за вказаними вище формулами можна порівнювати розвиток окремих сільських територій кожного адміністративного району в межах області (регіону), а також визначати рейтинг розвитку сільських територій загалом по країні для визначення територій за типом розвитку соціально-економічних процесів. Це дозволить приймати на різних рівнях ієрархії управління ефективні рішення.

Список використаних джерел

1. Долішній М. І. Про рівномірність економічного розвитку регіонів України / М.І. Долішній, Я. О. Побурко, В. І. Карпов // Регіональна економіка. – 2002. – № 2. – С. 17–25.
2. Лісовий А. В. Державне регулювання розвитку сільських територій : монографія / А.В. Лісовий. – К. : [Дія], 2007. – 400 с.
3. Савчук В. К. Теория и практика оценки эффективности инвестиций в Украине / В.К. Савчук // Экономика Украины. – 2003. – № 12. – С. 19-25.
4. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / за ред. Г. В. Балабанова, В. П. Нагірної й О. М. Нижник. – К. : Міленіум. – 2003. – 404 с.

Синельников Владимир

к.э.н., доцент, декан,

Белорусский государственный аграрный

технический университет,

г. Минск, Республика Беларусь

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ ОСНОВНЫХ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ОТРАСЛЕЙ АПК В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В условиях повышения эффективности аграрного производства, а также оптимизации экспортно-импортных поставок продовольствия ключевую роль в дальнейшем развитии экономики играет максимальное достижение конкурентных преимуществ производимой в Беларуси сельскохозяйственной продукции.

Достижение конкурентных преимуществ в аграрной сфере условно можно разделить на 2 направления: общие и частные. Общие направления относятся ко всем или многим отраслям АПК. Частные – отражают специфику обеспечения повышения конкурентоспособности конкретной отрасли или предприятия (группы предприятий).

Ключевыми направлениями общего характера по обеспечению конкурентных преимуществ сельхозпроизводителей, как показывают исследования, являются: 1) повышение качества сельскохозяйственного сырья и продовольствия; 2) снижение затрат (себестоимости) на производство и реализацию продукции с целью повышения устойчивости в ценовой конкуренции; 3) диверсификация производства, расширение и обновление ассортимента продуктов.

Основными фактором реализации указанных направлений является продолжение осуществляемой в республике работы по инновационной модернизации технологий земледелия и животноводства, а также переработки сельскохозяйственного сырья. Наряду с технико-технологическим перевооружением производства на основе принципиально новых комплексов и систем машин, роботизации важной задачей является обеспечение строгого соблюдения технологии производства. Это, в свою очередь,

предполагает проведение более активной работы по повышению профессионализма как работников всех звеньев и уровней управления, так и кадров массовых профессий, особенно механизаторов и животноводов [1].

В снижении себестоимости и улучшении качества производимой продукции во всех отраслях АПК большая роль отводится реализации принципа адаптивности производства. Сущность данного принципа заключается в осуществлении триединого процесса: максимальной адаптации систем ведения сельского хозяйства к конкретным природно-экономическим условиям местности (климат, почвы, трудовые ресурсы и др.); адаптация объемов и структуры производства к сложившемуся, а главное к перспективному спросу на внутреннем и внешних рынках продовольствия; научно обоснованная адаптация агропромышленного комплекса республики к внешним экономическим рискам.

Для повышения эффективности экспорта продукции многих отраслей АПК Беларуси необходимо оперативно и целенаправленно решать проблему обеспечения более глубокой переработки сельскохозяйственной продукции с извлечением максимальной добавленной стоимости [2]. В структуре экспорта аграрной продукции Беларуси в 2016 г. сельскохозяйственное сырье занимало около 30 %, частично переработанная продукция – 28,1 с высоким уровнем переработки – 42 %. Как видно, в республике есть немалый потенциал для углубления переработки продукции и поставки ее на внешние рынки с высокой степенью добавленной стоимости. Это станет важным фактором повышения эффективности экспортных поставок продовольствия и сельскохозяйственного сырья.

Одним из важнейших направлений обеспечения конкурентной устойчивости АПК Беларуси является диверсификация производства и сбыта продукции. Это направление базируется не только на расширении товарного ассортимента продукции, но и создании в стране организационно-экономической предпосылки развития ряда отраслей: промышленное грибоводство, пчеловодство, рыбоводство, овцеводство и др. Это позволит более полно использовать агроклиматические и трудовые ресурсы страны

в целях повышения эффективности и конкурентоспособности производства, укрепления производственной безопасности.

Помимо общих направлений повышения конкурентоспособности белорусского агроэкспорта в каждой отрасли АПК, как уже отмечалось, имеется высокий потенциал специфических конкурентных преимуществ, который необходимо реализовать как возможно полнее.

Одной из приоритетных производственных отраслей в АПК Беларуси является молочное производство. При формировании конкурентных преимуществ на рынке молока необходимо учитывать, что его производство превышает внутренние потребности республики в несколько раз. В то же время в странах соседях норма потребления молока и молочных продуктов удовлетворяется только на 70-85 %. Это означает, что в Беларуси есть значительные резервы расширения потребительского рынка.

Однако при этом необходимо в первую очередь осуществлять меры по повышению уровня конкурентоспособности молочных продуктов на внешних рынках по показателям цены и качества. Это может достигаться за счет снижения энергоемкости и грамотного использования модернизированных технологий. В республике около 40% молочно-товарных ферм оборудованы современными доильными залами и роботами. Работа по реконструкции технико-технологической базы молочного производства активно продолжается. Повышение отдачи от нового технологического оборудования является одним из важнейших факторов формирования конкурентных преимуществ молочного производства [3].

Необходимо также иметь в виду, что Россия (а сюда осуществляется 96 % белорусского экспорта молокопродуктов) ориентируется в ближайшие 5 лет обеспечивать внутренний рынок молока на 90 % за счет собственного производства. Данное обстоятельство предполагает необходимость принятия в Беларуси действенных мер по диверсификации рынков сбыта молочных продуктов. Это возможно только на основе снижения себестоимости их производства и существенного улучшения качества [4].

Вторым по значимости сектором сельскохозяйственного производства в Беларуси является мясная отрасль. Конкурент-

ные позиции республики Беларусь на рынках мяса и мясопродуктов определяются следующими основными факторами:

- относительно высокие параметры производства мяса. В 2016 г. оно достигло более 1,2 млн т., что в расчете на душу населения составило 123 кг. По этому показателю Беларусь находится в первом десятке наряду с такими крупными производителями и экспортерами мяса, как США, Бразилия, Канада, Аргентина и Испания;

- сравнительно высокий уровень самообеспечения страны мясом. В 2016 году этот показатель составлял 136,5 %, против 81,5 % в России, 86,7 % в Казахстане, 69,6 % в Армении;

- экспортно ориентированное производство: за пределы страны поставляется около четверти произведенного в республике мяса;

- структура реализации мяса характеризуется ростом удельного веса мяса птицы. В 2016 году доля мяса птицы в общем объеме реализации мяса составила 39,4 % против 24,8 % в 2011 г.;

- прогнозируется тенденция наращивания производства и потребления мяса в республике. Согласно имеющемуся прогнозу в 2020 г. его производство на душу населения составит 137 кг/год, потребление – 102 кг/год [4].

В целях практической реализации конкурентных преимуществ Беларуси на внешнем и внутреннем рынках мяса необходимо осуществить ряд целенаправленных мер. В первую очередь следует повысить рентабельность мясного производства, что позволяет поднять уровень его конкурентоспособности по ценовым факторам. Это предполагает существенное снижение себестоимости производства мяса, особенно говядины.

Повышение эффективности производства мяса предполагает прежде всего осуществление конкретных мер по технико-технологической модернизации отрасли, совершенствованию организационно-экономических отношений. Необходимо, как показывает анализ, расширить производство высокоценных и диетических видов мяса – баранины, крольчатины, мяса индеек, гусей, уток [4].

Важнейшей задачей является расширение географии рынков сбыта мясной продукции. В настоящее время более 90% ее

экспортных поставок осуществляется в Россию. Это снижает устойчивость экспорта и его эффективность. Важнейшим условием расширения рынков сбыта является повышение качества производимого мяса. В этом плане целесообразно осуществить конкретные меры по повышению экологичности технологий, развитию производства «мраморного» мяса.

Исторически вторым хлебом в Беларуси является картофель. При формировании конкурентных преимуществ на мировом рынке картофеля необходимо учитывать, что его производство в Беларуси в 2,3 раза превышает потребность внутреннего рынка. К 2020 прогнозируется увеличить производство картофеля в хозяйствах всех категорий до 7060 тыс. т., экспорта – до 800 тыс. т [5].

Для создания стабильных конкурентных преимуществ Беларуси на рынке картофеля необходимо совершенствовать его выращивание, увеличить удельный вес крупнотоварных сельскохозяйственных организаций в валовых сборах. В настоящее время около 80 % картофеля производится в подсобных хозяйствах населения, что не позволяет в достаточной мере обеспечивать получение стандартной продукции, соответствующей требованиям качества со стороны торговли и перерабатывающей промышленности, как по товарному виду, так и по биохимическому составу.

Для повышения эффективности экспортных поставок картофеля необходимо также осуществить ряд конкретных мер по развитию переработки картофельного сырья. В настоящее время мощности картофелеперерабатывающих предприятий позволяют перерабатывать более 200 тыс. т. картофеля при валовом производстве 6380 тыс. т. (2016 г.). На производство картофелепродуктов расходуется менее 3 % валового сбора клубней, а потребление их в расчете на душу населения не превышает 2 кг. Эти данные свидетельствуют о том, что основная часть поставляемого на рынки картофеля реализуется в качестве сырья с низкой добавленной стоимостью. Требуется также существенно расширить товарный ассортимент готовых картофелепродуктов.

Конкурентные преимущества Республики Беларусь на внешнем и внутреннем рынках овощной продукции обусловлены следующими условиями и факторами:

– достижение полной (около 100%) самообеспеченности республики овощами. В последние годы их производство в расчете на душу населения находится в пределах 170-180 кг/год (2016г. – 179 кг). Производство овощей в защищенном грунте превышает 120 тыс. т. в год, или приблизительно 12 кг на одного жителя, что практически можно считать достаточным для удовлетворения внутренних потребностей;

– потребление овощей на душу населения составляет 145-146 кг (2016 г. – 147 кг), что соответствует рекомендуемой норме;

– в республике завершается строительство и реконструкция овощехранилищ, что позволит привести их емкость в соответствие с потребностями производства.

Для повышения конкурентной устойчивости отрасли овощеводства необходимо осуществить комплекс мер по совершенствованию технологий, организации и структуры производства овощной продукции, расширению ее экспортных поставок и оптимизации импорта

Актуальной задачей в овощеводстве республики было и остается повышение технического уровня производства в целях снижения трудовых и материальных затрат, а также широкого освоения экологически безопасных технологий возделывания овощных культур. В этом плане важно ускорить внедрение разрабатываемой учеными специализированной техники, обеспечивающей рациональное (локальное) применение пестицидов и минеральных удобрений, что позволяет значительно повышать эффективность и экологичность производства.

В данной отрасли назрела острая необходимость проведения научно обоснованных маркетинговых исследований в целях адаптации к перспективной конъюнктуре рынка структуры производства и ассортимента овощной продукции. Особенно важно определить рациональные соотношения производства овощей в открытом и защищенном грунте в связи с прогнозируемым удорожанием топливно-энергетических ресурсов, прежде всего природного газа, а также с учетом трансформации потребительского спроса. Исследованиями установлено, что наиболее экономически обоснованным будет предусматривать увеличение объемов

производства овощей в открытом грунте с относительным сокращением его в защищенном грунте.

Параллельно следует усовершенствовать структуру производства овощей в теплицах. Здесь, с учетом зарубежного опыта (скандинавские страны) в первую очередь целесообразно сократить с 80% до 50%, производство наиболее теплолюбивых овощей (томат, огурцы, перец) в пользу менее теплоемкого производства относительно холодостойких, но не менее полезных листовых овощей (салат, лук и др.) Это позволит значительно удешевить тепличное овощеводство, не снижая при этом уровень обеспечения населения витаминной продукцией.

Расширение видового ассортимента овощей должно осуществляться в немалой степени за счет увеличения посевов, прежде всего в южной части страны, таких нетрадиционных для нас культур, как арбузы и дыни. Но при этом необходимо, исходя из высоких показателей эколого-экономической эффективности адаптивного земледелия, совершенствовать структуру овощеводства открытого грунта за счет целесообразного расширения посевов таких традиционных для наших почвенно-климатических условий культур, как репа, редька и брюква, а также дайкон, брокколи, спаржа, различные луки, щавель и другие.

В 2016 году в республику импортировано более 500 тыс. тонн овощей, что составило около трети внутреннего рынка. Причем завозятся овощи, которые вполне возможно с высокой эффективностью производить в условиях республики: капуста, морковь, свекла и др. [5].

В настоящее время более 80% общего объема овощей производится в личных подсобных хозяйствах населения, на дачных участках. Это ограничивает возможности гарантированного формирования стабилизационных фондов овощной продукции, снабжения сырьем овощеперерабатывающих предприятий, создания достаточного экспортного потенциала, а также не позволяет оказывать регулирующее влияние на качество овощей. В данной связи и с учетом того, что по мере уменьшения численности сельского населения, парцеллярное производство овощей (на частных огородах) будет постепенно сокращаться, необходи-

мо наращивать площади под овощными культурами в крупнотоварных хозяйствах, а также в специализированных фермерских хозяйствах. Полагаем, что в ближайшей перспективе (5-7 лет) удельный вес крупнотоварного производства овощей целесообразно довести до 1 млн тонн в год, или до 50-55%.

Конкурентные преимущества республики Беларусь на рынке плодов и ягод в настоящее время не характеризуются высокими показателями. В 2016 г. в хозяйствах всех категорий собрано 553 тыс. т. фруктов и ягод. Потребность внутреннего рынка была удовлетворена менее чем на 58%, что свидетельствует о низкой самообеспеченности [4]. Площадь плодово-ягодных насаждений составляла в 2016 г. около 105 тыс. га, из них садов интенсивного типа в сельскохозяйственных организациях 19 тыс. га, любительских садов в личных подсобных и фермерских хозяйствах – 54,7 тыс. га. Как видно, около 50% плодовых и ягодных насаждений не обладают потенциалом высокой продуктивности и качества. Потребление плодов и ягод в расчете на душу населения составляет 76-77 кг/год, что ниже установленной нормы (78 кг).

Сбалансированность рынка плодов далека от оптимального уровня. Импорт их составил в 2016 г 1584 тыс. т. Не в полной мере соответствует требованиям потребительского спроса и существующим стандартам качество плодово-ягодной продукции [4].

К основным направлениям формирования и реализации конкурентных преимуществ плодово-ягодного производства в республике, как показывает анализ, можно отнести:

- расширение площади садов промышленного типа (интенсивных) насаждений;
- расширение переработки плодов и ягод на базе новой технико-технологической базы, формирования экономически обоснованных и реально действующих сырьевых зон;
- диверсификация плодово-ягодного производства, в том числе за счет освоения нетрадиционных культур (клюков, голубика и др.), что будет способствовать расширению и удовлетворению рыночного спроса, а, следовательно, и конкурентной устойчивости субъектов хозяйствования в отрасли [5];

- организация закупок и эффективного использования плодов и ягод, выращенных на приусадебных и дачных участках;
- формирование интеграционных структур, в том числе кластерного типа в рамках плодово-ягодного и овощепродуктового подкомплексов АПК, а также создание в республике единой продуктовой компании по реализации плодовоовощной продукции на внешних рынках.

Аналогичные резервы формирования конкурентных преимуществ имеются и в других отраслях. Использование их позволит значительно расширить объемы экспорта белорусских агропродуктов и повысить его эффективность, а также сократить импорт продовольствия.

На основании выше изложенного можно сделать следующие выводы:

1. Эффективность функционирования АПК Беларуси на внутреннем и внешнем рынках в значительной мере определяется формированием и практическим использованием конкурентных преимуществ в сферах производства и реализации сельскохозяйственной продукции;

2. Выделяются общие и частные направления наращивания конкурентных преимуществ. Общие относятся ко всем или многим отраслям АПК: повышение качества сельскохозяйственного сырья и продовольствия; снижение издержек производства; диверсификация производства, расширение и обновление ассортимента продукции. К частным направлениям формирования конкурентных преимуществ относятся факторы инновационной модернизации технологий, организации производства и сбыта сельхозпродукции, позволяющие каждой отрасли с учетом ее специфики занимать устойчивые позиции как на внутреннем, так и на внешних продовольственных рынках.

Список использованной литературы

1. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016-2020 годы.
2. Государственная программа развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь на 2016-2020 годы.

3. Беларусь 2020: наука и экономика: Концепция комплексного прогноза научно-технического прогресса и приоритетных направлений научно-технической деятельности в Республике Беларусь на период до 2020 года / В.Г Гусаков [и др.]; под ред. В.Г Гусаков. – Минск: Белорусская наука, 2015. – 211 с.
4. Продовольственная безопасность Республики Беларусь в условиях функционирования Евразийского экономического союза. Мониторинг-2015. В 2 ч. – Ч. 2 / В.Г. Гусаков [и др.]. – Минск: Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2016. – 141 с.
5. Рекомендации по оценке и упреждению угроз в продовольственной в сфере Республики Беларусь (с учетом мирового опыта) / Н.В. Кириенко, С.А. Кондратенко. – Минск: Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2016. – 91 с.

Супрович Ольга

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Волощук К.Б.

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

Супрович Ганна

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

ДВНЗ «Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана»,

м. Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Структура капіталу відіграє провідну роль у формуванні ринкової вартості підприємства. Цей зв'язок опосередковується показником вартості капіталу. Умови формування високих кінцевих результатів діяльності підприємства значною мірою залежать від структури капіталу, що використовується. Забезпечення оптимальності структури капіталу з позицій ефективного його функціонування [1].

Структура капіталу являє собою співвідношення власних і позичених фінансових коштів, які використовуються підприємством у процесі своєї господарської діяльності [3].

Структурою капіталу є сукупність фінансових засобів організації з різних джерел довгострокового фінансування. Капітал підприємства поділяється на власний, залучений та позичковий.

Поняття «структура капіталу» має дискусійний характер і тому потребує чіткого визначення. Всі зарубіжні та вітчизняні економісти характеризують це поняття як відношення власного і позикового капіталу підприємства. Разом з тим, деякі економісти при розгляді як власного, так і позикового капіталу підприємства, вкладають у нього різний зміст [2].

Початково поняття «структура капіталу» розглядали як співвідношення статутного (акціонерного) і довгострокового позикового капіталу, що використовує підприємство. Враховуючи це, практично всі класичні теорії структури капіталу ґрунтуються на визначенні співвідношення в його складі частки акцій та облігацій.

Такий підхід до визначення структури капіталу, ґрунтується на виокремленні тільки довгострокових (перманентних) його видів, приймається більшістю сучасних економістів. За умови поширення практичного використання концепції структури капіталу деякі економісти запропонували розширити склад позикового капіталу, додавши до нього різні види короткострокового банківського кредиту [4].

Необхідність такого підходу до поняття «структура капіталу» вони пов'язують із підвищенням ролі банківського кредиту у фінансуванні господарської діяльності підприємств та поширеною практикою реструктуризації короткострокових його видів у довгострокові.

На сучасному етапі значна кількість економістів дотримується думки, що в понятті «структура капіталу» необхідно розглядати всі види як власного, так і позикового капіталу підприємства [1].

При цьому в складі власного капіталу слід розглядати не лише первинно інвестований обсяг (акціонерний, пайовий капітал, який бере участь у формуванні статутного капіталу підприємства), а й частку у вигляді певних резервів та фондів, підприємства та нерозподілений прибуток. Відповідно до цього, позиковий капітал необхідно розглядати за формами використання з урахуванням фінансового лізингу, товарного кредиту, креди-

торської заборгованості та ін. Таке трактування поняття «структура капіталу» дає змогу суттєво розширити сферу практичного застосування цієї теоретичної концепції у фінансовій діяльності підприємства, оскільки [7]:

- дає змогу дослідити особливості і розробити відповідні рекомендації для підприємств з обмеженими можливостями фінансування на ринку довгострокового капіталу;

- надає можливість пов'язати структуру капіталу з використанням активів, які фінансуються за рахунок різних його складових.

Враховуючи розглянуті положення можна дати таке визначення: структура капіталу – це співвідношення всіх форм власних і запозичених грошових коштів, що використовуються підприємством з метою фінансування активів [5].

Оптимізація структури капіталу є одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансового управління підприємством, саме тому її доцільно здійснювати в шість етапів [6]:

1. Оцінювання підприємства з позиції доцільності формування капіталу в минулому, сьогодні і майбутньому. На цьому етапі здійснюється оцінювання діяльності підприємства, порівнюються його цілі і завдання з можливостями залучення грошового капіталу з різних джерел.

2. Аналіз сформованого складу і структури джерел формування капіталу.

3. Виявлення основних факторів, які визначають склад і структуру джерел формування капіталу та їх оцінку. Розрахунки виконуються з використанням факторного і кореляційно-регресійного аналізу.

4. Вибір критерію оптимальності структури капіталу.

5. Вибір моделі оптимізації структури капіталу.

6. Проведення розрахунків з оптимізації структури капіталу.

Критеріями оптимізації структури капіталу є:

- а) рівень рентабельності власного капіталу;

- б) середньозважена вартість капіталу;

- в) рівень ризику.

Враховуючи вище викладене, слід також звернути нашу увагу на оптимальну структуру капіталу. Вона являє собою таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навч. посіб. / І. М. Бойчик. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – К.: Атіка, 2009. – 528 с.
3. Велш Глен А. Основи фінансового обліку / Глен А. Велш, Деніел Г. Шорт; пер. з англ. О.Мінін, О.Ткач. – К.: Основи, 2011. – 943 с.
4. Економіка підприємства: підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 3-тє, без змін.– К.: КНЕУ, 2009
5. Зятковський І. В. Фінансове оздоровлення підприємств: теорія і практика: монографія / І. В. Зятковський. –Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 344 с.: іл.
6. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2011. – 378 с.
7. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навч. посіб. для студ. економ. спец. / Р. А. Слав'юк. – [3-є вид.]. – К. : ЦУЛ, 2009. – 460 с.

Ткачук Альона

магістр 2 року навчання ПДАТУ

Науковий керівник: д.е.н., професор Волощук К.Б.

м. Кам'янець-Подільський, Україна

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ

Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, наявність конкретних переваг, що виступають гарантом тривалого та ефективного функціонування підприємства в ринкових умовах пов'язана з якісною реалізацією потенціалу підприємства. В умовах формування ринкових відносин важливу роль у стабільній роботі підприємства відіграють

його ресурси, що становлять основу економічного потенціалу. Залежно від джерел формування ресурсного потенціалу та ефективності його використання залежать всі економічні показники діяльності підприємства. Особливої актуальності ця проблема набуває через обмеженість самих ресурсів, що зумовлює необхідність постійного пошуку шляхів повнішого їхнього використання. Саме тому одним з головних завдань та пріоритетів діяльності керівників підприємств повинно бути ефективне використання та нарощення ресурсного потенціалу.

Ресурси – це сукупність матеріальних і нематеріальних елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь у виробничому процесі. Процес функціонування підприємств постійно вимагає залучення нових ресурсів. Термін «ресурс» – означає запас, джерело. До ресурсів зараховуються запаси та джерела сировини, матеріалів, майно та грошові кошти, праця. Особливістю категорії ресурси є їхня відтворюваність, яка здійснюється як у формі споживчої вартості, так і у формі вартості. Термін «потенціал» (лат. – сила) – можливість, здатність, сила, що існує в прихованій формі і може виявлятися за певних умов. Отже, потенціал – це сукупність ресурсів і можливостей, які можуть бути використані підприємством для досягнення певних цілей. Основу поняття категорії ресурсний потенціал, становить загальна категорія «ресурси».

Таблиця 1

**Склад та структура товарної продукції ТзОВ «Оболонь Агро»
Чемеровецького району Хмельницької області**

Види продукції і галузі	2013 р.		2014 р.		2015 р.		В середньому за 3 роки, тис. грн
	Сума, тис. грн	Структура, %	Сума, тис. грн	Структура, %	Сума, тис. грн	Структура, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Зернові культури	46245,2	55,8	63480,3	49,7	437335,3	84,2	182353,6
ріпак	5262,5	6,4	16066,1	12,6	28571,2	5,5	16633,3
соя	6498,7	7,8	15730,2	12,3	12312,4	2,4	11513,8
соняшник	4100,9	5,0	8110,5	6,4	13646,5	2,6	8619,3

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Інша продукція рослинництва	966,6	1,2	3489,1	2,7	0,0	0,0	1485,2
Разом по рослинництву	63073,9	76,2	106876,2	83,7	491865,4	94,7	220605,2
Скотарство всього, в т. ч.: молоко	6435,7	7,7	7694,5	6,0	10973,7	2,1	8368,0
приріст ВРХ	2190,9	2,6	2807,9	2,2	4182,3	0,8	3060,4
свинарство	11095,6	13,4	10243,1	8,0	12559,1	2,4	11299,3
Інша продукція тваринництва	20,0	0,1	63,5	0,1	0,0	0,0	27,8
Разом по тваринництву	19742,2	23,8	20809,0	16,3	27715,1	5,3	22755,4
Всього по галузях	82816,1	100,0	127685,2	100,0	519580,5	100,0	243360,6

На основі даних табл. 1 можна зробити висновки, що ТОВ «Оболонь Агро» є спецгоспом по вирощуванню зернових культур. Крім зернових ТОВ «Оболонь Агро» займається вирощуванням найбільш економічно вигідних сільськогосподарських культур, розведенням та відгодівлею високопродуктивних порід свиней та ВРХ, виробництвом молока.

За аналізований період підприємство покрило збитки і суттєво зросла прибутковість, однак рівень рентабельності виробництва у ТОВ «Оболонь Агро» нижчий від показників, досягнутих по Хмельницькій області, що відображено в табл. 2.

Дані табл. 2 свідчать про те, що лідером позитивної динаміки ефективного росту Хмельницької області є виробництво насіння соняшнику, зерна, овочів, свинини. Значно знизився рівень ефективності виробництва яловичини, м'яса птиці та виробництва яєць. В загальному слід відмітити що за аналізований період з 2005-2015 роки зросла ефективність всієї сільськогосподарської продукції, в т.ч. по рослинництву і тваринництву. Зростання ефективності означає збільшення обсягу вироблених благ при тих самих або менших витратах. Рівень рентабельності основних видів сільськогосподарської продукції у ТОВ «Оболонь Агро» за

звітній рік нижчий від даних Хмельницької області, що вказує на наявні резерви росту.

Таблиця 2

**Рівень рентабельності (збитковості) основних видів
сільськогосподарської продукції ТОВ «Оболонь Агро»
та Хмельницької області, %**

	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	ТОВ «Оболонь Агро»
Продукція рослинництва								
Зернові та зернобобові	4,2	14,9	21,5	15,9	0,6	40,8	35,4	30,4
Насіння соняшнику	-2,8	33,1	17,2	30,8	-17,9	43,9	82,6	20,3
Картопля	16,4	63,7	3,1	-62,6	10,3	-30,4	10,1	
Овочі відкритого ґрунту	7,4	117,5	30,6	35,5	20,1	-23,6	14,8	-24,6
Плоди та ягоди	17,7	36,9	32,2	12,6	-1,4	3,3	91,2	25,7
Продукція тваринництва								
Велика рогата худоба на м'ясо	25,0	-39,5	-25,3	-27,1	-44,3	-39,2	10,8	5,0
Свині на м'ясо	1,4	-27,4	-24,7	0,5	-7,6	5,5	16,5	3,2
Птиця на м'ясо	39,1	44,4	19,3	34,3	18,8	7,5	11,4	
Молоко	13,8	13,9	20,3	8,6	18,5	15,7	12,6	10,0
Рівень рентабельності, збитковості (-) сільськогосподарської продукції, відсотків	0,9	14,0	21,6	24,9	14,8	48,3	36,3	26,6
продукції рослинництва	6,7	19,7	21,5	17,2	3,3	40,2	39,5	30,4
продукції тваринництва	-7,8	-0,1	21,7	57,6	53,7	76,8	10,6	5,3

Встановлено, що структура ресурсного забезпечення для кожної організації є індивідуальною, виходячи із специфіки галузі, у якій вона функціонує, рівня економічного розвитку, стану потенціалу розвитку, вибраної стратегії подальшого розвитку.

Варто констатувати, що критерій ефективності виробничо-ресурсного потенціалу повинен забезпечувати кількісне вимірювання рівня та темпів зміни його ефективності.

Вважаємо, що у процесі формування ресурсного портфеля підприємства особлива увага повинна зосереджуватись на управлінні стратегічними ресурсами, тобто тими елементами ресурсів або їх комбінацій, що є основою формування організаційних знань, досвіду і навиків як джерела компетенцій і динамічних здатностей компанії та мають потенціал генерування грошових потоків.

Нами доведено, що необхідною умовою ефективного використання наявних ресурсів можливе на основі економії витрат, впровадження нових технологій, поліпшенні форм і методів організації виробництва, подальшого розвитку індустрії гостинності, компетенцій і динамічних здатностей підприємства. Виділені напрямки поліпшення діяльності ТОВ «Оболонь Агро» через розширення інвестицій для забезпечення насіннєвого матеріалу іншим підприємствам регіону для вирощування і збуту пивоварного ячменю ПАТ «Оболонь», створення конкурентних переваг, що найбільш повно дозволить використовувати внутрішній потенціал агробізнесу.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навч. посіб. / І. М. Бойчик. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – К.: Атіка, 2009. – 528 с.
3. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2011. – 378 с.

Федорчук Наталія

к.е.н., доцент,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ЕКОНОМІЧНІ ТЕОРІЇ ТА ГРОШОВО-ФІНАНСОВА СИСТЕМА

У сучасних умовах вітчизняна грошово-фінансова система виступає наслідком, носієм і охоронцем монетаризму, який вона прийняла за базову економічну теорію.

Вихід України з кризи і перехід до стану економічного зростання можливий, з нашої точки зору, з використанням рекомендацій сукупності економічних теорій, серед яких базовою, у короткотерміновому періоді зростання виробництва, має стати економічна теорія Кейнса. Але це можливо тільки за умови зміни нашої банківської системи. Тому й варто було б об'єктивно підійти до світового досвіду спрямування капіталу у русло стратегічного інтересу держави [1, с. 213].

У розвинутих країнах світу центральні банки і уряди неодноразово переконувалися, що автоматично капітал, особливо приватний, у виробництво перетікає не завжди. Тому у правовому регулюванні грошових потоків закладається досить багато варіантів мотивації – від заохочування до примусу. Особливо жорстким таке регулювання стає у період кризи. Наприклад, у Франції, Німеччині та Голландії у період криз центральні банки ставили умову комерційним банкам – до 35% своїх капіталів спрямовувати як інвестиції в пріоритетні галузі економіки. У США Федеральна резервна система надавала пільги у формі зменшення облікової ставки комерційним банкам, які перетворювали свої ресурси в інвестиції. В Японії комерційні банки зобов'язані були зберігати частину своїх активів у Центральному інвестиційному банку, який теж використовував їх у якості інвестицій. В Європі, в країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону був запозичений досвід Федеральної резервної системи США з цільового використання кредитних ставок. Таким чином, усі ці заходи були націлені на

трансформацію усіх ресурсів банків у інвестиції та довгострокові кредити [2, с. 230].

Нашій державі, в період кризи, МВФ нав'язав свою грошово-фінансову систему, яка сприяє втечі капіталу за кордон та спекулятивним операціям в економіці. І це все не сприяє вирішенню проблеми виходу України з кризи. Тому наша держава має самостійно реанімувати та поживити власне виробництво шляхом проведення цілеспрямованої політики накачування цієї сфери реальним капіталом.

Також, при розробці нової грошово-фінансової системи, нашим сучасним прихильникам ідей монетаристської школи що до суті інфляції в Україні, варто наголосити на тому, що для нашої держави сьогодні основну небезпеку становить інфляція витрат, а не інфляція попиту. Відомо, що для того щоб подолати інфляцію витрат, потрібно впроваджувати не монетаристські заходи, а цілий комплекс нових заходів, які можна успішно реалізувати лише через пряме втручання держави в економіку. В першу чергу, це має відбуватися через створення сильних синдикатів, фінансово-промислових груп. Тобто саме через створення в межах держави потужних організаційно-економічних структур.

Наступним етапом у боротьбі з інфляційними процесами має стати сильна державна протекціоністська політика, контроль цін та впровадження інших економічних індикаторів. Створення великих компаній дасть можливість здійснювати вплив на ціни великої кількості товарів та здійснити переведення більшості зовнішніх цін у внутрішні.

Такий повний комплекс антиінфляційних заходів успішно використовували у повоєнні роки країни Європи, Японія, Бразилія, Мексика і Аргентина.

Наша держава, звичайно, має свою специфіку. В першу чергу, це успадкована від колишнього СРСР спотворена структура економіки, зношене та морально застаріле обладнання, енергомістке виробництво. Все це у сукупності і є предметом структурної зміни економіки.

Досвід Японії показує, що на етапі виходу з кризи та з метою переходу до стану економічного зростання, першочерговим за-

вданням є об'єднання зусиль держави і приватного бізнесу. Такий механізм регулювання реалізується через державні програми та через володіння державою пакетом акцій компаній. Також сюди й варто додати пряме державне регулювання економікою. Адже в Японії ще на початку 80-х років ХХ століття держава регулювала 10000 позицій цін, імпорту, допуску на ринок імпортерів, руху капіталу [2, с. 110].

Звичайно, для таких глобальних перетворень в економіці необхідні кошти. Кошти, яких наша держава не має, а якщо й має, то вони знаходяться в «тіні». Тому шлях до цих перетворень має починатися із побудови підконтрольної і прозорої діяльності грошово-фінансової системи, яка буде незалежною від міжнародних фінансових організацій.

Список використаних джерел

1. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін: навч. посіб. / Ю.М. Бажал. – Київ: Заповіт, 1996. – 240 с.
2. Грушко В.І. Фінансова політика держави на макрорівні: монографія / В.І. Грушко. – Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2012. – 295 с.

Фіголь Світлана
аспірант

*Науковий керівник: д.е.н., професор Іванишин В.В.
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АВТОСЕРВІСУ З ОПТОВОЇ ТА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Вітчизняний автомобільний сервіс стрімко прогресує, причому в різних секторах своєї діяльності. Особливо помітний ріст сектора, орієнтованого на роботу з продукцією зарубіжного виробництва.

Автосервіс – це вид людської діяльності, спрямований на задоволення потреб споживача (автовласника) за допомогою на-

дання індивідуальних послуг. Об'єктами діяльності є людина та її потреби в індивідуальних послуги.

Сучасна ринкова економіка висуває принципово інші вимоги до якості продукції, робіт, послуг, від якого в сучасному світі залежать виживання будь-якого підприємства, його стійке становище на ринку товарів та послуг, тобто рівень конкурентоспроможності.

Система автосервісу включає декілька автономних підсистем, що охоплюють увесь спектр ринку автомобільних послуг, починаючи з вибору автомобіля і закінчуючи його утилізацією. Підсистема торгівлі призначена для задоволення потреб населення із придбання автомобілів, а також автомобільних аксесуарів і запасних частин.

Оптова та роздрібна торгівля підприємств автосервісу включає всі види діяльності, які пов'язані з торгівлею та ремонтом автотранспортних засобів.

Оптова торгівля – це перепродаж (продаж без перероблення) нових або уживаних товарів роздрібним торговцям, підприємствам й організаціям або іншим оптовикам, діяльність агентів чи посередників з купівлі товарів від імені подібних осіб або продажу товарів подібним особам і компаніям.

Роздрібна торгівля – це перепродаж (продаж без перероблення) нових або уживаних товарів для особистого споживання або домашнього користування переважно населенню. Більшість підприємств роздрібною торгівлі отримують право власності на товари, які вони продають, однак деякі з них виступають як агенти та від імені замовника здійснюють продаж товарів на умовах консигнації або комісії.

Розглянемо кількість підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (рис. 1).

Проаналізувавши рис. 1, ми спостерігаємо зменшення великих підприємств в 2015 році на 2 одиниці в порівнянні з 2014 роком та на 5 одиниць в порівнянні з 2013 роком, аналогічна тенденція спостерігається з середніми підприємствами: в 2015 році на 36 одиниць порівняно з 2014 роком, на 98 одиниць з 2013 роком.

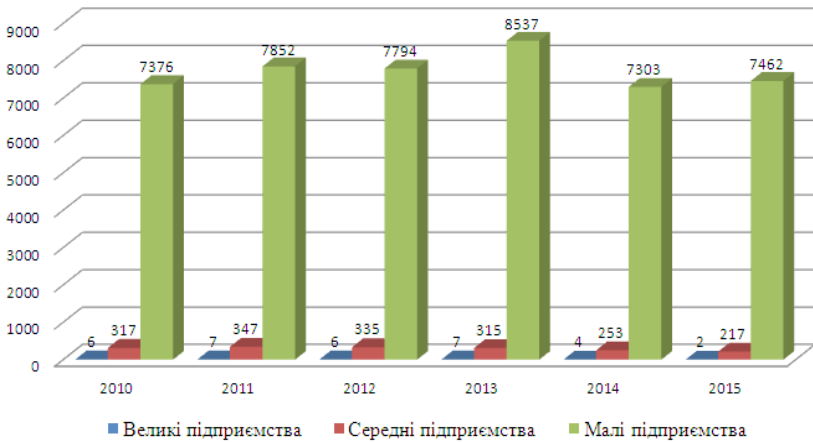

Рис. 1. Кількість підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів»

При порівнянні малих підприємств, ми спостерігаємо збільшення в 2015 році порівняно з 2014 роком на 159 одиниць.

Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту включають в себе згідно класифікатора економічної діяльності такі групи, а саме:

1. Торгівля автотранспортними засобами: оптова торгівля новими й уживаними автомобілями; роздрібна торгівля новими й уживаними автомобілями; посередницька діяльність у сфері оптової і роздрібної торгівлі автомобілями;

2. Технічне обслуговування та ремонт автомобілів: технічне обслуговування та ремонт автомобілів підприємствами; технічне обслуговування та ремонт автомобілів за замовленням населення;

3. Торгівля деталями та приладами для автотранспортних засобів: оптова торгівля автотоварами; роздрібна торгівля автотоварами; посередницька торгівля авто товарами.

Отже, аналізуючи кількість підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», можна зазначити, що відбувається зростання чисельності підприємств (в

основному за рахунок збільшення частки малих підприємств). Щоб бути конкурентоздатним, підприємство повинне володіти конкурентними перевагами перед іншими суб'єктами ринку. Під конкурентними перевагами підприємства слід розуміти реальні або потенційні можливості, характеристики його виробничої, фінансової, маркетингової і іншої діяльності, що дозволяє підприємству в умовах конкурентної боротьби реалізувати свої економічні інтереси з більшою ефективністю, ніж його конкуренти.

Список використаних джерел

1. Управление автосервисом : учеб. пособ. / под. ред. Л.Б. Миротина. – М. : Экзамен, 2004. – 320 с.
2. Кузнецова М.С. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» 2015 / за ред. Кузнецової М. С. – К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2016. – 483 с.

Цвігун Інна

д.е.н., доцент,

завідувач кафедри інформаційних технологій,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

СИСТЕМНІСТЬ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Важливою передумовою економічного, інтелектуального, політичного розвитку будь-якої країни є демографічний фактор як самостійна складова фундаменту, на якому тримається суспільство, елемент кореневої системи, що живить усе суспільне дерево. Він відображає в собі взаємозв'язок темпів та пропорцій суспільного розвитку з кількісними та якісними характеристиками населення (його чисельністю, статеві-віковою, сімейною структурами, а також з динамікою народжуваності, смертності, міграцій, станом здоров'я, розселенням, професійно-освітньою структурою тощо) [1, с. 5].

Безпека є найважливішою фундаментальною цінністю будь-якого суспільства і виступає, з одного боку, як об'єкт суспільної

життєдіяльності, а з іншого – втілює й результує в собі її спрямованість, змістовність і ефективність [2; с. 34].

В авторському розумінні демографічна безпека – забезпечення національних демографічних інтересів України та здатність демографічної системи протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам в існуючих соціально-економічних та геополітичних умовах.

Згідно принципів системності демографічна система розвивається в її взаємозв'язках, виходячи з цього – демографічна безпека є також системним явищем і співіснує, взаємодіє з іншими сферами життєдіяльності. В класифікації складових національної безпеки Я.М. Радиша [3] саме демографічна займає центральне положення поряд з військовою, політичною, економічною, екологічною, технологічною та інформаційними видами безпеки. Але на нашу думку, оскільки демографічна безпека стикається практично зі всіма областями суспільної життєдіяльності, то з цієї причини потребує відособлення, особливо через свою постійно зростаючу актуальність для сьогодення України.

Якщо говорити про демографічну безпеку, як частину національної, то об'єктом безпеки будуть демографічні відносини і населення країни. Головним елементом цієї системи є людина зі своїми потребами та інтересами, своїм баченням світу, своїми ціннісними орієнтаціями.

Виходячи з принципів системної парадигми, і розглядаючи відтворення населення як демографічну систему, вважаємо, що сутність системи, її організація проявляється в тих відносинах між її взаємодіючими частинами, за допомогою яких підтримується існування системи як такої і однією з ознак її функціонування для системи є її безпека. Саме через організацію, тобто конкретну структуру зв'язків і відносин, кожна частина системи взаємодіє з іншими в процесі передачі інформації та регулювання, мета якого і полягає в збереженні як її самої, так і інших частин, і всієї системи в цілому. Важливою умовою збереження демографічної системи є її безпека, тобто здатність системи функціонувати, не переходячи в кризовий стан.

До визначення поняття «безпека системи» підходять з двох позицій: 1) безпека впливу системи на зовнішнє середовище;

2) здатність системи пручатися впливу зовнішнього середовища.

Відповідно до цього виділяється внутрішня і зовнішня безпека системи. Внутрішня безпека – характеристика цілісності системи або показник її гомеостазу, що визначає здатність системи підтримувати своє нормальне функціонування в умовах впливу внутрішніх та зовнішніх збурень.

Зовнішня безпека – здатність системи взаємодіяти з середовищем без порушення гомеостазу останньої, тобто при впливі системи на середовище не відбувається необоротних змін або порушень найважливіших параметрів, що характеризують стан середовища, прийняте як допустимий.

Слід звернути особливу увагу: безпека системи, якщо розуміти під цим її розвиток та функціонування як цілісного утворення в умовах дії середовища, визначається взаємодією її компонентів. Саме через організацію, тобто конкретну структуру зв'язків і відносин, кожна частина системи взаємодіє з іншими в процесі передачі інформації та регулювання, мета якого і полягає в збереженні як її самої, так і інших частин, і всієї системи в цілому. Певні відносини між компонентами системи, яким притаманні ознаки управління, забезпечують безпеку системи.

В основі життєдіяльності демографічної системи лежить принцип необхідності забезпечення власної безпеки – принцип, що розкриває антиентропійну природу соціальних систем і безпосередньо пов'язаний з потребами системи та її елементів у виживанні і прогресивному розвитку.

Список використаних джерел

1. Пирожков С.І. Демографічний фактор у глобальній стратегії розвитку України / С.І. Пирожков // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – № 1-2. – С. 5-20.
2. Дзьобань О. П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (Методологія дослідження та забезпечення): монографія / О. П. Дзьобань. – Харків: Константа, 2006. – 438 с.
3. Радиш Я.Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис, проблеми та шляхи реформування / Я.Ф. Радиш. – Київ: Вид-во УАДУ, 2001. – 358 с.

Чорнобай Микола

к.е.н., доцент

Чорнобай Лариса

к.е.н., доцент,

Журовська Зоряна

магістрант

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ОСНОВА КОМПЛЕКСНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У сучасних умовах головними проблемами в сільській місцевості є високий рівень безробіття, посилення міграції сільського населення, скорочення мережі закладів соціально-культурного призначення, зношеність та застарілість їх матеріально-технічної бази, брак ресурсів для збереження і відтворення виробничого потенціалу села, бідність. Вказані проблеми зберегли свою актуальність до цього часу, а їхній негативний вплив на розвиток сільських територій обмежує можливості формування та використання соціально-економічного потенціалу села.

Пріоритетності комплексному стійкому розвитку сільських територій як напряму аграрної політики України в контексті євроінтеграційного спрямування додає позиція ЄС, згідно якої стійкий сільський розвиток є основою програми його розвитку та фундаментальним принципом всієї політики розвитку села в найближчому майбутньому та на перспективу [2].

Для стабілізації розвитку сільських територій та поліпшення рівня та якості життя сільського населення винятково важливим є розширення сфери зайнятості та підтримка економічної активності, як на державному, так і на місцевому рівнях. На думку багатьох експертів, сільське господарство в умовах вдосконалення технологічних процесів не здатне вирішити проблему зайнятості на селі. Тому в сучасних умовах забезпечити продуктивну зайнятість на селі можливо за рахунок розвитку різних видів діяльності, в тому числі несільськогосподарського підприємництва.

У сучасних умовах децентралізації важливу роль мають відіграти органи місцевого самоврядування, які прямо зацікавлені в розвитку потенціалу сільських територій, формуванні сприятливого соціально-економічного середовища на основі розвитку підприємництва на місцевому рівні.

Забезпечення зайнятості селян, вивільнених із сільського господарства в процесі його глобальної модернізації, у місцях їх постійного проживання, передбачатиме розвиток багатогалузевої і багатофункціональної виробничої та соціальної сфер, зокрема зосередження комплексної переробки сільськогосподарської продукції переважно в місцях її виробництва.

У сучасних умовах в Україні важливо використати досвід постсоціалістичних країн Центральної Європи, яким вдалось уникнути безробіття селян в основному завдяки зосередженню на селі заготівлі, зберігання та переробки сільськогосподарської сировини і виробництва продуктів харчування.

Враховуючи об'єктивну пріоритетність функціонування сільського господарства як основи розвитку сільських територій та з метою створення передумов для багатофункціонального розвитку сільських поселень пропонуємо розглядати сільські регіони як середовище для розвитку: підприємств із переробки сільськогосподарської сировини; підприємств з обслуговування сільськогосподарського виробництва; закладів сфери послуг; промислових підприємств, діяльність яких базуватиметься на використанні сільських трудових ресурсів, вільних земельних ділянок, місцевих ресурсів; підприємств на основі місцевих народних промислів; багатофункціональних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Економічна діяльність у сільських регіонах відбувається у важких умовах, натрапляючи на низку перешкод, для подолання яких потрібні розбудова і зміцнення існуючого інституціонального оточення, яке підтримує таке підприємництво на різних рівнях.

На нашу думку, диверсифікація виробничої діяльності сільського населення сприятиме формуванню потужного середнього класу серед селян, а це: домінування в суспільстві активної жит-

тевої позиції – прагнення самостійно забезпечувати добробут собі та своїй родині, дбати про майбутнє; наявність внутрішніх джерел інвестування населення у бізнес, житло, освіту тощо; високий платоспроможний попит населення і, відповідно, масштабний внутрішній ринок, що приведе до економічного зростання, збільшення зайнятості населення; панування демократичних принципів державного управління тощо. Усі перелічені результати диверсифікації водночас є і її передумовами.

Отже, подолання комплексу неповноцінності села, розвиток позитивного іміджу галузі сільського господарства як виду діяльності дадуть змогу реально забезпечити становлення ринкової економіки на всіх рівнях економічної системи України. Диверсифікація виробничої діяльності у сільських регіонах може сприяти стабілізації соціально-економічної ситуації на селі, уникненню його занепаду, дотриманню принципу соціальної справедливості та відповідальності на основі гарантування загальнодержавних стандартів життя як міського, так і сільського населення. Соціальними результатами диверсифікаційних процесів у сільському господарстві загалом, чи в окремих його суб'єктів зокрема, безумовно буде зростання зайнятості сільського населення, поліпшення умов праці, оптимізація міграційних тенденцій тощо. Тобто, закладаючи міцну основу в подолання назрілих соціально-економічних проблем сільських регіонів, диверсифікація виробничої діяльності нині повинна посісти чільне місце серед основних шляхів досягнення зрівноваженого розвитку сільських регіонів.

Комплексний розвиток сільських територій повинен сприяти переходу села від його аграрної концепції до більш диверсифікованої, яка передбачає стимулювання розвитку інших сфер людської діяльності, зокрема зеленого туризму, сфери послуг, а також розміщення в сільській місцевості переробних та промислових підприємств, які б орієнтувалися на місцеву сировину (переробка сільськогосподарської продукції, видобуток корисних копалин та виробництво будівельних матеріалів, тощо).

Для вирішення соціально-економічних проблем сільських територій необхідна координація державних та регіональних гі-

лок влади, вдосконалення державної фінансово-кредитної і податкової політики, що забезпечить зростання інвестиційної привабливості сільських територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Лисенко Л.І. Ринок праці. Техніка пошуку роботи: навчальний посібник / Л.І. Лисенко, Б.В. Максимов. – К.: Професіонал, 2004. – 320 с.
2. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій: монографія / [Саблук П.Т., Кропивко М.Ф., Булавка О.Г. та ін.]; за ред. П.Т. Саблука, М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 454 с.
3. Хаффнер Ф. Ринок праці та державна політика щодо стимулювання зайнятості та підтримки безробітних: німецький досвід / Ф. Хаффнер // Міжвідомчий науковий збірник «Зайнятість та ринок праці». – Вип. 3. – К.: АТ «Українська видавнича група», 1995. – С. 51–59.

Шевчук Жанна

к.і.н., доцент,

*асистент кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,*

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ: ФОРМУВАННЯ РИНКУ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНІ

Історія інституціоналізму, це історія розвитку суспільства, що постійно змінюється, вдосконалюється та реформується.

Інституціональний розвиток держави визначається не лише змінами економічного устрою сучасного суспільства, а і змінами його інституціональної структури. Крім того, інституціональний розвиток суспільства – це і впровадження механізмів, які не тільки констатують появу нових, але й забезпечують дотримання суб'єктами вже існуючих соціальних інститутів. Інституціональний розвиток суспільства неможливий без інституційних змін.

Інституційні зміни – безперервний процес кількісно-якісних і сутнісних змін та перетворень різних соціальних та економіч-

них інститутів. До таких інститутів належать конкуренція, монополії, держава, профспілки, податки, сталий спосіб мислення, юридичні норми, правила, постанови, права окремих соціальних верств і груп, система відносин між господарюючими суб'єктами та ін.

Інституційні зміни мають різний характер залежно від того, в якій соціально-економічній системі вони відбуваються. Однакові інституційні зміни в різних суспільствах призводять до різних наслідків і результатів, оскільки механізми їх впровадження і використання абсолютно різні.

Головні причини інституційних змін, на думку Т. Веблена, лежать у площині схильності людини до «нерозсудливої», непрагматичної творчої діяльності і експериментування («дозвольна цікавість»), а це є головним джерелом соціальних, наукових і технічних змін, «дозвольна цікавість» створює нові стереотипи мислення і поведінки і відповідно – нові інститути [2].

Як відзначає С. Пейович, «ринок інститутів – це процес, який дозволяє індивідам вибирати правила гри в їх співтоваристві. За допомогою своїх добровільних взаємодій індивіди оцінюють переважачі правила, визначають і перевіряють придатність нових. Найважливішою функцією цього конкурентного ринку виступає заохочення інституціональних інновацій і форм адаптивної поведінки» [5].

В економічно розвинених країнах, з системою ринку інститутів, що історично склалася дуже давно, інституційні зміни носять характер граничних інституційних змін, полягають в додаткових поправках до комплексу правил, норм і процедур, і в створенні умов для забезпечення їх виконання. Процес граничних інституційних змін в економічно розвинених країнах є необоротним і безперервним.

В Україні система ринку інститутів лише частково сформована. Для її реального існування потрібно впровадження ряду інституційних змін, що вже окреслені провідними українськими вченими. Сучасним дослідженням ринку інститутів присвячено роботи М. Артуса, А. Гриценка, І. Левіної, С. Львовичкіна, С. Міщенко, С. Мочерного, С. Науменкова, В. Опаріна, С. Рибак,

Ю. Анискіна, В. Геєця, Б. Данилишина, Б. Дацишина, Ф. Заставного, О. Кириченка, С. Коломийчука, Ю. Макогон, С. Науменкова, М. Пашути, Ю. Пахомова, А. Поддєрьогіна, О. Топчієва та ін.

Серед питань впровадження інституційних змін:

1. Питання активізації ролі фінансових інститутів та інструментів, які забезпечують гармонічний розвиток регіонів країни.

Дослідники проблеми приділяють значну увагу функціонуванню і розвитку фінансового механізму як забезпечувальної ланки фінансової політики, що постійно модернізується адекватно сучасним вимогам економічного розвитку. Практично всі дослідники зазначають, що ефективною фінансова політика може бути лише при узгодженості політики і механізму, за допомогою якого відбувається реалізація основних напрямів використання фінансових ресурсів, що значно підвищує роль інструментів державного регулювання [4].

Серед першочергових завдань провідне місце посідає розробка науково обґрунтованих концепцій доходів, побудова оптимальної моделі податкової системи, чітке дотримання податкового законодавства.

2. Питання активізації діяльності інститутів інвестування.

До проблем розвитку інвестиційної активності можна віднести: вдосконалення систем відбору, супроводу, реалізації інвестиційних проєктів у фінансово-кредитних структурах; активізацію і розширення фондового ринку; створення механізму залучення коштів фізичних осіб для цілей інвестування (інвестиційні клуби, міжнародні фінансові центри тощо); зниження рівня трансакційних витрат; створення підприємств і залучення їх в інвестиційні процеси як учасників.

З метою більш рівномірного розвитку регіонів країни необхідно активізувати інвестиційну діяльність шляхом: орієнтації виробництва на потреби внутрішнього ринку; впровадження наукоємних технологій замість матеріало- та енергоємних; виробництва вітчизняних товарів замість імпорту товарів аналогічної групи; підвищення конкурентоздатності виробленої продукції тощо [3].

3. Питання оцінки конкурентоспроможності та розробка систем управління нею.

У першу чергу, необхідно дослідити інститути конкуренції та їх вплив на сучасний регіональний розвиток. У цьому напрямку треба зробити наступні кроки: систематизувати та узагальнити існуючі підходи щодо визначення конкурентоспроможності регіону та держави, детермінувати індикатори регіонального конкурентного статусу в умовах глобалізації; проаналізувати стан конкурентоспроможності регіонів, визначити чинники, що впливають на її рівень, виявити залежності конкурентоспроможності регіону від конкурентоспроможності підприємств; знайти значення головного індикатора регіональної конкурентоспроможності економіки, а саме валового регіонального продукту на душу населення; проаналізувати деякі загальні показники конкурентоспроможності регіонів України [1].

У формуванні ефективних інституціональних систем, значна роль належить державі, яка повинна забезпечити ефективність регіональної політики, направленої на реалізацію наявного інтелектуального та наукового потенціалу регіонів. Держава повинна стимулювати мобільність населення, запроваджувати більш ефективні форми соціальних інститутів допомоги найбільш вразливим групам населення, створювати необхідні інститути для активізації транскордонного співробітництва і інтенсифікації інтеграційних процесів.

Без ефективних і сучасних інститутів неможливо вирішити проблеми формування сучасної інноваційної інфраструктури ринку, проведення модернізації застарілих технологій та підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств, посилення ролі регіонів у процесах міжнародного співробітництва, підвищення рівня життя населення та створення оптимальної інституціональної системи.

Список використаних джерел

1. Безугла В. О. Сучасні аспекти формування регіональної конкурентоспроможності : монографія / В. О. Безугла, Л. П. Шаповал, К. О. Латишев. – Кременчук : Видавництво ПП «КРЕМПАК», 2010. – 285 с.

2. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 364 с.
3. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Х. : Константа, 2006. – 272 с.
4. Рибак С. О. Таксономія дефініцій фінансової сфери / С. О. Рибак, Л. Л. Лазерник // Економічна теорія. – 2007. – № 2. – С. 34–45.
5. Пейовіч С. Ринкова інституція проти капіталізму Фіттом / С. Пейовіч // Кікрос. – 1994. – Т. 47. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?isbn=504018770X>.

Секція 2

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Брич Василь

*д.е.н, професор, проректор з науково-педагогічної роботи,
Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль, Україна*

Білоус Любомир

*викладач кафедри міжнародної економіки,
маркетингу та менеджменту*

*Івано-Франківський науково-навчальний інститут менеджменту
м. Івано-Франківськ, Україна*

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИРОБНИЧОГО ПЕРСОНАЛУ

Проблема розвитку компетентності виробничого персоналу полягає не стільки в навчанні його способам діяльності в умовах нормального функціонування сучасного обладнання, а у випереджаючій підготовці до успішних, мотивованих, усвідомлених, відповідальних і оперативних дій в різних ситуаціях перспективи безперервної модернізації обладнання для хлібопекарських підприємств.

У міру здійснення комплексної механізації і автоматизації виробничих процесів, впровадження нової техніки і технології робітники виконують все більш складний комплекс робіт, що розширює їх виробничий профіль. Розвиток бригадних форм організації праці створило об'єктивну необхідність суміщення професій, а також придбання додаткових знань і умінь з інших професій.

У виробничих колективах стали освоювати всі операції по технологічному процесу, технічному огляду і ремонту різноманітного обладнання та в порядку взаємодопомоги і взаємозамінності виконувати весь комплекс робіт, розширюючи тим самим свої трудові функції. Найбільш ефективно використання суміщення професій стало характерним для комплексних підрозділів.

Внутрішньофірмове навчання має на меті як професійний, так і особистісний ріст кожного працівника, мотивацію корпоративного успіху.

Випереджальний розвиток професійної компетентності персоналу є основним ресурсом людського фактора безперервної роботи вітчизняних підприємств. Розвиток професійної компетенції виробничого персоналу може відбуватися, головним чином, в ході придбання трудового досвіду, самоосвіти і додаткової освіти. Оптимальне поєднання цих процесів забезпечує система внутрішньофірмового навчання, все більш популярна в силу своєї доступності, економічності і гнучкості.

Проблема мотивації персоналу до навчання часто вирішується в рамках складного ринку праці. На сучасному етапі типовим є формування систем, що встановлюють взаємозв'язок між результатами виробничої діяльності кожного працівника і наданням йому можливості для навчання. Чим більш цінним вважається співробітник для підприємства, тим більше коштів виділяється для підвищення його кваліфікації. Таким чином, система навчання перетворюється в потужний стимул підвищення продуктивності праці. Використання економічних критеріїв в роботі з персоналом вимагає розробки методик для визначення ефективності навчання. Робота в цій області ведеться за кількома основними напрямками: розробка нових систем обліку витрат на підготовку персоналу; пошук критеріїв оцінки результатів проведеного навчання; вибір оптимального варіанту програми навчання.

Список використаних джерел

1. Нагара М. Б. Методологічні засади розвитку коучингу в Україні / В.Я. Брич, М.Б. Нагара // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 6. – С. 18-23.
2. Нагара М. Б. Девелопментизаційні особливості ринку праці в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Марина Борисівна Нагара // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. –

Том 25. – № 1. – С. 7-13. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/8350/1/3.pdf> (дата доступу: 26.07.2017).

Герасимова Тамара

викладач економічних дисциплін,

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний

соціально-економічний коледж,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ УСПІШНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ Й УПРАВЛІННЯ

Пошук шляхів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств потребує постійного контролю за своїм розвитком.

Ефективність господарської діяльності є актуальною проблемою на різних рівнях управління економікою.

При оцінці ефективної діяльності і пошуку відповідних шляхів її підвищення та успішного здійснення менеджменту в сучасних умовах ринкових відносин в Україні важливого значення набуває економічний аналіз. Адже, економічний аналіз необхідний від етапу формування будь-якого підприємства до реалізації всіх процесів його функціонування.

У сучасних умовах господарювання досить стрімко змінюється кон'юнктура ринку, податкове законодавство, змінюються економічні умови в яких функціонує підприємство.

Детально аналізуючи основні виробничі показники підприємства в ході проведення економічного аналізу, можна вишукати додаткові резерви використання виробничих ресурсів, виявити причини негативного впливу на виробничу діяльність та запобігти кризовій ситуації на підприємстві.

Проблема в тому, що прийняття управлінських рішень, втілення їх у життя завжди пов'язано з постійним ризиком.

У підготовці та прийнятті управлінських рішень має бути декілька вивчених та досліджених варіантів із яких керівник має вибрати найприйнятніший.

Основою для підготовки та прийняття управлінських рішень є вичерпна та своєчасна інформація про внутрішній і зовнішній стан діяльності суб'єкта господарювання. Практика підтверджує, що отримати повну інформацію про об'єкти управління та одночасно здійснити контроль за виконанням можна за допомогою економічного аналізу.

Економічний аналіз дає змогу правильно оцінити роботу підприємства і його підрозділів, виявити причини негараздів і наявні резерви, уможливує значне поліпшення рівня всієї економічної роботи, робить її серйозним стимулом науково-технічного прогресу, підвищення ефективності виробництва. Аналіз забезпечує можливість об'єктивної оцінки економічних результатів діяльності трудових колективів, визначення їхнього місця в галузі, регіоні, а також визначення внеску кожного робітника в загальний економічний результат діяльності підприємства відповідно до кількості та якості трудових затрат [1, с. 160].

Для виконання аналітичних досліджень необхідні кваліфіковані фахівці, які здатні оцінювати прогнози і передбачувані рішення керівника з позиції фінансової стійкості та захищеності від ризиків.

В умовах ринкових відносин фахівці економічного профілю (бухгалтери, економісти, фінансисти, аудитори...) повинні досконало володіти методикою економічного аналізу, що сприятиме якісній адаптації управління при безперервних змінах в сучасних умовах господарювання. Враховуючи те, що сучасний економічний аналіз є необхідним інструментом при постійних змінах механізму господарювання та методах управління, керівництву систематично необхідні рекомендації фінансового менеджменту.

Підвищення самостійності підприємств обумовило зростання складності та збільшення кількості управлінських рішень, які приймаються їхніми менеджерами, і необхідність удосконалення аналітичного обґрунтування цих рішень [2, с. 290].

Звідси випливає, що кожне підприємство не може існувати в ринкових відносинах без досвідченого фахівця, без служби фінансового менеджменту.

Прийняті керівником рішення повинні завжди привести до конкретних обґрунтованих дій.

Дослідження прийнятих різних управлінських рішень свідчить, що економічний аналіз відіграє особливу роль в досягненні максимальних економічних результатів за мінімальними витратами ресурсів.

А тому, обов'язок кваліфікованого економіста, фінансиста, бухгалтера, аудитора та інших спеціалістів економічного профілю – добре володіти сучасними методами економічних досліджень, майстерно виконувати комплексний мікроекономічний аналіз. Завдяки знанню техніки і технології аналізу вони можуть легко адаптуватися до змін ринкової ситуації і знаходити правильні рішення та відповіді [3, с. 13-14].

Необхідність вивчення економічного аналізу в системі підготовки майбутніх фахівців полягає в тому, що аналіз є галуззю знань, яка найкращим чином поєднує всі дисципліни, що вивчаються студентами економічних спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Бажовська Г. Роль економічного аналізу у підвищенні ефективності діяльності підприємства в ринкових умовах / Г. Бажовська, П. Попович // Економічний аналіз: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національно-економічного університету. – Тернопіль, 2009. – Вип. № 4. – С. 158-161.
2. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій: навчальний посібник / За ред. К.Ф. Ковальчука. – Київ: «Центр учбової літератури», 2012. – 325 с.
3. Савицька В.Г. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник / В.Г. Савицька. – Київ: «Знання», 2005. – 662 с.

Gogol Tatyana

*Ph.D. of economy, associate professor,
Department of management, governance and public administration,
State Agrarian Engineering University in Podilian,
Kamyanets-Podolsky, Ukraine*

Hutsol Taras

*PhD in Engineering,
Vice Rector for Education, Scientific and Pedagogical Affairs
State Agrarian Engineering University in Podilian,
Kamyanets-Podolsky, Ukraine*

Dziedzic Barbara

Cracow University of Economic, Poland

THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE POLICY OF RURAL DEVELOPMENT

The important element of the system of state administration there is realization of complex of system changes and creation of the real pre-conditions for entering of Ukraine into European Union. Exactly a strategic course on integration of Ukraine to European Community does the question of adaptation of state administration of country to the European standards priority. The modern transformations in rural settlements Ukraine do not correspond to European practice of activation potential of settlements, and most limitations are systematic. This involves forming a conceptually new public regional policy, focused on integrated development of rural settlements, reducing their differences in directions and forms of social and economic development of urban settlements.

For effective, capable public administration rural development is necessary to ensure the implementation and coordination of the state agrarian policy with the main components of public administration reform rural development. Her success is due to the fact that a clear definition of the strategy is a solid scientific and methodological basis of the organization production, its social development,

On this study some strategic development priorities of the social and economic potential of rural areas are highlighted. Strengths and weaknesses of the regions are shown. Therefore, the strategy of development of rural territories should include strategies development of

production subsystem, social services and also managing the implementation of this strategy.

The current global challenges and trends in totality with definite problems of the territorial development of Ukraine determinate the necessity of the development of new public policy, create new opportunities in the development of rural areas. Taking into consideration these conditions it is necessary to form and to implement the weighted public policy based on the basic long-term goals (competitiveness, environmental protection, diversification of the economic activities, development of local communities), a support of this policy, systematic monitoring of the policy implementation, monitoring and evaluation of policy.

The concept of a sustainable rural development foresees the inclusion a sense of space (territory) into different processes: economic development should be associated with a particular territory, environmental regulations should be ensured not in general but for the certain place, social equality – in a certain community and not abstract in average rates in the country. Such approach forms the concept of sustainable areas development which has now a tendency to implementation in many countries of the world.

Despite the existence of the legislative support, the coordination of the sectoral policies affecting the development of the regions and territories unfortunately has not been created yet in Ukraine. Talking about modern agricultural policy of the EU we should understand that it was formed and it operates on the foundation and within the limits of the regional, primarily structural policy. Regional structural policy of the EU is considered to be a good example of European multilevel interlacing. When describing the structure of regional structural policies such concepts as multi-system network or political double interlacing are used, in this way these concepts cover cooperation between the EU, member states and regions but they don't indicate the internal differentiation of this interlacing structure. However, we should pay attention if we want to understand the principles of functioning of the common European structural policy. In regional structural policy the regional structural strength depends not only on the availability of the administrative and financial resources but also on the decisions of the

regional structures and their integration into vertical layered structure (Bentz, 2007).

During the last years in Ukraine when a reinterpretation of the national regional policy based on the best European experience actually rural development policy was defined as a part of a policy of a regional development. That is why today rural areas development begins to be considered as part of a regional policy, not as a separate one. However, for Ukraine, where the level of urbanization is one of the lowest in Europe and a part of agriculture in the GDP of the state is the highest among the European countries, rural areas development should be a priority, singled out as a part of the state regional policy, maintain social orientation and coordinate with the sectoral (branch) policies.

The achievement of the objectives specified will contribute to solving complex problems and implementing a strategic purpose of socio-economic potential of rural areas. Implementation of fiscal decentralization should be based on administrative-territorial reform in Ukraine and a new ideology of the government which determines the primary target of the state and local government activity viz. to provide efficient services. The search of the integrated management solutions that take into account the whole range of the existing problems of cultural, social, economic, legal and institutional character is necessary for solving these important tasks.

The purpose of the state regulation of rural areas development should become the formation of the favorable conditions for the implementation of the interests of citizens, society and state, further progress of Ukraine as a democratic state with a stable and growing market economy governed by the European economic values in which respect and protection the rights and legitimate interests of all regional communities, social classes and ethnic groups is the key to independent, free, sovereign, united and democratic development of Ukraine.

References

1. Benz A. (2007). Multilevel interlacing in the European Union. European integration : «Kyiv-Mohyla Academy», p. 219, 224.
2. Gogol T.V. (2017). Public administration of the development areas Ukraine. Regional Formation and Development Studies, Vol. 1 (21), p. 43-52.

3. Gogol T.V. (2015). Formation of the perspective model as the basis of state regulation of rural territories [E-resource]. Region: state and municipal government, Vol. 2. – Access: <http://regiongmu.ru/> – Heading from the screen.
4. On approval of the Concept of reforming the local self-government and territorial organization of power in Ukraine, from 1.04. 2014 p., Number 333-r. Available: <http://zakon5.rada.gov.ua/>.
5. Šimanskienė, L., Paužuolienė J. (2010). Corporate social responsibility based on sustainable business. Human Resources: The Main Factor of Regional Development. Issue 3, p. 324-331.

*Дідух Олег
аспірант*

*Науковий керівник: д.е.н., професор Чикуркова А.Д.
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ У ПІДПРИЄМСТВАХ ПРОМИСЛОВОГО САДІВНИЦТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В умовах ринкових відносин лише ефективна система управління може забезпечити підприємствам агропромислового виробництва успішне господарювання і конкурентні переваги. Сьогодні підприємство самостійно визначає і прогнозує параметри зовнішнього середовища, асортимент продукції, ціну пропозиції, постачальників, ринки збуту тощо, і має швидко, а головне – правильно реагувати на будь-які зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі та відповідно до цього корегувати власну діяльність. Одним із важливих факторів ефективного виробництва є правильно організована система оперативного управління із застосуванням нових інформаційних технологій.

Характерною ознакою сучасного менеджменту є значне і неухильне зростання ролі інформаційного забезпечення. Розвиток інформаційних систем і технологій змінив традиційний підхід до управління, по-перше, позиціонуючи інформаційне забезпе-

чення, як істотну невід'ємну частину основної діяльності управління, і, по-друге, ставлячи його в один ряд з забезпечувальними функціями управління.

На важливості «удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку сільського господарства шляхом створення ефективної системи формування, обробки та передачі (надходження) інформації для своєчасного ухвалення ефективних рішень на всіх рівнях управління розвитком аграрного сектору економіки» акцентують увагу науковці ННЦ ІАЕ НААНУ Ю. Лупенко, В. Жук, М. Кропивко, формулюючи стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року [1, с. 1-2].

У сучасному агровиробництві гостро виникла проблема втрат і зниження якісних і кількісних показників врожаю, в зв'язку з несприятливими погодними умовами, а саме засухами, які дуже посилилися за останні декілька років. Наприклад, при вирощуванні лохини, яка потребує вчасного та якісного поливу, одна з великих компаній України втратила значну кількість кущів та ягід. Проблема виникла 2 роки назад, коли кількість опадів зменшилася, а компанія не змогла вчасно перебудуватися, та створити якісну іригаційну систему.

Згідно офіційного документу Департаменту сільського господарства США – 90 відсотків втрат врожаю пов'язані з погодними умовами [2].

Основними екологічними факторами є екологічні стреси, поширення інфекційних хвороб сільськогосподарських рослин і збільшення активності шкідників рослин, хімічні засоби захисту рослин, особливості агротехніки та ін. Щороку в українські фермери втрачають до 80% потенційного прибутку, в зв'язку із заморозками, засухами, несвоєчасними внесеннями добрив і обробками засобами захисту рослин.

Найважливішим фактором врожайності в сільському господарстві є забезпеченість рослин водою і поживними речовинами. За останні роки площі сухих і дуже сухих зон в Україні вже виросли на 7% [3].

Для вирішення цієї проблеми та удосконалення оперативного управління в усьому світі поширюється тренд «розумної системи іригації». Це дуже важливий елемент в ланці оперативного управління. Він має дуже великий потенціал з практичної точки зору, як для науковців так і для агровиробників.

Основною проблемою при створенні проекту іригації для агровиробників є те, що дані по формуванні карти поливу для тієї чи іншої культури беруться з довідників, яким вже більше 10-20 років. Ці дані давно застарілі, тому що ефект «глобального потепління» постійно впливає на територію України в тому числі. Тут виникає поле діяльності як для вчених, так і для високотехнологічних компаній по впровадженню рішень для агровиробників. Новостворені інформаційні системи мають надати змогу в автоматизованому режимі слідкувати за станом насичення вологи ґрунту, звіряти цей показник з довідником по кожній рослині, та сигналізувати при відхиленні від заданої норми. Цього можливо досягнути при встановленні дистанційних датчиків вологості та температури ґрунту. Ці датчики мають бути розташовані в різних секторах поля та передавати дані про вологість на контролер, який в свою чергу буде передавати дані на центральний сервер, де буде відбуватися обробка та аналіз інформації та візуалізація результатів з прив'язкою до конкретного поля. Також повинна бути створена система сигналізації при відхиленні від заданого параметру вологості ґрунту для конкретної рослини. При правильному виборі способу іригації, строгому регулюванні поливних норм і відповідній агротехніці можна збільшити врожаї в кілька разів. Додатково, ці дані можливо об'єднати в єдину інформаційну систему з метеосервісом. Тоді агровиробник буде відслідковувати не тільки вологу, а й зміну погодних явищ, отримуватиме інформацію про загрозу виникнення тих чи інших шкідників чи хвороб в режимі реального часу з будь-якої точки земного шару. Це надасть новий виток в розвитку автоматизованих систем оперативного управління та збільшить конкурентоздатність наших агровиробників, за рахунок зменшення витрат на водні ресурси, внесення ЗЗР, що в свою чергу зменшить собівартість та покращить якість продукції.

Список використаних джерел

1. Миколайчук Я. Л. Оперативне управління виробництвом у сільськогосподарських підприємствах з використанням нових інформаційних технологій / Я. Л. Миколайчук // Дисертація. – Вересень, 2016. – С. 1-2.
2. [Електронний ресурс]. – URL: <http://hortau.com/2015/05/whitepaper-using-new-technology-to-prevent-weather-related-losses-in-agriculture>.
3. [Електронний ресурс]. – URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/napoiti-pole-ak-agrarii-borutsa-z-globalnim-poteplinam>.

Дутка Лілія

студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гайбура Ю.А.

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкових трансформацій, функціонування підприємств усе більше ускладнюється під впливом динамічних змін різних факторів навколишнього середовища. Першочерговим завданням розвитку економіки України є забезпечення стабільних темпів економічного зростання. Зростання прибутку значною мірою визначає темпи економічного розвитку країни, окремих регіонів, збільшення суспільного багатства і підвищення життєвого рівня населення. Прибуток підприємства забезпечує зростання обсягів власних фінансових ресурсів, необхідних для здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Їх нестача спричиняє ризик виникнення боргів, що у підсумку може призвести до банкрутства підприємства. У цьому контексті, формування механізму управління прибутком підприємств і його адаптація до ринкових умов має важливе теоретичне й практичне значення.

У процесі управління необхідно звертати увагу на багато факторів, які впливають на величину прибутку. Ці фактори поділяють на дві великі групи: зовнішні – підприємство на них не впливає, і внутрішні, на які вплив підприємства розповсюджується.

Зовнішні фактори можуть мати значний вплив на величину прибутку, але не залежать від діяльності підприємства. Сюди відносять природні умови, державні регулювання цін і тарифів, податкових ставок і пільг, процентних ставок тощо.

Внутрішні фактори складаються з виробничих і невиробничих. Наявність і використання засобів і предметів праці, трудових і фінансових ресурсів являють собою виробничі фактори, які, у свою чергу, поділяють на екстенсивні та інтенсивні.

Через такі «кількісні зміни», як обсяг коштів і предметів праці, фінансові ресурси, час роботи обладнання, чисельність персоналу та фонд робочого часу, на процес отримання прибутку впливають екстенсивні фактори.

Інтенсивними вважаються ті фактори, які здатні вплинути на процес отримання прибутку через підвищення продуктивності обладнання і його якості, використання прогресивних видів матеріалів і вдосконалення технологій їх обробки, підвищення кваліфікації та продуктивності праці персоналу, зниження трудомісткості і матеріаломісткості продукції, вдосконалення організації праці і більш ефективного використання фінансових ресурсів, тобто через «якісні зміни».

Існує система організаційного забезпечення управління прибутком, яка відіграє велику роль. Вона складається з взаємозалежної сукупності внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, що забезпечують розробку й прийняття управлінських рішень щодо окремих аспектів формування прибутку та несуть відповідальність за результати цих рішень.

Формування прибутку в Україні характеризується таким порядком [2]:

- визначення фінансових результатів діяльності;
- обчислення собівартості продукції (робіт, послуг);
- обчислення загальногосподарських витрат;
- визначення прибутку (збитку) від фінансових операцій та іншої діяльності.

Для максимізації розміру позитивного фінансового результату суб'єкти господарської діяльності повинні забезпечувати зростання обсягів їх діяльності, ефективно управляти витрата-

ми, підвищувати ефективність використання матеріально-технічної бази, оптимізувати склад та структуру обігових коштів, підвищувати продуктивність праці та системи управління. Все це вказує на правильно сформовану політику управління формуванням прибутку підприємства.

А відображення основних вимог загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечення підвищення його ринкової ціни, формування необхідних обсягів інвестиційних ресурсів та забезпечення матеріальних інтересів власників і працівників знаходить досягається за допомогою політики управління розподілом прибутку [3].

На рівень прибутку, як на основне джерело фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його працівників і власників, прямо і опосередковано впливає прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності. Тому необхідно правильно інтегрувати систему управління прибутком із загальною системою управління підприємством.

Такі дії, як аналіз і моніторинг зовнішнього середовища, розробка стратегії підприємства, підготовка аналітичної інформації, прийняття рішення, аналіз і коректування рішення у випадку необхідності – застосовуються в рамках механізму управління прибутком. В механізмі управління прибутком вони визначаються як рішення і підготовка інформації для прийняття управлінських рішень.

В умовах фінансово-економічної кризи, постійного зростання цін та нестабільності економіки багато підприємств не здійснюють планування прибутку. Вони пов'язують це зі складнощами прогнозування. Проте повноцінно керувати фінансовими результатами та надіятися на отримання прибутку без такого важливого етапу як планування, планових розрахунків неможливо. При відсутності планових розрахунків прибутку підприємство не може повністю контролювати свої доходи і видатки і своєчасно приймати необхідні рішення. Отже, саме детальне планування господарської діяльності забезпечує успіх підприємства на ринку.

Список використаних джерел

1. Гаватюк Л.С. Прибутковість українських підприємств: реалії сьогодні / Л.С. Гаватюк, Н.В. Дармограй, Г.М. Хімійчук // Молодий вчений. – 2016. – № 1 (28). – С. 40-43.
2. Соколова Е.А. Проблеми управління прибутком підприємств / Е.А. Соколова, А.І. В'юшкова // Зб. наук. праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. – 2015. – № 32. – С. 310-320.
3. Шматковська Т.О. Концептуальні засади стратегічного управлінського обліку / Т.О. Шматковська // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2016. – № 4. – С. 244-253.

Заборовський Вячеслав
старший викладач,

*Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ФОНДОВИЙ РИНОК: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Як показали дослідження фондовий ринок як сегмент фінансового ринку повинен виконувати роль додаткового залучення фінансових ресурсів і оперативного маневрування ними, де критерієм розвинутості ринку виступає кількість і структура фінансового капіталу, що перебуває в динамічному обігу на ринку, інфраструктура ринку цінних паперів [5, с. 60].

Через це фінансове підприємництво є неодмінним елементом ринкової економіки. Даний вид підприємницької діяльності прямо пов'язаний з одним з факторів виробництва – капіталом, який виражений у грошовій формі чи формі цінних паперів, що утворюють інвестиційні ресурси суспільства для здійснення процесу виробництва.

Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» в Україні у цивільному обороті можуть бути такі групи цінних паперів: пайові цінні папери, боргові цінні папери, іпотечні цінні папери, приватизаційні цінні папери, похідні цінні папери, товаророзпорядчі цінні папери. Цінні папери за поряд-

ком їх розміщення (видачі) поділяються на емісійні та неемісійні. За формою існування цінні папери поділяються на документарні та без документарні [1].

На фондовому ринку здійснюються такі види професійної діяльності: діяльність з торгівлі цінними паперами, діяльність з управління активами інституційних інвесторів, депозитарна діяльність, діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку. Похідні цінні папери на вітчизняному фондовому ринку поки що займають незначну частку. Емітенти та інвестори не використовують повною мірою всі можливі інструменти для залучення та розміщення вільних коштів. Однак, запровадження регуляторних актів, спрямованих на встановлення чітких умов та вимог щодо реєстрації випусків опціонних сертифікатів, унормування процедури здійснення фондовими біржами клірингу та розрахунків за договорами щодо похідних (деривативів), сприятиме поживленню використання зазначених фінансових інструментів на фондовому ринку та залучення інвестицій в окремі галузі економіки через застосування таких фінансових інструментів.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку реєструвала правила торгівлі на строкового ринку ПАТ «Українська біржа» та зразок ф'ючерсного контракту на індекс УБ, розпочавши нову сторінку в історії українського фондового ринку. Поява в Україні строкового ринку свідчить про те, що ринок базового активу є ліквідним та досить розвинутим [3, с. 94].

28 квітня 2011 розпочалася торгівля ф'ючерсними контрактами на індекс українських акцій ПАТ «Українська біржа». У 2011 році на строковому ринку було укладено 153 669 контрактів загальною вартістю 3 594,23 млн грн.

Обсяг виконаних договорів торговцями цінних паперів у 2011 році становив 1 537,79 млрд грн, що перевищує обсяг виконаних договорів у 2010 році на 470,53 млрд грн або на 45,45 %. П'ять років поспіль (2007-2011 роки) найбільші обсяги договорів виконуються з акціями. Обсяг виконаних договорів з акціями становив 36,75 % від загального обсягу виконаних договорів у 2011 році, з державними облігаціями – 23,03 %, з векселями – 20,56 % [2].

Протягом 2016 року Комісією зареєстровано 128 випусків акцій на суму 209,36 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2014 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 64,15 млрд грн.

Значні за обсягом випуски акції, які суттєво вплинули на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій протягом зазначеного періоду, зареєстровано наступним банківським установам, з метою збільшення статутного капіталу, зокрема: ПАТ Комерційний банк «ПриватБанк», ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ПАТ «УКРСОЦБАНК», ПАТ «ВТБ БАНК», ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «Альфа Банк», ПАТ «СБЕРБАНК», ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк» та ПАТ «БМ Банк».

Комісією протягом 2016 року було зареєстровано:

- 118 випусків облігацій підприємств на суму 6,76 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2014 року обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 31,54 млрд грн;
- 9 випусків опціонних сертифікатів на загальну суму 198,88 млн грн, що порівняно з відповідним періодом 2014 року більше 197,6 млн грн.

Обсяг випусків інвестиційних сертифікатів КУА ПФ становив 5,37 млрд грн, що менше на 19,39 млрд грн порівняно з даними за 2014 рік, а обсяг випусків акцій КІФ становив 10,72 млрд грн, що більше на 4,35 млрд грн порівняно з даними за 2014 рік [2].

Фондовий ринок в тій чи іншій країні характеризується, насамперед, показниками капіталізації, обсягом біржової торгівлі цінними паперами, кількістю цінних паперів, що перебувають в обігу на фондових біржах.

Станом на кінець 2016 року капіталізація лістингових компаній фондового ринку склала 19,64 млрд грн. За результатами торгів на організованому ринку обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом 2016 року становив 236,95 млрд грн. Протягом 2016 року порівняно з даними 2014 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився на 62,4% (або на 392,78 млрд грн). Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі

протягом зазначеного періоду зафіксовано з державними облигаціями України – 211,26 млрд грн (89,16% від всього обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у 2016 році) [2].

На організаційно оформленому ринку протягом 2016 року спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами на двох фондових біржах «Перспектива» та «ПФТС», що становило 97,62% вартості біржових контрактів.

Національний фондовий ринок характеризується низьким рівнем капіталізації, що не сприяє виконанню ним основної функції, пов'язаної з задоволенням потреб підприємств та бюджетів різних рівнів у довгострокових фінансових ресурсах та задоволенням потреб інвесторів у розміщенні ними інвестиційного капіталу.

Незацікавленість потенційних інвесторів придбавати пайові цінні папери пов'язана з низьким рівнем корпоративного управління в підприємствах-емітентах, недостатнім рівнем розкриття інформації про діяльність таких підприємств, відсутністю належної дивідендної політики тощо. Існуючий попит інвесторів на акції інвестиційно привабливих підприємств, які частково або повністю належать державі, не задовольняється через вкрай невелику кількість акцій таких підприємств у вільному обігу.

Складність організації та проведення первинних публічних розміщень фінансових інструментів на українському фондовому ринку значно звужує можливість доступу інвесторів до об'єктів інвестування.

Недостатня розвиненість ринків базових інструментів, недосконале законодавче регулювання в цій сфері зумовили фактичну відсутність ринку похідних цінних паперів [4, с. 9].

Для збільшення капіталізації, ліквідності та прозорості фондового ринку пропонується:

- суттєве розширення пропозиції цінних паперів з високими інвестиційними характеристиками;
- створення умов для максимального використання потенціалу біржового ринку;
- підвищення інформаційної прозорості фондового ринку;

– сприяння розвитку та становленню потужних національних інституційних інвесторів, стимулювання участі роздрібних та іноземних інвесторів на фондовому ринку.

Невиконання біржовим ринком своєї головної функції – визначення справедливих цін фінансових інструментів – є найбільшою проблемою українського фондового ринку. Динаміка біржового ринку не відповідає об'єктивним тенденціям і процесам функціонування національної економіки.

Фондовий ринок України характеризується надмірною кількістю професійних учасників. Це спричиняється відносно низькими «бар'єрами» для отримання відповідної ліцензії. Як наслідок велика кількість торговців цінними паперами протягом року не здійснюють будь-якої професійної діяльності, не проводять жодних операцій з цінними паперами.

Для удосконалення ринкової інфраструктури та забезпечення її надійного і ефективного функціонування пропонується:

- консолідація біржової системи фондового ринку;
- модернізація депозитарної системи України та створення ефективної системи клірингу та розрахунків за договорами щодо цінних паперів;
- підвищення вимог до професійних учасників фондового ринку та якості послуг, що ними надаються.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2007 року № 3480-IV із змінами та доповненнями. – Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Звітність ДКЦПФР за 2011, 2014-2016 роки. – Режим доступу: <http://astra.ssmc.gov.ua>.
3. Редзюк С. Реформа вітчизняного фондового ринку в контексті трансформації економічної моделі України [Текст] / С. Редзюк // Ринок цінних паперів України. – Київ, 2015. – № 9-10. – С. 93-102.
4. Слівестова Л.С. Тенденції розвитку фінансового ринку України [Текст] / Л. С. Слівестова // Формування ринкових відносин в Україні. – Київ, 2017. – № 2. – С. 3-9.
5. Сопотян С. В. Аналіз стану фондового ринку України [Текст] / С. В. Сопотян, А. В. Ільїна // Держава та регіони, серія: Економіка та підприємство. – Запоріжжя, 2011. – № 5. – С. 60-63.

*Завальнюк Катерина**аспірант**Науковий керівник: д.е.н., професор Ларіна Я.С.**НУБіП України**м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЯКІСНИХ МЕТОДІВ ПРИ ФОРМУВАННІ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах мінливості зовнішнього середовища сучасні підприємства змушені значну роль приділяти розробці та впровадженню маркетингової стратегії на підприємстві. Адже світова і вітчизняна практика доводять, що підприємства, які мають сформовану маркетингову стратегію, досягають більших успіхів у порівнянні з компаніями конкурентів, що не приділили значної уваги стратегічному плануванню на підприємстві. Я.С. Ларіна з цього приводу зазначає, що «процес розробки стратегії по праву вважається серцевиною стратегічного управління» [1, с. 38]. Розробка та впровадження маркетингової стратегії на підприємстві має першочергове значення в забезпеченні економічного зростання, незалежно від розміру підприємства та його фінансово-економічного стану.

В умовах стрімких змін технологічних укладів питання вибору методів формування маркетингової стратегії стає чи не найбільш важливою та складною проблемою для сучасних підприємств. Адже складні умови господарювання змушують до пошуку таких методів, які б враховували максимально найбільшу кількість факторів впливу на діяльність та розвиток підприємства, оскільки в умовах глобалізації та посилення турбулентності середовища врахування всіх чинників є неможливим.

Методи формування маркетингових стратегій можна поділити на кількісні та якісні. До кількісних відносять: математичні та статистичні методи, методи імітаційного моделювання; до якісних – методи експертних оцінок. У сучасних умовах господарювання значну роль науковці і особливо практики почали приділяти саме експертним методам. Це пояснюється зосередженням

уваги на виявлені потреб та інтересів споживачів, які не можливо цілком точно виявити, лише застосовуючи кількісні методи при розробці маркетингової стратегії. В свою чергу експертні методи поділяються на індивідуальні та групові. До методів індивідуальних експертних оцінок слід віднести інтерв'ю (опитування) та метод аналітичної записки (анкета) [2, с. 35]. Що стосується анкетування респондентів, слід відзначити сучасну тенденцію до розповсюдження нового виду анкети – омнібусу. Омнібус – це регулярне багатоцільове опитування населення, проведене на замовлення одночасно декількох замовників з різними завданнями, які спільно його фінансують [3]. Анкета такого змісту дає можливість проводити необхідні опитування компаніям, в яких бюджет на маркетингові дослідження досить обмежений, так як в одній анкеті розміщені блоки питань різних компаній, що значно зменшує витрати на одне підприємство «дослідника». Слід також наголосити, що першочерговим критерієм пошуку компаній для проведення спільного омнібусу має бути цільова аудиторія, в іншому випадку – такий вид анкетування не принесе очікуваних результатів. Перелік основних групових експертних методів формування маркетингової стратегії систематизовано та подано в табл. 1.

Таблиця 1

**Класифікація основних якісних методів формування
маркетингових стратегій підприємства**

Метод	Суть методу	Джерело
1	2	3
Експертних оцінок	Являється більш формалізованим варіантом методу колективної думки, що дозволяє групі експертів прийти до погодження. Експерти, практикуючи в самих різних, але взаємозв'язаних областях діяльності, заповнюють опитувальник з приводу даної проблеми. Процедура повторюється зазвичай три або чотири рази, поки експерти не приходять до єдиної думки.	4, с. 243

Продовж. табл. 1

1	2	3
Думка «журі»	Думка «журі»: полягає у поєднанні й усередненні думок експертів у релевантних сферах. Неформальним різновидом цього методу є «мозковий штурм», під час якого учасники спочатку намагаються генерувати якомога більше ідей. Тільки після закінчення процесу генерування деякі ідеї оцінюються.	4, с. 243
Дерево прийняття рішень	Метод передбачає математичне вирішення комплексних проблем з урахуванням альтернатив стану зовнішнього маркетингового середовища. Дерево прийняття рішень – це схематично представлений комплекс вирішуваних проблем.	5, с. 126
Метод сценаріїв	Аналіз сценаріїв розвитку проекту є розвитком методики варіації параметрів проекту. Він дає змогу оцінити ризики проекту шляхом встановлення впливу на проект одночасної варіації декількох факторів через ймовірність кожного сценарію.	6, с. 365
Панель	Вибіркова сукупність респондентів, які приймають участь в опитуваннях з певною періодичністю, причому предмет дослідження залишається постійним. Членами панелі можуть бути окремі споживачі, сім'ї, торговельні та промислові організації тощо.	7, с. 149

Джерело: узагальнено автором на основі [4-7].

Як і всі методи формування стратегії, експертні методи мають як переваги, так і недоліки. До значних переваг використання експертних методів в процесі формування маркетингової стратегії слід віднести: відносна простота організації експертних груп; швидке отримання результатів щодо досліджуваного об'єкту; низькозатратність (у порівнянні з витратами на придбання готових результатів досліджень, аналітичних даних щодо конкурентів чи кон'юнктури ринку в цілому), незалежність екс-

пертних думок. Проте, поряд з перевагами, варто наголосити на значному суб'єктивізмі отриманих результатів. Адже, різні категорії експертів пропонують різні варіанти вирішення поставленої проблеми. Тому, при застосуванні таких методів значної уваги потребує відбір експертів та знання цільової аудиторії, яка б добре розумілася в поставленій проблемі, яку необхідно вирішити.

Незважаючи на значні переваги використання експертних методів, з метою отримання максимально точних вихідних даних для формування ефективної маркетингової стратегії, доцільно синтезувати кількісні та якісні методи.

Список використаних джерел

1. Ларіна Я.С. Формування та механізм реалізації маркетингових стратегій в агропродовольчому під комплексі АПК: монографія / Я.С. Ларіна. – К.: Преса України, 2008. – 344 с.
2. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання : монографія / Б. Є. Грабовецький. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 171 с.
3. Київський міжнародний інститут соціології. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=omnibus>.
4. Мескон М. Основы менеджмента: Пер. с англ. / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 2000. – 704 с.
5. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг: підручник / Н. В. Куденко. – К. : КНЕУ, 2012. – 523, [5] с.
6. Ламбен Жан-Жак. Менеджмент, ориентированный на рынок / Жан-Жак Ламбен; перев. с англ. под ред. В. Б. Колчанова. – СПб.: Питер, 2004. – 800 с.: ил. – (Серия «Классика МВА»).
7. Данько Т.П. Управление маркетингом: учебник / Т.П. Данько. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 334 с. – (Серия «Высшее образование»).

Ильин Валерий

д.э.н., доцент,

Государственный экономико-технологический

университет транспорта,

г. Киев, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОСНОВЕ МАРКЕТИНГОВОЙ ПОЛИТИКИ

Маркетинг как концепция управления действиями субъектов рынка в условиях конкуренции приобрел известность в мировом масштабе благодаря эффективному применению в различных сферах деятельности, как в коммерческих, так и некоммерческих. Успешная деятельность в конкурентной среде каждого рыночного субъекта положительно влияет на общее благосостояние, что во многом зависит от результативного маркетингового управления соответствующими объектами [1].

Современные маркетинговые стратегии в мировой экономике рассматриваются как важнейшее условие и неотделимый инструмент повышения финансовой эффективности деятельности предприятий различных сфер хозяйствования. Вопросы, связанные с изучением влияния проводимой маркетинговой политики на рыночную капитализацию, прибыльность предприятий, рентабельность продаж являются в настоящее время одними из наиболее актуальных для руководителей как зарубежных, так и украинских компаний [2].

Маркетинговая политика предприятия, имея в качестве своей основной функции управление, предназначена регулировать взаимодействия структурных подразделений компании для достижения целей маркетинга и организации в целом. Исходя из того, что основная цель организации – извлечение прибыли, а основная цель маркетинга на предприятии – обеспечение удовлетворенности потребителей, что соответствует продвижению товаров организации на рынке и достижению преимущества среди конкурентов, можно сказать, что маркетинговая политика

является механизмом, регулирующим деятельность предприятия для достижения конкурентных преимуществ. Система маркетинговой политики предназначена для самосохранения и удовлетворения целого ряда общественных и индивидуальных потребностей, что обуславливает лояльность потребителей и развитие рыночных отношений.

Основными экономическими и финансовыми результатами осуществления последовательной маркетинговой политики на аграрных и перерабатывающих предприятиях являются:

- расширение рыночной доли фирмы и, следовательно, повышение рентабельности всей её производственно-сбытовой деятельности;

- повышение отдачи основного капитала;

- ускорение оборачиваемости оборотных средств;

- более полная отдача от деятельности персонала фирмы, объединенного общностью маркетинговых целей и усилий в достижении поставленных целей;

- усиление бренда фирмы и добавочной стоимости продукта за счет него, вследствие более полного и качественного удовлетворения покупательского спроса потребителей [3].

В настоящее время многие предприятия объявляют о том, что вся их деятельность направлена на наиболее полное удовлетворение нужд их покупателей. Однако на рынках появляются все новые конкуренты, в том числе крупные международные фирмы, в то время как многие другие рынки стагнируют. В этих условиях очень важным для аграрных предприятий является наличие и укрепление конкурентных преимуществ. Соответственно, каждое предприятие вынуждено ориентироваться на конкурентов. Поэтому целью каждой маркетинговой стратегии должно быть не только удовлетворение потребностей клиентов, но и укрепление конкурентных преимуществ. Необходимо найти свои конкурентные преимущества, свою стержневую компетенцию.

Исходя из вида конкурентных преимуществ, предлагаем выделить две группы стратегий, ориентированных на конкурентов:

- 1) стратегия количества-цены (предприятие доминирует по цене, потребитель предпочитает товар из-за его низкой цены);

2) стратегия предпочтений или предпочтений (предприятие доминирует по качеству, потребитель предпочитает товар из-за его высокого качества или полного удовлетворения его потребностей).

Список использованных источников

1. Ільїн В.Ю. Вплив маркетингу на конкурентну боротьбу підприємств в умовах глобалізації / В.Ю. Ільїн // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. зб. наук. праць / відпов. ред. Н.В. Семеншена. – Тернопіль: Крок, 2014. – Вип. 3. – С. 240–242.
2. Гулькова Е.Л. Влияние маркетинговой политики на результаты финансовой деятельности предприятия / Е.Л. Гулькова, А.Д. Волкова // Вестник Университета. – № 5. – 2015. – С. 100-104.
3. Игнатов А.Ю. Проблемы использования маркетинга промышленными предприятиями России / А.Ю. Игнатов // Вестник ТГУ. – Выпуск 11 (79). – 2009. – С. 103-108.

*Исаченко Елена
старший преподаватель,
УО «Белорусский государственный аграрный
технический университет»,
г. Минск, Беларусь*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОЦЕССНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА ПРИ ВНЕДРЕНИИ ERP-СИСТЕМ

В современных рыночных условиях деятельность любого предприятия постоянно требует новых направлений развития для достижения конкурентных преимуществ.

Как правило выделяют четыре основных подхода в управлении: функциональный, системный, ситуационный и процессный. Каждый из указанных подходов имел доминирующее положение на определенном этапе развития науки управления.

В настоящее время практически все предприятия на территории нашей страны имеют ярко выраженную функциональную структуру управления. Однако глобальные изменения в мировой

економіке в начале 80-х годов, когда наращивание объемов производства перестало быть синонимом благополучия, заставили многие компании изменить свое поведение на рынке и перейти от принципа «...произвести как можно больше» к принципу «...максимально удовлетворить клиента». Значительно изменились и отношения «продавец – покупатель», акцент сместился к «покупателю» (клиенту). Продолжается жестокая борьба за клиента, которая потребовала гибкости, новых идей, продуктов и услуг, быстрого выхода на рынки, снижения издержек и т. п.

В такой ситуации функционально ориентированная схема управления начала давать серьезные сбои. Причины заключаются в следующем.

1. Функционально структурированная организация не стимулирует заинтересованность работающих в конечном результате. Видение происходящего сотрудниками чаще всего не выходит за рамки подразделений, в которых они работают, они не ориентированы на целевые задачи предприятия и тем более на удовлетворение клиента.

2. Большая часть реальных рабочих процессов на предприятии включает множество функций, т. е. выходит за рамки отдельных подразделений. Однако в функционально ориентированных структурах обмен информацией между различными подразделениями чрезмерно усложнен из-за ее вертикальной иерархичности, что приводит к большим накладным расходам, неоправданно длительным срокам выработки управленческих решений и, как следствие, потере клиентов.

Процессный подход базируется на формировании политики и процедур управления работой предприятия, направленных на эффективное достижение организационных целей. Управление является серией непрерывных взаимосвязанных действий, направленных на достижение целей предприятия.

Главной целью является не контроль самих исполнителей и технологий, а результатов их функционирования. Основным объектом управления является процесс, то есть последовательность действий, направленная на достижение конечного, измеримого и конкретного результата.

Важным аспектом применения процессного подхода в управлении является выделение бизнес-процессов.

Выделяют четыре основных вида [1]:

1. Основные бизнес-процессы. К которым относятся процессы, ориентированные на основной вид деятельности предприятия по производству продукции и услуг.

2. Бизнес-процессы обеспечения. К ним относятся вспомогательные и обслуживающие процессы на предприятии, направленные на эффективное обеспечение основного бизнес-процесса.

3. Бизнес-процессы управления. Процессы управления охватывают весь комплекс функций управления на уровне как отдельного бизнес-процесса, так и на уровне их совокупности.

4. Бизнес-процессы развития. К процессам развития относятся процессы направлены на совершенствование качества продукции, технологии производства, то есть инновационные процессы.

Процессно-ориентированный подход к управлению предприятием позволяет получить структуру, деятельность которой направлена на постоянное улучшение качества конечного продукта и удовлетворение клиента.

Процессно-ориентированный подход необходимо использовать при внедрении сложных информационных систем управления предприятием класса ERP.

Каждое предприятие хотело бы приобрести информационную систему, которая позволит усовершенствовать многие внутренние процессы, снизить себестоимость продукции, производить ее быстрее и более высокого качества, чем раньше, а кроме того, вскрыть новые резервы, качественно улучшить бизнес предприятия и обеспечить ему устойчивую позицию в рыночной конкуренции. Однако сама по себе система такого рода не может служить панацеей абсолютно от всех бед и проблем, она лишь должна обеспечивать выполнение совершенно определенных функций.

Пример таких систем – корпоративные информационные системы, использующие методологию ERP (Enterprise Resource Planning – планирование ресурсов предприятия). Системы клас-

са ERP помогают организовать маркетинг, наладить продажи и поддержать все необходимые предприятию функции логистики.

Системы класса ERP условно можно разбить на две группы.

Группа «Управление производством» обеспечивает одновременное планирование – распределение материалов и загрузку мощностей, позволяет гибко отслеживать перерасчет планов и вносить оперативные изменения в них, учитывать взаимосвязи технологических цепочек производства различных видов продукции.

Вполне естественно, что для решения таких сложных задач необходима четкая координация действий различных подразделений, не только производственных, но и транспортных, финансовых, маркетинговых и прочих служб. Система, с одной стороны, должна обеспечить четкую координацию, а с другой – оптимальность соотношения между себестоимостью и качеством продукции.

Группа «Управление бизнесом». Для эффективной работы предприятия необходимо не только грамотно поставить процесс производства, но и управлять всеми вспомогательными процессами. Важно не просто произвести качественный товар, но произвести именно то, что удовлетворяет потребительский спрос. Кроме того, товар необходимо грамотно продать, обеспечить доставку потребителю и оказать качественные услуги по технической поддержке. Иными словами, недостаточно наладить работу какого-то одного бизнес-процесса.

Система позволяет контролировать деятельность различных подразделений и состояние дел в различных бизнес-процессах, вовремя оповещать ответственных лиц о возможных и произошедших сбоях внутри производственных цепочек. Системы класса ERP, имея широкий набор возможностей по настройке, позволяют достаточно гибко реагировать на изменения, происходящие внутри компании – изменения бизнес-процессов и изменения во внешней среде, которые непосредственно и являются причинами внутренних изменений.

ERP-система позволяет принимать заказ и направлять его выполнение в производство и финансовые подразделения, ко-

ординировать действия структурных подразделений от момента приема заказа до момента его отгрузки покупателю, оптимизировать механизмы работы со складами и транспортными службами, а также организацию приема заказов и производства с учетом наличия полуфабрикатов и готовой продукции на складах. Все эти задачи явно выходят за рамки чисто учетных.

В финансовых вопросах возможности ERP-систем не менее широки. С их помощью можно осуществить: учет, анализ, прогнозирование и планирование; реализацию продукции в кредит; закупку материалов, полуфабрикатов и комплектующих в кредит.

Наличие широких средств анализа позволяет выяснить, какие направления бизнеса идут хорошо и приносят прибыль, какой товар реализуется хорошо, а какой приносит только убытки. Анализ работы структурных подразделений помогает выявить слабые звенья бизнес-процессов и либо устранить их, либо переработать их структуру.

Задачи, которые предприятия ставят перед системами класса ERP, требуют их надежности и устойчивости. Наличие механизмов интеграции с различными специализированными приложениями делает эти системы масштабируемыми и достаточно гибкими.

Системы ERP предназначены для управления финансовой и хозяйственной деятельностью предприятия. Это «верхний уровень» в иерархии систем управления предприятием, затрагивающий ключевые аспекты его производственной и коммерческой деятельности (производство, планирование, финансы и бухгалтерия, материально-техническое снабжение и управление кадрами, сбыт, управление запасами, поставка продукции и услуг). Представляемая такими системами информация позволяет руководству принимать управленческие решения. Кроме того, входит в практику электронный обмен данными предприятия с поставщиками и потребителями.

Прогресс в разработке программных решений для задач ERP позволяет помимо специфических выделять задачи, общие для предприятий самых разных отраслей и видов деятельности. К ним можно отнести управление материальными и финансовыми

ресурсами, закупками, сбытом, заказами потребителей и поставками, управление кадрами, основными фондами, складами, бизнес-планирование и учет, бухгалтерию, расчеты с покупателями и поставщиками, ведение банковских счетов и пр.

Список использованных источников

1. Ивлев В. Процессная организация деятельности предприятия [Электронный ресурс] / В. Ивлев, Т. Попова. – Режим доступа: <http://quality.eup.ru/DOCUM/podp.htm>

Лаврук Віталій

к.е.н., доцент кафедри фінансів,

банківської справи та страхування

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

Швидкі зміни розвитку тваринницьких підприємств пов'язані з появою нових технологій, глобалізацією діяльності, посиленням конкуренції на ринках готової продукції та ресурсів, а тому обумовлюють необхідність їхнього пристосування до змін оточуючого середовища, прогнозування своїх дій і розробки стратегії розвитку на майбутнє. Стратегія галузі характеризує сукупність взаємозалежних заходів та їхніх рішень, що визначають пріоритетні напрями у розвитку тваринництва на основі формування складу і ефективного використання можливостей генетичного потенціалу сільськогосподарських тварин, виробничих ресурсів та модернізації виробничих процесів при виробництві інноваційних видів тваринницької продукції.

Стверджується, що стратегія є встановленим набором напрямів діяльності (цілей і способів їх досягнення) для забезпечення максимально ефективного функціонування і розвитку підприємства за рахунок формування і раціонального використання його конкурентних переваг [2, с. 14], а також основою для розробки стратегічних планів і програм, які є системною характеристикою

напрямок розвитку підприємства [3, 4], тобто це комплексний план діяльності підприємства, який розробляється на основі творчого науково обґрунтованого підходу і призначається для досягнення довгострокових глобальних цілей підприємства [1, с. 9]. На основі цих трактувань можна зробити висновок, що процес безпосередньої розробки стратегії модернізації притаманний для підприємств кожного окремо взятого регіону, а тому повинен мати своє цілеспрямоване призначення (у відповідності до її сутності і змісту) і залежати від можливостей та умов виробництва.

Стратегія економічної модернізації і розвитку тваринництва розробляється з метою збільшення обсягів виробництва якісної тваринницької продукції і забезпечення у ній потреб населення. У зв'язку з цим розвиток різних підгалузей тваринництва базується на розробці стратегічних заходів, які спрямовуються на розширення границь виробничої діяльності за рахунок ефективного використання виробничих ресурсів, біологічного потенціалу і широкого впровадження інновацій. А тому виникає потреба розглянути процес формування стратегії економічної модернізації, яка є важливим поштовхом для структурних і інституційних перетворень, оскільки тут реалізуються основні механізми, принципи і напрями пріоритетних змін у розміщенні, складі галузевої структури і розвитку тваринництва.

Слід зазначити, що в сучасних умовах стабілізації економічних відносин у сільськогосподарському виробництві процес формування і реалізації стратегії здійснення модернізації і розвитку тваринництва залежить від необхідності урахування найважливіших напрямів: формування виробничих ресурсів і високопродуктивних тварин, наявності вільних грошових коштів, бажання керівників підприємств проводити модернізаційні зміни, впровадження сучасних технологій виробництва тваринницької продукції та забезпечення високого рівня розвитку сільських територій.

При розробці стратегії модернізації тваринництва велике значення має дослідження ряду рушійних сил (глобалізація галузі, технологічні зміни, новий склад споживачів, виробництво нових видів продуктів), які визначають тенденції, характерні для галузі, а тому можуть суттєво вплинути на її розвиток. Надалі

стратегія повинна передбачати здійснення модернізаційних перетворень при збалансуванні взаємозв'язків між факторами внутрішнього і зовнішнього середовища.

Значну роль у здійсненні модернізації тваринництва відіграють ті зовнішні чинники, які безпосередньо впливають на ефективність його господарської діяльності:

- розвиненість інфраструктури ринків збуту продукції і конкурентного середовища;
- доступність модернізаційних засобів і ресурсів;
- державна підтримка;
- обсяги внутрішнього попиту;
- налагодженість регіонального обміну;
- інституційне середовище;
- розвиток науково-технічних розробок;
- налагодженість інвестиційної, цінової і податкової політики;
- стан навколишнього середовища і природних ресурсів;
- міцні кооперативно-інтеграційні зв'язки;
- належний рівень соціальної сфери села.

Водночас вплив внутрішніх чинників в основному базується на управлінських процесах, пов'язаних з наявним числом висококваліфікованих керівників, що можуть приймати зважені управлінські рішення на основі набутих знань і досвіду використання сучасних технологій виробництва тваринницької продукції; прийомами і методами модернізації і диверсифікації виробництва; раціональним використанням ресурсного потенціалу; адаптацією тваринницьких підприємств до мінливих умов зовнішнього і виомог конкурентного середовищ. Характерний вплив на модернізацію тваринництва має також спеціалізація, розміщення і концентрація виробництва; виробнича і соціальна інфраструктура; організаційно-господарські форми господарювання; організація виробництва і трудових процесів; ресурсний і генетичний потенціал; наявність сучасних виробничих потужностей і тваринницької сировини; інвестиційно-інноваційна активність; мотивація праці; якість і конкурентоспроможність продукції; збалансування попиту, пропозиції і цін на внутрішньому ринку.

Вважаємо, що ефективна модернізація тваринництва практично неможлива без підтримки держави, яка полягає в:

- наданні довгострокових кредитів для придбання сучасних фермських машин, механізмів, технічних засобів і технологій;
- удосконаленні системи фінансового лізингу з метою часткової компенсації тваринникам вартості придбання фермської техніки та обладнання;
- здешевленні процентної ставки кредитів банків для придбання племінних високопродуктивних тварин і птиці;
- налагодженні податкового стимулювання виробництва екологічно безпечних видів продукції і кормових ресурсів;
- фінансуванні науково-селекційної діяльності для нарощування і захисту високопродуктивного генетичного потенціалу;
- забезпеченні доступності працівників тваринництва до інформаційних ресурсів наявних баз даних тваринницького спрямування.

Таким чином, відповідно до вимог конкурентного ринкового середовища розробка стратегії розвитку галузей тваринництва потребує внесення змін у формування нової господарської системи, де перевага надається в основному спеціалізованим господарствам, які є суб'єктами ринкової конкуренції, але при впровадженні досягнень науково-технічного прогресу і проведення економічної модернізації вимагають посиленої державної фінансової підтримки для підвищення ефективності свого виробництва.

Список використаних джерел

1. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз: навчальний посібник / П.Л. Гордієнко. – К. : Алерта, 2006. – 404 с.
2. Довбня С.Б. Стратегія підприємства. Частина 1: навч. посібник / С.Б. Довбня, А.О. Найдовська, М.М. Хитько. – Дніпропетровськ : НМетаАУ, 2011. – 71 с.
3. Семенець А.О. Розвиток стратегічного фінансового планування в сучасних умовах / А.О. Семенець // Економічний простір. – 2008. – № 12 (1). – С. 193-198.
4. Стратегія національної модернізації «Україна-2020» [Електронний ресурс]. – URL : http://me.kmu.gov.ua/file/link/144790/file/Strategy_2020.doc.

Лаврук Оксана

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування,*

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Прийняття обґрунтованих управлінських рішень на підприємстві можливе лише за умови створення дієвої системи інформаційного забезпечення процесів їх вироблення та реалізації. В загальному випадку система інформаційного забезпечення управління виробничими процесами на підприємстві складається з трьох основних блоків (рис. 1): блоку прогнозної інформації, блоку планової інформації та блоку оперативної інформації.

Рис. 1. Система інформаційного забезпечення управління виробничим процесом на підприємстві

Джерело: розроблено автором.

Між цими складовими системи інформаційного забезпечення управління виробничим процесом існують певні взаємозв'язки. Схема цих взаємозв'язків подана на рис. 2.

Тому удосконалення інформаційного забезпечення управління виробничим процесом на підприємстві вимагає раціоналізації співвідношення між окремими складовими системи такого забезпечення.

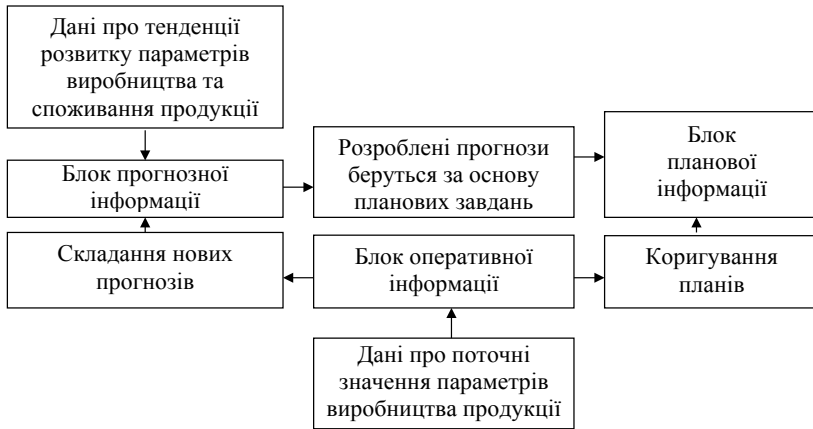

Рис. 2. Взаємозв'язки між складовими системи інформаційного забезпечення управління виробничим процесом на підприємстві

Джерело: розроблено автором.

Зважаючи на це, інформаційні системи на підприємстві повинні будуватися таким чином, щоб під механізм прийняття кожного типового управлінського рішення створювалися відповідні інформаційні потоки. Така організація проектування інформаційних систем потребує використання ієрархічного підходу до їх створення [5, 7, 108]. Сутність ієрархічного підходу до побудови інформаційної системи на підприємстві полягає у багаторівневій послідовності їх створення, коли спочатку формуються інформаційні підсистеми прийняття окремих видів управлінських рішень, потім ці підсистеми об'єднуються у локальні інформаційні системи за кожною управлінською функцією, а ті у свою чергу, інтегруються у загальну інформаційну систему підприємства.

Відповідно до цього доцільно запропонувати таку загальну послідовність розробки інформаційної системи підприємства шляхом створення інформаційної підсистеми прийняття окремого управлінського рішення та інтеграції:

– інформаційних підсистем прийняття окремих управлінських рішень і створення підсистеми прийняття певного виду управлінських рішень;

- підсистем прийняття певного виду управлінських рішень та створення підсистеми управління певною операцією;
- підсистем управління певною операцією і створення локальних інформаційних систем за кожною функціональною сферою;
- локальних інформаційних систем у загальну інформаційну систему підприємства.

Загалом, впровадження на підприємстві дієвої інформаційної системи повинно зумовити узгодженість діяльності усіх його підрозділів та окремих працівників на підставі синхронізації усіх виробничих та управлінських процесів, що відбуваються на підприємстві. Таким чином, частина вхідної інформації повинна надходити спочатку у блоки планування та аналізу інформації, а вже після цього у перетвореному вигляді як проекти управлінських рішень надходити у блок реалізації управлінських рішень, а інша частина вхідної інформації повинна циркулювати у протилежному напрямі.

Отже, реалізація цих рекомендацій дозволить покращити організацію інформаційного забезпечення на підприємстві та підвищити рівень обґрунтованості прийнятих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Антонов В.М. Интеллектуально-математичний менеджмент: кіберакмеологічна концепція / В.М. Антонов. – Київ : КНТ, 2007. – 528 с.
2. Бажин И.И. Логистический менеджмент / И.И. Бажин. – Харьков : Консум, 2005. – 439 с.
3. Інформаційні системи в менеджменті / під ред. В.О. Новак та ін. – Київ : Каравела, 2008. – 616 с.

Мандич Олександра

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та маркетингу,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка,
м. Харків, Україна*

Науменко Інна

*к.е.н., викладач кафедри економіки підприємства,
Луганський національний аграрний університет,
м. Харків, Україна*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний етап функціонування аграрних підприємств супроводжується трансформацією конкурентних відносин на цільових ринках збуту продукції в напрямі зростання рівня ринкової концентрації, укріплення олігопсонічної та монопсонічної структур вказаних ринків. Останнє зумовлює необхідність значної корекції існуючої системи, методів та інструментарію управління основною діяльністю підприємств, трансформації їх політики в сферах виробництва, збуту, маркетингу та фінансування. При цьому особливо гостро постають питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств як на внутрішньому ринку, так і в разі виходу на ринки збуту продукції в інших країнах. У першу чергу, це стосується підприємств-товаровиробників, як основної ланки задіяної у створенні доданої вартості, яка формується в аграрній сфері.

Втім, наразі, мова не йде про високий рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств-товаровиробників, що спричинено дією низки факторів суб'єктивного та об'єктивного характеру. Забезпечення стабільного економічного розвитку суб'єктів агробізнесу, передусім, аграрних підприємств, можливе лише завдяки підвищенню конкурентоспроможності їх продукції на цільових ринках збуту та, відповідно, конкурентоспроможності самих товаровиробників.

Вітчизняні особливості провадження виробничо-комерційної діяльності визначаються тим, що аграрні підприємства ще не дійшли до розуміння та прийняття одного з основних інструментів забезпечення ефективного функціонування, а саме генерування та імплементації стратегій конкурентоспроможного розвитку, пріоритетом яких має стати використання теоретичних та прикладних здобутків логістики та маркетингу. Слід відзначити, що понятійно-категоріальний апарат досліджень конкурентоспроможності є майже повністю розкритим та сформованим для умов аграрного виробництва. Втім, жодне аграрне підприємство, не беручи до уваги об'єднання холдингового типу, не застосовує достатньою мірою у своїй практиці інструментарій стратегічного управління конкурентоспроможністю та фактично не використовує у своїй організаційно-управлінській практиці оформлених структур логістики й маркетингу. При цьому переважна більшість керівників вітчизняних аграрних підприємств взагалі не розуміє сутності, особливостей та важливості інтеграції в системи менеджменту підприємств елементів та інструментів логістичної та маркетингової діяльності, а, отже, не вважають за необхідне використовувати можливості підвищення рівня конкурентоспроможності своїх підприємств у комерційній площині, зосереджуючи основну увагу на створенні конкурентних переваг на виробничій стадії циклу створення та реалізації продукції. Така обмеженість заходів з управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств та їх продукції зумовлює переважне використання інструментів зниження виробничих витрат при створенні стійких конкурентних переваг цінового характеру. Останнє негативно впливає на рівень доходів, які отримують підприємства-товаровиробники, відповідно, на рівень економічної ефективності, інвестиційної привабливості, позбавляє суб'єктів аграрної сфери фінансових ресурсів стабілізації розвитку. Вказане складає сутність наукової проблеми розвитку стратегічного управління в аграрних підприємствах в контексті забезпечення їх конкурентоспроможного розвитку.

Критичний аналіз існуючих теоретичних положень в контексті імплементації парадигми сталого розвитку суб'єктів еко-

номічних відносин в менеджменті основної діяльності аграрних підприємств дозволив вести мову не стільки про динаміку рівнів конкурентоспроможності та ефективності, скільки про визначення напряму організаційних, виробничо-технологічних та комерційних змін, спрямованих на довготривале підтримання та підвищення зазначених рівнів. Вказане обумовлює доцільність введення дефініції «конкурентоспроможний розвиток». Під конкурентоспроможним розвитком аграрних підприємств слід розуміти такий тип розвитку, який за дотримання стабільного рівня економічної ефективності та збереження або покращення ринкових позицій, здатний формувати певний потенціал підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції завдяки використанню орієнтованих на створення конкурентних переваг стратегій.

На нашу думку, саме стратегічне управління, інтегрований методологічний підхід до визначення якого, є основним можливим інструментом забезпечення належного рівня ефективності, а від вдалого застосування механізму генерування та імплементації стратегій залежить, власне, конкурентоспроможний розвиток аграрних підприємств. Стратегію слід не лише виокремлювати як інтегровану модель дій чи перспективний деталізований проект, а застосовувати в якості інструменту довгострокової конкретизації напряму розвитку підприємства, який стосується всіх сфер та засобів його виробничо-комерційної діяльності, систем внутрішніх й зовнішніх зв'язків, а також можливостей посилення конкурентних позицій підприємства на обраному об'єктовому ринку.

Результативність поточної діяльності та фінансовий стан є визначальними критеріями для використання аграрними товаровиробниками певних стратегій конкурентоспроможного розвитку та отримання найвищих результатів від своєї діяльності. Загалом, саме це і визначає конкурентну ситуацію на ринку та рівень збалансованості між інтересами функціонально відокремлених учасників ринку. Зазначене викликає всі дисбаланси середині ринкової інфраструктури окремого обраного об'єктового ринку, а наслідки її дії найбільш виражені в умовах сировинного сегменту ринку сільськогосподарської продукції. Збільшення

кількості малих та середніх за розмірами товаровиробників, передусім, аграрних підприємств, розвиток діяльності переробних підприємств та зменшення кількості посередницьких структур є важливим фактором оздоровлення конкурентного середовища ринку сільськогосподарської продукції. Про це свідчить структура реалізації продукції аграрних підприємств за основними каналами, в яких превалюють так звані «інші канали», а саме продаж продукції посередникам. Втім, тенденції розвитку крупнотоварного виробництва, передусім, розвиток та укріплення позиції агрохолдингів є об'єктивними передумовами гальмування зазначеного процесу, зокрема, в частині орієнтації вказаних об'єднань на експорт виробленої продукції.

Напрями розвитку стратегічного управління конкурентоспроможним розвитком аграрних підприємств виокремлено на основі інтеграції компонент, елементів та інструментів логістики та маркетингу в системи стратегічного менеджменту на основі комплексної реалізації комунікативних, позиційних та просувальних заходів. При цьому конкурентоспроможність продукції проявляється на збутовій стадії виробничо-комерційного циклу, адже саме в процесі продажів продукції покупець робить свій вибір та надає оцінку ціновим та якісним властивостям пропозиції товарів, що зумовлює визначальне значення маркетингових та логістичних інструментів управління конкурентоспроможністю. За такої ситуації для суб'єктів конкурентного середовища на внутрішньому ринку одним із варіантів забезпечення вигідних умов провадження своєї виробничо-комерційної діяльності виступають можливості збільшення ринкової частки за рахунок ефективного ціноутворення, досягнення відповідних потребам ринку обсягів продажів, умов постачання та налагодження довгострокових зв'язків, що заважатиме створенню домовленостей між суб'єктами ринкових відносин.

Нетяга Сергій

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор **Чикуркова А.Д.**
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ НА СВІТОВОМУ РИНКУ М'ЯСА ПТИЦІ

Птахівництво – найшвидше, найекономічніше галузь тваринництва, яка при порівняно незначних затратах праці й кормів дає за короткий час високоякісну продукцію (доросла птиця, молодняк птиці, інкубаційні і харчові яйця, продукти забою і переробки, пух та пір'я, тощо), що широко використовується не тільки в харчовій і легкій промисловості, а й парфумерній, мікробіологічній промисловості та медицині. Забійний вихід птиці становить 80 % і більше, а вихід їстівних частин птиці – 67% [1, с. 4-6].

На сьогодні птахівництво – єдина галузь тваринництва, яка протягом останніх років стабільно утримувала позитивну динаміку виробництва. Поголів'я птиці всіх видів в Україні, починаючи з 2000 року, до 2013 року постійно збільшувалось. При цьому чітко відслідковується тенденція до зростання поголів'я птиці саме в сільськогосподарських підприємствах – з 25 млн голів у 2000 році до 132 млн голів у 2013 році. На кінець 2014 року поголів'я в сільськогосподарських підприємствах складало 122 млн голів, і за 2015 рік воно зменшилось до 118 млн гол. [2].

Відповідно, споживання м'яса птиці зросло із 13,9 кг на душу населення в 2005 році до майже 24,8 кг у 2014 році. В минулому році споживання зменшилось до 24,2 кг, що обумовлено зменшенням виробництва, хоча це зниження і найменше серед усіх видів м'яса [2].

Що стосується світового експорту, то у 2016 році він зріс на 5% до рекордних 10,8 млн тонн, в основному за рахунок США і Бразилії, на частку яких припадає дві третини світової торгівлі. Стимулювання експорту відбуватиметься за рахунок розширення доступу на ринки інших країн, зняття обмежень на постачання

продукції птахівництва з США, які були введені минулого року через спалахи пташиного грипу, зростання попиту на китайському ринку і знеціненніям бразильського реалу.

Проте, починаючи з 2008 року відбувається постійне зменшення частки експорту м'яса птиці головних країн-експортерів США та Бразилії.

За цей час частка Бразилії в світовому експорті зменшилась із 42% до 34%, а США – з 33% до 28%. У той же час збільшилась частка в світовому експорті таких країн, як ЄС (з 9% до 13%), Таїланду (з 4% до 6%), інших країн (з 7% до 13%). У найближчій перспективі країни ЄС також будуть втрачати свої експортні позиції, натомість зростатиме частка саме інших країн у загальному експорті м'яса птиці. Це пов'язано зі стрімким розвитком виробництва в країнах, які до цього часу вважалися нетто-імпортерами. Країни з першої десятки за обсягами в світовому виробництві протягом останніх років значно збільшили власне виробництво і відповідно з'явилися більші можливості для експорту продукції на інші ринки. Протягом останніх років темпи росту експорту в інших країнах значно перевищують темпи росту експорту в країнах – традиційних експортерах (США і Бразилія), що і призвело до зменшення їхньої частки експорту. Мова йде про такі країни, як Росія, Мексика, Туреччина, Індія, Південна Африка, Аргентина, Канада, Чилі. Яскравий приклад – Україна, яка протягом останніх років не лише змогла досягти самозабезпечення в м'ясі птиці, а й розпочати експорт на зовнішні ринки.

Таблиця 1

Експорт м'яса бройлерів (тис. тонн)

Країна	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
США	3093	3067	3161	3300	3332	3112	3866	4057
Бразилія	3222	3272	3443	3508	3482	3558	3841	4090
ЄС	752	960	1084	1091	1083	1133	1177	1180
Таїланд	379	432	467	538	504	546	622	630
Китай	291	379	423	411	420	430	401	375
Туреччина	86	110	206	284	337	379	321	340
Аргентина	178	214	224	295	334	278	212	225
Україна	18	32	43	75	141	175	162	165

Канада	147	147	143	141	150	137	133	150
Білорусь	21	38	74	105	105	113	135	100
Чилі	87	79	90	93	88	87	99	105
Інші	159	147	213	247	298	332	304	338
Світовий експорт	8433	8877	9571	10088	10274	10480	10273	10755

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Як видно з табл. 1, у 2015 році експорт м'яса птиці з України складав 162 тис. тонн, що на 13 тис. тонн менше, ніж у 2014 році. За 2015 рік до країн ЄС було експортовано 27,8 тис. тонн м'яса птиці та м'ясопродуктів, і з цим показником Україна займає 3 місце серед країн-експортерів до ЄС. За 7 місяців 2016 року експортовано 131 тис. тонн м'яса птиці, що на 45% більше, ніж у 2015 році. Основними країнами-імпортерами м'яса птиці є Ірак (30%), Єгипет (10%), Казахстан (8,6%), Нідерланди (6,3%), Узбекистан (4%).

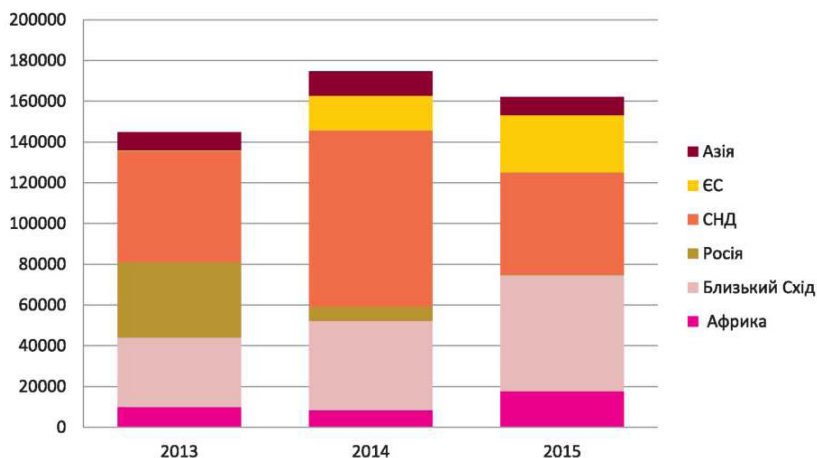

Рис. 1. Експорт м'яса птиці з України, тонн

Одним із найбільш нагальних питань для галузі птахівництва є просування вітчизняної продукції на зовнішні ринки. Як бачимо, протягом останніх років Україна значно розширила географію експорту в цьому напрямку, однак є ключові ринки, які поки

що недоступні для нашої продукції. Тому підтримка державних органів, зокрема Мінагрополітики та Держпродспоживслужби, у вирішенні цих питань є одним із визначальних факторів.

Проте, якщо узагальнити показники виробництва, імпорту і експорту м'яса птиці в Україні, то побачимо що виробництво збільшується, імпорт зменшується, а експорт має тенденцію до збільшення. Це свідчить про те що дана галузь набуває динамічного розвитку в подальшій перспективі (рис. 2).

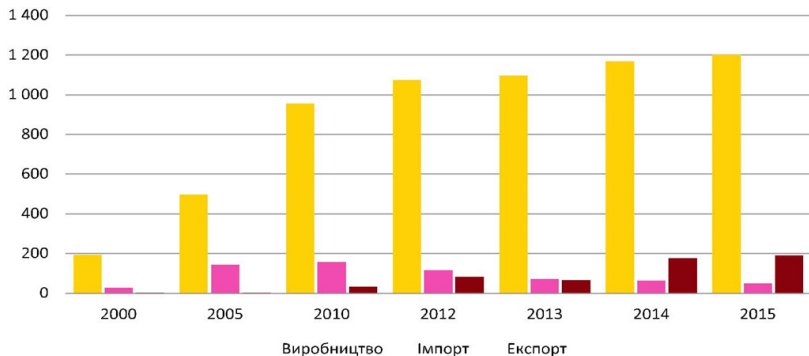

Рис. 2. Виробництво, експорт та імпорт м'яса птиці в Україні, тис. тонн

Також, варто зазначити, що у 2015 році Урядом України, і зокрема Міністерством аграрної політики України, було прийнято значну кількість нормативних актів, які стосувалися питань дерегуляції підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі [3]. Це дало позитивні сигнали для бізнесу щодо подальшого реформування сектору та зменшення адміністративного впливу на нього. Разом із тим, існують питання, які потребують ще вирішення та сприятимуть подальшому розвитку аграрного сектору. Зокрема, це завершення реформування системи контролю за безпечністю та якістю продуктів харчування, відміна цінового регулювання на продукти харчування тощо.

Список використаних джерел

1. Лановська М. Г. Тваринництво: поради для фермерів / М. Г. Лановська, Р. М. Черненко, І. М. Гурський. – К.: Вища школа, 2001. – 167 с.

2. Сільське господарство: Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Союз птахівників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poultryukraine.com/>

Nohachevskyi Oleksandr

PhD student

Scientific adviser: Doctor of Economics, Professor Chikurkova A.D.

State Agrarian and Engineering University in Podilya,

Kamenets-Podilsky, Ukraine

**REALIZATION OF THE STATE STRATEGY
FOR THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL
SECTOR 2015-2020 IN UKRAINE.
WHAT ARE THE ECONOMIC MODELS TO APPLY?
WHAT TO TEACH?**

In October 2015, the Government of Ukraine approved the «Integrated Strategy and Action Plan for Agricultural Lands Development in Ukraine for 2015-2020» [1]. Definitely important document, which defines the ten major priorities of the reforms:

1. Business climate and counteraction to corruption, creation of a stable legal system that meets international and European standards, in particular by implementing the Association Agreement between Ukraine and the EU.

2. Land reform.

3. Institutional reform of the Ministry of Agrarian Policy, state enterprises, institutions, organizations belonging to its sphere of management.

4. Food security.

5. Taxation.

6. Development of agricultural food chains of added value.

7. Rural development – revival of Ukrainian village.

8. Access to international markets, trade policy and export promotion.

9. Agrarian Science, Education, Innovation and Advisory Services.

10. Environmental protection and management of natural resources, in particular forestry and fisheries.

Two years ago, the implementation plan for implementing the strategy of reform and development is started, but the shifts are minimal. This is largely influenced by the implementation of the first paragraph – the fight against corruption. According to the reports of international organizations – there are practically no shifts [2]. What is wrong and what needs to be done? I am sure that such issues are now faced by all the participants in the agrarian market. In one short article one person cannot make a complete analysis of the internal state of all the activities of the government and market participants and develop proposals.

In Ukraine, 64.4 million hectares of land, of which 69% are fertile agricultural land. There is no doubt about the key role of forming a strategy for Ukraine as an agricultural producer. There is no doubt that the necessary changes will ensure the implementation of all ten points of the government's strategy. But there are questions not only from foreign investors about corruption. Essential issues are the choice of an economic model of rural development from local farmers and farms and the choice of model of training specialists.

In my opinion, the choice of model of development of agricultural enterprises should be based on two fundamental directions:

- Creation of a model of sustainable development of the agrarian sector, which will ensure a respectable attitude in society, employment of the population and a harmony with the environment. That is, the relation to the agrarian sector from the side of society and the state should have the highest priority, and all activity of the sector should have an emphasis on preserving nature and production of environmental products.
- Satisfying the needs of consumers with high-quality, diverse food products that meet the most demanding social and health requirements, as well as the environmental requirements.

In the last century, the agrarian sector in most developed countries of the world has made significant progress thanks to new technologies and technical implementation. This allowed to ensure the quantity and quality of food. But at the same time, many mistakes were made in re-

lation to nature and the environment, as well as, in some places, were creation of surplus agricultural production. The question of the largest powers in the world was: what's next? To abandon new technologies and stop technical progress? Or neglect security and natural resources? After several CAP reforms in the EU, new challenges have emerged: surplus production, food security and the globalization of markets.

By developing a strategy for the development of our Ukrainian agrarian sector, we need to take into account these changes and take into account the strategies of the advanced countries, first of all the EU. This will allow us to quickly bridge the gap that exists with us in technology and technical development and integrate into the global market.

Today, organic food production is one of the fastest growing sectors of the economy [3]. The area of land occupied in the production of organic products reaches 50.9 million hectares (for comparison: in 2001, 16 million hectares). The largest area of land – in Australia – about 27.1 million hectares (Table 1).

Table 1
Organic Agriculture land in the world. TOP 10
(including in-conversion areas)

Country	Hectares
Australia	22.690.000
Argentina	3.073.412
USA	2.029.327
Spain	1.968.570
China	1.609.928
Italia	1.492.579
France	1.375.328
Uruguay	1.307.421
India	1.180.000
Germany	1.088.838

Source: *The Organic Agriculture Worldwide, 2017 (Bio-Fach, IFOAM and SÖL).*

It should be noted that FAO (Food and Agriculture Organization) [4] has been a major impetus for the development of this field, providing support for this type of agricultural production in the form of information and documentary bases. It is obvious that having one third of all fertile chernozem on the planet and an advantageous geographical position, Ukraine should be among the TOP- countries that use this model of development of the agrarian sector. Today, Ukraine uses only 410 550 hectares, which is only 1% of the total land that is intended for agriculture. Table 2 provides an analysis of the percentage of countries in the leaders.

Table 2**Counties with organic share at least 10 %**

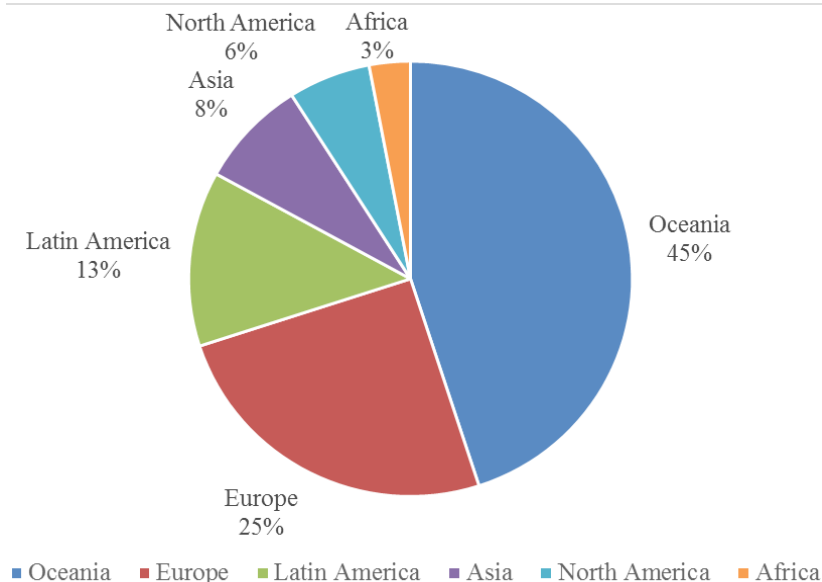
Country	%
Liechtenstein	30,2
Sweden	21,3
Estonia	16,9
Sao Tome & Principe	16,5
Switzerland	13,8
Latvia	13,1
Folkland Islands	12,8
Italy	12,5
Czech Republic	11,3
Finland	10

Source: The Organic Agriculture Worldwide, 2017 (Bio-Fach, IFOAM and SÖL). FIBL survey 2015.

In order to determine the priority direction of export of Ukrainian products, it is necessary to get acquainted with past analyses of the competitive environment, which present us the distribution of land for the production of organic products (Figure 1). This graph shows very clearly the potential of continents to use land for the production of organic products. As can be seen from this graph, Europe is second only to the world in terms of its potential. Also, realizing that today the EU

has an overproduction in the agrarian sector, it is evident that competition in this market for Ukrainian products will take place not at the consumer level, but at the legislative level. Obviously, the EU, having overproduction and legislative base, will defend its markets.

Figure 1. Distribution of area for organic farming by continents

Source: *The Organic Agriculture Worldwide, 2017 (Bio-Fach, IFOAM and SÖL)*.

Therefore, in their export strategies and in choosing sales patterns, manufacturers and government must focus on Asian and African markets, North American markets with resource constraints and food needs. Thanks to the advantage of geographic position, we can become one of a leader.

In favor of my proposal on the choice of model of development, other facts are also spoken. Over the past 25 years, the amount of land allocated for the production of organic products in the EU countries has increased by more than 40%. A significant inevitable factor in the development of the infrastructure of the agrarian sector is the state.

And sometimes this share of investment amounts to 75% of total investment needs in the industry [5]. Almost 80% of this increase is in 1993. This coincides with the entry into force of Regulation (EU) No. 2092/91 [6]. It should be taken into account that the potential of the EU – 176 million hectares and the dynamics of growth of organic production is quite significant, investments from the side of the states of participants make a large share. Therefore, it is clear that the absence of advanced technologies in Ukraine, lack of modern technical means of production, lack of significant government investment in the development of the industry, and the lack of a legislative framework will prevent Ukrainian farmers from being highly competitive in the near future in the EU markets.

Certainly, the consumer is the center of the whole chain of production of the agro-industrial sector. The consumer is increasingly demanding security. At the same time, the producer also requires the protection of his investment and the products he produces from various factors that will provide him with consumer confidence. The right choice of certification model for manufacturers and their products can answer immediately on both issues. Creating a kind of MAPs of producers in every direction of the agrarian sector, as it already works in the EU, is a great example to follow, which should be introduced by our government.

As stated in the Strategy [1], implemented by the Ministry of Agrarian Industry: the research system in Ukraine is completely separated from the practical needs of the industry and from the international research community. You can not agree here. A sufficient number of teachers and academics of educational institutions are trying, as their own financial capabilities, to be part of the world scientific community. But this is done at the expense of scientists and for the limited participation of the state. Educational institutions do not have enough autonomy and development funds.

The training of specialists should be considered through the prism of the adoption of such a model: Research – Development – Preparation [5] (further in the text R – D – P). This model operates in all sectors of the economy of most developed countries. The model is simple and accessible to understanding, as it allows to identify a problem that

impedes the comprehensive development of the agrarian sector and offers a variety of alternatives to address these problems. When we talk about the model R – D – P, we can not talk about research and training in the strict context of these words. Such a model includes:

- Development of production systems, technologies;
- Transmission of these systems to manufacturers and introduction of these systems;
- Presentation and promotion of these systems for the perception of it by farmers;
- Advisory and training of new specialists.

Implementing the standards for organic agricultural production in the agrarian sector, EU countries were forced to turn most of their training institutions into training centers, starting in 1994. There are more than 4.5 million family farms in Ukraine. About 40% of the land is used for agrarian sector production. Are there enough farmers to go for long-term training? We have no other way of motivating the transition to new technologies and the introduction of new production systems, such as short-term trainings and retraining courses. Can the education system today adopt such an approach? Obviously, no by self. Today's model of academic education is also under reform. Today's education system is capable of reforming into research laboratories and centers for in-depth research, as well as taking on the role of centers for educational publishing and promoting activities. To support and fund such activities, first of all, should be the state and industry associations.

The system of trainings should be concentrated on several groups of listeners:

- Farmers who manage their own family farms;
- Collectives of people working in medium and large agrarian enterprises;
- Collectives of people who seek to retrain and find new jobs in the agricultural sector.

In Ukraine, networks of business schools and short-term training programs for business education have been established. A lot of large agrarian enterprises send their managers to short-term courses in finance, marketing, and other areas of general business management and business administrations. But the rural sector must take an ac-

tive part in the creation of short-term training programs that deal with agricultural production, organic production management, production quality control, international standards and export requirements, etc.

The issue of training coaches of such programs requires a separate consideration. Teaching academic disciplines and conducting short-term trainings has a significant difference. But the experience of the development of business education in Ukraine shows that teachers who are constantly participating in international curricula and have their own experience of practical application of their knowledge in business, quickly adapt to the requirements of short-term training.

Unfortunately, in the proposed «Strategy» [1], the Ministry does not disclose such an important direction as «trainings». In this document, everything is limited to the creation of a Coordinating Board for advisory and creation of a e-platform. The practice of developing other sectors of the economy has shown that such an approach is false. Increasing the level of knowledge of the entrepreneur through the creation of coordination councils in the Ministries and various electronic platforms in these Ministries cannot be effective.

Learning activities should be integrated into instantaneous practice and feedback in the same way as possible to improve the training process. Programs must be diverse that cover all areas of activity of farmers and have a link with the global business education system.

In the development of the EU there has been a rather complicated path of reform and a strategy for the agrarian sector since 1991. This is a path of success and error. In 2001, the European Conference «Agriculture and Organic Food Products was held. On the path to cooperation and action in Europe» (Copenhagen, May 10-11, 2001) [7]. This conference was a platform in which representatives of participating countries and other organizations of the agrarian sector summed up 10 years of activity, considered key mistakes that were admitted, discussed successes.

EU member states have signed a declaration, the brief essence of which is as follows:

- Organic farming is an important tool that has a great potential, which simultaneously solves a wide range of problems related to food production, environmental protection, and rural development.

- Agriculture and certified organic products are becoming the most successful economic model for organic producers in Europe due to the growing demand for this type of certified organic products. This is a prerequisite for the development of organic food and income markets for farmers.

- Agriculture and organic food production should be the most developed in Europe.

The experience of European countries has shown that their strategy worked, agricultural development contributed to strategic plans for building other spheres of the economy, the public and private sectors.

References

1. Edyna kompleksna strategija ta plan diy rozvytku silskogo gospodarstva na terytorii v Ukraini na 2015–2020 roky [The Integrated Strategy and Action Plan for Agricultural Development in Ukraine for 2015-2020]. – Available at: <http://minagro.gov.ua/node/16025> (Date of appeal 26.10.2015).
2. Corruption perception by country. – Available at: <https://fraudsurveys.com/ey-emeia-fraud-survey-2017/detailed-results/corruption-perception-by-country/> (Date of appeal 05.04.2017).
3. «The World Organic Agriculture 2017», International Federation of Organic Agricultural Movements. – Available at: <http://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2017/pdf.html>.
4. Food and Agriculture Organization of the Unated Nation. – Available at: <http://www.fao.org/home/en/>
5. Plan España de Agricultura Ecologica. – Available at: <http://www.mapama.gob.es/es/alimentacion/temas/la-agricultura-ecologica/>
6. Council regulation (EEC) No 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs (24 June 1991) – Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1991R2092:20060506:EN:PDF>.
7. Organic Food and Farming (10-11 May 2001, Copenhagen, Denmark). Available at: http://www.organic-europe.net/fileadmin/documents/country_information/europe/policy/danish-ministry-2001-proceedings-copenhagen.pdf.

Покотильська Наталія

к.е.н, доцент,

*доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування,*

Білик Юлія

асистент кафедри менеджменту,

публічного управління та адміністрування,

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Збутова діяльність є важливим заключним етапом в усій діяльності по створенню, виробництву і доведенню до споживачів кінцевої продукції.

Процес збуту є об'єктивно необхідним для будь-якої суспільно-економічної формації, бо жодне суспільство не може безперервно виробляти, не перетворюючи певної частини свого продукту знову в засоби виробництва або в його нові елементи.

Вчені визначають поняття «збут» по-різному. Одні автори розглядають збут як процес фізичного переміщення товару й ототожнюють його з поняттями «розподіл» і «товарорух», інші – тлумачать збут як процес взаємодії з покупцем. А.П. Панкрухін вважає, що збут – це «безпосереднє спілкування продавця та покупця» [1, с. 322].

Деякі дослідники ототожнюють поняття «збут» і «збутова діяльність». Так, П.І. Белінський зазначає, що «суть збутової діяльності в узагальненому розумінні полягає в тому, що це є процес просування готової продукції на ринок та організації товарного обміну з метою отримання підприємницького прибутку» [2, с. 429].

Більшість науковців розглядають збут як заключну стадію підприємницької діяльності, яка визначає рівень ефективності діяльності підприємства в цілому. Поняття «збут» у науковій літературі розглядається в кількох площинах.

1. Акт продажу готової продукції. Поняття характеризує сутність збуту в цілому, без уточнення цілей, завдань і характеру взаємодій між ринковими суб'єктами.

2. Збут продукції є системою всіх заходів, які проводяться після виходу продукції за межі підприємства [3].

3. Методи поширення товарів, тобто будь-яка діяльність (щодо передачі права власності на продукцію та її фізичного переміщення), завдяки якій товар стає доступним для цільових споживачів [4]. Заходи є частиною комплексу маркетингу підприємства (структури маркетингу, маркетингу-мікс, «4Р» та ін.), що включає товарну політику, цінову політику, політику розподілу продукції та політику її просування. Основний принцип розробки й реалізації комплексу маркетингу – це його системність, цілісність і адресна спрямованість на цільову групу споживачів, потреби яких необхідно найбільш повно задовольнити (краще, ніж конкуренти) з вигодою для себе, зі збереженням і підвищенням добробуту споживача й суспільства в цілому [4].

4. Комплекс заходів щодо реалізації та просування товарів кінцевим споживачам. Включає сукупність заходів, що використовуються продавцем при продажу: цінову політику, збутову політику, політику стимулювання збуту продукції [5; 6]. Цей підхід найбільш широко визначає поняття «збут», включаючи всі види діяльності прямим і непрямим чином пов'язані з ним, і застосовується тоді, коли підприємство не працює на маркетингових принципах.

Під збутовою діяльністю зазвичай передбачають цілісний процес, що охоплює планування обсягів реалізації продукції та послуг з урахуванням прогнозованого (необхідного) рівня прибутку; пошук і вибір найкращого партнера – постачальника або покупця; проведення торгів, урахування встановлення ціни, відповідної якості товару й інтенсивності попиту; виявлення та активне використання факторів, спроможних прискорити збут продукції та збільшити прибуток від реалізації продукції.

Збутова діяльність передбачає сукупність практичних дій у сфері формування попиту, встановлення взаємовідносин із по-

купцями, ціноутворення, транспортування, рух товарів, стимулювання збуту, сервісу і реклами, спрямованих на реалізацію збутових стратегій та досягненню цілей збутової діяльності підприємства [7].

Отже, під збутовою діяльністю розуміємо сукупність функціональної діяльності, яка здійснюється після завершення виробничої стадії (по закінченню виготовлення продукції і (включно) до безпосереднього продажу товару покупцеві, доставки його споживачеві).

Процеси, що відбуваються, у сфері збуту в інтеграції із специфічними особливостями сільськогосподарського виробництва визначають технологію продажу сільськогосподарської продукції. Проте існують певні особливості. Продукція, що реалізовується має бути потрібної якості; швидко постачатися, протягом потрібного часу і повністю; підтримувати гнучкість, тобто мають бути передбачені можливості зміни щодо специфікації, часу або кількості постачання; мати обґрунтовану ціну.

Основними факторами, що впливають на збут аграрної продукції є: платоспроможний попит населення; рівень вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства; економічний потенціал агропромислового комплексу й суміжних галузей промисловості; ступінь розвитку ринкової інфраструктури, організаційної структури просування продукції до кінцевого споживача; міжрегіональний поділ праці; характер зовнішньоекономічних зв'язків (обсяги й структура імпорту, рівень економічної захищеності внутрішнього ринку) [8].

Збутова діяльність передбачає використання безлічі варіантів її організації, зумовлених характером продукції та специфікою її поширення.

Основними традиційними каналами реалізації сільськогосподарської продукції в Україні є: аграрний фонд, комерційні посередники, власна торговельна мережа, інші сільськогосподарські товаровиробники, власні працівники й споживачі, що купують продукцію у виробника.

Ефективна збутова діяльність передбачає: на рівні підприємства – розширення каналів збуту продукції, підвищення її то-

варності та якості, розвиток маркетингової діяльності; на рівні держави – пільгове кредитування товаровиробників, державні закупівлі, цільове фінансування, розвиток сучасної системи руху товару.

Отже, розвиток збутової діяльності сільськогосподарських товаровиробників відбуватиметься за таких умов: інтеграції та кооперації; оптимізації трансакційних витрат; розвитку традиційних та альтернативних каналів реалізації сільськогосподарської продукції; удосконалення ринкової інфраструктури збуту; організації інформаційного супроводу; формування маркетингово-логістичного забезпечення тощо.

Список використаних джерел

1. Панкрухин А. Л. Маркетинг : учеб. / Панкрухин А. П. – М. : Ин-т междунар. права и экономики им. А.С. Грибоедова, 1999. – 398 с.
2. Белінський П. І. Менеджмент виробництва та операцій : підруч. / Белінський П. І. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 624 с.
3. Кредисов А. І. Маркетинг / А. І. Кредисов. – К. : Україна, 1994. – 399 с.
4. Котлер Ф. Управление маркетингом / Ф. Котлер. – М. : Международные отношения, 1980. – 340 с.
5. Алексунин В. А. Маркетинг: учеб. / В. А. Алексунин. – М. : ИТК «Дашков и К°», 2005. – 204 с.
6. Балабанова Л. В. Маркетинг: підруч. / Л. В. Балабанова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2004. – 645 с.
7. Балабанова Л. В. Маркетинговий аудит системи збуту : навч. посіб. / Л. В. Балабанова, А. В. Балабаниць. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 224 с.
8. Соловйов І. О. Агрормаркетинг : системна методологія, реалізація концепції : монографія / І. О. Соловйов. – Херсон : Олди-плюс, 2008. – 344 с.

Прокопчук Лілія

к.е.н., доцент кафедри,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Масштаби децентралізації в Україні свідчать, що це одна із найскладніших реформ, оскільки вона охоплює усі сфери – адміністративно-територіальний устрій, зміну повноважень у системі центральних і територіальних органів виконавчої влади та всіх рівнів органів місцевого самоврядування, бюджетної та податкової систем, земельних відносин, сфери освіти, медицини, соціальної сфери тощо. Децентралізація – це передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Історично, децентралізація – закономірна реформа, яку пройшли Польща, Словаччина, Литва, Латвія, Естонія, скандинавські країни і це дало поштовх економіці, соціальному розвитку цих країн, особливо їхніх сільських територій.

Відомо, що до початку реформи в Україні у 92% сільських громад проживало менше 3000 жителів, майже 11% сільських територіальних громад мали менше 500 жителів. Водночас у понад 50% сільських громад дотаційність складала понад 70%. 483 територіальні громади взагалі на 90% утримувалися за рахунок дотацій.

Так, ще 1 квітня 2014 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1].

17 червня 2014 року, Верховною Радою, було прийнято Закон України «Про співробітництво територіальних громад» (саме про співпрацю, а не добровільне об'єднання, це різні закони – важливо їх розрізняти) [2].

Спираючись на такі інституційні засади, як Позачергове послання Президента України, затверджену Кабміном також у 2014 році Стратегію сталого розвитку «Україна 2020» [3], Коаліційну угоду, Програму діяльності Кабінету Міністрів України, Верхо-

вна Рада затвердила План законодавчого забезпечення реформ в Україні. Важливим етапом у створенні законодавчого підґрунтя для змін мало би бути прийняття змін до Конституції України в частині децентралізації.

Головною подією децентралізації 2015 року стало ухвалення 5 лютого 2015 р. Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [4]. Ухвалення Закону дало початок дуже важливому процесу укрупнення базових територіально-адміністративних одиниць в Україні, яких до реформи було надзвичайно багато, але ефективність діяльності органів влади там була низька. Ось прості цифри. До реформи в Україні існувало 11 520 територіальних громад: із них 458 міських, 783 селищних і 10 279 сільських. Після завершення об'єднаної процесу заплановано створення приблизно 1500 потужних дієздатних громад. Станом на початок 2016 року ми маємо приблизно десяту частину від запланованої цифри – близько 800 громад створили 159 об'єднаних громад.

18 березня 2017 року опубліковано Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо добровільного приєднання територіальних громад №4772)». Закон спростив процедуру добровільного об'єднання територіальних громад, надав право громадам за спрощеною процедурою приєднуватися до вже створеної об'єднаної громади [5].

У процесі реформи виникло багато недоліків та проблем, серед яких можна назвати:

- Непослідовність нормативного забезпечення. Не прийняті зміни до Конституції, що «підвішує» прийняття багатьох важливих нормативних актів.
- Нові кадри, нестача знань, брак відповідальності. Робота в структурах місцевого самоврядування потребує більшого обсягу знань та досвіду. Зараз і держава, і міжнародна донорська спільнота пропонують активістам, працівникам виконкомів колишніх сільрад та посадовцям органів місцевого самоврядування різноманітні курси, семінари та інші форми навчання.
- Складність, багатоплановість реформи. Концепція реформи вимагає узгоджених дій з боку різних секторів, різних міністерств та відомств.

- Неузгодженість та відставання галузевих міністерств від поточних темпів децентралізації та їх реагування на виклики, які постають перед новоствореними громадами.

- Нечітко прописана процедура реєстрації новоутворених громад. Проте, на Дніпропетровщині першими зареєстрували виконкоми рад, як юридичні особи, що покращило їх управлінсько-господарську спроможність.

- Більшість закладів освіти, культури, охорони здоров'я, які громадам потрібно взяти на баланс, не мають оформлених належним чином установчих документів.

Проте, позитивні зрушення, які отримують громади, безпосередньо після об'єднання, будуть значно вагомішими, а саме:

- Бюджети об'єднаних громад переводяться на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, оскільки вони урівнюються в повноваженнях з містами обласного значення. Ці громади вже не залежатимуть ні від району, ні від міста, ні від області. Фінансування стане дворівневим, прямим: від держави – безпосередньо громаді.

- У 2016 році з державного бюджету об'єднаним територіальним громадам на розвиток інфраструктури надали спеціальну субвенцію в розмірі 1 млрд гривень. Щоб спростити процес отримання цих коштів для громад, Мінрегіон розробив та затвердив форму заявки, а раніше запропонував типову структуру плану соціально-економічного розвитку, необхідного для отримання субвенції. Ці кошти розподілилися між 159 об'єднаними громадами за чіткою формулою залежно від кількості сільського населення та площі громади.

- Об'єднаним громадам передаються функції державно архітектурно-будівельної інспекції – важливі функції, пов'язані із введенням в експлуатацію об'єктів будівництва. Як очікується, це значно спростить відповідні процедури, дасть стимул демографічному, економічному, інфраструктурному розвитку.

- Найближчим часом очікується (але наразі ще остаточно не прийнято законодавчо), що громада розпоряджатиметься землями в нових межах: до Верховної Ради України подано законопроект №4355 від 31.03.2016. В ньому йдеться про передачу

в управління об'єднаним територіальним громадам та громадам, які поки ще не об'єдналися, земель, що знаходяться у межах і поза межами населених пунктів, що забезпечить право громад на управління власними ресурсами. Його прийняття сприятиме зміцненню матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування, більш якісному і обґрунтованому плануванню розвитку територій. Важливо і те, що формування дохідної частини бюджету, що базується на сумах плати за землю, буде прозорим та зрозумілим.

- Уже сьогодні при встановленні орендної плати за землю громада може переглянути ставку і привести її у відповідність до загальнодержавного рівня з вигодою для бюджету.

- Якщо йдеться про приєднання сільських громад до міста з утворенням так званого муніципалітету, то очевидні переваги вже побудованої, готової міської інфраструктури та управлінських можливостей. Міським громадам це теж вигідно з причин, наведених вище.

- Місцеві бюджети зараз володіють ресурсною базою, яка була значно збільшена, і це стосується не лише об'єднаних громад. Робиться все можливе, щоб нові можливості були максимально ефективно реалізовані. У об'єднаних громад є низка преференцій і додаткових можливостей, якими важливо скористатися.

- Об'єднуючись, долаючи певні перешкоди на початку, громади, тим не менше, закладають важливі основи для свого економічного розвитку в перспективі, бо отримують територіальні, земельні, демографічні ресурси, мають змогу облаштувати інфраструктуру.

- У цей момент увага багатьох міжнародних донорських проектів прикута до об'єднаних громад. Їм запропоновано різну допомогу – від консультацій та навчання активу й посадовців до конкретних сум допомоги на різні проекти: центри надання адміністративних послуг, інфраструктурні проекти, енергозбереження тощо. В Україну з конкретними цілями допомоги об'єднаним територіальним громадам надійшло декілька десятків мільйонів євро.

Проаналізувавши переваги та недоліки, наведені вище, можна констатувати, що земля і люди – справжнє багатство, а якщо скористатися можливістю відбудови інфраструктури, то ситуація з бідністю та відсталістю може в найближчій перспективі змінитися, бо укрупняться стратегічно вигідно. Адже ті громади, що спромоглися заохотити до об'єднання більшу кількість територій та людей, що проживають на них, мають кращий бюджет, бо в ньому залишається 60 % податку на доходи фізичних осіб. Як правило, ті громади, що мають близько п'яти тисяч населення, уже не потребують дотацій. Але для того, щоб розвиватися, цього не достатньо, треба нарощувати потенціал і бути ще більшими. Якщо в Європі приєднання бідних громад – це, вже на їх етапі розвитку головна мета децентралізації – розбудова економічної спроможності. В Україні об'єднання громад створює поки що передумови для такого подальшого розвитку економіки, і цим базисом є розбудова інфраструктури, яка не можлива без землі, територій, населення.

Список використаних джерел

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
2. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
3. Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
4. Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19> – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо добровільного приєднання територіальних громад №4772)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1851-19> – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

*Сырокваш Наталья**УО «Белорусский государственный аграрный
технический университет,
г. Минск, Республика Беларусь*

ФОРМИРОВАНИЕ РЕЗЕРВА РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ

Формирование резерва руководящих кадров – приоритетное направление государственной кадровой политики.

Любая политика осуществляется только через людей. Поэтому повышение эффективности управленческой деятельности сегодня напрямую зависит от совершенствования работы с кадрами. Кадровый резерв – это функциональные руководители и специалисты, обладающие способностью к управленческой деятельности, отвечающие требованиям, предъявляемым должностью того или иного ранга, подвергшиеся отбору и прошедшие систематическую целевую квалификационную подготовку [1].

Особое внимание следует уделять подготовке специалистов для занятия ключевых должностей – руководителей. Резерв руководящих кадров – это группа перспективных работников с соответствующими деловыми и личностными качествами, специально сформированная государственным органом и иной государственной организацией, должностным лицом на основе их индивидуального отбора и комплексной оценки.

Целью создания резерва является подготовка включенных в него лиц для определенных руководящих должностей. Формирование резерва представляет собой процесс выдвижения с помощью специально разработанных форм и методов отбора наиболее перспективных работников. Формирование резерва преследует цель отбора кандидатов, обладающих управленческими способностями и пригодных для обучения профессии руководителя. На стадии формирования резерва не принимаются решения о назначении кандидата на должность, а лишь решения о необходимости его обучения профессии руководителя.

Резерв управленческих кадров по уровню конкретизации и перечню предъявляемых требований можно классифицировать на:

1. «ПЕРСПЕКТИВНЫЙ» – из числа студентов, молодых специалистов (как правило, до 31 года);

2. «РЕЗЕРВ НА ВЫДВИЖЕНИЕ» – предлагают организации, структурные подразделения, для рассмотрения на комиссии по формированию резерва кадров (27-35 лет), для последующего включения в 3. «ОПЕРАТИВНЫЙ» резерв (до 35 лет);

4. «ПЕРСПЕКТИВА» – руководители структурных подразделений райисполкома или мелких организаций, состоящих в базе данных райисполкома (облисполкома) на выдвижение (до 40 лет).

Каждый из последующих резервов для одной управленческой должности формируется на основании предыдущего в этом перечне.

Отбор кандидатов в резерв производится на основе необходимой информации, при этом обеспечивается принцип соответствия кандидата на должность руководителя и его адаптации.

Пройдя все этапы адаптации, можно сделать вывод о специалисте и рассмотреть возможность включения его кандидатуры в перспективный резерв.

Перспективный кадровый резерв – это специально сформированная группа студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего образования, и специалистов в возрасте до 31 года, имеющих лидерские и организаторские качества, способных к управленческой деятельности в государственных органах и организациях [2].

Итогом стадии формирования списка резерва является корректировка предварительного списка по результатам оценки и сравнения кандидатов.

Работники, прошедшие вторую стадию отбора, подвергаются дополнительному контролю для выявления способностей к руководящей работе с помощью психологического тестирования и деловых игр.

Успешное решение кадровых задач в управлении во многом зависит от того, насколько хорошо на предприятии организована работа с резервом на выдвижение.

Для современного руководителя необходимы высший профессионализм, знание основ науки управления и экономическое

мышление, позволяющее видеть перспективу. Поэтому в целом работа по созданию резерва кадров предусматривает планомерную и целенаправленную систему подготовки и проверки на практике будущих руководителей, осуществления непрерывного отбора кандидатов на руководящие должности, рост их деловых и профессиональных качеств.

Не существуют резервисты, пригодные для заполнения любой вакансии. Каждого кандидата на выдвижения целесообразно готовить по возможности на конкретную должность, требующую не только данного уровня знаний, компетентности, квалификации, но и определенного стиля работы.

Это одна из важнейших задач структуры управления человеческими ресурсами любой организации, на достижении которой необходимо работать для наилучшего результата.

Список использованных источников

1. О работе с руководящими кадрами в системе государственных органов и иных государственных организациях: Указ Президента Республики Беларусь, 26 июля 2004 г., № 354 // Нац. Реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2007. – № 29. – 1/8301.
2. Бизюкова И.В. Кадры управления: подбор и оценка: учеб. пособие / И.В. Бизюкова. – М.: Экономика, 2015.

Славіна Наталія

к.е.н., доцент кафедри,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Загострення конкуренції на внутрішньому та світовому ринку й одночасне загострення проблеми продовольчої безпеки вимагають суттєвого підвищення рівня розвитку сільського господарства України та переходу підприємств аграрного сектору до досконаліших технологій управління комплексом основних і забезпечуючих процесів. Це зумовлює необхідність пошуку нових,

раніше не застосовуваних систем управління сільськогосподарськими підприємствами, які б дали змогу отримати синергійний ефект завдяки не лише оптимізації власне виробничої діяльності цих суб'єктів господарювання, а й завдяки взаємодії з суміжними учасниками в ланцюгах просування сільськогосподарської сировини та продукції її переробки. Саме таким ефективним інструментом управління підприємствами АПК може стати концепція логістики, загалом її теорія та методологічні підходи, які рекомендує світовий і вітчизняний досвід оптимізації матеріальних потоків у так званих логістичних формуваннях.

Логістика – це процес управління достатнім та ефективним (з погляду витрат та часу перебігу) потоком сировини, матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції, послуг, фінансів та супроводжувальної інформації від місця виникнення цього потоку до місця його споживання (включаючи приймання, відправлення, внутрішнє й зовнішнє переміщення) з метою повного задоволення потреб споживачів [2, с. 282].

Так за зарубіжними даними, застосування науково обґрунтованих методів логістики дозволяє знизити рівень витрат на 20%, товарні запаси – на 30-70%, скоротити час звернення товарів на 20-50%. Очевидно, що міг би бути отриманий великий економічний ефект досягнути таких показників в реальних умовах ресурсозабезпечення аграрного сектора. Проте по ряду об'єктивних і суб'єктивних причин методи логістики і маркетингу використовуються у нас недостатньо. Однією з основних функціональних сфер, придатних для застосування інструментарію логістики, є основна діяльність сільськогосподарських підприємств, щодо якої можна застосовувати інструментарій виробничої (внутрішньовиробничої) логістики для вирішення питань оптимізації розмірів сільськогосподарських підприємств, визначення потреби підприємства в основних засобах виробництва, організації продуктивного використання основних засобів, забезпечення технічного обслуговування та ремонту машин, будівель, обладнання тощо. Агрологістика – новий прикладний напрямок логістики, пов'язаний із застосуванням її положень і методів у сфері аграрного виробництва. В Україні агрологістика перебуває на

початковому етапі розвитку. Разом із тим у розвинених країнах світу – США, Канаді, Західній Європі, Австралії та ін. – давно оцінили високу ефективність використання логістичних підходів в агробізнесі. Сьогодні у багатьох країнах Європейського Союзу урядові структури беруть на себе ініціативну роль під час впровадження логістичних підходів у діяльність аграрних підприємств.

Аграрна логістика як наука розробляє наукові принципи, методи, математичні моделі, що дають змогу планувати, контролювати й управляти транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними та нематеріальними операціями, що виникають у процесі доведення сировини та матеріалів до аграрного підприємства, організації виробничого процесу, доведення аграрної продукції до споживача відповідно до його вимог. Логіст на підприємстві аграрного сектору повинен максимально ефективно поєднувати всі види логістики на підприємстві, так як всі вони разом будуть давати максимальний результат для впровадження раціональних форм матеріального забезпечення аграрних підприємств, виробництва та доведення до ринків збуту продукції. Науковці, вивчаючи питання застосування логістики, стверджують, що новизна логістичного підходу в управлінні матеріальними ресурсами полягає в такій зміні пріоритетів господарської діяльності, коли головну роль відіграє не продукт, а процес у формі потоку (матеріального, інформаційного тощо). Метою логістики є оптимізація циклу відтворення через комплексне, орієнтоване на потребу, формування потоку матеріалів та інформації у виробництві й розподілі продукції. Управління потоковими процесами, їх перетворення й інтеграція – нова форма управління, котра перевершує традиційні як за рівнем творчого потенціалу, так і за ефективністю кінцевих результатів [4, с. 35].

Здійснений аналіз вказує на наявність низки перспективних напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств, у яких застосування логістичного підходу за умови його адаптації до особливостей аграрної галузі – не лише можливий, а й перспективний. Тому науковці змушені розробити відповідні методики оптимізації процесів управління матеріальними потоками в межах сільськогосподарських підприємств і, що вкрай важливо – на

рівні їх взаємодії з партнерами з інтегрованих логістичних ланцюгів просування аграрної продукції у сферу споживання. Тому невідкладним є завдання розробки відповідних методик оптимізації процесів управління матеріальними потоками як у межах сільськогосподарських підприємств, так і з партнерами з інтегрованими логістичними ланцюгами просування аграрної продукції у сфері споживання.

Список використаних джерел

1. Стехін В. В. Інтеграція підприємств АПК на засадах логістичного підходу [Електронний ресурс] / В. В. Стехін. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Струк Н.Р. Управління постачанням в логістичних системах підприємств АПК: практичний аспект / Н.Р. Струк // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2006. – № 13. – 794 с.
3. Славіна Н.А. Застосування логістики в молокопродуктовому підкомплексі / Н.А. Славіна // Збірник наукових праць ПДАТУ. – Вип. 20. Т. 2. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2012. – С. 282-285.
4. Ваховська М. Ю. Логістичний центр : питання термінології та сутності / М. Ю. Ваховська // Проблеми підготовки професійних кадрів по логістике в условиях глобальной конкурентной среды МНПК: сборник докладов. – К. : НАУ, 2007. – С. 35-40.

Фень Катерина

аспірант

*Науковий керівник: д.е.н., професор Чикуркова А.Д.
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

СТАН УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

Запорукою успіху управлінського рішення як з приводу введення нового фінансового інструмента, так і стосовно реалізації за його допомогою конкретного проекту має слугувати інститут управління ризиками, або ризик-менеджмент, який включає:

- прогноз виникнення будь-яких потенційних ризиків у процес запровадження нововведення або реалізації конкретного проекту;

- вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що породжують ризик, або мінімізацію самого ризику чи негативних наслідків, які можуть виникнути від того чи іншого ризику.

Управління ризиками включає прогнозування можливості настання потенційно ризикової події, а відповідно дає можливість вчасно вжити заходів щодо запобігання або зниження ступеня наслідків що можуть настати від ризику, який не можна локалізувати.

Управління економічними ризиками, як будь-яка інша система управління, має об'єкт та суб'єкт.

Об'єктом управління ризиками є здійснення економічної діяльності за умов невизначеності і економіко-правові відносини, ще виникають між господарчими суб'єктами у процесі усунення чи реалізації ризику.

Суб'єкт такого управління – це група менеджерів підприємства та фахівців спеціалізованих компаній, які через різноманітні варіанти комбінованих дій здійснюють цілеспрямовану диверсифікацію ризиків для ефективної економічної діяльності.

Організація управління ризиками економічної діяльності передбачає створення підсистем та інфраструктурних елементів управління ризиками на рівні підприємства. В організаційній структурі підприємства будь-якої форми власності ці функції можуть бути покладені як на спеціально створені структурні елементи, так і в сукупності на рівні співпраці фахівців аналітичних, юридичних відділів, служб безпеки тощо. Якщо є потреба, можна залучити фахівці спеціалізованих компаній, або ж узагалі функції з управління ризиками можуть передаватися іншим компаніям.

Під час реалізації економічних проектів завжди постає проблема прогнозування, вибору методів оцінювання і зниження ризиків. Прогнозування економічних ризиків у кожній конкретній ситуації здійснюється з урахуванням особливостей реалізації певного проекту або виконання певної угоди в межах наведеної вище класифікації.

При вимірюванні негативних наслідків, що можуть бути завдані ризиком, не можна розраховувати лише на фінансово-економічні інструменти, у тому числі на єдині показники у вартісному виразі. Таке звужене оцінювання визначає лише фінансово-майновий стан підприємства або фінансовий результат (прибуток або збиток) господарської операції (діяльності) окремого суб'єкта господарювання і не відображає ймовірності, якості навколишнього ділового середовища, суб'єктивних характеристик. У цьому полягає принципова відмінність між аналізом фінансово-господарської діяльності підприємства і оцінюванням економічних ризиків у межах їх управління. Цей процес є трудомістким, має високі затрати інтелектуальної праці і потребує пошуку та врахування значного обсягу додаткової інформації, що так чи інакше може дозволити здійснити об'єктивне оцінювання ризиків. Найкращі результати такої діяльності дає змогу досягти експертний аналіз, що проводиться з розподілом результатів ризик-менеджерами підприємства і залученими фахівцями.

Узагальнюючи різні підходи до оцінювання економічних ризиків, можна виділити певну модель такого оцінювання:

- визначення зацікавлених осіб-користувачів аналітичної інформації (менеджмент підприємства, власники корпоративних прав);
- вибір ключових показників, що якнайкраще характеризують певну економічну альтернативу;
- визначення факторів, щодо яких ризик-менеджер не має одностайної думки щодо їхнього впливу на економічний ризик;
- установа граничних меж ризику;
- визначення ризикової альтернативи.

Після оцінювання й вимірювання економічного ризику постає питання щодо прийняття управлінського рішення стосовно методів зниження ризику. Головним завданням розв'язання цієї проблеми є забезпечення оптимального співвідношення між рівнем досягнутого зниження ризику і необхідними для нього додатковими витратами. Проте слід зважати на неможливість зменшення впливу деяких неконтрольованих чинників ризику (очікування кризи чи піднесення економіки в цілому, рух банківського відсотка, війни, форс-мажор тощо).

Список використаних джерел

1. Кулінська А.В. Кризові ситуації, які викликають загрозу індикаторами економічної безпеки України / А.В. Кулінська / Економіка та держава. – 2016. – № 1. – С. 53-55.
2. Караїм М.М. Управління економічною безпекою підприємства: методичні засади / М.М. Караїм / Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 11. – С. 110-113.
3. Юхновська Ю.О. Теоретичні аспекти економічної безпеки підприємств України / Ю.О. Юхновська // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2014. – № 1. – С. 123-129.
4. Тульчинський Р.В. Вплив якості прийняття управлінських рішень на економічну безпеку промислового підприємства / Р. В. Тульчинський / Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 1. – С. 106-109.

Cvijanović Drago

Ph.D., Full Professor,

*Faculty of Hotel Management and Tourism in Vrnjacka Banja,
University of Kragujevac, Serbia*

Mandarić Marija

Ph.D., Assistant Professor,

*Faculty of Hotel Management and Tourism in Vrnjacka Banja,
University of Kragujevac, Serbia*

Sekulić Dejan

Ph.D., Teaching Assistant,

*Faculty of Hotel Management and Tourism in Vrnjacka Banja,
University of Kragujevac, Serbia*

POSITIONING STRATEGY IN THE FUNCTION OF IMPROVING THE MARKET POSITION OF BREND: WINE ROADS OF SERBIA

Positioning is the process of creating a perception in consumer awareness of the character of the company and its products in relation to its competitors (Clow & Baack, 2005, p. 48). Keller & Lehmann (2006), under the brand's positioning, implies «the formation of key associations about brand in consumers'minds that differentiate and

establish competitive superiority». If the position of a particular brand in consumer consciousness depends of the brands of competition, it follows that consumers who know several brands from the same product category automatically compare and rank brands according to the differences they perceive among them.

Positioning is based on variables such as product quality, prices, distribution channels, image etc. The goal of positioning is to find the «niche» in the consumer's mind that a particular brand can win. How consumers will positioning a specific brand in relation to the brand of competition is essentially dependent on marketing communications. The challenge is to achieve the desired brand position that will be supported by the real benefits of the product/service, which marketing communications will manage to deliver to consumers.

An effective positioning strategy can be based on different brand benefits, whereby one is best highlighted, thereby avoiding customer confusion.

The *attribute* is a characteristic of a product that separates it from other products. When we think on a brand of some product, first we think of certain attributes of that product. Using *competition* for positioning in consumer mind is another common strategy when one brand is used to show the position of the other. Positioning by *use or application* includes an unforgettable set of benefits from the product. Consumers do not buy properties, they buy benefits. It is necessary to convert features into functional and emotional benefits.

Companies in according with the extreme market price range, often use the model *price-quality* relationship. At the top of the price list are those that emphasize high quality, while at the bottom, those that emphasize low prices. A brand can also be a sign of a particular *culture (nation)*. Identifying a product with a cultural (national) symbol is difficult to achieve, but it can represent a strong competitive advantage for the company. The positioning strategy can be realized in two ways. The company uses national (cultural) symbols in order to identify with a particular culture. Chevrolet uses this type of positioning strategy. It is advertised in public as a distinguished representative of American culture. Apple also benefits from linking to key values of American

culture: independence, freedom, creativity, innovation, quality, and so on. However, it is possible that the nation identifies itself with the corporate symbol and in this way perceive and identify in public with the company's performance. The national (cultural) identity of Germany is recognized worldwide through corporate brands of Mercedes or BMW. Key values of national identity are knowledge, quality, efficiency and innovation (Jaworski & Fosber, 2003). The national identity is determined by the performance of companies that feature top quality, efficiency and precision.

Branding is a long-lasting process, subject of changes and improvements in continuity. An international environment is a challenge in which positioning efficiency determines the brand's success. Often, the positioning strategy used in one country will not has results in the other. Marketing specialists carefully analyze the market and afterwards formulate a positioning strategy.

An example of good practice in positioning agro-food products in Serbia and branding wine destinations is «Wine Roads of Serbia».

Modern tourists look for authenticity and a unique experience while visiting a certain tourist destination. Visits of destinations where grapes are grown and wine produced, in addition to the consumption of wine, visitors can learn about the cultural and historical heritage of a given area, meet people with similar preferences and interests and participate in additional activities related to wine tourism. (Sekulić, et al. 2016).

The districts characteristic for the upbringing of grapevine and wine production, record significant income from numerous tourists who, at the time of grape picking, come to attend many wine festivals. The income is acquired both regarding the sale, i.e. the wine consumption, as well as regarding the expenses that tourists have during their stay at a given destination. The production of many wine brands for which there are nature resources available and wine cellars, too, may attract a great number of tourists, both the domestic and the foreign ones. (Vukotić, Cvijanović & Mihailović, 2015).

Wine tourism is an important channel for attracting tourists and developing rural areas. This type of tourism is located outside city cen-

ters, so it has a positive effect on the economic development of rural areas which are involved in the production of wine. Thus, in these areas increases employment of local population, investments grow, wineries operate with profits, and rises income from sale of other products and services related to wine tourism (Marzo-Navarro, Pedraja-Iglesias, 2009). It is therefore necessary to develop a commercial strategy for wine tourism, oriented towards the market, including wineries, cultural institutions, as well as the population that depends on the wine industry, and all those entities and subjects that can contribute to the creation of supply in accordance with the wishes and expectations of potential tourists (Getz, 2000).

In 2011, the Ministry of Economy has initiated a project that has defined nine wine roads of Serbia: Palić – known for wines from sand, Fruška gora – the authentic wine of this region – bermet, Vršac, Šumadija – Oplenac wine road, where is located the winery of king Aleksandar Karadjordjevic, Smederevo and Belgrade, Negotin – known for «Rajačke pimnice» complex of wine cellars of the eighteenth century build of stone, Župa, Niš and Kragujevac, Kosovo and Metohija.

The objectives of the project «Wine Roads of Serbia» are defined in several points:

- Popularization of winery and winegrowers through wine tourism in Serbia,
- Popularization of authentic wine regions in Serbia through the wine route of Serbia,
- Encouraging commercial contacts,
- Involvement of the private and public sector in the overall promotion and placement products and services of the Wine Routes of Serbia,
- Inclusion of the private and public sector in the general promotion and placement of wine tourism in Serbia.

The goal was the mapping, positioning and branding of small wineries, cellars and wine producers in these destinations, in order to create a unified register. In addition, on these roads is built a tourist traffic signalling for marking these wine regions.

In Serbia there are about 700 types of wines, which are divided according to color: white, rose and red. Wines can be: top quality with

geographical origin, quality with geographical origin, table with geographical origin and table wine.

The most common varieties of grapes from which are produced red wines in Serbia are: Cabernet Sauvignon, Game Black, Burgundy Black, Merlot, Pino Nuar, Vranac and Prokupac. White wines are produced from: Italian Riesling, Sauvignon, Chardonnay, Muscat Krokan (unique in the world), Tamjanika, Rhine Riesling, Smederevka etc.

A large number of events related to wine is organized in Serbia. These events are an ideal opportunity to attract tourists and develop wine tourism. «Smederevo Autumn» is the largest and oldest event of this kind in the region. In Subotica there are organized «Vintage Days» to mark the completion of the work in the vineyards. Vintage days known as «Grape ball» have a long tradition in Vršac, where the tavern «At the two keys» held the first exhibition of wine in 1857. «Župska vintage» which is held in Aleksandrovac is known for its «Fountain of wine» which is located on the central city square in the famous «Wine Street». In Irig are held «Pudars days» which are named in the honor guard Pudar vineyards. In addition to these, other significant events are «Oplenac vintage» in Topola, «Karlovac vintage» in Karlovac, «The Day of the young wine» in Novi Sad, the «Festival of wine and brandy» in Belgrade.

In addition to the large wineries Serbia has a large number of small wineries: Radovanović, Mačkov Podrum, Kovačević, Aleksandrović, Zvonko Bogdan, Minić, Spasić and many others. Some of these wineries produce the best Serbian wines marked with a purple tag that is used for labeling high quality wines with controlled and guaranteed geographical origin and quality. Examples of such wines are: Sauvignon Blanc – wineries Zvonko Bogdan, then Chardonnay – Jović, Harizma and Trijumf – Aleksandrović, Chardonnay – Radovanović, Tamjanika – Spasić (Ministry of Agriculture and Environmental Protection, 2015).

The project «Wine Roads of Serbia» greatly helped to positioning Serbia, on the wine map of Europe, and made it a recognizable destination for wine tourism. Today small winerys produces wines that have become a recognizable brand on the domestic and international market.

References

1. Clow, K. E., D. Baack. (2005). *Integrated Advertising, Promotion & Marketing Communications*. New Jersey: Pearson Education.
2. Kotler, Ph., K. L. Keller. (2006). *Marketing menadžment*. New Jersey: Pearson Education.
3. Jaworski, S. P., D. Fosber. (2003). «National Brand Identity & Its Effect On Corporate Brands: The Nation Brand Effect (NBE)», *The Multinational Business Review*, vol. 11, no.2, pp. 99-108.
4. Duncan, T. (2005). *Advertising & IMC*. New York: The McGraw-Hill.
5. Veljković, S. (2010). *Brend menadžment u savremenim tržišnim uslovi-ma (Brand management in modern market conditions)*. Belgrade: CID Belgrade.
6. Keller, L. K., D. R. Lehmann. (2006). *Brands and Branding: Research Findings and Future Priorities*. *Marketing Science*, vol. 25, no. 6, pp. 740-759.
7. The wine route of Serbia, http://www.wineserbia.rs/srp/winary/o_putu_vina.
8. Ministry of Agriculture and Environmental Protection (2015). *List of the best Serbian wines – top quality K.G.P.K. wines with a purple stamp*. Belgrade, Serbia.
9. Jakšić, D., Ivanišević, D., Đokić, V. i Tepavac Brbaklić, M. (2015), *Vinski Atlas (Wine Atlas)*. Statistical Office of the Republic of Serbia, Belgrade.
10. Sekulić, D., Mandarić, M., Milovanović, V. (2016), *Motivation of travelers for participation in wine tourism in Serbia*, *Economics of Agriculture*, vol. 63, no. 4, pp.1237-1252.
11. Marzo-Navarro, M. and Pedraja-Iglesias, M. (2009). *Wine tourism development from the perspective of the potential tourist in Spain*. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol. 21, No. 7, pp. 816-835.
12. Getz, D. (2000). *Explore Wine Tourism: Management, Development, Destinations*, Cognizant (ISBN: 1882345339). Cognizant Communication, New York.
13. Vukotić, P., Cvijanović, D., Mihailović, P. (2015). «Perspectives for Development of Rural Tourism in the Area of Novi Sad», *Ekonomika*, vol. 61, no. 4, pp. 69-78.

Чикуркова Алла

*д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування*

Белко Ігор

здобувач,

*Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СТРАТЕГІЧНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Стратегічний погляд на інноваційну діяльність підприємства дозволяє вчасно зреагувати на зміни, запустити саме ту технологію, яка надасть серйозну перевагу та принесе значне покращення позицій підприємства на ринку. Тому, саме стратегічний підхід до функціонування підприємництва перетворює інновацію в діяльність і суспільний фактор особливої важливості.

Інноваційний розвиток підприємства є складним процесом, що потребує планування і управління засобами інноваційної стратегії у відповідності до конкретних можливостей організації, на основі результатів оцінки всіх форм ймовірної інноваційної діяльності. При цьому задача вибору ефективного напрямку стратегічного інноваційного розвитку підприємства полягає у визначенні такого оптимального варіанту з ряду альтернатив, що в процесі впровадження інновацій відобразив би майбутню поведінку підприємства по відношенню до зовнішнього середовища, а саме до інших суб'єктів господарської діяльності з урахуванням індивідуальних внутрішніх можливостей. Слід зазначити, що будь-які стратегічні кроки підприємства мають інноваційний характер, оскільки вони так чи інакше ґрунтуються на нововведеннях в економічній, виробничій, збутовій чи управлінській сферах [1, с. 137].

Досліджуючи процес формування структури механізму стратегічного інноваційного розвитку підприємства в узгодженні з етапами інноваційної стратегії, слід відзначити його спрямованість на реалізацію таких основних завдань: обґрунтування бази для інноваційного росту підприємства; забезпечення непе-

3 етап. Конкретизація шляхів реалізації інноваційної стратегії підприємства з врахуванням специфіки і конкурентних переваг — визначаються методи організації робіт від формулювання ідеї до досягнення комерційного результату. На цьому етапі заплановані і відібрані інноваційні цілі розглядаються як інноваційні проекти з визначеною кількістю ресурсів для їх забезпечення та потребують організаційного супроводу з урахуванням часового фактора.

4 етап. Формування системи важелів, методів, інструментів регулювання та контролю, які забезпечать в подальшому неперервну реалізацію програми інноваційних перетворень в залежності від обраної моделі стратегічного інноваційного розвитку підприємства. Доцільним на цьому етапі є проведення оцінки ефективності з врахуванням існуючих обмежень, що дозволяє оцінити величину сумарної ефективності від інноваційної діяльності підприємства. Загальним результатом роботи механізму є чітко сформована послідовність кроків, яка, забезпечуючи подальшу реалізацію стратегії підприємства, підкріплює її ефективність наявністю ітераційних зв'язків для корекції попереднього етапу, а також загальним контролем на 4 етапі роботи механізму.

Слід зазначити, що інноваційна стратегія реалізується в рамках стратегічного планування. З вибором стратегії пов'язана розробка планів, проведення досліджень, здійснення інших форм інноваційної діяльності.

Основа розроблення інноваційної стратегії ґрунтується на теорії життєвого циклу виробництва, ринковій позиції підприємства та його науково-технічній політиці.

Вирізняють такі основні типи інноваційних стратегій:

– стратегія наступу характерна для суб'єктів господарювання, діяльність яких базується на принципах підприємницької конкуренції. Вона пов'язана з їх прагненням досягти технічного й ринкового лідерства шляхом створення та впровадження нових продуктів. Особливістю наступальної інноваційної стратегії є активна участь співробітників підприємства у створенні та впровадженні інновацій;

– стратегія захисту спрямована на те, щоб утримати конкурентні позиції підприємств на вже наявних ринках. Головна ідея такої стратегії – оптимізація співвідношення «витрати–ефект» у виробничому процесі;

– стратегія імітації використовується підприємствами, які не є піонерами у випуску на ринок тих або інших нововведень, але долучилися до їх створення, придбавши у фірми-піонера ліцензію;

– залежна стратегія – характер технологічних змін у даному випадку залежить від політики підприємств, які виступають як «батьківські» стосовно «залежних» підприємств, які не роблять спроб змінити свою продукцію, оскільки вони тісно пов'язані із вимогами головної організації. Малі організації такого типу поширені в капіталомістких галузях, їх ринковий успіх безпосередньо залежить від успіху у споживачів основного продукту головної фірми. Такі підприємства не здійснюють інноваційний пошук самостійно, але забезпечують високі критерії якості роботи і гнучкість пристосування до вимог нових технологій та ринків збуту;

– традиційна стратегія – цей тип стратегії не передбачає значних технологічних змін, тому він лише умовно належить до інновацій. Часто виробництва стають традиційними внаслідок закріплення за ними певних інноваційних форм на тривалий період їх життєвого циклу;

– стратегія «за нагодою» або стратегія «ніші» є реакцією керівництва на зовнішні сигнали ринку чи інституційного середовища. Інноваційна діяльність тут полягає в пошукові інформації щодо можливостей, які з'являються у підприємства за нових обставин, знаходженні особливих ніш на наявних ринках товарів і послуг, що мають споживача з нетиповим, але значущим різновидом потреб [3, с. 26].

Досліджуючи той чи інший варіант інноваційної стратегії, кожен управлінець повинен враховувати усі можливості свого підприємства, що мають відповідати загальній стратегії розвитку та бути прийнятними для за рівнем ризику й передбачати готовність ринку до сприйняття новизни. Таким чином, при визначенні найбільш привабливої інноваційної стратегії підприємства

слід дотримуються певних критеріїв, серед яких найважливішими є: відповідність можливостям і загрозам зовнішнього середовища; відповідність цілям підприємства і сумісність з його місією; досягнення конкурентних переваг за рахунок використання сильних сторін підприємства і слабкості конкурентів, нейтралізації або компенсації слабких сторін підприємства і сильних сторін (переваг) конкурентів; наявність необхідних ресурсів, наукового, технічного, виробничого, кадрового потенціалів; досягнення балансу між усіма структурними підрозділами, використання ефекту синергізму інноваційної діяльності як єдиної системи.

Список використаних джерел

1. Баран С. І. Методи підвищення ефективності інноваційної діяльності в аграрному секторі / С. І. Баран // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19. – С. 135–140.
2. Жарков Ю. Реалізація державної політики у сфері управління якістю та економічного управління / Ю. Жарков // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2007. – № 1. – С. 51–58.
3. П'ятницька Г. І. Інноваційні стратегії в сучасних умовах господарювання: суть та наукові підходи до формування вибору / Г. І. П'ятницька // Проблеми науки. – 2011. – № 11. – С. 21–29.

Jasiulewicz Anna

PhD,

Warsaw University of Life Sciences – SGGW,

Warszawa, Poland

Kucher Oleg

PhD,

State Agrarian and Engineering University in Podillia,

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

MARKETING STRATEGIES OF ORGANIC PRODUCTION DEVELOPMENT

The urgency of the problem of the development of organic production in Ukraine is due to the fact that, due to the deterioration of the ecological situation in the world, organic products are gaining

popularity. An analysis of many years of practice in other countries has shown the economic, environmental and social benefits of organic production.

More than 75% of all organic producers are concentrated in Asia, Africa and Latin America. And the countries with the largest number of them are India, Uganda and Mexico. Under organic production in the world, 43.7 million hectares of land are occupied, or about 1% of the total area of farmland in the world. The largest areas are concentrated in Oceania – 17.3 million hectares.

Organic production in the countries of the European Union employs 6.2% of all cultivated agricultural land. The area of land occupied by organic production at the beginning of 2016 is 11.1 million hectares, an increase of 21% compared to 2010. In terms of EU member states, the largest share of organic farming in Austria is 20.3%, the lowest – in Malta (0.3%).

According to IFOAM, the current volume of the global consumer market for organic products is 60 billion euros, which is 5 times more than in 1999. The largest market for organic products is the United States, which sells nearly 26 billion euros (43% of the world's market capacity). The second place is the EU with a sales volume of € 24 billion per year (40%), the third is China (€ 3.7 billion, or 6%) [1].

According to calculations, on average, every inhabitant of the planet spends on organic products about 8 euros per year. At the same time, most people spend on organic products in Switzerland – 221 euro per year, Luxembourg – 164 euros, Denmark – 162 euros. According to estimates by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), the demand for organic products in the world will grow as the country's economies grow, education and incomes of population [1].

Organic production in Ukraine began to develop only in the late 1990s. As of the end of 2016, there are 420 organic producers registered here. Under certified organic production 421.5 thousand hectares of land and 550 thousand hectares of land are occupied – under certified wildlife (herbs, berries and mushrooms). The annual volume of the domestic consumption market is € 21-22 million [2].

The study showed that over the course of ten years it has increased from 400 thousand euros in 2006 to 21.2 million euros in 2016. Consequently, the domestic consumer market for organic products in the last decade has grown 53 times and equaled to 0.5 euros per capita in Ukraine in 2016 [3]. The organic sector leaders in Ukraine are Organik Milk Ltd., Old Poritsy Ltd., EthnoProduct Ltd, Organik Original Ltd and Galex-Agro Ltd. [4].

The largest importers of domestic organic products for 2016 are Germany, Switzerland, the Netherlands, Italy, Poland, Great Britain, Austria, France, Belgium, Hungary. Also, Ukrainian producers already export organic materials to the USA, Canada, Australia and some Asian countries.

The most exported organic crops for the past year were: wheat, spelled, corn, millet, barley. The most popular Ukrainian eco-products abroad are also nuts, berries, sunflowers, mustard and flax. In total 2016, 165 thousand tons of organic products were exported, bringing Ukrainian farmers almost 46 million euros [5].

The development of organic production is one of the main priorities of the agrarian sector of the economy for 2017. Support for organic production is an important direction of the strategy «3 + 5» as a strategy for the agrarian sector of the economy for the period up to 2020. The strategy «3 + 5» includes three main priorities and five directions that intersect them. Three priorities include reform of the state support system with an emphasis on small farmers, land reform and reform of state-owned enterprises. The five main areas are: the development of markets, organic production, rural development, irrigation and food safety [6].

Despite the current progress in the development of organic production, the participants in the organic products market in Ukraine operate in an unstable environment, underdeveloped demand and limited financial resources. In view of this important role in the system of marketing measures for support of organic production is given to marketing strategies. The following may be key strategies:

1. The market coverage strategy involves two main variants of placing goods in the trading network, namely: an intensive distri-

bution, which involves the placement and sale of goods through the largest possible number of retailers; selective distribution involves the conclusion of an agreement with a few manufacturers, and not with all intermediaries who are interested in selling the product.

2. The strategy of intense growth involves the following options: a strategy of deep penetration into the market; market development strategy; product development strategy.

3. The strategy of ethics and social policy includes the following directions: a strategy of social and ethical responsibility; strategy of relationships.

Consequently, effective production of organic products in Ukraine should be based on systemic and objective marketing research and the development of marketing strategies for its development.

References

1. Book FiBL-IFOAM «The World of Organic Agriculture. Statistics and trends 2017» [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.agrotimes.net/journals/article/filosofiya-organik>.
2. Ukraine is gaining momentum in the production of organic products [Electronic resource]. – Access mode: <http://minagro.gov.ua/uk/node/24238>.
3. Organic in Ukraine / Federation of Organic Movement of Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: www.organic.com.ua.
4. Top-5 producers of organic products in Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-5-virobnikiv-organichnoi-produkcii-v-ukraini>.
5. Ukrainian Organic Market for 2016 – Infographics [Electronic Resource]. – Access mode: <https://agropolit.com/news/3819-ukrayinskiy-organichniy-rinok-za-2016--infografika>.
6. The Ministry of Agrarian Policy presented a comprehensive plan for reforming the sector «3 + 5» [Electronic resource]. – Access mode: www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249048266&cat_id.

Секція 3

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Балла Інна

*к.е.н., асистент кафедри,
Подільський державний аграрно-технічний університет*

Вольська Ангелія

*к.е.н., доцент, доцент кафедри,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В умовах розвитку конкурентоспроможного ринкового середовища України важливого значення набуває підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Сьогодні успішна робота підприємства залежить, головним чином, від якісного менеджменту та правильної організації внутрішньогосподарського контролю.

Внутрішньогосподарський контроль є складовою частиною ринкового механізму, одним із прийомів перевірки виконання прийнятих рішень, найважливішою функцією управління економікою [1].

У системі управління внутрішньогосподарський контроль є не надзвичайним заходом, а невід'ємною частиною управління, тому що не можна здійснювати управління без систематичного контролю за матеріальними цінностями і грошовими коштами, їх раціональним використанням, операціями і процесами, які пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції та сировини [2].

Цілями організації системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві, за умови узгодженості із системою бухгалтерського обліку, є:

– виконання упорядкованої й ефективної діяльності підприємства;

- досконале забезпечення ефективного дотримання розподілу відповідальності кожного працівника підприємства;
- виконання забезпечення належних умов зберігання майна підприємства;
- своєчасне дослідження та виявлення недоліків діяльності підприємства [3].

Проблематика та шляхи вдосконалення внутрішньогосподарського контролю у своїх роботах розглядали такі вітчизняні вчені як: Бутинець Ф.Ф., Завгородній В.П., Кужельний М.В., Рудницький В.С., Саблук П.Т., Усач Б.Ф. та інші.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» організація внутрішньогосподарського контролю покладається на керівника підприємства.

Працівники, які зайняті управлінням виробництва, відповідно до посадових інструкцій, здійснюють систематичний поточний і оперативний контроль за діяльністю підрозділів господарюючого суб'єкта [4].

У системі внутрішньогосподарського контролю формується внутрішня інформація про діяльність підприємства, тому результати проведення внутрішньогосподарського контролю є комерційною таємницею і не підлягають розголошенню, так як вони відображають стратегічну і тактичну політику підприємства.

Однією із проблем, які існують сьогодні, є відсутність на практиці систематичного внутрішньогосподарського контролю на підприємстві, в результаті чого не можна правильно оцінити роботу як окремих працівників, так і цілих структурних підрозділів.

Результатом незадовільного стану внутрішньогосподарського контролю є численні зловживання та порушення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Виходячи з цього, система внутрішньогосподарського контролю повинна стати частиною діяльності підприємства, інакше виникає можливість того, що дана система буде або дуже витратною, або неефективною [5].

Наступною проблемою внутрішньогосподарського контролю є те, що методичні прийоми його здійснення практично від-

сутні. Відповідно він проводиться, виходячи з досвіду фахівців, які його здійснюють, і, фактично, уже після здійснення операцій – у період надходження документів до бухгалтерії підприємства.

З метою покращення функцій внутрішньогосподарського контролю та його подальшого удосконалення, доцільним є використання на робочих місцях комп'ютерної техніки.

Застосування спеціальних інформаційних баз і комп'ютерних систем в процесі діяльності підприємства полегшує роботу фахівців та сприяє більш точним її результатам, на відміну від ручного способу перевірки документів. Також комп'ютерні дані сприятимуть швидкому доступу до тієї чи іншої інформації керівника підприємства та працівників його структурних підрозділів.

Отже, важливою умовою ефективного та раціонального управління фінансовими та матеріальними ресурсами підприємства сьогодні є створення відповідних взаємоузгоджених систем внутрішньогосподарського контролю та бухгалтерського обліку, а грамотне використання внутрішньогосподарського контролю на підприємствах різних форм власності дасть змогу вберегти їх від можливих ризиків.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Контроль і ревізія. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець, Н.Г. Виговська, Н.М. Малюга, Н.І. Петренко / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2002. – 544 с.
2. Суть внутрішньогосподарського контролю, його види [Електронний ресурс]. – URL : http://studopedia.ru/18_13126_sutnistvnutrishnogospodarskogo-kontrolyu-yogo-vidi.html (дата звернення 29.08.2017 р.).
3. Андросова О.Ф. Порівняння внутрішнього аудиту та внутрішньогосподарського контролю [Електронний ресурс] / О.Ф. Андросова, Т.П. Тіхомірова. – URL : <http://intkonf.org/kand-ekon-nauk-androsova-of-tihomirova-tp-porivnyannya-vnutrishnogo-audituta-vnutrishnogospo-darskogo-kontrolyu/> (дата звернення 29.08.2017 р.).
4. Організація внутрішньогосподарського контролю на підприємстві [Електронний ресурс]. – URL : http://studopedia.su/10_789_tema-

organizatsiya-vnutrishnogospodarskogo-kontrolyu-na-pidpriyemstvi.html (дата звернення 29.08.2017 р.).

5. Рагуліна І.І. Необхідність внутрішнього контролю в сільськогосподарських підприємствах / І.І. Рагуліна, М.М. Рагуліна, І.Т. Новіков // Вісник Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». – 2012. – № 5. – С. 20-25.

Борковська Валентина

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ САНАЦІЇ

За останні роки незалежності виникає гостра необхідність оздоровлення фінансової системи України, яка головним чином має бути досягнена за умови санації базової ланки економіки – вітчизняних підприємств.

За результатами аналізу фінансової та податкової звітності м'ясопереробних підприємств Хмельницької області, зокрема ТзОВ «Шепетівський м'ясокомбінат», ТзОВ «Проскурів-Агро», ТзОВ «Кам'янець-Подільський птахокмбінат», ТзОВ «Кам'янець-Подільський м'ясокомбінат», ТзОВ «Деметра» та інших суб'єктів підприємницької діяльності (фізичних осіб підприємців) за період з 2000 по 2017 р. р. встановлено, що більшість із наведених товариств або повністю припинили поточну діяльність або суттєво скоротили обсяги виробництва.

Це пояснюється, в першу чергу, скороченням обсягів вирощування продукції тваринництва, зокрема великої рогатої худоби із одночасним зростанням імпорту з країн близького зарубіжжя (переважно Республіки Польща) низької якості, проте дешевої м'ясної сировини, яка на перших порах знижувала собівартість переробки м'ясопродукції, але в наступному призвела до дефіциту ритмічних поставок власної продукції галузі тваринництва вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника.

У зв'язку із цим, з метою відновлення роботи м'ясопереробної галузі в структурі АПК вважаємо за доцільне приділити особливу увагу порядку обліку процесу санації виробничих підприємств через провадження конкурсного виробництва з метою погашення поточних та довгострокових вимог і зобов'язань, а також налагодження виробничих потужностей з переробки ВРХ на рівні прибуткових 2001-2005 рр.

Адже ще декілька років тому, сьогоднішні підприємства банкрути відносилися до одних із найпотужніших платників податків місцевого та державного бюджетів. Крім того, за даним обліку на кожному підприємстві були працевлаштовані від 50 до 450 осіб, що сприяло зменшенню безробіття у регіоні та підвищенню добробуту населення в цілому.

Загалом, науковці виділяють ряд наступних причин, що призводять підприємства до банкрутства. Серед основних: погана кон'юнктура ринку, криза ресурсів, неефективне управління [4].

Щодо досліджених підприємств, то їх об'єднує головна спільна причина зупинки виробничої діяльності – це припинення надходження великої рогатої худоби у пункти забою тварин з метою переробки на м'ясопродукти широкого вжитку. Разом з тим, на сьогодні діяльність ТзОВ «Деметра» дозволяє покривати витрати за рахунок диверсифікації виробництва з м'ясопереробки в сферу вирощування продукції рослинництва і тваринництва, а також продажу молока та молочної продукції. Аналогічно працює ТзОВ «Проскурів Агро», обсяг переробних виробничих потужностей якого базується на власному вирощуванні свиней.

Щодо великих класичних м'ясопереробних підприємств, то їх виробничі обладнання та приміщення перебувають в стані консервації, оскільки можливі обсяги виробництва під платоспроможний попит населення не дозволяють покрити постійні витрати номінальної потужності пов'язані із обслуговуванням виробничих процесів.

Головним при цьому, залишається питання реорганізації таких підприємств через запуск процедури санації на основі конкурсного виробництва, а також раціонального продажу заста-

рілих немодернізованих приміщень з метою задоволення вимог комітету кредиторів.

Інакше кажучи, відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 784–XIV від 30.06.1999 р. (зі змінами та доповненнями) передбачено для боржника, крім ліквідації банкрута, процедури, що дозволяють йому відновити платоспроможність в особливому правовому режимі: розпорядження майном боржника, санацією (відновлення платоспроможності) боржника, мировою угодою [3].

З метою успішного розвитку конкурсного виробництва відповідно до затвердженого плану санації зборами кредиторів підприємства-боржника доцільно вибрати оптимальну систему оподаткування. Зокрема, ТзОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат» перебуває в процесі переходу від загальної системи оподаткування до спрощеної шляхом подачі у податкову інспекцію за місцем реєстрації відповідної заяви встановленого зразка за 15 днів до закінчення звітного квартального періоду.

За умови позитивного вирішення питання підприємству вдасться зменшити податкове навантаження шляхом введення до сплати єдиного податку у розмірі 3% від обсягу надходження виручки на поточні рахунки та у касу підприємства натомість податку на землю, непомірно великий розмір якого підприємство щомісячно сплачувало до місцевого бюджету з урахуванням вимог Податкового Кодексу України відповідно до грошової оцінки земельної ділянки згідно кадастру.

Варто зауважити, що на розсуд місцевої влади неодноразово виносилося питання щодо застосування понижувального коефіцієнту при нарахуванні земельного податку для підприємства, яке розпочало, відповідно до Мирової угоди кредиторів, конкурсне виробництво м'ясопродукції під тендерні закупівлі та окремі додаткові угоди з бюджетними установами [2].

Проте, у відповідь на заяви платника органи влади переважно реагують негативно або відкладають вирішення питання, яке потребує негайного втручання, адже нараховані податки є скла-

довою постійних витрат підприємства, що не залежать від обсягу виробництва і, інакше кажучи, призводять до неможливості виконання Мірової угоди [1].

Варто зауважити, що на птахокомбінаті відсутня заборгованість з інших податків до бюджету, але відкритим залишається в податковому обліку тільки питання по землі. Крім того, на підприємстві відсутня заборгованість по заробітній платі перед працівниками, що відображено на рахунках обліку, а також у річній фінансовій звітності та проміжному ліквідаційному балансі, що складений на вимогу комітету кредиторів.

З метою реалізації процедури санації відповідно до законодавства доцільно встановити почерговість погашення заборгованості перед кредиторами та відобразити їх на додаткових субрахунках рахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», який в робочому плані птахокомбінату не використовується.

На нашу думку, така деталізація дозволить відокремити поточну заборгованість підприємства від чистої заборгованості перед комітетом кредиторів відповідно до затвердженого плану санації м'ясопереробного підприємства.

З огляду на вище викладену проблему фінансового оздоровлення м'ясопереробних підприємств Хмельницької області та порядку відображення в обліку погашення заборгованості перспективу подальших наукових досліджень плануємо щодо розгляду порядку обліково-аналітичного забезпечення процедури відчуження законсервованого обладнання та неліквідного майна з урахуванням зарубіжного досвіду.

Список використаних джерел

1. Борковська В.В. Облік і контроль за центрами відповідальності м'ясопереробного підприємства / В.В. Борковська // Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2015. – Вип. 59. – С. 283-289.
2. Борковська В.В. Особливості обліково-аналітичного забезпечення тендерних закупівель м'ясопродукції / В.В. Борковська // Аграрна наука та освіта Поділля : збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. Ч. 2 (14-16 березня 2017 р., м. Кам'янець-Подільський). – Тернопіль: Крок, 2017. – С. 92-94.

3. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 30 червня 1999 р. № 784-XIV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
4. Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання: підручник / А.В. Череп. – Київ: Кондор, 2006. – 380 с.

Годнюк Ірина

к.е.н, доцент, викладач кафедри економіки, фінансів, обліку та оподаткування, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, м. Кам'янець-Подільський, Україна

ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ОЦІНКИ

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки країни, нематеріальні активи відіграють важливу роль в структурі активів, так як вони унікальні за своїми характеристиками, складом, рівнем впливу на результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємства.

Хоча й існує значна кількість наукових досліджень вітчизняними та іноземними науковцями (П. Атамас, О. Голенко, Л. Жилкін, Л. Ловінська, Р.Т. Джога, С.В. Свірко, Л.М. Сінельник, О. Короп, Л.І. Федулова, А. Козирев та інші) та отримані вагомі досягнення в напрямі оцінки ефективності використання нематеріальних активів, але й до цього часу ведуться дискусії щодо теоретичних положень і практичних проблем їх обліку і оцінки.

Законодавством України передбачено три методичні підходи до визначення вартості нематеріальних активів, а саме: порівняльний (ринковий), дохідний та витратний [2]. У свою чергу, питання бухгалтерської оцінки нематеріальних активів передбачає застосування таких її видів: первісна, справедлива, амортизаційна, ліквідаційна, переоцінена вартість. При цьому, кожен із зазначених видів оцінки застосовується відповідно до певних господарських операцій у процесі руху об'єктів нематеріальних активів [4].

До основних проблем, що супроводжують облік нематеріальних активів підприємств, відносяться: 1) розрахунок первісної вартості; 2) визначення терміну корисного використання та способу амортизації; 3) облік знецінення таких активів та інше.

Первісна вартість нематеріальних активів – це собівартість за фактичними витратами на придбання (спорудження) та виготовлення нематеріальних активів. Слід відмітити, що первісна вартість нематеріальних активів збільшується на суму витрат, якщо такі пов'язані з удосконаленням та покращенням їхніх можливостей або подовженням строку використання цих нематеріальних активів. У процесі здійснення господарської діяльності часто виникають труднощі з віднесенням їх до відповідної категорії витрат, а отже, і достовірного відображення інформації щодо нематеріальних активів у відповідних формах фінансової звітності.

Оскільки нематеріальні активи амортизуються, то завжди виникає завдання не тільки первісної оцінки вартості активу при його створенні (придбанні) підприємством, а й його подальшої оцінки протягом встановленого строку корисного використання нематеріального активу. У разі переоцінки та модернізації нематеріальних активів допускається зміна їх первісної вартості. Переоцінка за справедливою вартістю здійснюється тільки для тих об'єктів нематеріальних активів, по яких існує активний ринок. Щодо справедливої вартості, то порядок здійснення оцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю законодавством повністю не врегульовано.

Що стосується подальшої оцінки, то, як встановлено в п. 72 МСФЗ 38, підприємство у своїй обліковій політиці повинно вибрати або модель оцінки за собівартістю, або модель переоцінки, що представляє собою його справедливу вартість на дату переоцінки за вирахуванням будь-якої подальшої накопиченої амортизації і будь-яких подальших накопичених збитків від знецінення [3].

У разі відсутності активного ринку для певного виду нематеріальних активів переоціненою визнається балансова вартість цього виду нематеріальних активів, тобто первісна вартість нематеріального активу за вирахуванням накопиченої амортизації та можливих збитків від його знецінення.

Також існують труднощі нарахування амортизації нематеріальних активів, термін корисного використання яких неможливо визначити, крім невиробничих нематеріальних активів, щодо яких відповідно пп. 138.3.2 Податкового кодексу України, далі – ПКУз 01.01.2017 р. амортизація не нараховується. Мінімальних строків корисного використання нематеріальних активів норми бухгалтерських стандартів не містять. Однак п. 26 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» дозволяє застосовувати строки корисного використання нематеріальних активів, установлені податковим законодавством (п. 145.1 ПКУ). Якщо ж, строк дії права користування нематеріальними активом не встановлено, то з метою податкового обліку такий строк становить 10 років [1].

Потребує доробки та підходу до визначення амортизованої вартості нематеріальних активів. У вітчизняних нормах при визначенні амортизації даних активів не передбачено вирахування з первинної (або переоціненої) вартості ліквідаційної. Це може привести до завищення суми нарахованої за ними амортизації. Вважаємо за потрібне ввести до розрахунку ліквідаційну вартість.

Наступною проблемою оцінки нематеріальних активів є відсутність докладних вказівок на відображення в обліку зменшення корисності нематеріальних активів. Оскільки стандарти не містять рекомендацій щодо обліку збитків від активів не зрозуміло, як саме слід обліковувати знецінення нематеріальних активів.

Отже вирішення проблеми достовірної оцінки нематеріальних активів залишається актуальним завданням бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=2755-17>.
2. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні». – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>.
3. МСБО (IAS) 38 «Нематеріальні активи». – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_050.
4. Н(С)БО 8 «Нематеріальні активи». – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

Дуганець Наталія

к.е.н., доцент кафедри,

Подільський державний аграрно-технічний університет

Коркушко Олег

к.е.н., доцент кафедри,

заступник директора з наукової роботи,

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний

соціально-економічний коледж,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ВІДОБРАЖЕННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Грошовим потоком називають грошові кошти, які одержує підприємець у результаті своєї діяльності [1, с. 158]. Важливо, що грошові надходження повинні мати постійний, динамічний характер. Це означає, що грошовий потік бажано мати безперервним.

Поняття «грошовий потік» (Cashflow), словосполучення іншомовного походження, у фінансову діяльність вітчизняних підприємців запозичено з іноземних джерел. Вивчення наукових праць провідних учених-економістів показало, що існує значна кількість підходів до трактування грошового потоку як економічної категорії. Так, на думку Є. Ф. Бріггема, під грошовим потоком варто розуміти «...фактичні чисті готівкові кошти, які надходять у фірму протягом деякого визначеного періоду» [2, с. 425]. Вітчизняні вчені-економісти В. А. Верба та О. А. Загородніх озвучують ширше поняття грошового потоку, підкреслюючи, що це «...різниця між кількістю отриманих і витрачених грошей...» [3, с. 75].

Грошовий потік – потік, який пов'язаний із функціонуванням грошей, виконує функцію інструменту взаєморозрахунку із суб'єктами фінансових відносин, впливає на рух активів і капіталу підприємства й характеризується певним розміром, напрямом та часом. Головними складовими грошового потоку є надходження та витрати грошових коштів.

Відповідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №1, грошовими коштами є готівка, кошти на рахунках в банках і депозити до запитання [4].

В цілях ведення бухгалтерського обліку грошові кошти – це готівка, кошти на банківських рахунках та інші грошові кошти (в національній та іноземній валютах). До них відносять: готівку в касі; кошти на рахунках в банку у національній валюті; кошти на поточних рахунках в банку в іноземній валюті; грошові документи та інші кошти, що відповідають визначенню грошових коштів.

Грошові кошти обліковуються на рахунках третього класу «Кошти, розрахунки та інші активи». Вони призначені для узагальнення інформації про надходження, наявність, вибуття грошових коштів у касі та на поточному рахунку. Грошові кошти відображаються у статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» другого розділу активу Балансу «Оборотні активи».

Не входять до складу грошових коштів гроші, які є обмеженими у використанні у поточному періоді, їх відображають у складі інших необоротних активів.

Кошти в іноземній валюті та розрахунки з використанням іноземної валюти на рахунках третього класу «Кошти, розрахунки та інші активи» обліковуються в національній валюті в сумі, яка зазначається у перерахунку іноземної валюти за курсом НБУ на дату здійснення грошової операції. Кошти в іноземній валюті різних іноземних держав обліковують окремо по кожній валюті, але у перерахунку в гривні [5].

Порядок здійснення розрахунків грошовими коштами суворо регламентує чинне законодавство України.

Існує касова дисципліна, яка передбачає певні правила, установлені порядок для здійснення операцій з готівкою. Головним документом бухгалтерського обліку встановленої форми, який застосовується для ведення обліку готівки в касі підприємства є касова книга.

Розрахунки можуть здійснюватися як в готівковій так і в безготівковій формі.

Платежі готівкою підприємств, підприємців і фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги) і за операціями, які прямо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна, називаються готівковими розрахунками. Проміщення або місце, яке призначене для приймання,

зберігання та видачі готівки, інших цінностей та касових документів де, зазвичай, ведеться касова книга називається касою підприємства [5].

Касові операції – операції між підприємствами та з підприємцями і фізичними особами, які пов'язані з прийманням і видачею готівки при здійсненні розрахунків через касу підприємства з відображенням таких операцій у касовій книзі та книзі обліку розрахункових операцій.

Безготівкові розрахунки – це перерахування грошових коштів на рахунок підприємства-отримувача з рахунку підприємства-платника. Фінансовим посередником у таких розрахунках виступає банк, який надає на договірній основі послуги своїм клієнтам-підприємствам.

Порядок безготівкових розрахунків суворо регламентується законодавством. Здійснення розрахункових операцій через банк сприяє концентрації в банку вільних грошових коштів для кредитування, знижує потребу в готівці, забезпечує збереження коштів і ефективно їх використання, оптимізує та прискорює грошовий оборот в державі.

Готівковий і безготівковий грошові обороти тісно пов'язані між собою, це реалізується через перехід однієї форми в іншу. Наприклад, виручка надходить в касу підприємства, потім здається в банк для зарахування її на поточний чи інші рахунки. З цих рахунків у банку проводять розрахунки між суб'єктами господарювання та передають готівку в касу підприємства для виплати заробітної плати, видачі авансу підзвітним особам тощо [5].

Інформація про рух грошових потоків на підприємстві відображається у формі № 3 «Звіт про рух грошових коштів».

Метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбуваються з грошовими коштами підприємства та їх еквівалентами за звітний період.

Інформаційною базою для складання звіту є показники балансу, звіту про фінансові результати та дані аналітичного бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: Полный курс : в 2-х т. Т. 1 / Ю. Бригхем, Л. Галески ; пер. с англ. под ред. В. В. Ковалева. – СПб. : Экон. шк., 1998. – 497 с.
2. Бригхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту : пер. з англ. / Є. Ф. Бригхем. – К. : КП «Вазак» ; Молодь, 1997. – 1000 с.
3. Верба В. А. Проектний аналіз : підручник / В. А. Верба, О. А. Загородніх. – К. : КНЕУ, 2000. – 322 с.
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ №73 МФУ від 07.02.2013 / чинний, остання версія – поточна редакція від 14.03.2017 р. – URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Верхоглядова Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навч.-практ. посіб. / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.

Семенюшена Наталія

к.е.н, доцент,

кафедра обліку і оподаткування,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ОБЛІКОВИХ ДАНИХ

Інституційна теорія реалізується як напрям сучасної економічної думки та як методичний апарат проведення наукових досліджень [2]. Проводячи аналіз сучасного стану теорії бухгалтерського обліку, дослідники відзначають, що нині теорія бухгалтерського обліку переважно пояснює техніку обліку, а не сутність і зміст. Автори «обходять стороною сутнісні характеристики бухгалтерського обліку, відповідні реаліям глобальної економіки і об'єктивно існуючим конфліктам економік» [1]. Інші дослідники вказують, що «поряд з іншими економічними науками, облік також несе свою міру відповідальності за виникнення і розростання фінансової кризи» [4].

На нашу думку, основною проблемою є необхідність формування структури облікових даних, адекватної вимогам управління економікою. Як зазначає Н.М. Шеремет, «зміна носіїв інформації у процесі приймання, передавання і збереження інформації дає змогу зробити висновок про різноманітність способів матеріального вираження відображень і перетворень через фізичні властивості носіїв» [3, с. 140].

Як позиціонують структуру метаданих обліку у бухгалтерських комп'ютерних програмах (облікові параметри програми), – це структура планів рахунків; структура довідників аналітичних об'єктів; перелік валют та їх курси; структура та порядок заповнення журналів програми; налагодження документів, які будуть використовуватись для автоматизації облікових процедур; облік необхідних констант, та їх властивості.

Основою для дослідження структури економічних даних є термін «реквізит», оскільки з ним пов'язане інформаційне відображення окремої властивості предмета дослідження, і саме на рівні реквізиту починаються відмінності у відображенні різних облікових об'єктів. Згаданий вище автор підкреслює, що «тотожність і відмінність властивостей і реквізитів слугує першочерговою (вихідною) характеристикою об'єктів пізнання і їх інформаційного відображення» [3, с. 142].

Оскільки структура облікових даних визначається цілями і завданнями обліку, засобами і заходами виконання облікових робіт, то методологічною основою характеристики облікових даних має стати дослідження структури інформаційного відображення економічних їх явищ [3, с. 143], який найбільш повно розкривається у інституціональному підході.

Нашими попередніми дослідженнями [5-8] встановлено, що процес використання поняття «інститут» опосередковано передбачає логічну процедуру виведення мікроявищ та процесів на макрорівень. Інститут завжди розглядається як результат соціалізації та суспільного визнання. Окрім того, термін «інститут» пов'язаний з організаційним або правовим оформленням забезпечених легітимністю явищ. Бухгалтерський облік базується виятково на нормативно-правовому полі.

В економічному плані головним є те, що будь-який інститут – це сфера, межі існування та підґрунтя отримання специфікованих, так званих вмічених форм доходу. Роль обліку зводиться до якомога повного виміру цих форм і дотримання структури у розподілі доходу. У будь-якому інституті домінуючою є властивість соціальності, що поки для бухгалтерського обліку не є прямолінійною. Проте і даний напрям розвивається через напрями та форми соціальної відповідальності бізнесу, відповідно і звітності за такими показниками обліковими засобами.

Таким чином, підтверджується висновок, що вимоги до інформації з боку економічної соціології необхідно ставити на рівні формування доктрини теорії бухгалтерського обліку, оскільки саме у доктрині закладається структура облікових даних, яка формує запити користувачів інформації.

Список використаних джерел

1. Жук В. М. Наукова гіпотеза трактування бухгалтерського обліку як соціально-економічного інституту / В. М. Жук // Облік і фінанси. – 2012. – № 2. – С. 14–22.
2. Інституціонально-інформаційна економіка : підручник / А.А. Чухно, П.І. Юхименко, П.М. Леоненко. – Київ, 2010. – 687 с.
3. Шеремет Н.М. Гносеологическая природа учетных данных и общеметодологический подход к исследованию их структуры / Н.М. Шеремет // Вопросы эффективности и качества железнодорожного строительства и путевого хозяйства. – Москва : МИИТ, 1981. – С. 140-144.
4. Панков Д.А. Финансовый кризис и бухгалтерский учет: взгляд из Беларуси [Электронный ресурс] / Д.А. Панков. – Режим доступа: http://vuzlib.com.ua/articles/book/8736-Finansovyyj_krizis_i_bukhgalte/1.html (дата звернення 15.08.2017).
5. Семенишена Н.В. Інституційна теорія і розвиток бухгалтерського обліку в агросекторі / Н.В. Семенишена // Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін та сталого економічного розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 27 березня 2015 р. (ЛНТУ, м. Луцьк). – Тернопіль : Крок, 2015. – С. 38-41.
6. Семенишена Н.В. Бухгалтерський облік як інститут обслуговування інфраструктури аграрного ринку / Н.В. Семенишена // Інститут

- бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. – 2014. – Вип. 2. – С. 104-108.
7. Семенишена Н.В. Бачення дефініції поняття «бухгалтерський облік» крізь призму інституційної теорії / Н.В. Семенишена // Торгівля, комерція, підприємництво: зб. наук. пр. / [Львів. комерц. акад. ; редкол. : Алопій В. В. (голов. ред.) та ін.]. – Львів : ЛКА, 2013. – Вип. 15. – С. 181-186.
 8. Семенишена Н.В. Дефініції поняття «бухгалтерський облік» в сучасних дослідженнях / Н.В. Семенишена // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. – 2013. – Вип. 1. – С. 123–127.

Слободян Володимир

к.е.н., доцент

Довгань Ірина

асистент,

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ПЛАН РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Після розпаду Радянського Союзу кожна із бувших республік, які використовували єдиний План рахунків бухгалтерського обліку, враховуючи особливості сучасної економіки своєї країни, внесли у більшості випадків суттєві зміни в національні системи бухгалтерського обліку. Це в повній мірі відноситься і до України та Молдови, по яких ми проведемо аналіз. Характерною особливістю цих країн є те, що в них були внесені суттєві зміни в раніше діючі їхні Плани рахунків або, точніше, затверджені і введені в практику діяльності підприємств зовсім інші Плани рахунків. Очевидно, що ці нововведення в більшій чи в меншій мірі були зумовлені змінами в економічних системах пострадянських країн.

Дослідження та публікації, що стосуються Плану рахунків бухгалтерського обліку, розглядалися багатьма вченими еко-

номістами. Але більшість цих публікацій стосуються офіційної сторони питання, так як Плани рахунків є офіційними документами, що затверджуються відповідними установами. Водночас є актуальним розгляд Плану рахунків як елемента економічної інформаційної системи.

Бухгалтерський облік, який є інформаційною системою і призначений для досягнення цілей управління повинен адекватно відображати ті реально існуючі об'єкти та процеси, що відбуваються в реальній дійсності. А якщо змінилась реальна економічна дійсність, то і адекватно повинна бути зміна її інформаційної системи або інформаційної моделі. А змін відбулось багато. З'явилися нові об'єкти обліку як то цінні папери, іноземна валюта, деривативи, капітал, зобов'язання, еквіваленти грошових коштів тощо. Такі нагальні зміни в економічній системі привели до необхідності в кардинальних змінах в системі бухгалтерського обліку. Зокрема, в Україні був прийнятий Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який урегульовує всі кардинальні питання організації бухгалтерського обліку [1].

Однак основою побудови бухгалтерського обліку, її стержневим «хребтом» є План рахунків бухгалтерського обліку. Він був затверджений в тому ж році, що і Закон під назвою «План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій» [2, 3]. Трохи пізніше був прийнятий спрощений План рахунків для підприємств малого бізнесу [4]. З того часу в плани рахунків було внесено чимало змін та доповнень, що свідчить про динамізм економічної системи та відповідне реагування системи бухгалтерського обліку.

З огляду на те чи належним чином План рахунків відповідає сьогоднішнім економічним реаліям, доцільним є порівняння планів рахунків бухгалтерського обліку України і Молдови. План рахунків бухгалтерського обліку Молдови був затверджений Міністерством фінансів Республіки Молдова [5].

Порівняння структури Планів рахунків двох країн свідчить. Що в цілому вони ідентичні і за кількістю облікових позицій містять майже аналогічну інформаційну ємність. Так, класів ра-

хунків в українському Плані рахунків є 10 (9 балансових і 1 забалансовий), а в плані рахунків Молдови передбачено 9 класів. У Плані рахунків Молдови замість українських класів рахунків 2 «Запаси» та 3 «Грошові кошти, розрахунки та інші активи» передбачено клас 2 «Поточні активи». Є деякі відмінності в найменуваннях класів рахунків та самих рахунків. Так, в українському Плані рахунків є класи рахунків 1 «Необоротні активи», 4 «Власний капітал і забезпечення зобов'язань», 7 «Доходи і результати діяльності», а Плані рахунків Молдови – відповідно 1 «Довгострокові активи», 3 «Власний капітал», 6 «Доходи». Це не є принциповим і можна стверджувати що ці структури планів рахунків є ідентичними.

Що стосується інформаційної ємкості планів рахунків, то слід відмітити, що в українському Плані рахунків є 85 рахунків 1-го рівня (синтетичних рахунків) та 266 рахунків 2-го рівня (субрахунків), а всього 351 облікова позиція. В Плані рахунків Молдови передбачено ще 3-й рівень рахунків. Тому там передбачено 31 синтетичний рахунок, 120 субрахунків 281 рахунок 3-го рівня а всього 431 облікові позиції, що на 81 позицію більше, ніж в Плані рахунків України.

Як висновок, слід відмітити, що Плани рахунків двох країн по своїй структурі аналогічні, а по кількості облікових позицій Україна може перейняти досвід Молдови щодо їх розширення.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Мінфіну України від 30.11.1999 № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30 листопада 1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

4. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку: наказ Мінфіну України від 19.04.2001 № 186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01>.
5. План счетов бухгалтерського учета: приказ Министерства финансов Республіка Молдова № 119 от 06.08.1993.

Стендер Світлана

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

РІЗНИЦЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ ОБМІНУ МІЖ ПОДІБНИМИ ТА НЕПОДІБНИМИ АКТИВАМИ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Товарообмінні операції завжди залишаються популярними у суб'єктів господарювання, оскільки дозволяють провести розрахунки без залучення грошових коштів.

Матеріальні об'єкти – товари, готова продукція, запаси чи необоротні активи, якими планують обмінюватися сторони бартерної операції, можуть бути подібними або неподібними.

Для необоротних активів у П(С)БО є визначення подібних об'єктів. Так, згідно з п. 4 П(С)БО 7 подібні (однорідні) об'єкти – це об'єкти, які мають однакове функціональне призначення та однакову справедливую вартість [1]. Визначення справедливої вартості міститься в п. 4 П(С)БО 19 та в п. 4 П(С)БО 7. Справедлива вартість – це сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату. Якщо об'єкти не відповідають визначенню подібних (однорідних), наведеному в п. 4 П(С)БО 7, то вони вважаються неподібними (неоднорідними). Це має значення для необоротних активів, тому що неподібні активи можуть мати різне призначення, різний строк корисного використання, різні способи використання (наприклад, необоротний актив можна використовувати у власній господарській діяльності за його прямим призначенням, передати в оренду або перевести до оборотних активів з метою подальшого продажу).

У п. 13 П(С)БО 9 є згадка про подібні запаси: первісна вартість одиниці запасів, придбаних у результаті обміну на подібні запаси, дорівнює балансовій вартості переданих запасів [2]. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливую вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість. Різниця між балансовою і справедливою вартістю переданих запасів включається до складу витрат звітного періоду. Первісною вартістю запасів, придбаних в обмін на неподібні запаси, визнається справедлива вартість отриманих запасів.

Стосовно обміну подібними об'єктами основних засобів (далі ОЗ), то тут варто керуватися нормами п. 12 П(С)БО 7. Так, первісна вартість об'єкта ОЗ, отриманого в обмін на подібний об'єкт, дорівнює залишковій вартості переданого об'єкта ОЗ. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то первісною вартістю об'єкта ОЗ, отриманого в обмін на подібний об'єкт, є справедлива вартість переданого об'єкта з включенням різниці до витрат звітного періоду.

Відповідно до п. 13 П(С)БО 7 первісна вартість об'єкта ОЗ, придбаного в обмін (або частковий обмін) на неподібний актив, дорівнює справедливій вартості переданого немонетарного активу, збільшеній (зменшеній) на суму грошових коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну.

Щодо основних засобів, то згідно з п. 15 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджених наказом Мінфіну від 30.09.2003 р. № 561, підприємство оцінює об'єкт ОЗ, придбаний в обмін на немонетарний актив (або поєднання монетарних та немонетарних активів), за справедливою вартістю, якщо операція обміну має комерційний характер [3]. Придбаний об'єкт оцінюють у такому порядку також у тому разі, якщо підприємство не може негайно на дату здійснення операції припинити визнання переданого активу. Якщо придбаний об'єкт не може бути оцінений за справедливою вартістю, то він оцінюється за балансовою вартістю переданого активу.

Підприємство визначає, чи має операція обміну комерційний характер, на основі оцінки очікуваних змін майбутніх грошових

потоків внаслідок операції. Операція обміну має комерційний характер, якщо істотною (суттєвою) стосовно справедливої вартості активів, що обмінюються, є:

- зміна величини ризику часу та суми надходження грошових потоків між отриманим та переданим активом;
- або вартість частини підприємства, на яку впливає операція, змінюється внаслідок обміну.

Проаналізувавши норми п. 9 П(С)БО15, можна знайти такі характеристики подібних активів: такі активи повинні мати однакове призначення й однакову справедливу вартість [4]. Отже, неподібними є активи, що не відповідають хоча б одній із вищенаведених характеристик. Також враховуючи положення ст. 4 Закону про бухгалтерський облік та абзац 1 п. 7 П(С)БО 16, у бухобліку не визнаються і витрати за операціями обміну подібними об'єктами [5].

Відображення операцій обміну подібними та неподібними активами в бухобліку є різним. При обміні подібними активами дохід від продажу переданих запасів не виникає (п. 9 П(С)БО 15), оскільки вони мають однакову справедливу вартість. А ось щодо обміну неподібними активами у п. 23 П(С)БО 15 уточнюється: «Сума доходу за бартерним контрактом визначається за справедливою вартістю запасів, одержаних або таких, що підлягають отриманню підприємством, зменшеною або збільшеною відповідно на суму переданих або отриманих грошових коштів та їх еквівалентів».

Запаси, отримані в обмін на передані, зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Первісна вартість запасів, придбаних в обмін на подібні запаси, дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, первісною вартістю отриманих запасів вважається така справедлива вартість переданих запасів. Різниця між балансовою та справедливою вартістю переданих запасів включається до складу витрат звітного періоду (п. 13 П(С)БО 9) у тієї сторони договору, яка передала такі запаси. Такі витрати обліковуються на субрахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності».

Первісною вартістю запасів, придбаних в обмін на неподібні активи, вважається (п. 13 П(С)БО 9) справедлива вартість отриманих запасів (збільшена (або зменшена) на суму коштів або їх еквівалента, передану (або отриману) під час такого обміну) (лист Мінфіну від 14.04.2005 р. №31-04200-30-25/6582).

При обміні товарів (робіт, послуг) із частковою доплатою здійснюється обмін неподібними активами, тому що порушується умова однакової справедливої вартості.

Щодо податку на прибуток ПКУ не передбачає різниць щодо бартерних операцій. Отже, у разі обміну подібними/неподібними (окрім основних засобів) активами бухгалтерський облік повністю збігається з прибутково-податковим обліком. Тобто, як така операція відобразиться в бухобліку та вплине на бухгалтерський фінансовий результат, так вона відобразиться й на базі обкладення податком на прибуток.

Щодо бартерних операцій з основними засобами передбачено особливі правила визначення їхньої первісної вартості. Так, згідно з п. 12 П(С)БО 7 первісна вартість об'єкта основних засобів, отриманого в обмін на подібний об'єкт, дорівнює залишковій вартості переданого об'єкта основних засобів. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то первісною вартістю об'єкта основних засобів, отриманого в обмін на подібний об'єкт, є справедлива вартість переданого об'єкта з включенням різниці до витрат звітного періоду. При цьому такі витрати обліковують на субрахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності».

Бухоблік бартерних операцій ведеться за рахунками 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядчиками» або субрахунком 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», а також 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» або 377 «Розрахунки з різними дебіторами». Для обліку бартерних операцій, у разі коли підприємство отримало запаси на суму більшу, ніж відвантажило, використовуються рахунки 361 і 377.

Згідно з п. 13 П(С)БО 7 первісна вартість об'єкта основних засобів, придбаного в обмін (або частковий обмін) на неподібний актив, дорівнює справедливій вартості переданого немонетарно-

го активу, збільшеній (зменшеній) на суму коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92, зі змінами та доповненнями від 3 вересня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0288-00>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z008500>.
3. Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджених наказом Мінфіну від 30.09.2003 р. № 561 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dtk.com.ua/documents/ukr/2003/46/46nov1.html/>
4. Дохід [Електронний ресурс]: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29 листоп. 1999 р. № 290. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0860-99>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Мінфіну України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00/>.

Секція 4

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Бабаніна Наталія

к.е.н., доцент кафедри

фінансів, банківської справи та страхування,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА КРЕДИТНИЙ РИЗИК

Кредитний ризик – це елемент невизначеності при виконанні контрагентом своїх договірних зобов'язань, пов'язаних з поверненням позикових коштів. Іншими словами, кредитний ризик – це можливість втрат внаслідок нездатності контрагента виконати свої контрактні зобов'язання. Для кредитора наслідки невиконання цих зобов'язань вимірюються втратою основної суми заборгованості та невиконаних відсотків [2].

Згідно Постанови НБУ № 279 від 06.07.2000 р. «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» кредитний ризик – це ризик невиконання позичальником (контрагентом банку) зобов'язань за кредитними операціями (тобто ризик того, що сплата позичальником процентів і основного боргу за кредитними операціями проводитиметься з відхиленнями від умов кредитної угоди або взагалі не проводитиметься) [3].

Зарубіжні економісти також приділяють велику увагу кредитному ризику банківських установ. За думкою дослідників Дж. Куотата, Е. Альмана, кредитний ризик – це можливість втрат внаслідок неспроможності контрагента виконати свої контрактні зобов'язання, а наслідки невиконання цих зобов'язань вимірюються втратою основної суми заборгованості та невиконаних відсотків за мінусом суми відновлених грошових коштів.

До факторів, які підвищують кредитний ризик, відносять: значний обсяг сум, виданих вузькому колу позичальників чи галузей, тобто концентрація кредитної діяльності банківської установи у будь-якій сфері, чутливий до змін в економіці; велика питома вага кредитів та інших банківських контрактів з клієнтами, що потерпають певні фінансові труднощі; питома вага нових та нещодавно залучених клієнтів, про котрих банківська установа володіє недостатньою інформацією; ліберальна кредитна політика (надання кредитів без наявності необхідної інформації та аналізу фінансового стану клієнта); нездатність отримати відповідне забезпечення для кредиту чи прийняття у якості такого цінностей, яких складно реалізуються на ринку чи тих, які швидко знецінюються; значні суми, видані позичальникам, пов'язаних між собою (родичам тощо); нестабільна економічна та політична ситуація.

Факторами, які знижують кредитний ризик, є: консервативна політика управління кредитуванням, скрупульозна процедура затвердження кожного кредиту, встановлення максимального розміру ризику на одного позичальника, систематичне спостереження та контроль за ризиками з боку керівництва, ефективно забезпечення або страхування кредитів [1, с. 40].

Серед зовнішніх факторів ведучим фактором є загальний стан економіки, а також регіону, у якому банк розвиває свою діяльність.

Крім того, серед них виокремлюються фактори, зумовлені рівнем інфляції, а також темпами зростання валового внутрішнього продукту. Істотну роль відіграє активність грошово-кредитної політики НБУ, котра через зміни облікової відсоткової ставки у більшості визначає попит на банківські позики. Також до групи зовнішніх факторів можна віднести зовнішню та внутрішню політику держави та її можливі зміни у результаті державного регулювання. Одним із визначальних факторів ризику є рівень розвитку банківської конкуренції, яка характеризується збільшенням концентрації банківського капіталу в окремих регіонах і розвитком складу банківських операцій та послуг [4, с. 67]. Серед внутрішніх факторів велику роль відіграє рівень кредит-

ного потенціалу комерційного банку, залежного від загальної величини мобілізованих у банківській установі коштів, загальної суми та структури зобов'язань банку. Факторами, які здійснюють прямий вплив на виникнення кредитного ризику, є якість кредитного портфеля, цінова політика банківської установи та ступінь управління кредитним ризиком в банку. Внутрішні фактори кредитного ризику можуть бути пов'язані як з діяльністю банку-кредитора, так й з діяльністю позичальника.

Так, до факторів, пов'язаних з діяльністю позичальника, відносять: зміст та умови комерційної діяльності позичальника, кредитоспроможність позичальника, рівень менеджменту позичальника, репутація позичальника, банкрутство позичальника, шахрайство з боку позичальника.

До факторів, пов'язаних з діяльністю банку-кредитора відносять: адекватність вибору кредитної політики, структура кредитного портфелю, кваліфікація персоналу, помилкові дії кредитних працівників, якість технологій, тип ринкової стратегії, здатність розробляти та просувати нові кредитні продукти, точність техніко-економічного обґрунтування кредитної угоди та інвестиційного проекту.

Список використаних джерел

1. Дадашев Б.А. Кредитні спілки в Україні: навч. посіб. / Б.А. Дадашев, О.І. Гриценко // Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗУАБС НБУ, 2011. – 196 с.
2. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» // Постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 р. № 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.
3. Постанова НБУ № 279 від 06.07.2000 р. «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00>.
4. Рыбин Е. В. Риск-менеджмент в банках и банковских группах: проблемы и тенденции [Текст] / Е. В. Рыбин // Банковское дело. – 2009. – № 9. – С. 67–71.

Волощук Віталій

*к.е.н., асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,*

*Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

Оснoву ефективного управління кредитним ризиком може скласти забезпечення сталого руху фінансових потоків у комплексній моделі діяльності банку. При цьому первинними характеристиками банківської діяльності у поточний момент часу, що можуть провокувати виникнення кредитного ризику та визначати його рівень в наступних періодах, доцільно обрати динаміку обсягів залучених коштів і наданих кредитів та їх часову зміну. Регресійні моделі підтверджують таку думку, тобто узагальнюють динамічні зміни в обсягах проблемних кредитів, обсягу загальною кредитів наданих, а також залучених від населення та підприємств додаткових ресурсів, зміни такої динаміки на перспективу, темпи змін тощо.

Формуючи загальне комплексне уявлення щодо методологічних основ управління кредитним ризиком, треба враховувати особливості стосовно прийнятого часового діапазону процесу управління. Так, треба розрізняти особливості тактичного і стратегічного управління кредитним ризиком. З такої позиції, стратегічне управління має на меті розробку базових принципів, прийнятних характеристик якісного і кількісного характеру стосовно загального та індивідуального ризиків кредитування, а також окреслення прийнятних методів їх досягнення. Водночас управління тактичного характеру обґрунтовує і на цій основі обирає систему інструментів та методів управління конкретним видом кредитного ризику. Тож проблемні питання визначення науково-методологічної бази управління кредитним ризиком відносяться до царини кредитного ризик-менеджменту, тобто його стратегічних цілей і завдань [1].

У процесі своєї діяльності, залежно від поставленої стратегічної мети, банківська установа вимушена постійно балансувати з перевагою одного з критеріїв паритету між дохідністю та ризиком, тож в таких випадках банк може втрапити до таких ситуацій (зон):

1) відмовитись, при цьому не забезпечивши себе мінімальним рівнем доходу, від видачі кредитів з високим ризиком – недостатня дохідність;

2) погоджується на попередньо відомий та недопустимий рівень ризику, через що значним чином скорочується вірогідність отримати зазначені в планах високі прибутки – невиправданий ризик;

3) забезпечує необхідним доходом на мініальному рівні, визнає раціональний, прийнятний рівень ризику.

Для вищого управлінського персоналу банку основне завдання фінансового менеджменту з погляду сьогодення – отримання максимально можливого рівня прибутку при мінімальних витратах і мінімально вірогідному рівні ризику, перетворюється в прагнення уникнути довготривалого перебування банку в перших двох ситуаціях, так як це може призвести до значного погіршення фінансового стану установи [2; 3].

Досвід управління в умовах високої ризиковості, нестійкості економіки дає можливість окреслити можливі стратегії в управлінні кредитними ризиками:

▪ у випадку, коли вартість виконання ризикової події значно перевищує вартість об'єкта, що є схильним до впливу ризиків і немає значної необхідності в цьому об'єкті, використовується **стратегія уникнення**;

▪ у випадку, коли вартість управління ризиковою ситуацією є вищою за вартість виконання ризикової події, а її уникнути немає можливості, застосовується **стратегія прийняття і ігнорування**;

▪ у випадку, коли немає можливості використовувати інші види стратегій через застосування спеціальних інструментів в процесі управління банківськими ризиками – використовується **стратегія прийняття та управління** [2; 3].

Стратегічний портфельний аналіз, з точки зору управління кредитним ризиком банку, розглядається як засіб, який дає можливість менеджменту банківської установи, який, маючи ціллю чітко окреслити галузеві пріоритети видачі кредитів і забезпечити запланований рівень якості кредитного портфеля відповідно до загального рівня кредитного ризику, визначає і аналізує перспективи розвитку кредитної діяльності. У процесі аналізується привабливість для банку стимуляція збільшення його кредитної діяльності в різних сегментах ринку послуг кредитування, паралельно з оцінкою безпеки такої діяльності на кожному з аналізованих сегментів ринку кредитних послуг.

Рациональне формування пріоритетів формування банківського кредитного портфеля, з огляду на територіальні ознаки, враховуючи основні економічно-фінансові показники, що дають змогу оцінити спроможність вчасного погашення наданих кредитів, дозволяє банкам мінімізувати кредитні ризики.

Індивідуальні регіональні індекси концентрації проблемної заборгованості можуть бути використані при розподілі регіонів з точки зору привабливості активізації кредитної діяльності банків.

Відомо також, що в умовах ринкових відносин діяльність кожного підприємства значною мірою залежить від конкурентного середовища і зміни кон'юнктури ринку, а тому забезпечення постійної участі підприємства у формуванні і збереженні частки ринку повинно здійснюватись на основі власної стратегії розвитку. У зв'язку з цим потрібно обов'язково брати до уваги критерії визначення характеру і способи реалізації окремих видів стратегій.

Отже, формування системи ризик-менеджменту має ґрунтуватися на таких принципах: безперервність процесу виявлення, вимірювання та контролю усіх видів ризиків на усіх рівнях; максимальна уніфікація процедур та методології ризик-менеджменту; запровадження системи лімітів для обмеження концентрації кредитного ризику на одного контрагента, одного інсайдера, групи пов'язаних контрагентів; запровадження системи лімітів для обмеження ризику, пов'язаного з участю учасників в статутному капіталі юридичної особи, що не є фінансовою установою; забезпечення оперативності збирання відповідної звітності з метою складання звітів про ризики.

На здатність управляти ризиками в першу чергу має вплив рівень компетентності банківського правління, а також рівень кваліфікації персоналу, що добирає відповідні кредитні проекти і розробляє умови майбутніх кредитних угод. Тож основою банківської діяльності в галузі кредитування можна назвати визнання кредитного ризику і тут важливим питанням виступає керування ним, що є проблемою менеджменту банку як теоретичного, так і практичного характеру.

Список використаних джерел

1. Волощук В.Р. Стратегії регулювання банківських кредитних ризиків / В.Р. Волощук // Збірник наукових праць ПДАТУ. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Вип. 16. – Т. 2. – С. 69-72
2. Єпіфанов А.О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: монографія / А.О. Єпіфанов, Н.А. Дехтяр, Т.М. Мельник, І.О. Школьник та ін.; за ред. А.О. Єпіфанова. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
3. Управління ризиками банків. монографія у 2 томах; Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / За ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.

Гаврилюк Віта

к.е.н., асистент кафедри,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

Прус Олеся

аспірант,

ННЦ «Інститут аграрної економіки»,

м. Київ, Україна

ФУНКЦІОНАЛЬНА ПРИРОДА ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Успіх лізингового бізнесу в будь-якій галузі багато в чому залежить від правильного розуміння його природи, яка впливає на можливості даного напрямку. Лізингова форма фінансування має великий потенціал щодо прискорення процесу розвитку

економіки нашої держави. У періоди активізації впливу кризових явищ, себто при відсутності можливостей здійснити значне фінансування для технічного оновлення, є беззаперечною необхідність активізації ролі лізингу в сільськогосподарському виробництві, що дозволить залучити додаткові інвестиції для розвитку і підтримки галузі.

Суть фінансового лізингу в економічному середовищі проявляється через функції, які він виконує. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» за редакцією В.Т. Бусела функція визначається як «зовнішній прояв властивостей будь-якого об'єкта в даній системі відношень; форма виявлення; робота кого або чого-небудь, обов'язок, коло діяльності; призначення» [1].

Питання функцій лізингу в економічній літературі мало досліджено, але ряд вчених [2, 3, 4, 5, 6] здійснили спробу висвітлення основних з них, оскільки вони є основою до розуміння природи і зовнішнього прояву лізингу.

У наукових працях Кочеткова В.Н., Горемікіна В.А., Топішко Т.І., Науменкової С.В. [2, 3, 5, 6] наголошується на існуванні виробничої (підприємницької) функції лізингу, яка полягає в оперативному вирішенні лізингоотримувачем своїх виробничих потреб, шляхом тимчасового використання, а не купівлі дорогої техніки з великим ризиком морального старіння.

На думку науковців, що опрацьовували це питання [2, 3, 4, 5, 6], фінансова функція найчіткіше виражена в лізингових відносинах і проявляє себе через звільнення товаровиробника від разової сплати повної вартості необхідних йому виробничих засобів, що робить лізинг схожим на довгострокове кредитування.

У роботах Горемікіна В.А, Топішко Т.І., Науменкової С.В. [3, 5, 6] виділяється збутова функція, яка на їх думку проявляється у розширенні кола споживачів продукції і є своєрідним маркетинговим механізмом.

Однак Кочетков В.Н. [2, с. 17-19] ставить під сумнів збутову роль лізингу, «яка повністю не може бути реалізована через обмеження ролі лізингу, як додаткового каналу збуту виробленої продукції і взагалі загальним рівнем падіння виробництва». Дослідники Кочетков В.Н. і Саблук Р.П. [3, 4] сходяться до думки

щодо віднесення до основних функції використання податкових пільг. Проте Саблук Р.П. [4, с. 20] схиляється до думки, що це одна із важливих умов здійснення розвитку лізингових відносин, але не функція.

Окрім основних підходів до визначення функціонального значення лізингу, виділяються додаткові функції. Так, Горемікін В.А. [3, с. 26] виділяє наступні: розширення зони підприємницької діяльності, розвиток конкурентних відносин, роздержавлення і приватизація майна. У деяких джерелах [4, 5] наголошується на інвестиційній функції лізингу. Окрім того, окремі автори доповнюють значення лізингу такими функціями, як інноваційна, соціально-економічна та стабілізаційна. Однак, при детальному аналізі підходів виявлено, що зміст соціально-економічної і стабілізаційної функцій ідентичний, а тому немає сенсу їх розмежовувати. У той же час, уже в самій назві соціально-економічної функції визначено її основну роль, а тому погоджуємось з авторами саме у цій частині.

Підсумовуючи викладене, бачимо, що специфіка фінансового лізингу знаходить свій вияв у складності та багатогранності його прояву в економічному середовищі. Теоретичний зміст лізингу та ті відносини, які виникають на його основі нерозривно пов'язані з об'єктивним бажанням суб'єктів отримати певні вигоди, обумовлені особливостями лізингу. При цьому слід врахувати властивості об'єкту лізингу та його значення для кожного із суб'єктів лізингових відносин. Виходячи із зазначеного, доречно більш детально зупинитись на наукових підходах до формулювання об'єкту лізингу та визначення його особливостей.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 440 с.
2. Кочетков В.Н. Организация лизинговых операций / В.Н. Кочетков, Е.В. Краева, О.В. Кочеткова – К.: Украинско-финский институт менеджмента и бизнеса, 1998. – 126 с.
3. Горемыкин В.А. Лизинг: учебник / В.А. Горемыкин. – Изд. 2-е, исправленное и дополненное. – М.: Информационно-издательский дом «Филинъ»; Информцентр XXI, 2008. – 944 с.

4. Саблук Р.П. Фінансовий лізинг в АПК: монографія / Р.П. Саблук. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 178 с.
5. Топішко Т.І. Принципи, функції та механізми лізингових операцій [Електронний ресурс] / Т.І. Топішко. – Режим доступу до статті: <http://eprints.oa.edu.ua/1027/1/pruncyru.pdf>.
6. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посібник [Електронний ресурс] / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/20080215/finansilizingovi_poslugi.

Zabolotnyy Serhiy

PhD,

Warsaw University of Life Sciences – SGGW,

Warszawa, Poland

Melnyk Mariia

PhD student,

Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine

*Науковий керівник: к.е.н., доцент **Геєнко М.М.***

ESSENCE OF THE FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE

The assessment of the financial state, the attraction and the highly effective use of financial resources requires clarification of the essence of the key concept, which is one of the main problem and controversial issues of the theory of financial calculations.

Financial condition is the most important characteristic of business activity and reliability of the enterprise. It determines the competitiveness of the enterprise and its potential in business cooperation, is a guarantor of the effective realization of economic interests of both the company itself and its partners.

Therefore, in the conditions of a market economy, the interest of participants in the economic process to the objective and probable information about the financial status and business activity of the enterprise were significantly increased.

The analysis of economic literature shows that there are various interpretations of the essence of the financial state and the definitions of the financial state, the financial position of the enterprise, the lack

of a common opinion on grouping and the way of calculating the indicators of the assessment of financial status, which is why paying due to the scientific work of domestic and foreign scientists, it should be noted that the problem finding new ways to improve the financial performance of the company in a context of rapid market transformation requires further scientific and practical research.

Denisenko M.P. argues that the content of the economic category «financial state of the enterprise» consists in the interaction of all elements of financial relations, is determined by a set of production economic factors and is characterized by a system of indicators and indicators that reflect the presence, allocation and use of economic resources of the entity [1].

Melnyk T. A. considers the financial condition of the enterprise as a complex economic concept, which is the result of the interaction of all elements of the system of financial and economic relations of the enterprise; is determined by a variety of production and economic factors; characterized by a system of indicators that reflect the formation, presence, placement and implementation of financial resources of the enterprise and determine the financial competitiveness of the enterprise in the market [2].

The financial condition of the enterprise is an indicator of its financial competitiveness, i.e., creditworthiness, solvency, fulfillment of obligations to the state and other enterprises. The financial condition of the enterprise is a complex concept, which is the result of the interaction of all elements of the system of financial relations of the enterprise, determined by the aggregate of production and economic factors and is characterized by a system of indicators reflecting the availability, allocation and use of financial resources.

The financial condition should be systematically and comprehensively evaluated using different methods of analysis. Inefficient use of financial resources leads to low solvency of the enterprise, and as a consequence, to possible interruptions in the supply, production and sales of products, failure to implement the plan of profit, reducing the profitability of the enterprise [3].

A similar position regarding the characteristics of the financial state is put forward by O.I. Pavlenko, arguing that «the financial situ-

ation is real (at a fixed moment of time) and the potential financial strength of the enterprise» [4].

As M.D. Bilyk notes, financial status is an important characteristic of the enterprise's economic activity in the external environment. It largely determines the competitiveness of the enterprise, its potential in business cooperation, assesses to what extent the economic interests of the enterprise and its partners in financial and other relations are guaranteed [5].

After analyzing the interpretation of the concept of «financial state of the enterprise» in scientific economic research and definition of the main provisions of this concept, we will try to give its own definition: the financial condition is a qualitative characteristic of the enterprise, is the subject of financial management and is the result of financial and economic activity, reflects the state provision of financial resources necessary for the normal functioning of the enterprise, the expediency of their placement and efficiency of use, and measured with a set of indicators characterizing the overall performance of the enterprise at the present time and defining its prospects in the future.

The financial condition of the enterprise is real (at a fixed time) and the potential financial ability of the enterprise to provide a certain level of financing of current activity, self-development and repayment of obligations to enterprises and the state. Quantitatively, it is measured by a system of indicators, on the basis of which its evaluation were carried out. Important in realizing the tasks of assessing the financial condition of an enterprise is its information support.

One of the most important characteristics of the financial condition of the company is financial stability. It is formed during all economic activity. Financial stability is a state of financial resources, in which the enterprise, freely maneuvering in cash, can through an effective use of them ensure the continuous process of production activities, as well as its expansion and renewal.

Companies with the highest degree of financial sustainability use only equity (their autonomy ratio is one). However, this limits the pace of their development (since it can not provide the necessary additional assets in the periods of favorable market conditions), and they do not use the financial opportunity of growth of return on invested capital.

Therefore, it is advisable to conclude that the financial condition enterprises – this is an objective comprehensive category, which with the help of the system of indicators determines its operational, tactical and strategic opportunities in the financial and economic aspect.

References

1. Денисенко М.П. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств / М.П. Денисенко // АГРОСВІТ. – 2015. – № 10. – С. 21.
2. Мельник Т.А. Економічна сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Мельник, В.С. Заніздра // Наукові записки. – 2012. – Вип. 12, ч. II. – С. 103.
3. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9. – С. 92–98.
4. Павленко О.І. Вдосконалення механізму оцінки фінансового стану підприємства / О.І. Павленко // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 2(19). – С. 72-78.
5. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України.

Зеленський Андрій

к.е.н., заступник завідувача кафедри,

Подільський державний аграрно-технічний університет

Зеленський Віктор

к.с-г.н., доцент, доцент кафедри,

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський, Україна

АГРАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Посилення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів актуалізує питання вибору місця і ролі агропродовольчої сфери України у світовій економічній системі. Аграрна галузь України забезпечує 12% валового внутрішнього продукту, 22% зайнятості населення та 38% вартості експорту. Сталий розвиток аграрного сектору економіки України значною мірою залежить

від ефективності аграрної політики і належної участі держави в її формуванні та реалізації [1, с. 3]. За сучасних умов конкурентоспроможною може бути лише та національна економіка, що найефективніше використовує можливості глобалізації. Аграрний сектор, як і інші сфери економіки, знаходиться під впливом глобалізації, міжнародних потоків капіталу та інвестицій, транснаціональних корпорацій.

Термін «глобалізація» походить від французького «global», що означає планетарний, всеосяжний та означає всеохоплюючий процес трансформації світового співтовариства у відкриту цілісну систему інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-політичних, соціально-культурних взаємозв'язків та взаємозалежностей [2, с. 126]. До глобальної конкурентоспроможності Україна має йти через усвідомлення і формування національної господарської багаторівневої моделі. Її вищий рівень має передбачати спосіб включення країни у транснаціональні цикли відтворення, формування яких прискорюється глобалізацією. Інший рівень – механізми включення країни у систему регіональних відносин у стандартах ЄС. Третій рівень – двосторонні відносини з країнами, які за рівнем свого промислового, технічного та технологічного рівня адекватні Україні. Вітчизняний АПК може здійснити прорив на світовий ринок через те, що його потенціал, на відміну від традиційних учасників (США, ЄС, Канада), ще не вичерпаний – задіяно лише третину продуктивних сил природи і суспільства. Проте не можна погодитися з тим, що питанням забезпечення належного рівня управління сільськогосподарськими та інноваційними ресурсами, за якого будуть створені можливості реалізації зовнішньоекономічного агропродовольчого потенціалу України, має опікуватися лише Міністерство аграрної політики України. Вирішити порушену проблему можливо лише за системного інтегрованого підходу, який охоплює усі без винятку об'єкти та суб'єкти аграрної політики.

Попередження та уникнення деструктивних наслідків глобалізації в агропродовольчій сфері вимагає системного підходу у формуванні національної аграрної політики, пріоритетами якої у зазначеному контексті є розвиток внутрішньої конкуренції та

створення довгострокових експортних переваг на міжнародному продовольчому ринку. Становлення та розвиток в Україні основ ринкової економіки, її інтеграція у світовий економічний простір призвели до зростання ролі зовнішньої торгівлі у відтворювальному процесі, посилення впливу кон'юнктури світового ринку на параметри розвитку економіки держави. Ситуацію на світовому ринку продовольства у даний час швидко змінюють нові рушійні сили. Зміна клімату, високі ціни енергоресурсів, глобалізація і урбанізація трансформують виробництво, споживання і ринки. Вплив приватного сектора в світовій продовольчій системі, особливий вплив роздрібних торговців продовольством також швидко зростає. Зміна харчової цінності, зростання товарних цін, нові зв'язки між споживачами та виробниками мають критичне значення для бідних і уразливих в продовольчому відношенні груп людей. Оцінка та інтерпретація сучасних тенденцій і нових викликів на світовому продовольчому ринку важливі для забезпечення суб'єктів формування аграрної політики відповідною інформацією, мобілізації адекватних ресурсів на місцевому, регіональному та національному рівнях [3, с. 4].

Ризики зміни клімату негативно впливатимуть на виробництва харчових продуктів, стимулюватимуть підвищення попиту на них. Імпорт продовольства у країнах, що розвиваються, зростатиме. Використання земель у світі внаслідок зміни клімату зросте не більше, ніж на 1%. Внаслідок глобального потепління світовий сільськогосподарський валовий внутрішній продукт зменшиться до 2020 р. на 16%. При цьому скорочення виробництва у країнах, що розвиваються, складе 20%, в індустріальних країнах – 6%. Навіть за рахунок технологічних змін не вдасться нейтралізувати негативні наслідки зміни клімату, які безпосередньо впливатимуть на ціни аграрної продукції, рівень зростання яких за рахунок зазначеного фактора може скласти до 40%. Реалізація стратегії розширення присутності України на світовому ринку продовольства повинна супроводжуватися адекватними заходами щодо забезпечення стійкості аграрного виробництва в країні. У зв'язку з цим, зокрема, необхідно приєднатися до «нової зеленої» революції, яка є формою ведення сільського господар-

ства, відомою як ґрунтозберігаючі технології, за допомогою яких забезпечується відновлення структури земель і стимулювання біологічних процесів в ґрунтах і, як наслідок, збільшення врожайності сільськогосподарських культур. Метою даної аграрної системи є стійке виробництво продовольства з використанням методів, що сприяють розвитку ґрунтових екосистем і дозволяють скоротити масштаби невиправданого пошкодження ґрунтів [3, с. 6].

Оскільки економіка більшості аграрноорієнтованих регіонів України має депресивний характер, їх ширше залучення до експортної діяльності сприятиме вирішенню ряду ключових проблем, зокрема зменшенню рівня безробіття, зростанню обсягу інвестицій, підвищенню конкурентоспроможності галузей агропродовольчої сфери, покращанню рівня та якості життя населення та ін. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки механізмів щодо розвитку експортного агропродовольчого потенціалу регіонів, який розглядається як здатність відповідного територіального утворення виробляти та реалізовувати на визначених зовнішніх ринках конкурентоспроможну продукцію. Він має формуватися і реалізовуватися з використанням різноманітних маркетингових інструментів, які сприятимуть підвищенню рівня міжнародної конкурентоспроможності регіонів та, відповідно, держави.

Реалізація експортного аграрного потенціалу потребує не лише значних інвестицій, а й зміни політики у вказаній сфері, яка має базуватися на організованих зусиллях операторів відповідного ринку та владних структур. Інвестування в розвиток інфраструктури та сферу обробки продукції сприятиме зростанню прибутковості аграрних підприємств, оскільки на даний час їх нерозвиненість у значній мірі сприяє тому, що більшість продукції, насамперед зернових, реалізується одразу після збору урожаю, переповаючи ринок і викликаючи значні сезонні коливання цін та втрату товаровиробниками прибутку. Спроби держави регулювати зазначені процеси у попередні роки, які здійснювалися, як правило, адміністративними методами, були безрезультатними.

Список використаних джерел

1. Зеленський А.В. Фінансове регулювання аграрного сектору економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / А.В. Зеленський. – Київ, 2016. – 22 с.
2. Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2008. 263 с. (Вища освіта ХХІ століття).
3. Розвиток аграрного сектора України в умовах глобалізації світових ринків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fem.znau.edu.ua/courses/agr_pol/files/2_5.pdf.

Ильин Владислав

аспирант,

Луганский национальный университет им. Т. Шевченко

Научный руководитель: д.э.н., доцент Ильин В.Ю.

Государственный экономико-технологический

университет транспорта,

г. Киев, Украина

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ВЕНЧУРНЫМИ ИННОВАЦИОННЫМИ РИСКАМИ

Механизм управления рисками включает комплекс мер по выявлению, оценке и минимизации рисков. Для выявления рисков, как правило, используются экспертные методы или метод аналогий. В данном случае важное значение имеет опыт экспертов или опыт реализации подобных инновационных проектов, осуществляемых ранее другими инвесторами.

Для оценки риска проекта в случаях, когда в связи с отсутствием достоверной информации использование статистических данных не представляется возможным, применяются эвристические методы или экспертные методы оценки.

К достоинствам экспертного метода можно отнести отсутствие необходимости в точных данных и дорогостоящих программных средствах, простоту оценки и возможность ее осуществления до расчета эффективности инновационного проекта. Основными недостатками экспертного анализа являются слож-

ность привлечения независимых экспертов и высокая степень субъективности в оценке [1].

Основным инструментом управления рисками является страхование. Однако для инновационной фирмы данный способ ограничения риска не всегда доступен из-за высоких размеров страховых взносов. Кроме того, страховые компании принимают к страхованию не все риски, особенно связанные с инновационной деятельностью. Такой способ ограничения риска чреват злоупотреблением со стороны страховщика и увеличивает затраты, а соответственно, и стоимость риска. Иногда премия, которая запрашивается страховщиком за принятие риска, превышает цену, которую страхователь считает разумной за передачу данного риска [2].

Другим способом ограничения риска при осуществлении венчурной деятельности является распределение риска между венчурным инвестором и предпринимателем, или передача риска сторонней организации путем заключения соответствующих договоров (договор подряда, контракты на перевозку грузов, договор лизинга, договор факторинга и др.).

В любом случае при принятии решения по предупреждению или снижению риска венчурного инвестирования необходимо проводить оценку эффективности реализуемых мероприятий. При этом мероприятие считается эффективным, если выполняется условие:

$$DS + DNPV > D \quad (1)$$

где: DS – уменьшение потерь (приведенная величина), которое обеспечивает противорисковое мероприятие,

DNPV – прирост чистой текущей стоимости венчурного проекта за счет уменьшения ставки дисконтирования (из-за снижения уровня риска венчурного проекта);

D – приведенные затраты на реализацию противорискового мероприятия.

Такую оценку целесообразно проводить, если существует несколько вариантов реализации противорисковых мероприятий и необходимо выбрать более эффективный вариант.

Выбор инструментов снижения рисков венчурного инвестора во многом зависит от того, на каком этапе венчурного процесса находится инновационный проект. Так, на этапе первичной оценки инвестиционной возможности инвесторы уделяют большое внимание рискам, которые слабо поддаются контролю [3].

Таким образом, к числу методов, направленных на уменьшение риска в венчурном инвестировании, можно отнести: тщательный отбор проектов для инвестирования; ступенчатую систему финансирования, когда финансирование каждой последующей стадии развития проекта производится только при достижении определенных успешных результатов на предыдущей стадии; диверсификацию – как по проектам, как таковым, так и по отраслям, географическим регионам и стадиям развития; опыт и знания менеджера как средство изменить соотношение доходность-риск. Из этого следует, что, осуществляя свою деятельность в условиях чрезвычайно высоких рисков, венчурные инвесторы вынуждены уделять большое внимание идентификации и минимизации рисков. Часть усилий по уменьшению рисков связана с защитой инвестором своего положения в компании, но основные усилия имеют отношение к рискам самого бизнеса и его окружающей среды. Венчурные инвесторы стремятся понять риски бизнеса, стараются избегать рисков, на которые у них нет влияния. Устранение или уменьшение критичных рисков приводит к успеху инновационного проекта.

Список использованных источников

1. Рыжикова О. Н. Управление рисками инновационных проектов / О. Н. Рыжикова // Аудит и финансовый анализ. – 2009. – № 1. – С. 368–371.
2. Бойкова Ю. И. Учет фактора риска при инвестировании венчурного капитала / Ю. И. Бойкова, М. Н. Переперзева, С. А. Попов // Успехи в химии и химической технологии. – 2009. – № 12 (105). – С. 79–82.
3. Пшеничников Р. С. Совершенствование методов оценки венчурных инновационных проектов / Р. С. Пшеничников // Известия Санкт-Петербургского университета экономики и финансов. – 2014. – № 2. – С. 134–137.

Гльїна Олена

аспірант,

Луганський національний аграрний університет,

м. Харків, Україна

ВПЛИВ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Держава бере участь в інвестиційному процесі як прямо через державний сектор економіки, так і опосередковано, через свої інститути: органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, Національний банк, Фонд держмайна, Державний антимонопольний комітет.

Держава здійснює інвестування тих галузей і виробництв, продукція яких має загальнонаціональний характер і найближчим часом вони не підлягають приватизації, таких, як оборонна галузь. Це може бути, як окремі об'єкти загальнодержавної інфраструктури: магістралі, термінали і т. п.

У перехідний період функції інвестора в соціальній сфері також повинні залишитися за державою. Деякі підприємства сільського господарства (особливо збиткові) також повинні інвестуватися з держбюджету. Ця антиринкова міра може бути скасована лише в слідстві приватизації в сільському господарстві і насичення ринку його продукцією [1, с. 65].

При активізації інвестиційної діяльності держава може інвестувати кошти в розвиток виробництва, суть яких обумовлюється необхідністю прискореного розвитку економіки. Таке інвестування може здійснюватися державою і на паритетних засадах з іншими інвесторами, включаючи іноземні. Організаційні форми такої діяльності можуть бути різноманітні: консорціуми, холдинги, корпоратизовані підприємства, акціонерні товариства і т.п.

До форм непрямого впливу держави на інвестиційну діяльність відносять: державне кредитування, державні позики, роздержавлення і приватизація, податкове регулювання, амортизаційна політика, ліцензування та квотування, державний лізинг, антимонопольні заходи та ін. Засоби непрямого впливу держава реалізує через свої інститути як учасник інвестиційної діяльності [2, с. 4].

Держава здійснює захист національного інвестиційного ринку шляхом митної та податкової політики, тим самим заохочуючи розвиток національного виробництва, експорт товарів і прагне залучити іноземні інвестиції.

Кредитно-інвестиційна політика здійснюється державою через Національний банк шляхом регулювання попиту і пропозиції на залучені грошові ресурси. Національний банк залежно від стану економіки здійснює кредитну експансію або кредитну рестрикцію.

Політика кредитної експансії проводиться в період економічного спаду, коли необхідно активізувати кон'юнктуру ринку, розширити обсяги виробництва, збільшити зайнятість і т.п. [3, с. 56].

Політика кредитної рестрикції проводиться з метою отримання інвестиційної активності. Подорожчання кредитних ресурсів підштовхує інвесторів до вкладення коштів в найбільш ефективні, прибуткові проекти.

Центральні банки істотно впливають на інвестиційну діяльність через регулювання норми обов'язкових або мінімальних резервів. Норми обов'язкових резервів для комерційних банків встановлюються у вигляді певного відсотка від суми депозитів, які зберігаються в Центральному банку на їх рахунках. Збільшення норм обов'язкових резервів призводить до зменшення кредитних ресурсів і, навпаки, при їх зниженні комерційні банки розширюють кредитні операції, збільшують частки довгострокових кредитів [4, с. 114].

Державний інноваційний фонд створений для фінансування та матеріально-технічної підтримки заходів щодо забезпечення розвитку і використання досягнень науки і техніки.

Дієвим суб'єктом інвестиційного процесу в державі з ринковою економікою є її фінансово-кредитна система входять банківські і небанківські установи.

Банки в інвестиційній діяльності поряд з традиційними функціями кредитно-розрахункового і касового обслуговування, депозитними операціями значно розширюють свою діяльність шляхом впровадження операцій з цінними паперами, інвестиційного кредитування, проектного фінансування, довірчих операцій.

Виходячи з вищевикладеного слід зазначити, що значний вплив на інвестиційну діяльність мають позабюджетні фонди, через які держава формує додаткові джерела фінансування: Державний Інноваційний фонд, Фонд сприяння зайнятості та Пенсійного фонду.

Список використаних джерел

1. Плахій М.О. Вплив інвестиційної політики на економічний розвиток регіонів / М.О. Плахій // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 64-67.
2. Козлова А.І. Проблеми формування інвестиційного ресурсу / А.І. Козлова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 5 (24). – С. 3-7.
3. Ревуцька Н.П. Сучасні інструменти залучення іноземного капіталу / Н.П. Ревуцька // Цінні папери України. – 2004. – №9. – С. 54-56.
4. Симоненко Л.І. Інвестиційний процес в Україні в умовах перехідної економіки / Л.І. Симоненко // Фінанси України – 2000. – №5. – С. 112-115.

Навроцький Степан

*д.е.н., професор, головний науковий співробітник
відділу фінансово-кредитної та податкової політики*

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

Дранус Валентин

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

Мельничук Любова

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства,

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,

м. Миколаїв, Україна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСНОВ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ АГРОСТРАХУВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ НОВИХ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ

Застосування діалектичного методу пізнання дало змогу поєднати в дослідженні епістемологічний та інформативно-онто-

логічний підходи, зважаючи на те, що розвиток агрострахування одночасно віддзеркалює і окремі періоди розвитку суспільно-економічного життя селянства, і окремі періоди розвитку наукової думки. Дослідження процесу становлення теорії страхування, у т.ч. напрацювань учених А. Манеса і К.Г. Воблого (кінець ХІХ – початок ХХ ст.), дало змогу уточнити період виокремлення її в самостійний напрям фінансової науки, котрий має своїм предметом специфічну сферу перерозподільних відносин між суб'єктами формування та використання грошових фондів, призначених для страхового захисту майнових інтересів членів суспільства. Висловлена вперше академіком К.Г. Воблим на початку минулого століття думка стосовно страхових відносин як таких, що виникають на розподільній стадії відтворювального процесу, відповідає більшості сучасних наукових уявлень щодо фінансової природи агрострахування, яке пов'язане з рухом частини вартості валового внутрішнього продукту в її грошовій формі.

Доведено, що страхування виступає специфічною фінансовою категорією. З цією метою уточнено суспільне призначення і функції агрострахування, розкрито його роль, внутрішні ознаки та риси, котрі дозволяють виокремити страхові відносини із усієї сукупності фінансових відносин, виявити їхню глибинну внутрішню природу та специфіку. Виходячи з того, що функції страхування є об'єктивним вираженням його сутності в дії незалежно від волі й свідомості людей, виокремлено чотири таких функції: захисна, розподільча, капіталоутворювальна та забезпечення продовольчої безпеки. Специфічне суспільне призначення агрострахування та його соціально-економічна роль знаходять свій прояв не в існуванні кожної функції окремо, а лише в їхній єдності. Об'єктивний характер страхових відносин обумовлюється потребою сільськогосподарських товаровиробників у страховому захисті від ризиків (реалізується захисна функція). Страхування є унікальним методом утворення грошових фондів для забезпечення такого захисту на основі перерозподілу ресурсів між учасниками створення зазначених фондів у просторі та у часі (реалізується розподільна функція). Ці грошові фонди, оскільки вони потребують відповідного управління, виступають у рин-

ковій економіці як капітал (реалізується капіталоутворювальна функція). Страховий захист у сільському господарстві, забезпечує підтримку сільського господарства, дозволяє уникнути його ізоляції на рівні самодостатнього виробництва, та інтегровано влитися в світову торгівельну систему, збільшивши потоки продовольства з регіонів надлишків до регіонів нестач, гарантуючи наявність та доступність продовольства (реалізується функція забезпечення продовольчої безпеки). Таким чином, об'єктивно проявляються як єдине ціле усі чотири функції агрострахування у відповідності із дією законів діалектики. Кожна з функцій є носієм відносно різних сторін страхових відносин, які протистоять одне одному, а разом являють собою єдність і боротьбу протилежностей, що й обумовлює розвиток агрострахування.

Розкриття суспільного призначення агрострахування, його внутрішніх якостей та рис, функцій та ролі дало змогу сформулювати таке визначення цієї специфічної фінансової категорії: «Агрострахування – це сфера фінансових відносин, що виникають між учасниками формування, розподілу та використання цільових грошових фондів, призначених для забезпечення страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників в просторі та часі».

Дослідження категорії агрострахування дало можливість розкрити соціально-економічні передумови формування в Україні ринку страхових послуг.

Дефініції «страховий продукт» та «страхова послуга» широко застосовуються у практиці страхування, проте не мають однозначного їх визначення. Наукова фінансова література містить низку різних підходів (концепцій) щодо визначення цього терміну. Більшість цих концепцій намагаються встановити, як співвідносяться поняття «страховий продукт» та «страхова послуга». Деякі вчені та практики страхування ототожнюють страховий продукт зі страховою послугою. Інші визначають страховий продукт як набір основних та допоміжних послуг, що надаються страхувальнику при укладенні договору страхування. Є, зокрема, ще й підхід, згідно з яким страховий продукт конкретизується у страховій послугі в разі, якщо настає страховий випадок.

Переважно українські, російські і польські економісти виділяють дві основні особливості страхових продуктів, а саме:

1) нематеріальність (відсутність натурально-речового вмісту), похідними від якої є:

- неоднаковість (індивідуальний характер одного і того ж продукту стосовно різних об'єктів);

- неподільність на частини з метою передачі на споживання іншим;

- неможливість зберігання (нагромадження, складування);

- відсутність переходу прав власності;

- складність оцінки якісних показників.

2) неналежність страхових продуктів до послуг першої необхідності, наприклад, медичних чи транспортних, унаслідок чого їх реалізація ускладнена.

Узагальнюючи, наведені підходи, можна виділити наступні особливості страхової послуги:

1) нематеріальність послуги у більшості випадків;

2) змінність послуги з часом;

3) неможливість заощадження послуги;

4) матеріалізація послуги за певних обставин;

5) неможливість передачі послуги як власності;

6) неможливість відокремлення послуги від її постачальника.

Встановлено, що у реальному страхуванні під страховою послугою, яку страховик надає страхувальнику, розуміють гарантії щодо отримання страхового відшкодування. А страховий продукт – це певний обмежений та затверджений обсяг інформації щодо обсягу та умов надання страхової послуги. Ця інформація, як правило, представлена комплексом документів, частина яких є обов'язковими згідно з законодавством, а інша – розробляється страховиком на власний розсуд, аби забезпечити надання страхової послуги.

Страховий продукт це набір документів, до якого, зокрема, належать:

- Концепція страхового продукту, що є його стислим, але вичерпним описом. Концепція містить інформацію про обсяг та умови надання страхової послуги (зокрема, перелік та визначен-

ня ризиків, терміни страхування, визначення страхової вартості, страхового покриття, страхової суми, страхового тарифу та страхової премії, умови врегулювання збитків та здійснення страхової виплати).

- Методика розрахунку тарифів.
- Форми документів, що супроводжують процес страхування на різних етапах (форма договору страхування, форма заяви на страхування, акт огляду посівів, та ін.).
- Методичні рекомендації з питань андерайтингу, проведення огляду посівів, врегулювання збитку).
- Подання на перестраховання.
- Інші документи за потребою (буклети інформаційно-рекламного характеру, зокрема словники термінів, внутрішні документи компанії, такі, як рекомендації та інструкції для персоналу щодо роботи з цим конкретним продуктом).

З'ясовано, що страхові продукти в агрострахуванні є досить складними. Специфіка та складність цих продуктів зумовлені тим, що аграрне страхування, порівняно з іншими видами страхування, потребує окремого, комплексного підходу через системний характер ризиків, наявність в ньому класичних проблем та особливий статус галузі сільськогосподарського виробництва в економіці – статус галузі, що потребує системної державної підтримки.

Аналіз міжнародного досвіду (країн, де аграрне страхування набуло широкого розповсюдження, а не має фрагментарний характер) свідчить про те, що процес створення страхового продукту в агрострахуванні не може бути прерогативою лише страхових компаній. Цей процес має бути системним і передбачати участь усіх основних зацікавлених сторін – сільськогосподарських виробників, страхових компаній та державного сектору (коли йдеться про субсидовані страхові продукти).

Визначено, що в основі упорядкування страхових послуг, які характеризуються розмаїттям, має лежати чітка та обґрунтована класифікація. Всі страхові продукти можна поділити на дві великі категорії – індивідуальні (або традиційні) та індексні.

Індивідуальні страхові продукти:

- індивідуальні продукти страхування врожайності;
- індивідуальні продукти страхування доходу.

Індексні страхові продукти:

- страхування за індексом врожайності;
- страхування за індексом доходу;
- страхування з використанням «проксі»-індексів.

Розглянувши всі запропоновані підходи, можна зробити висновок, що у більшості випадків саме комплекс зобов'язань страховика, передумови та обставини виконання цих зобов'язань формують поняття страхового продукту. І лише у разі настання страхового випадку страховий продукт перетворюється в страхову послугу, тобто конкретизується в ній. Момент виникнення страхового продукту співпадає з моментом першого страхового внеску страхувальником або з моментом підписання договору страхування, тоді як страхова послуга виникає та реалізується тільки у разі настання страхового випадку. Якщо ж страховий випадок не відбувся – страхова послуга не зможе реалізуватися. А без реалізації страхових послуг неможливе саме страхування. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що поняття «страховий продукт» є значно ширшим, ніж поняття «страхова послуга».

Дослідження дало змогу розробити пропозиції щодо переходу на європейську систему класифікації страхових послуг, виокремлюючи конкретні класи страхування (18 – у секторі загального страхування). Ліцензування здійснювати виключно за переліком цих класів, не беручи до уваги форму проведення страхування. Відповідним чином формувати спеціалізовану звітність страховиків. Що, дозволить забезпечити якісно нову макроекономічну статистику вітчизняного ринку страхових послуг. Для досягнення інформаційної прозорості та співставності ринку дисертант вважає за необхідне не тільки запровадити ліцензування страхової діяльності за тими ж класами страхування, котрі підлягають ліцензуванню в країнах Євросоюзу, але й застосовувати при цьому стандартизовані правила страхування, опрацьовані та затверджені органом державного нагляду.

Рудик Володимир

д.е.н., доцент, завідуючий кафедрою,

Подільський державний аграрно-технічний університет

Олексійко Валентин

аспірант,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

За сучасних умов розвитку ринкових відносин, Євроінтеграційні орієнтири України вимагають, щоб соціально-економічна політика держави була направлена на досягнення європейських стандартів якості життя. Це передбачає надійний соціальний захист населення і належне пенсійне забезпечення. Необхідність реформування пенсійного забезпечення викликано низкою об'єктивних факторів: економічних, демографічних, соціально – політичних. Хоча напрямки реформування пенсійної системи в Україні були визначені більше 10 років, реформа системи пенсійного забезпечення залишається ключовим пріоритетом для України і сьогодні.

Новий етап реформування, а саме – пенсійна реформа 2011 року, в Україні стала однією з найбільш резонансних подій. Фактично вона є спробою скоротити дефіцит Пенсійного фонду за рахунок збільшення віку виходу на пенсію для українських жінок з перспективою такого ж рішення і стосовно чоловіків. Головна ж мета пенсійної реформи – забезпечення гідного рівня життя особам похилого віку, ґрунтуючись на принципі відновлення соціально справедливості для нинішніх пенсіонерів, запровадження стимулюючих механізмів створення пенсійних заощаджень для майбутніх пенсіонерів, поки залишаються не досягнутими [5].

Наразі, окрім демографічних факторів, які викликають кризовий стан солідарної пенсійної системи в Україні, існують також економічні фактори, які сильніше за все виявляються під час фінансово-економічних криз. Незважаючи на досить значні внески до Пенсійного фонду, коштів не вистачає. У Державному бюджеті

на 2016 рік дефіцит бюджету ПФ (разом із державними дотаціями) передбачено на рівні майже 58 млрд грн [1]. Тому вкрай важливою є насамперед стабілізація фінансового стану Пенсійного фонду України і впровадження другого рівня пенсійної системи. Це дозволить диверсифікувати джерела отримання доходів при досягненні пенсійного віку, послабити в подальшому вплив демографічного фактора на стан солідарної пенсійної системи. Разом з тим варто враховувати, що запровадження обов'язкової накопичувальної системи – витратний захід, і він залишатиметься таким досить тривалий період. Джерелом перекриття недонадходження коштів унаслідок того, що частина їх акумулюватиметься вже на індивідуальних рахунках у людей, знову ж може бути державний бюджет, який, скоріше за все, не потягне таких видатків. Крім того, накопичувальні елементи системи вразливі до фінансових та економічних криз, їх варто вводити лише на фоні зростання ринку [3].

Головним аргументом на користь якнайшвидшого запровадження системи обов'язкового індивідуального накопичення, активно використовується ідея сприяння економічному зростанню за рахунок створення внутрішнього джерела довгострокових інвестицій. Накопичення в пенсійній системі справді можуть успішно використовуватися як джерело «довгих» коштів. Проте існують певні застереження проти того, аби створення такого джерела висувалося як мета запровадження системи накопичення [6]. Насамперед, просте накопичення та вливання в економіку пенсійних коштів не обов'язково сприятиме економічному зростанню, оскільки його досягнення в Україні вимагає не так збільшення обсягу інвестицій, як підвищення їх ефективності. Розв'язання цієї проблеми перебуває поза сферою впливу пенсійної системи. Підвищення ефективності інвестицій вимагає передусім внутрішньої перебудови підприємств, покращення управління, розвитку системи маркетингу та фінансового аналізу інвестиційних проектів. Крім того, трансформація інвестиційних прибутків окремих підприємств в економічне зростання економіки в цілому вимагає розвитку цивілізованого фондового

ринку. Сьогодні ж ні для притоку капіталу в бізнес, ні для його виведення з бізнесу фондовий ринок практично не використовується.

Важливою умовою запровадження другого рівня пенсійної системи є збалансованість бюджету Пенсійного фонду України, тому багато уваги необхідно приділили параметричним змінам першого рівня. Важливо визначити фінансові інструменти, необхідні для діяльності недержавних пенсійних фондів, що обслуговуватимуть другий рівень, зокрема коротко- і середньострокові, а також можливості й терміни орієнтації переважно на державні цінні папери. Беручи до уваги недостатню розвиненість в Україні третього рівня пенсійної системи, необхідно встановити доволі жорсткі вимоги до всіх гравців другого рівня та створити відповідні гарантійні механізми [4].

Починаючи з 2013 року в Україні виникла проблема в пенсійній системі, передумовами цього були: збільшення відсотків внутрішнього державного боргу, збільшення кількості людей пенсійного віку, економічні проблеми в країні, через що зменшувалися обсяги заробітної плати, і як результат надходження в державний бюджет та пенсійний фонд. Також важливою передумовою появи проблем у пенсійній системі було і є те, що в нашій країні дуже багато працюючих пенсіонерів, така ситуація зумовлена багатьма причинами.

По-перше, це нестача коштів для існування, оскільки невеликі розміри пенсій не можуть повною мірою забезпечити всіх потреб пенсіонерів. Якщо звернутись до схеми соціально-економічного задоволення людей пенсійного віку в Україні та зарубіжних країнах, в якій ієрархічно структуровані потреби людей, то ми бачимо, що в Україні пенсія може забезпечити тільки найнасушніші потреби, тобто фізіологічні потреби, і може, частково проблеми безпеки.

По-друге, щоб забезпечити соціальні потреби, потреби поваги та самовираження, пенсіонери продовжують працювати, щоб почувати себе важливими та потрібними, вони залишаються на своїх посадах, тим самим не дають змоги молодим спеціалістам

зайняти ці посади, тобто немає трудового обміну, як результат, молоді спеціалісти або залишаються без роботи, або залишаються на мінімальній ставці, а це призводить до скорочення надходжень в пенсійний фонд.

По-третє, в нашій країні не престижно бути пенсіонером, не має спеціальних державних закладів, куди б люди похилого віку могли приходити кожен день, спілкуватися, грати, займатися спортом, розважати себе [2].

У зарубіжних же країнах пенсія майже повністю задовольняє всі потреби пенсіонерів.

Список використаних джерел

1. Батченко Л.В. Розвиток реформування пенсійної системи України та її вплив на формування механізму соціального самозахисту населення / Л. В. Батченко, М. М. Деліпі // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 188 – 193.
2. Кашуба В.Д. Реформування пенсійної системи України / В.Д. Кашуба // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – 2011. – № 2 (56). – Ч. 2. – С. 209.
3. Левицька С.О. Пенсійна реформа як один з напрямів забезпечення сталого розвитку країни / С.О. Левицька, С.І. Галашко // Збірник наукових праць: Випуск XVI, № 3. – Київ, СЕУ ; Рівне, НУВГП, 2010. – С. 158–168.
4. Мірошниченко І.С. Сучасні проблеми пенсійного забезпечення: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії [Текст] / І.С. Мірошниченко // Облік і фінанси. – 2012. – № 4(58). – С. 45-49.
5. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : закон України від 8.07.2011 р. № 3668-IV // Урядовий кур'єр. – 2011. – 14 вересня. – С. 7-16.
6. Шевчук А.М. Міжнародний досвід формування системи пенсійного забезпечення [Електронний ресурс] / А.М. Шевчук. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2010_3/10sapspsz.pdf.

Савицька Світлана

к.е.н., асистент кафедри

фінансів, банківської справи і страхування,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Упродовж останніх років вітчизняна економіка тримається здебільшого за рахунок аграрного сектора. Підприємства сільського господарства потребують коштів для фінансування своєї поточної діяльності, впровадження новітніх технологій, страхування існуючих ризиків, розбудови торговельної та транспортної інфраструктури. З цією метою використовуються власні та залучені фінансові ресурси [1].

Власні джерела фінансування включають амортизаційні відрахування, нерозподілений прибуток, результати вибуття активів, суми страхових відшкодувань збитків, пов'язаних із втратою майна, суми одержані від ліквідації, продажу основних засобів. Як і в інших галузях, на сьогодні в сільському господарстві амортизація не виконує відтворювальну функцію в повному обсязі. Наявність дебіторської заборгованості, в тому числі простроченої, низька частка грошових розрахунків не дають можливості амортизації трансформуватися у фінансові ресурси, які спрямовуються на відновлення основних виробничих фондів. Всі грошові кошти, що надходять на рахунок сільськогосподарського підприємства вимушено спрямовуються на фінансування поточних потреб виробничої діяльності. Збитковість більшості сільськогосподарських підприємств не дозволяє використовувати найбільше джерело внутрішнього фінансування – прибуток [2, с. 197].

До залучених джерел формування активів відносять позики та кредити банку, інвестиції, кошти державної підтримки, тощо.

Хоча основним джерелом фінансування вітчизняного АПК залишаються власні кошти товаровиробників – близько 70%, особливу роль у фінансовій підтримці розвитку аграрного сектору повинна здійснювати держава через бюджетне фінансування

державних і регіональних програм на безповоротній основі за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів [3, с. 60].

Так, згідно ЗУ «Про Державний бюджет України на 2017 рік» (зі змінами) передбачені видатки в обсязі 5 592,6 млн грн. Станом на 08.09.2017 р. спрямовано 2 677,9 млн грн, з них за бюджетною програмою «Фінансова підтримка с/г товаровиробників» – 520,2 млн грн, з яких перераховано: 519,2 млн грн для автоматичної виплати дотацій у рамках державної підтримки с/г товаровиробників; 1,0 млн грн для часткової компенсації вартості с/г техніки та обладнання вітчизняного виробництва.

ЗУ «Про Державний бюджет України на 2017 рік» передбачені видатки спеціального фонду в обсязі 4 693,5 млн грн (із власними надходженнями установ і організацій), з них на підтримку розвитку підприємств АПК – 4119,3 млн грн (88% від загального обсягу), включаючи бюджетну програму «Формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду, а також закупівлі матеріально-технічних ресурсів для потреб с/г товаровиробників». Станом на 08.09.2017 спрямовано всього – 1814,2 млн грн, з них «Витрати Аграрного фонду, пов'язані з комплексом заходів із зберігання, перевезення, переробки та експортом об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду» – 18,4 млн грн; «Фінансова підтримка с/г товаровиробників» – 1795,8 млн грн.

Згідно постанови КМУ від 01.03.2017 № 130 на часткову компенсацію вартості с/г техніки та обладнання вітчизняного виробництва за рахунок коштів загального фонду с/г товаровиробникам – отримувачам часткової компенсації вартості техніки та обладнання спрямовано 727,429 тис. грн [4].

Протягом останніх років аграрний сектор України потенційно привабливий для інвестування. Так, у 2014 р. залучено 18,8 млрд грн капітальних інвестицій, у 2015 р. – 27,9 млрд грн, у 2016 р. – 44 млрд грн. За інформацією фахівців НААН, у I кварталі цього року капітальні інвестиції в сільське господарство збільшилися на 57%, або 10,9 млрд грн. За прогнозами до кінця року цей показник має зрости з 49,7 до 75 млрд грн. На превеликий жаль, експерти впевнені що і внутрішні, й зовнішні інвестиції переважно

йдуть у великі агрохолдинги. Тож для малих і середніх сільськогосподарських підприємств залучати кошти дуже складно [5].

За різними оцінками, в Україні частка банківського кредитування має менш як 20% обігових коштів аграрного сектору, в той час як у розвинутих країнах вона досягає 70%. За даними НБУ, залишки кредитів на рахунках банків станом на кінець грудня 2016 року були майже 822,1 млрд грн (станом на кінець грудня 2015 року – 787,8 млрд грн), із яких 50,8% – кредити, надані в національній валюті, 49,2% – в іноземних валютах. Із них лише 55,4 млрд грн (6,7%) – кредитні кошти, надані підприємствам сільськогосподарського, лісового та рибного господарств (станом на кінець грудня 2015 року – 48,4 млрд грн, або 6,1%). Середньозважені процентні ставки, під які залучали кредити підприємства АПК 2016 року в національній валюті, коливалися в межах 14,01-21,19%, в іноземних – 6,33-10,7% річних. Здебільшого банківські короткострокові кредити видають для поточних операційних потреб діяльності аграрного сектору (підготовка до посівної із закупівлею палива, добрив, насіння, посадкового матеріалу, кормової бази тощо), а довгострокові – на розвиток та придбання основних фондів, що дозволяв спецрежим ПДВ. Серед банків, які працюють на фінансовому ринку України, лише одиниці у нинішніх умовах продовжують фінансувати аграріїв, сільськогосподарські підприємства. Незважаючи на те, що банки мають ліквідні кошти, вони не поспішають спрямовувати їх у надто ризиковий аграрний сектор. Умови кредитування сільськогосподарських підприємств, які пропонують банки, роблять це джерело залучення ресурсів недоступним для більшості виробників с/г продукції. Особливо це стосується малих підприємств [6].

Отже, на фінансовому ринку України вже достатньо тривалий час залишається складна ситуація. Державна фінансова підтримка розвитку сільськогосподарських підприємств поки що не достатня для забезпечення стабільного розвитку цієї важливої галузі. Для ведення господарської діяльності аграрії залучають як внутрішні так і зовнішні фінансові ресурси. Разом з тим, вертикально інтегровані агроформування мають ширші можливості зовнішнього фінансування порівняно з малими та середніми за

розмірами підприємствами. Так, дрібні товарні с/г товаровиробники мають обмежений доступ до значної частини фінансових ресурсів, у тому числі й традиційного банківського кредитування. Для нарощування потенціалу в фінансовій сфері держава повинна активно втручатися в цей процес і надавати субсидії, а також дешеві кредити аграріям через державні банки.

Список використаних джерел

1. Маслак О. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств / О. Маслак // Пропозиція. – URL: <http://propozitsiya.com/ua/finansove-zabezpechennya-silskogospodarskih-pidpriemstv>.
1. Остапенко А.С. Фінансове забезпечення підприємств аграрної сфери в сучасних економічних умовах / А. С. Остапенко, Т.М. Головченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. – 2011. – Випуск 3. – Том 1. – С. 197-203.
1. Куць Т.В. Фінансове забезпечення розвитку сільського господарства України / Т.В. Куць // Молодий вчений. – 2014. – № 11 (14). – С. 60-62.
1. Стан фінансування АПК // Міністерство аграрної політики України [Електронний ресурс]. – URL: <http://minagro.gov.ua/node/23516>.
1. Аграрні гроші: вдалий старт вливання [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.lisportal.org.ua/79487/>
1. Маслак Н. Банки та АПК України: співпраця триває [Електронний ресурс] / Н. Маслак, О. Маслак. – URL: <http://propozitsiya.com/ua/banki-ta-apk-ukrayini-spivprasya-trivaie>.

Синчак Віктор

*д. е. н., професор, завкафедрою менеджменту,
фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права,
м. Хмельницький, Україна*

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ВІД ФІКСОВАНОГО СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКОГО ДО ЄДИНОГО ПОДАТКУ

Непряма державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників через податкові преференції та податкові пільги, належить до найактуальніших питань аграрної та податкової по-

літик, на реалізацію яких безпосередньо впливають як ендогенні, так і екзогенні чинники. За відчутності їхнього впливу гострими стають і дискусії, що розгортаються навколо теми оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Останнє особливо добре спостерігається тоді, коли суб'єкти господарювання галузі доходять до критичної точки податкоспроможності та не у змозі розрахуватись із податковими боргами.

Щось подібне доводилось спостерігати у першій і другій половині 90-х років минулого століття, коли сільськогосподарські підприємства, перебуваючи на шляху реформування, постійно відчували збільшення податкового тягаря за рахунок введення для них нових податків і зборів без урахування особливостей їхньої діяльності, авансування капіталу у виробництво тощо. У результаті такої недалекоглядної податкової політики у сільському господарстві значно погіршувались розрахунки з бюджетом, оскільки із стовідсоткових нарахованих сум платежів сплачувалось лише 37 %.

Звісно, що така ситуація потребувала радикальних змін у системі оподаткування сільського господарства, як і у цілому в податковій системі держави. Підтвердженням запобіжних дій з боку державної влади ставали укази, які видавались Президентом України, а на їх підставі, відповідно до перехідних положень Конституції, Верховна Рада України приймала закони, що змінювали на краще умови в оподаткуванні сільськогосподарських товаровиробників, а також суб'єктів малого підприємництва.

Результатом такої нормотворчої діяльності стало те, що у податковій системі країни з 1999 року для зазначених категорій платників податків впроваджувались фіксований сільськогосподарський і єдиний податок (далі – ФСП і ЄП відповідно), які значно зменшували податкове навантаження на сільськогосподарських товаровиробників і суб'єктів малого підприємництва. Так, за нашими підрахунками, при переході сільськогосподарських підприємств Кам'янець-Подільського району із загальної системи оподаткування на сплату ФСП, коефіцієнт перевищення податків 1997 року над останнім у 1999 році склав 4,1, а в окремих господарствах цього ж району – 37,2.

Слід зауважити, що в кінці 90-х і на початку 2000-х років такі нововведення сприймалися як тимчасовий захід, хоча і достатньо практичний з боку держави. Більше того, у публікаціях на податкову тематику у той час, окремі автори скептично поставились до ФСП, посиляючись на його методологічну недосконалість, інші наголошували на тимчасовому функціонуванні тощо.

Подібних критичних зауважень не був позбавлений і ЄП, який була спроба навіть відмінити для окремих категорій платників, на початку введення Податкового кодексу (далі – ПК України), що викликало лише збурення серед підприємців. Натомість, на практиці підтвердилось, що до зменшення податкового тягаря перейти набагато легше, ніж навіть повернутись до раніше чинної його величини, не говорячи вже про його подальше посилення.

Тобто буд-які заходи в податковій політиці у напрямі збільшення податкового навантаження, чи то шляхом запровадження нового податку, чи то у результаті збільшення функціонуючого платежу, в демократичному суспільстві не можуть бути реалізовані без згоди платників податків. Це аксіома, яку необхідно враховувати по відношенню до суб'єктів господарювання кожного виду діяльності, організаційно-правової форми, галузі, у тому числі і сільськогосподарської.

Ще більше зазначені заходи не будуть сприйняті тоді, коли з метою зниження податкового тягаря на одному із етапів розвитку податкової системи вводиться податок, а на іншому – відбувається його скасування, що стає наслідком його збільшення. Власне, так і могло відбутись із єдиним податком в Україні вкінці 2010 р. і на початку 2011 р., коли обмежувалось його застосування, зокрема для юридичних осіб, які, як очікувалось, повинні були обирати загальну систему оподаткування з властивим їй вищим податковим навантаженням.

Тут доцільно зазначити, що незважаючи на наявні теоретичні вади з введенням ФСП і ЄП, на що звертали увагу вітчизняні дослідники, з їхнього поля зору випала ідея щодо можливого їх об'єднання у перспективі в один платіж, яка з 2015 року зреалізувалась у вітчизняній податковій системі на практиці. Можна гіпотетично допустити, що таке об'єднання важко було б перед-

бачити і самим фізіократам, як розробникам теорії єдиного податку, який, на думку їхнього представника Франсуа Кене (1694 – 1774), повинен сплачуватись з одного лише джерела, зокрема додаткової вартості («чистого продукту»), що створюється лише у сільському господарстві як сфері матеріального виробництва.

Головною перевагою такого підходу є те, що об'єднання платежів у єдиний податок цілком можливе, але лише тоді, коли у них загальне джерело сплати, на чому якраз і наголошували фізіократи, або, на нашу думку, якщо вони мають спільний об'єкт оподаткування. За інших умов матимемо лише спотворений податок. До того ж, з технічним зменшенням податкового навантаження, що, безумовно, важливо з практичної точки зору платника податку, але така умова дотримується не завжди, оскільки деколи супроводжується і його збільшенням, як це сталося для трьох баденських сіл у великому герцогстві Баден, коли маркграфом Карлом-Фрідріхом була здійснена спроба практично реалізувати податкову новачку фізіократів. Ідея «без втрати для селян» реалізовувалась в сільському господарстві і в нашій державі у далекому 1922 році (більш детально див. [1, с. 181-182]), що насправді призвело лише до збільшення податкового тягара.

Тому нинішнє об'єднання ФСП і ЄП зі спільною назвою останнього, як місцевого податку, що стало наслідком податкової реформи 2014 року, спрямованої на зменшення кількості податків і зборів з 22-х до 9-ти за рахунок їхнього реформування і трансформування задля радикального покращення адміністрування та системи сплати, на чому наголошував у той час прем'єр-міністр Арсеній Яценюк [2], також не може сприйматись однозначно. Адже на практиці відбулось насправді не зменшення платежів, а їхнє «маскування». Так з внесенням змін до статті 9 ПК України [3] у податковій системі держави встановлювалось справляння семи загальнодержавних податків і зборів, серед яких і рентна плата. Однак до складу останньої, відповідно до пункту 251.1 статті 251 розділу IX ПК України, відносяться ще шість платежів, які до реформування вважались окремими зборами, наведеними у переліку тієї ж статті 9.

Аналогічне комбінування з 2015 року спостерігається і у місцевих податках, перелік яких визначений статтею 10 ПК Украї-

ни, хоча з наступних його статей розділу XII стає очевидно, що їх кількість є дещо більшою. У першу чергу це стосується податку на майно, який об'єднує в собі та складається з: а) податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; б) транспортного податку; в) плати за землю. І, як зазначено вище, другим місцевим податком є ЄП, до складу якого віднесено колишній ФСП.

Отож, із відміною з 20115 року фіксованого сільськогосподарського податку (Закон № 71-VIII від 28.12.2014 р. [3]), до суб'єктів спрощеної системи оподаткування віднесено і сільськогосподарських товаровиробників, з числа яких утворено четверту групу платників єдиного податку, які його сплачують замість ФСП з 1 січня 2015 року як платники окремої групи. Звісно, за власним вибором сільськогосподарське підприємство може знаходитись на загальній системі оподаткування.

Зазначимо, таке право у сільськогосподарських товаровиробників було і до введення ПК України. Тобто одні сільськогосподарські підприємства могли сплачувати ФСП, другі – ЄП, а треті – податки та збори за загальною системою оподаткування, якщо останні не дотримувались критеріїв і вимог, передбачених відповідними нормативно-правовими актами для першого і другого випадків.

Тож спрощена система оподаткування з 2015 року стала займати не лише важливе місце для суб'єктів малого підприємництва як складова державної політики підтримки їхнього розвитку, але й для сільгоспвиробників. Для останніх ПК України відведені окремі норми, що враховують специфіку сплати сільгоспвиробниками єдиного податку, який за обсягами став значно більшим, порівняно з ФСП. Так, за нашими підрахунками, при переході на єдиний податок у 2015 році коефіцієнт перевищення останнього над ФСП, нарахованого у 2014 році по сільгоспвиробниках Кам'янець-Подільського району, становив 15,2.

Причому тенденція до різкого збільшення нарахування єдиного податку по сільгоспвиробниках (як платниках ЄП четвертої групи) Кам'янець-Подільському району спостерігається і у 2016 році та знаходиться на рівні 173,0 %, порівняно з 2015 роком. Зауважимо, що коефіцієнт перевищення ЄП у 2016 року над ФСП,

що нараховувався сільгоспвиробниками цього ж району у 2014 році, також зріс, порівняно з 2015 роком і склав 26,3.

Таким чином з проведенням податкової реформи у 2014 році відбулось еkleктичне об'єднання ФСП із ЄП, що суперечить теорії фізіократів і сучасним науковим підходам у частині його сплати з різних джерел і об'єктів оподаткування. Вважаємо неогрунтованим різке зростання податкового тягаря для платників єдиного податку четвертої групи, оскільки у перспективі це може призвести до зменшення їхньої податкоспроможності та втрат бюджету, як це було перед запровадженням фіксованого сільськогосподарського податку.

Список використаних джерел

1. Синчак В. П. Система оподаткування у сільському господарстві України: теорія, методологія та практика: монографія / В. П. Синчак. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2008. – 476 с.
2. Яценюк анонсував скорочення кількості податків до 9-ти [Електронний ресурс]. – URL : <https://www.5.ua/ekonomika/yatsenyuk-anonsuvav-skorochennya-kilkosti-podatkov-do-9-ti-35368.html>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. – URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1393349346630133>.

Фугело Павліна

*к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування*

Турецька Ганна

*студентка магістратури,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН І НАЙБЛИЖЧІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з таких рівнів:

- 1) солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 2) накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 3) система недержавного пенсійного забезпечення [1].

Основою пенсійного забезпечення України є солідарна система, за якої внески нинішніх працівників спрямовуються на виплату пенсій сьгоднішнім пенсіонерам. Розмір цих пенсій залежить від розміру страхових внесків громадян і їх страхового стажу.

Джерелом коштів для фінансування пенсій є Пенсійний фонд, який формується на основі страхових внесків підприємств, та громадян.

Станом на 1 січня 2017 року на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 11 938,8 тис. пенсіонерів.

Середній розмір пенсії по Україні на 1 січня 2017 року становив 1 828,33 грн проти 1 699,51 грн на 1 січня 2016 року, тобто зріс на 128,82 грн, або 7,6%.

Загальні видатки Пенсійного фонду на 2017 р. заплановано у сумі 284 млрд грн. Безпосередньо із державного бюджету буде профінансований дефіцит Пенсійного фонду, який у 2017 році становитиме 141 млрд грн. Решту коштів фонд має отримати за рахунок надходжень від Єдиного соціального внеску (ЄСВ).[2]

За даними Державної фіскальної служби України, на 01.01.2017 на обліку перебувало 2 270,3 тис. платників ЄСВ, що на 136,3 тис. платників більше у порівнянні з даними на 01.01.2015 року. В загальній кількості платників: юридичних осіб – 511,7 тис. (23,1%); фізосіб-підприємців – 1 758,6 тис. (76,9%)

Більше 4 млн осіб працюють без оформлення трудових відносин (показник неформальної зайнятості населення становить 24,6%). Найбільше таких працівників у сільському господарстві (41,1%), торгівлі (21,1%), будівництві (14,9%), промисловості (6,0%) та транспорті (3,6%). Внаслідок неформальної зайнятості втрати Пенсійного фонду на рік розрахунково становлять понад 30 млрд гривень [3].

Найближчим часом планується впровадження пенсійної реформи, яка, за словами урядовців, має на меті модернізацію сис-

теми пенсійного забезпечення для можливості її переходу до накопичувальної системи.

Деякі положення реформи запрацюють вже з 1 жовтня. Ще ряд суттєвих змін запрацює з 1 січня 2018 року. А загалом реформу планують поступово впроваджувати протягом 10 років.[4]

Але попри позитивні сторони, як то збільшення пенсії для теперішніх пенсіонерів, відновлення виплат пенсій працюючим пенсіонерам у повному розмірі, реформа має багато суперечливих моментів.

Довгоочікуване «осучаснення» пенсій для теперішніх пенсіонерів хочуть зробити за рахунок «нових» пенсіонерів. Пропозиція щодо пониження коефіцієнта вартості року стажу з 1,35 до 1 веде до зниження розмірів виплат майбутнім пенсіонерам десь на третину.

Також наявне жонгливання поняттями: не «подовження пенсійного віку», а «збільшення необхідного стажу». Зараз в Україні для виходу на пенсію достатньо мати стаж 15 років. Проте з нового року цей показник зростає до 25 років. А протягом терміну впровадження реформи – аж до 35 років.

Вважаємо, що для України необхідно чимшвидше впровадження накопичувальної складової пенсійного забезпечення, яке в розвинутих країнах є одним із ключових інститутів акумуляції коштів населення та постачальником довгострокових інвестиційних коштів.

Затримка введення другого державного накопичувального рівня, негативно впливає і на розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення. На кінець 2016 року загальна кількість учасників НПФ становила 834,0 тис. осіб (за рік їхня кількість зменшилася на 2,7 тис. осіб).

Щоправда запровадити в Україні накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування за розрахунками економістів, на даний момент неможливо.

По-перше, в зв'язку з низькою економічною спроможністю населення.

По-друге, через недостатню кількість в країні накопичувальних пенсійних фондів.

По-третє, недорозвиненість українського фондового ринку. Іншими словами, державні або приватні фонди не матимуть фінансових інструментів для інвестування накопичень. Якщо цей рівень запроваджувати зараз, то кошти можна буде вкладати лише в ОВДП або на депозити в банках.[5]

Крім того, при введенні другого рівня буде складно уникнути підвищення оподаткування. ЄСВ становить 22% і його дуже мало для наповнення Пенсійного фонду. Саме тому відщеплення частинки ЄСВ у накопичувальний рівень збільшить дефіцит Пенсійного фонду. Вихід – підвищувати податкове навантаження.

Окрема проблема в тому, що запровадження накопичувального рівня пенсійної системи в Україні регулює закон «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», у якому чітко сказано: поява накопичувального рівня неможлива доти, доки бюджет Пенсійного фонду не стане бездефіцитним.

У майбутньому Україна ймовірно перейде до накопичувальної системи, однак для цього перш за все треба здолати дефіцит Пенсійного фонду та забезпечити економічне зростання.

Уряд планує до 2021 року розробити накопичувальну пенсійну програму для тих, кому менше ніж 35 років.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р., № 213-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
2. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій від 22.06.2017 №6614 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH53Q00A.html.
5. Пенсійну реформу спіткали конкуренти. Що на неї чекає восени [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/07/25/627399>.

Чикуркова Алла

*доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування*

Горіховський Максим

*аспірант кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Фермерські господарства України починають новий етап перебудови та становлення. Метою державної політики є перетворення домашніх господарств у фермерські господарства, для цього є потужна база, за допомогою якої можна створити оптимальні умови для створення фермерських господарств та розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Наразі 35% (15,1 млн га) загальної площі сільськогосподарських земель використовується домашніми господарствами, які не мають юридичного статусу, державної підтримки та не оподатковуються. Такі домашні господарства забезпечують виробництво 44% продукції сільського господарства України (в першу чергу картоплі, м'яса, молока, овочів та фруктів) [1].

Дослідження показали, що 2,2% (0,9 млн га) сільськогосподарських земель обробляються державними аграрними підприємствами. Інші 17,2% (7,3 млн га) – належать центральним та місцевим органам влади. Ці площі або взагалі не обробляються, або використовуються не за сільськогосподарським призначенням або обробляються нелегально. Згідно із статистичними даними, 2,0 млн га державних сільськогосподарських земель здаються в оренду [2].

Поряд з цим 45,4% (19,5 млн га) загальної площі сільськогосподарських земель використовується 45 тис. зареєстрованих приватних сільськогосподарських підприємств, які, в основному, орендують землю у держави (близько 2 млн га) та у домашніх господарств (близько 17,5 млн га).

Різні такі сільськогосподарські підприємства належать одному власнику і є об'єднаними у великі агрохолдинги. Ці агрохолдинги обробляють близько 6 млн га сільськогосподарських земель та забезпечують 22% продукції сільського господарства України [3], зокрема експортуючи аграрну сировину, а саме, зернові та олійні.

Розвиток фермерських господарств значною мірою залежить і від забезпечення його землею. У табл. 1 наведено обсяги земельних площ, наданих фермерським господарствам України та Хмельницької області.

Таблиця 1

Кількість юридично зареєстрованих фермерських господарств України та Хмельницької обл. (на початок року)

Показник	Роки					2016 р. до 2012 р., %	Відхи- лення 2016 р. від 2012 (+; -)	Прог- ноз на 2020 р.
	2012	2013	2014	2015	2016			
Фермерські господарства України	47271	47374	47457	47356	43743	92,54	-3528	40478
Фермерські господарства Хмельницької області	1540	1552	1564	1558	1600	103,90	60	1662

Джерело: Складено автором за матеріалами [4].

У загальному по Україні ми спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості фермерських господарств, це пояснюється тим, що не в усіх областях розвивається успішно фермерський рух. А в Хмельницькій області навпаки йде поступове збільшення, проаналізувавши деякі закономірності ми можемо зробити наступні висновки, що в 2020 році кількість ФГ по Україні зменшиться, а в Хмельницькій області збільшиться, якщо уряд і Міністерство аграрної політики та продовольства, розроблять цільову програму підтримки саме ФГ, а також допустять до участі в тендерах на місцевому рівні.

Відповідно до абзацу 7 пункту 9 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки фермерським господарствам, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1102 (із змінами) Український державний фонд підтримки фермерських господарств надає інформацію про перелік фермерських господарств, які претендують на отримання фінансової підтримки у 2016 році за бюджетною програмою 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам»: державну підтримку у 2016 році отримали фермерські господарства в розрізі по областях.

Таблиця 2

Програма «Надання кредитів фермерським господарствам»

№ з/п	Область	Розмір державної підтримки, тис. грн
1	Миколаївська область	1 567,70
2	Запорізька область	1 301,90
3	Вінницька область	1 240,20
4	Одеська область	1 159,60
5	Івано-Франківська область	949,20
6	Кіровоградська область	909,60
7	Рівненська область	908,00
8	Дніпропетровська область	754,60
9	Чернівецька область	743,50
10	Житомирська область	721,40
11	Волинська область	716,60
12	Львівська область	708,70
13	Чернігівська область	673,90
14	Сумська область	558,40
15	Херсонська область	539,40
16	Донецька область	477,70
17	Хмельницька область	420,80
18	Закарпатська область	398,60
19	Черкаська область	265,80
20	Київська область	261,00
21	Полтавська область	164,50
22	Луганська область	155,00
23	Харківська область	148,70
24	Тернопільська область	74,40
Всього	X	15 819,20

Джерело: Складено автором за матеріалами [5].

Проаналізувавши дану таблицю, ми бачимо, що всього було виділено 15 мільйонів 819 тисяч 20 гривень для фінансової допомоги, тобто держава надавала фермерам без відсоткові кредити. Проблема полягає в тому, що фермери не проінформовані про умови надання кредитів, та б'ються брати техніку чи будувати приміщення для ведення сільського господарства за рахунок кредитних коштів, так як бояться рейдерських атак, які за останні роки знову учистилися, дана тенденція спостерігається в центральній Україні.

Міністерством аграрної політики та продовольства, розроблена стратегія 2018-2020 р., для збільшення конкурентоздатності фермерських господарств та з метою оновлення механізованого парку фермерів буде виділено 1 млрд гривень, що на нашу думку збільшить можливих заявок, що надалі допоможе забезпечити збільшення виробничих потужностей саме фермерських господарств. Ми розуміємо роль аграрних холдингів, які несуть НТП у галузі, але розподіл прибутків та офшорні схеми не залишають вільного капіталу в країні.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник Хмельницької області / за ред. Л.О. Хамської. – Хмельницький: Головне управління статистики у Хмельницькій області, 2015. – 408 с.
2. Державна служба статистики України. – URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 26.08.2017 р.).
3. Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру. – URL : <http://land.gov.ua/> (дата звернення 26.08.2017 р.).
4. Агрохолдинги України 2016. УКАБ. – URL : http://ucab.ua/files/Survey/Largest_Agriholdings/Holdings_2015_demo.pdf (дата звернення 26.08.2017 р.).
5. Загальна інформація щодо Поворотної фінансової допомоги 2016. – URL : <http://udf.gov.ua/node/566>.

Шевчук Наталія

викладач облікових дисциплін,

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний

соціально-економічний коледж,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

На сьогодні економіка України виходить із затяжної кризи, перебуває в процесі реформування і відбиває зовнішню агресію, все це негативно впливає на весь вітчизняний страховий сектор. Але в свою чергу страхування є важливим фактором стимулювання економіки, господарської активності окремих суб'єктів, оскільки створює для всіх учасників рівні права, можливість отримати прибуток, бажання ризикувати, надає впевненості у розвитку підприємницької діяльності, створює нові стимули зростання продуктивності праці та забезпечення економічного розвитку. Як свідчить світовий досвід існування повноцінного ринку страхування є важливою умовою сталого економічного зростання.

Вагомий внесок у процесі дослідження сучасного стану й тенденцій розвитку функціонування страхового ринку України внесли вітчизняні вчені: Заруба О.Д., Осадець С.С., Терещенко О.О., Александрова М.М., Базилевич В.Д., Внукова Н.М., Горбач Л.М., Фисун В. І., Ярова Г. М. та інші.

Страховий ринок в Україні все ще перебуває на етапі розвитку, окремі його сегменти стрімко розвиваються, проте суми покриття ризиків залишаються на низькому рівні.

За I квартал 2017 року ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 31.03.2017 становила 307, у тому числі СК «life» (страхові компанії, що здійснюють страхування життя) – 39 компаній, СК «non-life» (страхові компанії, що здійснюють страхування видів, інших, ніж страхування життя.) – 268 компаній, (станом на 31.03.2016 – 352 компанії, у тому числі СК «life» – 46 компаній, СК «non-life» – 306. Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення: так,

станом на 31.03.2017 порівняно з аналогічною датою 2016 року, кількість компаній зменшилася на 45.

Для економічного розвитку України важливим є стан аграрного ринку, при цьому сільське господарство залишається одним з найбільш ризикових видів бізнесу – незважаючи на технічні досягнення та інші новинки, які впроваджують аграрії. Погодні умови або хвороби сільськогосподарських тварин – це ті чинники, які дуже складно спрогнозувати. Ще складніше ними управляти.

Встановлено, що сільському господарству щорічно в наслідок настання несприятливих природно-кліматичних умов наносяться збитки на суму 860-1500 млн грн, що складає 0,05-0,11% від ВВП. Проте сільськогосподарські підприємства не охоче використовують страховий захист. Про що свідчить питома вага страхових премій і страхового відшкодування у ВВП, яка відповідно складає 0,006% і 0,005%. Тоді як цей показник у розвинених країнах сягає 6-7%. Сільське господарство передає лише біля 3% ризиків, а у країнах з розвинутою ринковою економікою професійні страховики приймають на відповідальність до 95% сільськогосподарських ризиків. Таким чином страхування сільськогосподарських ризиків є найбільш ефективним інструментом захисту.

Основними проблемами українського страхового ринку є: недосконала система правового забезпечення та державного регулювання страхової діяльності; відсутність довіри населення і господарюючих суб'єктів до страхових компаній; немає чіткого бачення стратегічного розвитку вітчизняного ринку страхових послуг; на ринку страхових послуг недостатність кваліфікованих фахівців страхової справи; зв'язку з погіршенням фінансового стану населення падає попит на послуги страхових компаній; відсутність надійних довгострокових інструментів, а також гарантій збереження та повернення вкладених коштів; відсутність якісної статистичної інформації і недостатність докладних інформаційно-аналітичних матеріалів про стан і проблеми формування страхового ринку.

Перспективами розвитку страхового ринку є: задоволення потреб держави та приватного сектору в якісних страхових по-

слугах; досягнення рівня проникнення страхування до 5% ВВП України; задоволення потреб держави в інвестиційному ресурсі; збільшення щорічних виплат страхових відшкодувань; зменшення вартості залученого капіталу для підприємств, що страхують свої ризики; підвищення конкурентоспроможності економіки України в цілому; приведення кількості страхових компаній у відповідність до попиту на послуги страхування, гарантованого рівня платоспроможності, визначеного законодавством, стану конкуренції та витрат держави для здійснення нагляду та регулювання; створення додаткових робочих місць; збільшення надходжень до бюджету та фондів соціального страхування за рахунок сплачених страховиками податків і внесків.

На сьогодні страховий ринок України знаходиться на етапі розвитку та має певні переваги та значну кількість недоліків: темпи росту страхового ринку відстають від темпів росту економіки, а його доля в ВВП країни незначна. Але український страховий ринок має великий потенціал для розвитку. Формування розвинутого ринку страхових послуг в Україні забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації та стабільний розвиток національної економіки, міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Зоря О. П. Страховий ринок України: стан, проблеми та перспективні напрямки розвитку / О. П. Зоря, С. П. Зоря // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит», 2013. – № 1. – С. 12-15.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/dostup-do-informacii.html>.
3. Осадець С. Напрямки модернізації страхової справи / С. Осадець // Страхова справа. – 2012. – № 2 (46). – С. 13-17.
4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://www.nfp.gov.ua>.

Секція 5

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Бордюг Олександр

*асистент кафедри інформаційних технологій,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Економісти все частіше говорять, що світ стоїть на порозі четвертої промислової революції.

Однією з основних тем Всесвітнього економічного форуму в Давосі знову стала Четверта промислова революція – 27 засідання форуму в 2017 році було присвячене Індустрії 4.0 [1].

Таку назву отримала нинішня епоха інновацій, коли передові технології радикально змінюють цілі галузі економіки приголомшливо швидкими темпами.

Виникне абсолютно новий тип промислового виробництва, який буде ґрунтуватися на так званих великих даних і їх аналізі, повної автоматизації виробництва, технологіях доповненої реальності, інтернеті речей.

Те, що вчора ще було вигадкою кіносценаристів і футурологів, сьогодні стало повсякденним життям. Сьогодні ми ще навіть не усвідомлюємо масштабу проникнення штучного інтелекту (ШІ) у свій побут, але вже не уявляємо своє життя без спам-фільтрів електронної пошти та мобільних помічників по типу Siri.

Штучний інтелект (англ. Artificial intelligence, AI) – розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що займається формалізацією проблем та завдань, які нагадують завдання, виконувани людиною [2].

Вважається, що ШІ – це програми, створені людиною для вирішення простих і не дуже задач, виконання яких колись було притаманне лише розумній істоті. Закон прогресу говорить, що все, що створює людина, вона створює для того, щоб полегшити

життя. Але не в цьому випадку – ШІ був створений цивілізацією, якою керують пошукові інстинкти, цікавість.

ШІ змінює сферу розваг, інформаційних технологій і маркетингу, на черзі промисловість. Автоматизація на виробництві вже повсюди, і вона починає витісняти людей з їх робочих місць. Наприклад, в 2017 році компанія Adidas запускає фабрику у Німеччині, пошив продукції на якій буде проходити без участі людини [3].

Вже зараз машинний інтелект починають долучати до технологічних розробок, це призведе до прискореного розвитку технологій і інвестицій. Все це призведе до зниження цін на продукцію, підвищуючи попит на неї.

На етапі змін стоїть і політична сфера – ШІ вже навчився передбачувати результати виборів з досить високою ймовірністю.

Технічний прогрес і розробки в сфері штучного інтелекту нас підводять до того, що звичайному робочому через 10-15 років не знайдеться місця на виробництві, в офісах і в сфері охорони здоров'я.

У результаті технічної революції по всьому світу до 2020 року буде створено 2 млн робочих місць, але ліквідовано – понад 7 млн, що абсолютно не радує. З іншого боку, здається, дуже різко зросте попит на людей з творчим і математичним складом розуму: програмістів, архітекторів, інженерів і наукових співробітників.

Зараз кількість економічних операцій, що виконуються машинами не перевищує 10%, але до 2025 року цей обсяг може зрости до 25%. Очікується, в тому числі, і посилення фінансової нерівності верств населення: тепер твоєму босу буде вигідніше купити робота, ніж вислуховувати від тебе, як ти багато працюєш і як мало заробляєш. Тим більше, роботу не потрібна відпустку і «піти раніше з роботи». У підсумку маємо значне підвищення економічної ефективності виробництв, але значно знизиться рівень заробітних плат робітникам до 2025 року: в Японії і Канаді – на 25% і в Південній Кореї – на 33%.

А тим часом, Ілон Маск і Стівен Хокінг звертаються до громадськості з проханням осмислити небезпеку використання ма-

шинного інтелекту. А Apple, Google і Facebook скуповують стартапи пачками. Починається справжнє протистояння. Хто ж стане монополістом на ринку штучного інтелекту, за ким майбутнє?

Список використаних джерел

1. Промышленная революция 4.0. На пороге новой эпохи [Электронный ресурс]. – URL: <http://korrespondent.net/business/web/3802445-promyshlennaia-revoluitsyia-40-na-porohe-novoi-epokhy>.
2. Вікіпедія. Штучний інтелект. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Штучний_інтелект.
3. Искусственный интеллект: что будет с экономикой через 5 лет [Электронный ресурс]. – URL: <http://businessviews.com.ua/ru/tech/id/iskusstvennyj-intellekt-1276/>

Бурлаков Олександр

*к.е.н., доцент кафедри інформаційних технологій,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ В СФЕРІ ОСВІТИ

Незважаючи на чітко визначений потенціал сучасних інформаційних технологій, очікування переходу глобальних, національних і регіональних систем освіти на новий рівень, на жаль, часто не виправдовуються. Нові інформаційні технології володіють потужними інструментами обробки текстової, числової та графічної інформації, що становить основу освітнього середовища. Але все ж, незважаючи на ці переваги, прагнення підвищити якість освіти шляхом впровадження інноваційних перетворень на основі застосування ІТ поки залишається нереалізованим [1].

У зв'язку з цим необхідно виробити системний підхід до застосування інструментарію сучасних інформаційних технологій з метою підвищення ефективності та якості навчального процесу, а також його результатів на всіх рівнях освітнього процесу на основі інтеграції ІТ і педагогіки, що дозволить реалізувати очікування сучасного суспільства.

Аналіз системи освіти в Україні за останні роки вказує на тенденцію помітного структурного та методологічного ускладнення існуючих освітніх моделей. Як наслідок, ускладнюються технології моніторингу, аналізу та управління освітніми установами та процесами. Особливої актуальності набувають нові інформаційні методи моніторингу і аналізу освітніх систем, спрямовані на оперативний аналіз інформаційних потоків, оцінку якості навчання, підтримку прогнозування і прийняття рішень, методи адаптації регіональних освітніх програм до поточних потреб ринкових механізмів і передовим науковим технологіям. Зокрема, в останні роки в світі оформився ряд нових концепцій зберігання і аналізу даних: сховища даних, або склади даних (Data Warehouse); оперативна аналітична обробка, або оперативний аналіз даних (On-Line Analytical Processing, OLAP); інтелектуальний аналіз даних (ІАД, Data Mining).

Метою побудови сховища даних є інтеграція, актуалізація та узгодження оперативних даних з різномірними джерелами для формування єдиного несуперечливого погляду на освітню систему. Вільям Інмона, автор концепції сховища даних, визначає такі сховища як предметно-орієнтовані, інтегровані, незмінні, що підтримують хронологію набори даних, організовані з метою підтримки управління і покликані виступати в ролі єдиного і єдиного джерела інформації, що забезпечує керівників і аналітиків достовірними відомостями, необхідними для оперативного аналізу та підтримки прийняття рішень [2].

Засоби оперативного аналізу даних зосереджені на забезпеченні багатовимірного аналізу інформації. Для досягнення цього використовуються багатовимірні моделі зберігання і представлення даних. Дані організовані в кубах (або гіперкубах), які визначені в багатовимірному просторі, що складається з окремих вимірювань. Такими вимірами, найчастіше, є час, райони, параметри. Кожен вимір може включати безліч рівнів деталізації інформації. Типові операції OLAP включають операції зміни рівня деталізації подання інформації, вибору певних частин куба і переорієнтації багатовимірного представлення даних на екрані. Саме технологія OLAP може надати зручні швидкодіючі засо-

би доступу, перегляду та оперативного аналізу освітньої інформації.

Освітня система являє собою складний комплекс, в якому взаємопов'язані академічні, кадрові, соціальні, фінансові чинники. Для знаходження прихованих залежностей серед безлічі різноманітних даних використовуються методи інтелектуального аналізу даних (Data Mining). Сутність яких полягає у виявленні в даних раніше невідомих, нетривіальних, практично корисних і доступних інтерпретації знань, необхідних для прийняття рішень в різних сферах людської діяльності [3]. До основних завдань, що вирішуються методами Data Mining, відносять класифікацію, кластеризацію, знаходження асоціацій, регресію, прогнозування, аналіз послідовностей, аналіз відхилень тощо.

Одним із поширених завдань ІАД є знаходження асоціативних правил, що мають вигляд «якщо ... то ...», при цьому кожне таке правило характеризується двома числовими параметрами – достовірністю і підтримкою.

Система ІАД автоматично генерує множину подібних правил на підставі наданих їй даних, і аналітик відбирає тільки ті правила, у яких велика підтримка або достовірність (або обидва параметри відразу) [4].

Прикладом множинної кластеризації може стати ситуаційні приклади, в яких аналітик міг би спробувати розбити всі початкові заклади на групи (кластери), всередині яких об'єкти мають схожі характеристики, а об'єкти з різних кластерів – навпаки, істотно відрізняються один від одного. При цьому кластеризацію можна проводити не по одному параметру, а одночасно за кількома різнорідним параметрам: чисельність студентів, що припадають на одного викладача ВНЗ; рівень матеріально-технічного забезпечення ВНЗ; якісний склад науково-педагогічних кадрів тощо.

Отже, зроблено огляд двох сучасних аналітичних технологій, які є потужним інструментом в ланцюзі прийняття остаточного оперативного або стратегічного рішення. Розробка керівних рішень з управління освітніми процесами потрапляє в розряд областей, найбільш складно піддаються автоматизації. Однак, використовуючи сумарну потужність технологій оперативного та

інтелектуального аналізу даних, сьогодні є можливість надати допомогу в розробці таких керуючих рішень і, найголовніше, значно прискорити сам процес розробки рішень, їх відбору та прийняття.

Список використаних джерел

1. Довідник «Впровадження інноваційних підходів до організації навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування». – К. : КиївЦНТЕІ, 2011. – С. 79.
2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 1(15). – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
3. Биков В.Ю. Відкрита освіта в Єдиному інформаційному просторі // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2010. – Вип. 7. – С. 30-35.
4. Кіракосян Г. А. Розвиток вітчизняної дистанційної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://confcontact.com/2014_04_25edu/23_Kirakosjan.htm (дата звернення 27.07.2017 р.). – Назва з екрана.

Євстафієва Юлія

к. с.-г. н., доцент кафедри

Заходим Марина

к. е. н., доцент,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ЧИ ПОТРІБНІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ?

Коли в сільському господарстві вперше використали коні, відразу стало зрозуміло, що це значно прискорює і спрощує процес виробництва. Незабаром практика використання цих тварин поширилися по всьому світу. Ефективність зростала, селяни могли не тільки забезпечити власні потреби і потреби сім'ї, але й виробляти надлишки продукції. Підвищення продуктивності праці дозволяло розвивати індивідуальне господарство: селянин тепер не був так залежний від свого поселення, а значить, мав повне

право самостійно організовувати власну працю. На такому простому прикладі можна уявити неймовірні можливості технологічного вдосконалення всього сектору агропромисловості країни при запровадженні ІТ-технологій.

Сьогодні весь світ прямує в напрямку автоматизації та максимального спрощення бізнес-процесів. Сучасні технології швидко й динамічно роблять життя мобільним. Аграрний сектор – не виняток, адже потенціал співпраці ІТ та АПК суттєвий – від розробки інформаційних порталів і мобільних додатків до створення інноваційних ІТ-систем аналізу й управління господарством. Застосування ІТ-технологій безпосередньо впливає на збільшення кількісних та якісних показників продуктивності, підвищення прибутковості у сфері агробізнесу. У зв'язку з цим, для ефективного та сталого функціонування суб'єктів у нових умовах необхідно застосовувати передові інформаційні технології, що дозволяють виявити їх внутрішні резерви, залучити зовнішні вкладення, проводити реструктуризацію організаційних структур і виконувати реінжиніринг систем управління.

Сільське господарство – ідеальне середовище для застосування переваг інформаційних технологій та інших технологічних інновацій сучасності. Якщо раніше технологічні рішення в АПК здавалися футуристичними, то на сьогодні вони є буденністю. Причому, якщо раніше найбільш сучасні технології були доступними винятково великим агрохолдингам, то нині невеликі фермерські господарства також досить активно їх використовують. Уже нікого не дивує, коли фермери використовують «розумну» систему управління стадами – моніторить переміщення тварин та відслідковує стан їх здоров'я, над полями можна побачити квадрокоптери (дрони), які збирають інформацію про стан посівів та розпилюють засоби захисту польових культур.

Як і в багатьох галузях, у агросфері основне завдання інформаційних технологій полягає в ефективному зборі та обробці даних з метою прийняття ефективних управлінських рішень на підставі аналізу. Численні відділи висококваліфікованих спеціалістів, менеджерів сьогодні може замінити набір різного роду сенсорів, інструментів, фото, відеофіксації та програмні аналіза-

тори великих масивів даних, платформи для проведення тендерів, закупівель та безготівкових розрахунків для фермерських господарств. На практиці найефективніші вважаються відомі технології у рамках прикладних комп'ютерних програм. Це, в першу чергу, програми оптимізації розміщення сільськогосподарських культур у зональних системах сівозміни та раціонів годівлі тварин; за рахунок доз добрив; проведення комплексу землевпорядних робіт та управління земельними ресурсами; ведення земельного кадастру, історії полів і розробки технологічних карт вирощування сільгоспкультур; регулювання режиму підживлення рослин і мікроклімату в теплицях; контролю процесу зберігання овочів та фруктів, якості вирощуваної продукції та кормів, забруднення ґрунтів; оцінці економічної ефективності виробництва; управлінню технологічними процесами в пташниках, на фермах, виробничими процесами при переробці м'ясо-молочних продуктів та їх зберіганні, та багато іншого.

Як приклад, можна розглянути рослинництво, а саме одну з його сучасних концепцій – високоточне землеробство, яке забезпечує стратегію управління врожайністю сільськогосподарських культур, що використовує глобальну систему позиціонування (GPS). Іноді впровадження простого та логічного прийому або технологічної новинки, підвищує ефективність вирощування окремої сільгоспкультури в рази. В умовах жорстких ринкових відносин та конкурентоспроможності виробників цим не потрібно нехтувати.

У сучасному сільському господарстві використовується низка технологій, що значно підвищують продуктивність. Великий вплив на діяльність сільгосп підприємств мав розвиток технології заморожування і транспортування продукції. Можливість перевозити товар у країни далекого зарубіжжя розширює ринки, де є вірогідність реалізувати продукцію з більшою вигодою. Також нові технології в сільському господарстві тісно пов'язані з дослідженнями в області виведення нових порід сільськогосподарських тварин та сортів рослин, більш відповідних до природних умов регіону. Оскільки малий бізнес активно бере участь в аграрному виробництві, це дозволяє швидше реагувати на нововве-

дення та реалізувати їх на практиці, адже невеликі підприємства найбільш схильні шукати вигоду у застосуванні ІТ-технологій.

У сучасному сільському господарстві можна виділити кілька напрямків розвитку технологій, що є основними і широкоживаними на сьогодні: технології обробітку ґрунтів, технологій виробництва сільгоспмашин і устаткування; технології вирощування та утримання тварин; технології осушення і зрошення ґрунту; технології збору та збереження продукції; технології транспортування і реалізації продукції. Крім цих напрямків існує ще широкий спектр інновацій. До речі, такі технологічні рішення пропонують і вітчизняні компанії. Продукція українських розробників може скласти гідну альтернативу зарубіжній та бути цікавою для великих агрохолдингів, так і дрібних фермерів. Мова може йти не лише про комплексні рішення, а й спеціальні мобільні додатки для конкретних завдань. Наприклад, раціонального роздавання концентрованих кормів, внесення добрив, засобів захисту рослин. Мобільний додаток зі спеціальним календарем, довідником, схемами застосування допоможе оптимізувати використання концентрованих кормів, добрив та інших ресурсів, збільшивши урожайність сільськогосподарських культур та продуктивність тварин. Фактично фермер зможе прорахувати свою вигоду від кожної тварини та з кожного гектара поля.

Електронні карти полів, онлайн-моніторинг переміщення агротехніки, розрахунки балансу поживних речовин у ґрунті, кормах, роботизовані системи роздавання кормів та поливів, різноманітні сенсори, передове програмне забезпечення та довідники – все це може бути доступно на планшеті чи смартфоні. Українські розробники сьогодні можуть запропонувати як готові ІТ-продукти, так і втілити креативні ідеї конкретного господарства.

Технології в агросекторі за сотні років змінилися кардинально, нікуди не ділося основне завдання сільського господарства – забезпечувати населення продуктами харчування. І чим успішніше будуть застосовуватися нові технології, тим вище буде рівень забезпеченості населення всієї планети їжею. Відповідно до звіту AgTech Investing Report, у 2016 році інвестиції в аграрні технології склали близько 5 млрд доларів.

Не винятком стала і Кам'янецьчина. Цьогоріч основними товарами, які імпортували представники агробізнесу нашого району, стали трактори, комбайни та інша сільськогосподарська техніка, та запчастини до неї, а також різноманітне програмне забезпечення та вподобані дрони. Не забували фермери і про технічні та технологічні новинки для тваринництва. Крім зарубіжних інновацій, купували вітчизняні.

Україна з її потужним аграрним потенціалом та розвиненим ІТ-сектором має всі шанси для розвитку ринку аграрних технологій та залучення інвестицій в АПК. Очікується, що вже найближчим часом, коли основний наголос буде зроблено на розвиток господарства за рахунок впровадження технологій, а не розширення земельного банку agtech набуде особливої популярності. Сьогодні в цьому напрямку вже спостерігаються позитивні зрушення. Ціни на ІТ-рішення різноманітні. Проте, як підкреслюють експерти, потрібно розуміти, що інструмент розвитку підприємства. До того ж, процес автоматизації знижує роль людського фактору, підвищує продуктивність виробництва (наприклад, молочне скотарство Ізраїлю досягло найкращих показників в світі по виробництву молока на одну корову, середній надій однієї корови 12500 л, а на окремих фермах – 14500 л), його конкурентоспроможність. Завдяки ІТ-продуктам складні процеси стають простими.

При масовому впровадженні подібних технологій в Україні, ми не тільки продовжимо досягати чергових світових рекордів із постачання сільськогосподарської сировини, а й підемо в глибоку переробку для створення складного продукту, який репутаційно й економічно зміцнить нашу країну.

Беручи до уваги динаміку збільшення світової популяції і виснаження ресурсів, для того, щоб забезпечити населення необхідними продуктами харчування, ІЕ-технології є необхідністю. І якщо ви вирішили запроваджувати ІТ-рішення на вашому підприємстві, то важливим стане правильне планування того, для чого вам потрібні технологічні інновації, що саме варто запозичувати та на які розробки орієнтуватися, чого вам хочеться досягнути в процесі виробництва чи переробки, яке програмне забезпечення потрібно придбати та на яку техніку встановити?

При правильному плануванні та інвестуванні, вже за 6-9 місяців отримуєте результат та виведете наше сільське господарство на новий рівень продуктивності, ефективності та інноваційності.

Марусей Тетяна

*к.е.н., доцент кафедри інформаційних технологій,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ERP-СИСТЕМИ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Концепція ERP (Enterprise Resource Planning – планування ресурсів підприємства) з'явилася на початку 90-х років минулого століття і являє собою єдине сховище, містить абсолютно всю інформацію про компанію. Вона дозволяє здійснити всебічний контроль над виробничими процесами, знайти нові можливості підвищення конкурентоспроможності та якості продукції, відповідати вимогам ринку, проводити ефективне планування виробництва, а також замінити більшість окремих і непов'язаних інформаційних програм інтегрованої середовищем. На базі стандарту ERP створено безліч програмних засобів – ERP-систем. Вони дозволяють вирішити безліч проблем підприємства, пов'язаних з плануванням виробництва, обліком, контролем виробничого процесу, аналізом стратегії розвитку і прийняттям рішень з мінімальною часткою ризику [1].

Головна задача ERP-системи – допомога менеджеру в управлінні проектом (організацією) як системою. Інформаційні продукти, що надаються ERP-системами, дозволяють керівництву приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Концепція ERP передбачає забезпечення виконання інтегрованої сукупності наступних функцій: функції системи MRPII; повний набір фінансових функцій; надання всієї необхідної звітності; автоматизації продажів; функції управління якістю; функції надання сервісу; функції управління персоналом; інженерних функцій; функції продажу та логістики [2].

Сьогодні у світі використовується понад 500 інтегрованих систем управління підприємствами, що реалізують найсучасніші концепції – ERP і MRP-II. В Україні поки знайшли своє застосування тільки мала частина з них [4]. На вітчизняному ринку та ринку країн СНД є багато постачальників ERP-систем: як іноземних, так і вітчизняних. За оцінками експертів, лівову частку ринку країн СНД (понад 48%) серед іноземних ERP-систем займає німецький SAP AG, слідом за ним йдуть продукти Microsoft BusinessSolution з часткою близько 13%, а замикає трійку лідерів компанія Oracle, що займає трохи більше 11% ринку ERP-систем. Настільки значний відрив SAP можна частково пояснити тим, що німецький концерн першим вийшов на ринок країн СНД, відкривши своє представництво ще в 1992 році. На світовому ринку ситуація дещо інша і основна боротьба за лідерство розгортається між SAP і Oracle.

Крім світових лідерів є розробники ERP-систем, які мають багаторічний досвід і орієнтуються на середні підприємства, наприклад, «MFG/PRO» корпорації QAD (США), «1С: Предприятие 8.0 Управление производственным предприятием» компанії 1С (Росія) та ін. Вони позиціонують власні розробки, як повноцінні системи управління підприємством, в яких поєднуються стандарти ERPII з відносно доступною ціною. Перевагами є можливість одночасного впровадження всіх модулів і як наслідок зменшення терміну і вартості впровадження, а також можливість доопрацювання системи під конкретні вимоги підприємства. Недоліком є обмежений набір функціональних можливостей, тому ці системи можуть бути рекомендовані як перший етап автоматизації процесів управління на підприємстві.

Перевагою ERP-системи є не тільки прискорення виконання певних видів робіт, наприклад, обробка замовлень, розрахунок фінансових показників, формування звіту з прибутків, зведення балансу. Основним ефектом є можливість прийняття оперативних управлінських рішень на основі повної, достовірної інформації завдяки створеній єдиній базі даних. При цьому скорочується час на виконання рутинних робіт і збільшується відповідно для аналітичної роботи. Існує можливість скорочення кількості

працівників низької кваліфікації та фіксації їх дій в системі. Фінансовий ефект полягає в якісному управлінні закупками сировини і відвантаженням готової продукції, а також у зменшенні виробничих запасів відповідно до реальних потреб і вивільненні оборотних коштів.

На сьогодні ERP-системи дозволяють вирішувати такі завдання: організувати ефективне планування всієї фінансової та господарської діяльності; підвищити довіру інвесторів шляхом формування максимальної прозорості бізнесу; знизити ризики та збільшити прибуток за рахунок оперативного прийняття рішень та їх точності, інтуїтивності системи управління, розмежування доступу до інформації відповідно до посад співробітників, реалізації функцій безпеки; скоротити кількісний аспект втрат робочого часу за рахунок виключення дублювання даних різними службами та організації безперешкодного обміну даними між відділами підприємства.

Отже, проектування автоматизованих систем управління – досить складний та трудомісткий процес, в якому задіяні всі елементи і підрозділи управлінської системи. Також при розробці тих чи інших концепцій розвитку інформаційної складової важливо приділяти особливу увагу перспективам розвитку системи та перевагам самого замовника. Більш того, оптимальне впровадження будь-якої ERP-системи дозволяє чітко визначати ті чи інші проблеми в розвитку бізнесу в цілому та дає йому можливість мати максимально конкурентні переваги на ринку праці та ресурсів. Ефективність проектів зі створення та впровадження комплексних автоматизованих систем управління тим вище, чим тісніше співробітництво замовника та розробника на всіх етапах проектування.

Список використаних джерел

1. Вдовенко Л.А. Информационная система предприятия: учебное пособие / Л. А. Вдовенко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Вузовский учебник, НИЦ ИНФРА-М, 2016. – 235 с.
2. ERP-online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.erp-online.ru>.

3. Впровадження ERP-систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.innoware.ua/erp-systems/services/vnedrenie-erp-system>.
4. Одинцов Б.Е. Информационные системы управления эффективностью бизнеса: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / Б. Е. Одинцов. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 206 с.
5. Сучасні інформаційні технології [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: www.citforum.ru.
6. Офіційний сайт Oracle [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: oracle.com/ru/products/applications/ebusiness/index.html.
7. Офіційний сайт «1С: Підприємство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://1c.ru/>
8. Офіційний сайт «SAP» CIS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sap.com/cis/index.html>.

Станкевич Ирина

*старший преподаватель,
Белорусский государственный аграрный
технический университет,
г. Минск, Республика Беларусь*

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МНОГОФАКТОРНОГО АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ АПК

Обычно для оценки деятельности предприятий используются натуральные показатели, однако, они не дают объективной оценки эффективности производства. В настоящее время осуществляется переход к экономическим показателям. Программный комплекс «Бухстат» (ПК «Бухстат») обеспечивает выполнение разностороннего анализа хозяйственной деятельности предприятий, объединений, отраслей при принятии решений направленных на улучшение бизнес-процессов на всех уровнях управления, ведение в автоматизированном режиме бухгалтерского учета, составление оперативной, статистической и бухгалтерской отчетности, передачи ее по компьютерным сетям в органы государственного управления и предприятия АПК. Он разработан

УП «ГІВЦ Минсельхозпрода» с учетом перспектив и специфики функционирования кооперационно-интеграционных структур (субъектов) и в целом АПК.

Программный комплекс «Бухстат» включает в себя три взаимосвязанных блока программных средств: блок анализа финансовой и производственной деятельности предприятий, производственных объединений, отраслей агропромышленного комплекса (ПК «Бизнес-анализ»); блок автоматизации формирования баз данных отчетности предприятий агропромышленного комплекса (ПК «Отчеты»); блок автоматизации бухгалтерского учета предприятия агропромышленного комплекса (ПК «Бухучет»).

ПК «Бухстат» охватывает полный цикл работ по автоматизации ключевых бизнес-процессов, информационного и методического обеспечения процедур анализа и совершенствования финансовой и производственной деятельности субъектов АПК. Основными функциями ПК «Бухстат» являются: глубокий экономический анализ хозяйственной деятельности предприятий и организаций отрасли; группировки информации любой сложности; оперативный выбор данных бухгалтерской отчетности; сведение квартальных и годовых бухгалтерских отчетов по всем видам деятельности; получение выходных форм как в печатной форме, так и в виде таблиц, легко обрабатываемых средствами операционной системы Windows; сбор и долгосрочное хранение информации, поступающей в виде отчетов от предприятий и организаций; проверка корректности данных бухгалтерских отчетов. Встроенный конструктор отчетов позволяет пользователю (аналитику) формировать отчеты и управлять их представлением, а затем распечатывать либо экспортировать в различных форматах для дальнейшей обработки. На любом этапе параметры отчета можно сохранить в БД ПК «Бухстат» для последующего использования другими пользователями.

Для иллюстрации возможностей использования ПК «Бухстат» рассмотрим процесс анализа предприятий Республики Беларусь по наименованию вида деятельности «Сельское хозяйство». Следуя методике предлагается взять интегрированный результирующий индекс – балл, рассчитанный как среднеариф-

метическое микроиндексов финансового состояния и эффективности деятельности. Микроиндекс финансового состояния формируют показатели, определенные «Инструкцией по анализу и контролю за финансовым состоянием и платежеспособностью субъектов предпринимательской деятельности» [1], а микроиндекс эффективности деятельности – показатели рентабельности. В рыночной экономике это исключительно важные критерии оценки. Кроме того, ввиду специфики производства, для сельскохозяйственных предприятий необходимо учитывать фактор природно-климатических условий, в которых осуществляется их хозяйственная деятельность. Этот параметр формируют показатели, отражающие качественное состояние земель (сельскохозяйственных угодий и пашни), а также учитывающие распределение осадков и тепла. Безусловно, сельхозпредприятия по природным условиям не равнозначны. Предприятия, расположенные в одной климатической зоне и обладающие одинаковыми погодными условиями, работают с разной эффективностью. Был введен микроиндекс природно-климатических условий оценивающий усредненный гидротермический коэффициент и балл сельхозугодий и пашни. Затем была проведена кластеризация на пять групп: А, В, С, D, Е (таблица 1) сельскохозяйственных предприятий в соответствии со значениями индекса природно-климатических условий предприятия по наименованию вида деятельности «Сельское хозяйство».

Таблица 1

**Кластеризация хозяйств по микроиндексу
природно-климатических условий**

Группа природно-климатические условия	Микроиндекс природно-климатических условий	Количество хозяйств в группе, ед.			
		2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
А – лучшие	более 0,7500	90	91	89	47
В – хорошие	0,6000 – 0,7500	305	357	343	253
С – средние	0,5000 – 0,5999	420	420	395	425
D – ниже среднего	0,4000 – 0,4999	223	160	152	232
Е – плохие	менее 0,4000	91	57	64	85

Для расчета микроиндексов проводилось шкалирование показателей, то есть перевод их в безразмерные величины [2]. Анализ динамических изменений за несколько лет предполагает проведение шкалирования в одинаковых граничных значениях для каждого года исследуемого периода. То есть в качестве максимального (минимального) значения берется максимальный (минимальный) фактический уровень показателя за рассматриваемый период времени с учетом возможного его роста (уменьшения). Однако в совокупности показателей в качестве максимальных или минимальных могут выделяться параметры, которые сильно отличаются от общей массы. Объектам, имеющим аномальные значения, автоматически выставляется 1 балл, если показатель больше максимально возможного, и 0 – если меньше минимального, или наоборот, в зависимости от показателя.

Применение ПК «Бухстат» для расчета результирующего критерия позволяет провести комплексную оценку деятельности предприятий, так как он интегрирует в себе показатели, отражающие различные аспекты их работы.

Таким образом, проведенный динамический мониторинг функционирования субъектов АПК по виду деятельности «Сельское хозяйство» с помощью ПК «Бухстат» за четыре года показал, что в целом по результирующему критерию положительная тенденция присуща половине предприятий. Несмотря на то, что показатели хозяйств, функционирующих в лучших природно-климатических условиях, достаточно высоки, большинство предприятий, обладающих тенденцией к росту значений показателей, сосредоточено в группах, не имеющих благоприятные погодные и почвенные условия. Это свидетельствует о том, что хозяйства, обладающие преимуществами в природно-климатических условиях, не достаточно используют весь свой потенциал. В целом анализ динамических изменений результирующего критерия за четыре года показал, что наименьшая доля хозяйств, имеющих тенденцию к росту показателя, сосредоточена в группе с лучшими природно-климатическими условиями, а наибольшая доля – в группе с природно-климатическими условиями ниже средних. В каждом кластере, функционирующем в различных природно-

климатических условиях, были выделены свои лидеры, к уровню которых, по нашему мнению, необходимо стремиться остальным предприятиям соответствующей группы.

Список использованных источников

1. Инструкция о порядке расчета коэффициентов платежеспособности и проведения анализа финансового состояния и платежеспособности субъектов хозяйствования, утвержденной постановлением Министерства финансов и министерства экономики РБ от 27.12.2011г. № 140/206.
2. Станкевич И. И. Рейтинг экономического развития сельскохозяйственных предприятий Республики Беларусь / И. И. Станкевич // Формирование организационно-экономических условий эффективного функционирования АПК: сб. научных статей 8-й международной конф. Минск, 26-27 мая 2016 г. / редкол.: Г.И. Гануш [и др.]. – Минск: БГАТУ, 2016. – С. 264-269.

Секція 6

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Михайлик Артур

к.іст.н., доцент,

*доцент кафедри історії, філософії та права,
економічний факультет*

Каденюк Олександр

д.іст.н., професор,

*професор кафедри історії, філософії та права,
економічний факультет,*

*Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ

Гуманітарні навчальні дисципліни у вищій школі України покликані, насамперед, формувати світогляди орієнтири молоді. Україна зараз переживає не найкращі роки, нам доводиться жити в період радикального переосмислення цінностей, суспільних теорій і соціальної практики. Тому особливо важливим стає вивчення у національних вищих навчальних закладах дисциплін соціально-гуманітарного циклу.

Важливе місце гуманітарні науки мають посідати у вищих технічного спрямування, в яких вони іноді займають другорядне, підпорядковане становище.

Дискусія між «гуманітаріями» і «технарями» має глибоке коріння і в Україні, і поза її межами. Однак, якщо розвинуті країни світу постійно витрачають на розвиток науки (в тому числі гуманітарного циклу) значні кошти, українська влада в більшості випадків субсидує лише ті дослідження, які мають швидкий практичний результат. При чому, як у середовищі політичної та економічної еліти, так і в українському суспільстві загалом має місце

переконання, що розвиток гуманітарної сфери науки напряму залежить від соціально-економічного становища країни. Нам видається, має місце відчутний взаємовплив першого і останнього. Без значної уваги з боку держави до гуманітарної освіти суто прикладні галузі наукового знання не дадуть очікуваного результату.

Саме з соціально-гуманітарними дисциплінами пов'язане формування світогляду майбутнього фахівця, його переконань і уподобань. Без них не можлива розбудова сталих інтересів суспільства, становлення і підтримання його високої морально-правової культури, формування гуманізму. На такі суспільно значущі речі слід орієнтуватися будь-якій країні, яка поділяє цінності розвинутих країн західної демократії і готова з ними стратегічно співпрацювати.

На наше переконання, особливе місце в реалізації таких складних і важливих завдань належить вивченню історичного досвіду власного народу. Саме він є підґрунтям традицій, національної психології, існуючого політичного і соціально-економічного устрою.

На перший погляд роль гуманітарних наук у людському суспільстві менш помітна, ніж прикладних наукових дисциплін. Це пов'язано з особливостями оцінки результатів праці гуманітаріїв, розмитими кордонами між фундаментальними та практичними дослідженнями, описовим характером наукової продукції. Разом з тим гуманітарні науки мають значно масштабніше суспільне відлуння, порівняно з природничими і точними науковими пошуками, можуть викликати могутній соціальний резонанс, мати значні культурні наслідки.

Зараз, у період всеосяжної кризи, особливо важливим стає популяризація дисциплін гуманітарного циклу на прикладі конкретної людини: знайомого, колеги, сусіда тощо. Вдалою видається практика обов'язкового вивчення власного генеалогічного дерева при підготовці до семінарських занять з «Історії України» та «Історії української культури» студентами Подільського державного аграрно-технічного університету. Викладачами кафедри історії, філософії та права ПДАТУ організовано роботу декількох гуртків гуманітарного спрямування, які націлені на роботу зі

студентами, які здобуття фахової освіти поєднують з активною громадською позицією, мають захоплення, пов'язані з історією, краєзнавством, філософією, є соціально активними.

Виконання такого здавалось би простого завдання насправді вимагає багатого фахового методологічного інструментарію та несе значне виховне навантаження. Воно передбачає певний рівень володіння археографічними та архівознавчими знаннями, знайомство з національною історіографією, краєзнавством та регіоналістикою.

Робота над історією власного роду знайомить молоду людину з минулим краще за професійні лекції та інші аудиторні роботи в університеті. Дізнатися про замордованого в Магадані або померлого від голоду в Україні 1930-х рр. прадіда і не вірити в жахливі сталінські репресії неможливо. Часто дослідження власного родоводу (фактично, провідна тема вивчення історії в країнах Західної Європи і США) закладає фундамент подальшого самовдосконалення людини, формує її захоплення і визначає спосіб життя. З таких умов важливою ланкою навчального процесу в вишах мають стати індивідуальні години. Індивідуальна робота у формі наукового пошуку видається нам найбільш ефективним методом навчання, зокрема з «Історії України». Через неї такі якості, як патріотизм (без приставки «ура»), інтелектуалізм, загальна культура особистості стають визначальними в період соціалізації молодого покоління людей з вищою освітою.

Життя вимагає не тільки творчого розвитку політології, соціології, філософії, логіки, історії як наук, але й донесення їх надбань до всього суспільства. Тадеуш Котаржинський зазначав: «Наукою є усяке знання, яке дозріло до того, що його можна викладати як окрему дисципліну на рівні вищої школи» [1, с. 245]. За таких умов багато залежить саме від якості викладання історії.

У сучасних умовах існує потреба не просто підвищення рівня викладання гуманітарних дисциплін у аграрних вищих навчальних закладах, але й, можливо, докорінної зміни форм і методів їх вивчення. У виші доцільно застосовувати принципи засвоєння знань на основі варіативності викладання навчального матеріалу та специфіки самого навчального закладу.

У рамках навчальної програми слід знайти можливість також виділити гуманітарні спецкурси з урахуванням аграрного профілю вишу. Так, наприклад, у Національному аграрному університеті читаються спецкурси «Історія формування української моделі розвитку сільського господарства (з найдавніших часів до сьогодення)», «Місце і роль селянства у суспільно-політичному розвитку суспільства». У Подільському державному аграрно-технічному університеті читаються курси «Аграрна історія України» та «Історія земельних відносин України». Слухачам інженерно-технічного факультету ПДАТУ читається спецкурс «Історія видів транспорту».

Рівень засвоєння студентами знань та формування світоглядних орієнтирів залежить і від наявності підручників, навчальних посібників, відповідних методичних розробок. До того ж, важливо посилити в них виховні моменти, бо як слушно визначив С.Л. Франк «...єдина доступна нам позитивна думка про зміст історії полягає в тому, що історія є процес виховання людського роду» [2, с. 449].

Отже, життя вимагає збільшення навчального навантаження на вивчення дисциплін гуманітарного циклу, оскільки саме на них лежить найбільше навантаження з виховання особистості і громадянина. Безумовно – це питання майбутнього Української держави.

Список використаних джерел

1. Копнин П.В. Гносеологические и логические основы науки / П.В. Копнин. – Москва: Издательство «Мысль», 1974. – 568 с.
2. Франк С.Л. Духовные основы общества / С.Л. Франк. – Москва: Республика, 1992. – 510 с.

Роляк Ангеліна

к.п.н., доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

CONTINUOUS PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS AS A PART OF LIFELONG LEARNING: EUROPEAN CONTEXT

Teaching as a job is so difficult that one lifetime isn't enough to master it efficiently [1].

Teachers knowledge is multi-faceted, the same teacher will have varying levels of competence in relation to different areas of professional practice; for example, a teacher may have a deep theoretical and practical understanding of teaching speaking, but have no awareness of assessment for learning and how to implement it. Another teacher may have excellent formal knowledge of language systems but low confidence in their target language oral proficiency. These variations suggest that a productive approach to CPD will support teachers in identifying (ideally with reference to classroom practice and student learning) those specific areas of professional practice where development is required and work with teachers to identify and implement appropriate strategies for supporting such development [4; 5].

C. Day offered the most widely cited definition of continuous professional development (CPD) as: «...all natural learning experiences and those conscious and planned activities which are intended to be of direct or indirect benefit to the individual, group or school and which contribute through these to the quality of education in the classroom. It is the process by which, alone and with others, teachers ... acquire and develop critically the knowledge, skills and emotional intelligence essential to good professional thinking, planning and practice» [3, p. 4].

All teachers – newly qualified or very experienced – face challenges and continue to develop as teachers throughout their careers. When planning professional development activities teachers face different challenges: motivation, overall time management, information, resources and technology development, etc. In order to know

which areas to focus on for professional development, it is necessary for teachers to understand and critically assess their strong and weak points. So self assessment is a good start for every teacher, lecturer or tutor deciding which sphere of professional development to choose. The self-assessment scheme (picture 1) is based on the British Council's Continuing Professional Development framework [2].

Self-assessment Scheme	
Stage of development	Description
1. Awareness	You have heard of this professional practice.
2. Understanding	You know what the professional practice means and why it's important
3. Engagement	You demonstrate competency in this professional practice at work.
4. Integration	You demonstrate a high level of competency in this professional practice and this consistently informs what you do at work.

British Council for example in «Continuing Professional Development Framework» outlines twelve professional practices for teachers: 1) planning lessons and courses; 2) understanding learners; 3) managing the lesson; 4) knowing the subject 5) managing resources; 6) taking responsibility for professional development; 7) assessing learning; 8) integrating ICT; 9) using inclusive practices; 10) using multilingual approaches; 11) promoting 21st-century skills; 12) Understanding educational policies and practice [2].

Being a teacher is challenging and there are an infinite number of areas in which teachers can develop. Making decisions about what to focus on can be overwhelming for individuals. And as for governments recently new standards for teachers' professional development were established bringing significant change in the way CPD is conceptualised and implemented in European countries, especially in Great Britain.

References

1. Borg S. Researching language teacher education in Paltridge / S. Borg and A. Phakiti (eds) // *The Continuum companion to research methods in applied linguistics* [Second ed.]. – London: Bloomsbury, 2015. – P. 541–560.

2. British Council. Continuing Professional Development Framework for Teachers [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.teachingenglish.org.uk.
3. Day C. Developing teachers: The challenges of lifelong learning / C. Day. – London: Falmer Press, 1999. – 249 p.
4. Rolyak A. Humanization as the Basic Tendency of Teacher Education: European Context / Angelina Rolyak, Olena Ogienko // Education and Cultural change, Network (2010). – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eera-ecer.de/ecer-programmes/conference/3/contribution/3940/>
5. UNESCO. Teaching and learning: Achieving equality for all. 11th EFA global monitoring report / UNESCO. – Paris: UNESCO, 2014. – 496 p.

Федорчук Віктор

к.п.н., доцент,

в.о. зав. кафедри соціальної роботи та психології

Дужева Олена

викладач соціальних дисциплін

Петянчена Наталя

викладач соціальних дисциплін,

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний

соціально-економічний коледж,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна підготовка психологів, яка задовольняла вимоги навчання і виховання студентів у рамках традиційної освітньої системи, виявилася сьогодні малоефективною для забезпечення справжнього професіоналізму і компетентності майбутніх фахівців. Тому необхідно використати такі навчальні процедури, які змусили б їх самостійно опанувати нові знання, навички і уміння через засвоєння відповідних навчальних дисциплін.

Аналіз наукових праць А. Маслоу, К. Роджерса, Є. Клімова, О. Кузьміної, А. Деркача, Л. Рудкевич, В. Зазикіна, В. Потапової,

В. Бодрака та ін. з означеної проблеми дає підставу стверджувати, що самоактуалізація, професійне становлення в акме можливе тоді, коли вузівське навчання вибудувало особистісно-професійний потенціал. У перекладі з древньогрецької «бути в акме» означає досягти «пори розквіту», «вищого ступеня». В акмеологічному розумінні високий ступінь зрілості, вершина зрілості – акме – розглядається як багатовимірний стан людини, який охоплює певний період її розвитку, пов'язаний зі значними професійними і особистісними досягненнями. При цьому варто зазначити, що базис особистісного потенціалу майбутнього психолога, на наше переконання, закладається в умовах родинного виховання. Недоліки сімейного виховання важко піддаються корекції, а дефіцит материнської любові в роки дитинства неможливо нічим компенсувати. Особистість з деформованою свідомістю не може надати кваліфіковану психологічну допомогу. Ми солідарні з Л. Собчик у тому, що «людина, яка не зазнала страждань і не пережила внутрішніх терзань у пошуках сенсу життя і власного самовдосконалення, глуха до страждань інших людей. Проте невротик або психопат, цілком зосереджений на власних переживаннях і не здатний з ними впоратися, навряд чи зможе надати реальну допомогу іншому» [1, с. 94].

Виникає питання, як у межах вузівської підготовки можна забезпечити високий рівень психологічної підготовки майбутніх фахівців. По-перше, потрібно визначитися з моделлю психолога-професіонала. По-друге, віднайти в рамках вузівської підготовки оптимальні технології навчально-виховного процесу, які б повніше сприяли підготовці спеціаліста відповідно до моделі компетентного психолога.

Модель майбутнього практичного психолога закладена у змісті навчальних дисциплін, на основі яких формується відповідний навчальний план. Надзвичайно важливо формувати модель майбутнього фахівця з кінцевого етапу навчання (магістра) до початкового (бакалавра), а не навпаки, як це часто буває на практиці при складанні навчальних планів (від I до V-VI курсів).

На нашу думку, модель психолога могла б містити такі основні компоненти: аксіологічний – сукупність психологічних цін-

ностей (ідеї, концепції, знання, уміння); технологічний – способи і прийоми професійної діяльності психолога; особистісно-творчий – механізми оволодіння практичною психологією і її творчого втілення у професійній діяльності.

Розроблена фахівцями акмеограма [2] практичного психолога є не що інше, як модель професіонала, яка віддзеркалює систему висунутих до нього вимог, дотримання яких забезпечує продуктивне виконання ним своїх обов'язків. Успішний розвиток ПВЯ (професійно важливих якостей) психолога можна здійснювати (як у вищій школі, так і в процесі післядипломної освіти) під час активного акмеологічного впливу засобами інтерактивного навчання. До інтерактивних методів навчання відносять: евристичну бесіду, дискусію, метод «круглого столу», метод «мозкового штурму», ділові та рольові ігри, воркшопи, тренінги тощо. Зазначимо, що А. Деркач і В.Зазикін поділяють технології на «психологічні» та «акмеологічні». Вони вважають, що психологічні технології стали активно використовуватися в психологічних тренінгах, спрямованих на розв'язання особистісних психологічних проблем, розвиток ПВЯ, найважливіших психічних функцій. Далі вони пишуть: «Категорія «технологія» через свою високу значущість і великі практичні можливості швидко посіла важливе місце і в акмеології. Акмеологічна технологія – сукупність засобів, спрямованих на розкриття внутрішнього потенціалу особистості, розвиток властивостей і якостей, які сприяють досягненню високого рівня особистісно-професійного розвитку і професіоналізму» [2, с. 103]. Автори визнають, що акмеологічні технології нерідко ототожнюють з психологічними. Далі вони стверджують, що принциповою відмінністю між ними є спрямованість впливу. «Акмеологічні технології в першу чергу відрізняються їх гуманістичною спрямованістю, оскільки вони покликані допомогти у здійсненні прогресивного розвитку особистості, тоді як немало психологічних впливів по-справжньому є маніпулятивними» [2, с. 104]. Ми не поділяємо думки, що іноді психологічні технології грішать своєю маніпулятивністю. Остання, на наше переконання, насамперед залежить від того, хто є керівником тренінгу, рольових ігор, практикумів тощо.

Між акмеологічними і психологічними технологіями важко провести межу, тому що нова наука акмеологія виникла в кінці ХХ століття на стику природничих, суспільних і гуманітарних дисциплін, де особливе місце займає психологія, в рамках якої вивчалися закономірності розвитку людини, професійне становлення і досягнення професіоналізму. Акмеологія використовує аналогічні з психологією засоби (інтерактивні) впливу на особистість, які в психологічній науці та практиці вже давно закріпилися. Інтерактивні методи мають перевагу перед традиційними в тому, що вони більше впливають на розвиток у студентів потреби в самонавчанні та самовдосконаленні впродовж усього життя. Саме завдяки участі у різних активних формах навчання майбутній психолог гостро ставить перед собою питання: «Хто Я?». Найбільш вичерпну відповідь на це запитання він може одержати завдяки участі в тренінгу.

Людині, що прагне до особистісного зростання, не обійтися без тренінгу, який для неї може бути програмою самовдосконалення своїх ПВЯ. Тільки критичне ставлення до себе, рефлексія своїх дій і вчинків на тренінгу і поза ним, дозволить студентам-психологам крок за кроком здійснювати позитивні зміни в особистісному зростанні. Досвід підготовки психологів та соціальних працівників [4] до практичної діяльності показує, що без здійснення впливу на власну свідомість людина дуже часто не усвідомлює того, що її успіх в майбутньому залежатиме від особистісної і духовної зрілості. Високий рівень розвитку самосвідомості майбутнього психолога передбачає самоусвідомлення власного професійного «Я», уміння аналізувати свої недоліки і прагнути до самовдосконалення.

Рівень самопізнання, самоприйняття і самовдосконалення суб'єкта діяльності в процесі його підготовки виступає важливим фактором оптимізації особистісно-професійного розвитку.

Основою для такого розвитку виступає система з трьох груп показників: змістовні – включають знання теоретичної психології, а також ставлення, установки і ціннісні орієнтації; емоційно-рефлексивні – передбачають уміння відображати, аналізувати, співпереживати ситуацію з клієнтом з позиції професійної діяль-

ності; діяльнісні – відображають функціональний бік розвитку професійної культури практичного психолога» [3, с. 52].

Психологи сходяться на думці, що «професіоналізм особистості – якісна характеристика суб'єкта праці, яка відображає високий рівень професійно важливих або особисто-ділових якостей, акмеологічних інваріантів професіоналізму, креативності, адекватний рівень домагань, мотиваційну сферу і ціннісні орієнтації, спрямовані на прогресивний розвиток» [2, с. 59].

Підготовка психолога не повинна обмежуватися фаховими знаннями і уміннями, навичками (ЗУНами). Випускники вишу повинні бути готові до процесу адаптації, успіх якої залежить не тільки від того, наскільки вони відповідають вимогам трудової діяльності, але й від ідентифікації їх з професією. Професійна ідентичність включає в себе співвідношення себе з професією, створення еталонного зразка особистості професіонала, уявлення про себе як про професіонала, а також вироблення стратегії наближення до еталонної моделі та прагнення до неї.

Отож, професійна підготовка практичного психолога має здійснюватися на основі об'єктивної концептуальної моделі. А для її практичної реалізації варто ширше використовувати акмеологічний і психологічний вплив як могутній інструмент, завдяки якому найкраще розвивається особистісно-професійний потенціал майбутнього фахівця, професійне становлення якого – тривалий, складний і суперечливий процес.

Список використаних джерел

1. Власова Ю.В. К вопросу о профессиональном становлении и развитии личности психолога / Ю.В. Власова, О.А. Белобрыкина // Психология в вузе. – 2000. – № 2. – С. 86-97.
2. Деркач А.А. Акмеология: учебное пособие / А.А. Деркач, В.Г. Зазыкин. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
3. Рабочая книга практического психолога: Пособие для специалистов, работающих с персоналом / под ред. А.А. Бодалева и др. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 640 с.
4. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг «Розвиток комунікативної компетентності викладача»: навч.-метод. посіб. / В.М. Федорчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2003. – 240 с.

Секція 7

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Кіріка Діана

*кандидат юридичних наук, доцент,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Економічна безпека є складовою національної безпеки, взаємодіє з іншими складовими, залишаючись при цьому основою безпеки держави. Масштабність, складність і суперечливість трансформаційного процесу дозволяє трактувати економічну безпеку як необхідну умову історичного становлення й розвитку України, а теоретичний аналіз економічної безпеки – як передумову її забезпечення.

Економічна безпека України – це такий стан національної економіки, який забезпечує стабільне функціонування виробництва, кредитно-фінансової і банківської системи, задовольняє матеріальні потреби держави, суспільства й особи, здійснює їх захист від зовнішніх і внутрішніх загроз [1, с. 67].

Загрози економічній безпеці – це небезпеки, які призводять до руйнування умов відтворення та розвитку держави, суспільства, особи, перешкоджають досягненню національних економічних інтересів. В системі національної безпеки загрози представляють собою потенційні та чинні небезпеки, які перешкоджають досягненню національних економічних інтересів.

Особливу небезпеку для нашої країни становить криміналізація економіки, зокрема сфери фінансових відносин, діяльність у якій дає можливість одержання максимальних прибутків за короткий термін, накопичення значних капіталів злочинного

походження та їх легалізація (відмивання) з метою виведення незаконних доходів із тіньової економіки для наступного використання як у легальних підприємницьких структурах, так і для продовження злочинної діяльності.

Криміналізація економіки зводить нанівець всі зусилля з реформування національного господарства. Кримінальна економіка є специфічним способом господарювання, при якому відносно невелика група осіб одержує надприбутки, доходи від злочинної діяльності, використовуючи з цією метою недосконале законодавство. Протиправна поведінка суб'єктів господарювання стає умовою їх існування. Прикладами криміналізації української економіки служать зростання корупції і посилення організованої злочинності, її проникнення в ключові галузі української економіки; приховання доходів і ухилення від сплати податків, порушення договірних зобов'язань тощо [2, с. 26].

У сучасних умовах особливий вплив на дотримання економічної безпеки держави мають саме зовнішні фактори, які безпосередньо пов'язані з поширенням процесу транснаціоналізації економічних зв'язків, інтеграції національних фінансових ринків, інтернаціоналізації світового господарства. Однак ці фактори йносять і певну шкоду економіці України, а саме:

– завоювання іноземними фірмами внутрішнього ринку України за багатьма видами товарів народного споживання і, як наслідок, залежність України від імпорту багатьох видів продукції, зокрема стратегічного значення. Світовий досвід показав, що країна зберігає свою незалежність, якщо частка імпорту до внутрішнього споживання коливається в межах 25–30%;

– переважання сировинних товарів, що склалося в українському експорті;

– придбання іноземними фірмами українських підприємств з метою витіснення вітчизняної продукції, як із зовнішнього, так і внутрішнього ринку. Найбільш поширеним способом вторгнення в українську економіку іноземного капіталу є малоконтрольована участь іноземних юридичних і фізичних осіб у приватизації державної власності, а також в інвестиційних конкурсах і в аукціонах з придбання державних пакетів акцій під-

приємств, зокрема підприємств стратегічно важливих галузей економіки;

– дискримінаційні заходи зарубіжних країн або їх співтовариств у зовнішньоекономічних відносинах з Україною;

– високий рівень зовнішнього боргу, його зростання і пов'язане з цим збільшення витрат бюджету на його погашення, а також посилення спроб його використання для дії на прийняття економічних і політичних рішень;

– недостатній експортний і валютний контроль;

– нерозвиненість транспортної інфраструктури експортно-імпортних операцій;

– дії іноземних спецслужб щодо дестабілізації економічної, соціальної й політичної обстановки в Україні (диверсії, шпигунство, дезінформація тощо) [3, с. 236].

Поняття «економічна злочинність» у законодавстві не зустрічається і не має юридичного змісту. На сьогодні взагалі відсутнє загальноприйняте його визначення. Об'єктом економічного злочину стає система управління економікою як в цілому, так й окремими її елементами. Паразитуючи за рахунок створення деструктивних процесів в управлінні економікою, економічна злочинність використовує легальні управлінські технології у досягненні своїх злочинних цілей. Економічна злочинність розглядається через кваліфіковані та окремі злочини, що вчинюються у великих розмірах [2, с. 26].

Серед найбільш криміногенних можна відзначити такі галузі економіки, як електроенергетика, банківська діяльність, паливно-енергетичний комплекс, зовнішньоекономічна діяльність, а також приватизація та бюджетна сфера, що підтверджується конкретними кримінальними справами. Є дискусійним розширення групи економічних злочинів за рахунок посадових, оскільки сьогодні переважна їх більшість здійснюється саме в економічній сфері, однак вони посягають також на інші суспільні відносини. Розвиток економічної системи призводить до стрімкого розвитку та змін у колі суб'єктів економічної злочинності.

Однак глобалізація світової економіки породжує і низку проблем, що безпосередньо відбиваються на національних інтер-

есах окремих держав. Однією з найбільш гострих є інтернаціоналізація злочинності в економічній сфері, посилення її впливу на національну економіку. Саме криміногенні фактори визначають сьогодні не тільки стан господарського комплексу країни, а й можливості його подальшого розвитку в цивілізованих формах у недалекому майбутньому. На зацікавленість кримінального оточення економічною сферою з метою швидкого збагачення та зміцнення свого матеріального і суспільного стану вказує щорічний приріст зареєстрованих посягань економічної спрямованості [4, с. 304].

Отже, якщо вирішення питань забезпечення економічної безпеки України можливо за умов використання механізмів антикризового управління, моніторингу економічних циклів, діагностики причин економічної кризи, реалізації антикризових програм тощо, то протидія економічній злочинності має застосовувати широкий арсенал як реагуючих, так і попереджувальних заходів з боку держави.

Список використаних джерел

1. Стрельбицька Л.М. Економічна безпека України та її сучасна модель / Л. М. Стрельбицька // Перша Всеукраїнська науково-практична конференція «Економічна безпека України: перспективи та шляхи забезпечення», 27-28 листопада 2003 року. – Львів : Юридичний факультет Львівського нац. ун-ту імені Івана Франка, 2003. – 106 с.
2. Користін О.Є. Фінансовий моніторинг у сфері страхової діяльності як інститут економічної безпеки України: [монографія] / О. Є. Користін, Ю. Р. Гавдьо, Д. В. Кіріка. – К.: ПП «Друкарня Діапринт», 2012. – 304 с.
3. Воробйов Є. М. Економічна теорія / Є. М. Воробйов, А. А. Гриценко, В. М. Лісовицький. – Х. ; К., 2003. – 704 с.
4. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навчальний посібник / Н. Р. Нижник, Г. П. Ситник, В. Т. Білоус ; за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. – Ірпінь, 2000. – 304 с.

Колосюк Ірина

к.ф.н., доцент кафедри історії, філософії та права

Боднар Алла

к.і.н., асистент кафедри історії, філософії та права,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Освіта з античних часів була класичною темою філософських досліджень, адже філософія сама завжди претендувала на роль виховательки і наставниці. Виховання та освіту визнавалася залежним від питання щодо природи людини та можливостей її всебічного розвитку: яким є потенціал людини і як його слід виявляти і актуалізувати. Таким чином, філософське дослідження освіти завжди наявно мало в своїй основі антропологію у певній її версії, і завжди неминуче приводило до певної філософської теорії культури – культури особистості, яка розвиває себе як людина завдяки освіті. Концептуалізувати на належному теоретичному рівні ці смислові соціальні зв'язки під силу лише філософському пізнанню.

Водночас, тривалий час не лише у теорії культури та освіти, але в соціальних та гуманітарних науках взагалі між суто теоретичними дослідженнями і застосуванням на практиці отриманих результатів не було посередників, які належним чином виконували би методологічно-організаційні функції. Таку функцію має виконати філософія, що виступає у якості світоглядно-методологічного підґрунтя, зокрема, і для досліджень в області виховання і освіти [5; 8].

Сьогодні філософська теорія та історія культури – це не просто галузь філософії або найвищий рівень теорії культури, а самотутня і вельми соціально значуща дисципліна, що дозволяє усвідомити стратегічні і тактичні цілі науки і культуротворчої практики, відповідно до яких можна здійснювати політику у сфері культури, у тому числі освітньої культури. Адже освіта є чи не найбільш важливим напрямом розвитку культури – як в силу своєї масовості та інтенсивності впливу на особистість, так і вна-

слідок того, що цей вплив здійснюється переважно у той період розвитку особистості (дитинство і юність), коли вона найбільш здатна до сприйняття культурних впливів [3].

У суспільстві знань необхідно істотно перетворити систему відносин «студент – викладач», зокрема оскільки ті, хто навчається, стають самодостатніми особами, що мають право на вибір спеціалізації і несуть відповідальність за всі плюси і мінуси свого вибору. Підґрунтям для такого вибору виступає освітня культура особистості як частина системи освіти. З іншого боку, свідомий і відповідальний вибір своїх життєвих шляхів в рамках пропонуванних навчальних програм моделює світ за стінами навчальних закладів, залучає молодь до складного життя громадянського суспільства з його правами і обов'язками, формує у неї установки громадянина і закладає основи громадянськості, тобто основи правил поведінки і трудової діяльності відповідно до законів і норм даного суспільства – все те, що закладає основи освітньої культури як частини загальної культури молодої людини.

На сьогоднішній день немає загальноприйнятого і єдиного визначення особистості як носія культури і водночас суб'єкта виховання та освіти, зокрема спеціальної освітньої культури, проте, в більшості спеціальних теорій – від соціальної психології до політології – все більше переважає трактування особистості, зокрема особистості молодої людини, як носія множинної ідентичності, схильної до динамічних культурних трансформацій під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників [6]. Тим самим нової постановки набуває антропологічна проблематика освітнього процесу. Не випадково, що сьогодні соціальна філософія, соціологія, психологія і культурологія, включаючи їх педагогічні складові, переживають період бурхливого розквіту і займають все більш важливе місце в комплексі наук про людину. Саме ці науки найчастіше стикаються з формами поведінки молодих людей, що відхиляються від загальноновизнаних стандартів і які традиційно вважають формально девіантними.

Освітня культура вивчалася у світовій та особливо вітчизняній теорії педагогіки переважно як культура педагогічна (Л.С. Бондар, І.Г. Григор'єва, В.М. Гриньова, В.І. Завіна, С.В. Оме-

льяненко, І.О. Палишкова, С.С. Чорна та ін.) [2; 4; 5; 6], тобто її носієм вважався педагог, і лише меншою мірою – студент. Педагогічна культура була досліджена доволі глибоко і досконально у таких її аспектах як комунікативна культура, мовна культура, екологічна культура тощо. Але очікувати від студента того ж рівня знань і, особливо, ціннісних настанов, що й від педагога – значить ігнорувати специфіку його освітньої ситуації. Тоді як основна діюча особа в освіті – той, хто навчається, а відповідно і освітня культура має бути наявна передусім у цієї особистості. Таке розуміння освітньої культури ще не стало предметом спеціальному розгляду, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

З вивчення діяльності того, хто навчається, як носія освітньої культури має починатися філософсько-культурологічне дослідження відповідних вчинків і дій молодих людей, що розцінюються як позитивні або негативні в рамках певної нормативної системи соціальної життєдіяльності. З даної антропологічної проблематики наукових розробок явно бракує, хоча цього не скажеш про соціально-психологічні і юридично-психологічні публікації сучасних авторів (А.Ф. Зелінський, В.Д. Менделевич, В.Ф. Моргун, К.В. Сивих, С.Л. Сибіряков та ін.) [2; 4; 5; 6].

Водночас напрацьовано значний методологічний потенціал, який створює необхідне підґрунтя для філософського аналізу антропологічної проблематики у розрізі проблем освітньої культури. Це роботи таких вітчизняних фахівців у сфері соціальної філософії та філософії освіти, як: Т.І. Андрущенко [2], В.Д. Бондаренко, М.М. Закович, Ю.Ю. Калиновський, Ю.Г. Легенький, Г.С. Меднікова, Т.В. Розова, Також важливе значення для здійснення даного комплексного дослідження мали праці з культурології та педагогіки – Є.В. Більченко, І.А. Зязюна, Г.Д. Миленької, Л.В. Савенкової, історії культури – І.І. Дробота, Н.М. Жулканич, М.А. Журби, Т.А. Стоян та політології – В.П. Горбатенка, М.М. Розумного та інших [3; 7].

Враховуючи нинішній стан досліджень соціально значущих форм поведінки осіб молодих людей і тих або інших соціальних груп молоді, ще достатньо далекий від бажаного рівня вивчення, узагальнень і ефективних практичних рекомендацій, ми прагне-

мо привернути увагу українських суспільствознавців до деяких актуальних проблем сучасної філософсько-педагогічної антропології, що розглядаються в контексті теорії культури.

Список використаних джерел

1. Андреев И. Д. Проблемы логики и методологии познания / И. Д. Андреев. – М.: Наука, 1972. – 320 с.
2. Андрущенко В. Сучасна соціальна філософія / В. Андрущенко, М. Михальченко. – К.: Генеза, 1996. – 368 с.
3. Новиков А. М. Методология / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: Синтез, 2007. – 668 с.
4. Рузавин Г. И. Методология научного познания / Г. И. Рузавин. – М.: Юнити-Дана, 2009. – 288 с.
5. Рузавин Г. И. Методы научного исследования / Г. И. Рузавин. – М.: Мысль, 1974. – 237 с.
6. Швырев В. С. Теоретическое и эмпирическое в научном познании / В. С. Швырев. – М.: Наука, 1978. – 382 с.
7. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность / Э. Г. Юдин. – М.: Едиториал УРСС, 1997. – 450 с.
8. Яблонский А. И. Модели и методы исследования науки / А. И. Яблонский. – М.: Едиториал УРСС, 2001. – 400 с.

Кучеров Геннадій

к.іст.н., доцент кафедри історії, філософії та права

Кодісова Ангеліна

студентка 2 курсу факультету

агротехнологій і природокористування,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ПРИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ

Філософія – одна з найдавніших галузей людського знання, духовної культури. Найбільш відомі філософські системи, що дійшли до нас, виникли близько 2,5 тис. років тому в країнах Стародавнього Сходу (Індія, Китай), але найвищого розвитку філософія досягла в Стародавній Греції. Саме поняття «філософія», що означає «любов до мудрості», вперше пояснив давньогрецький

мислитель і математик Піфагор, а назву особливої науки вперше вжив давньогрецький філософ Платон.

Щоб правильно розуміти навколишній світ, людина повинна володіти філософською культурою. Філософія як особлива форма культури відкриває кожній людині можливість організувати своє унікальне життя в гармонійному поєднанні з навколишнім світом. Філософія допомагає людині досягнути свої внутрішні можливості і міру їх реалізації в житті. Отже, між людиною і філософією існує як прямий, так і зворотній зв'язок, що означає, що філософія, як така, немислима без людини, а людина як особистість немислима без філософії.

У зв'язку із цим, зміст філософії можна звести до таких фундаментальних питань, в яких людина визначає свою справжню сутність у світі. Німецький філософ І. Кант сформулював ці питання наступним чином:

- Що я можу знати?
- Що я зобов'язаний робити?
- На що я можу сподіватися?
- Що таке людина? [1, с. 375].

Перше питання спрямоване на визначення джерел, можливостей і меж знання. Друге питання ставиться для визначення практичної реалізації знань. Третє питання прояснює цілі та розумні прагнення. У четвертому питанні підводиться загальний підсумок, визначається призначення і вищий сенс людського життя.

Отже, філософія відкриває людині все багатство її природної духовності і пов'язаного з нею способу життя. В результаті, пізнаючи свою духовність, людина знаходить внутрішню свободу. Філософія бере участь і в формуванні матеріальної культури, визначаючи характер і зміст справді людського буття, його родову сутність.

Освоюючи свій філософський потенціал, людина привчається формувати свій внутрішній духовний світ. Філософія закладає в душі людини особливий нормативний порядок, логічну послідовність і обґрунтованість, стрункність і цілеспрямованість думок до вищих премудростей життя. Філософія формує духовну куль-

туру на найвищому рівні розумової діяльності – на рівні вічних і загальних мудростей, без яких неможливе справжнє людське життя.

Крім того, людина відчуває духовну потребу в тому, щоб мати цілісне уявлення про світ; вона не може погодитися чекати задоволення цієї потреби доти, доки майбутня наука дасть достатній матеріал для цієї мети; їй необхідно також отримати відповіді і на питання, які виходять за межі науки і не можуть бути нею навіть осмислені. Разом із тим, людина не здатна заглушити в собі ці питання, зробити вигляд, що вони не існують, практично їх ігнорувати. Для людини як розумної істоти важливішим за будь-яку спеціальну наукову теорію є розв'язання питань про те, що ж таке наш світ у цілому, яка його основа, чи має він який-небудь сенс і розумну мету, чи мають яку-небудь ціну наше життя і наші діяння, яка природа добра і зла тощо. Загалом, людина запитує і не може не запитати не тільки про «як», але й про «що», «чому» і «навіщо». На ці останні питання у науки немає відповіді, точніше, вона їх і не ставить, і не може вирішити. Наука дає переважно відповідь на питання – як? Розв'язання їх лежить у галузі філософського мислення.

Існує думка, що філософія вивчає надто загальні питання, достатньо абстраговані від щоденного життя і практики. Проте це не зовсім так, бо добре відомо, що узагальнюючі теорії, якщо розглядати їх у більш широкому контексті і віддаленій перспективі, нерідко виявляються набагато практичнішими за численні конкретні ідеї, які стосуються вузьких галузей знання. Звичайно, не можна сказати, що філософія неодмінно і безпосередньо впливає на прийняття політичних, соціальних та інших рішень, хоча і це зовсім виключати не слід. Але очевидно, що, формуючи світогляд людей, вона тим самим значною мірою зумовлює їх поведінку, а також їх підходи у процесі вироблення такого роду рішень.

Філософія вступає у безпосередній контакт із практичною діяльністю людини. Прикладна значущість філософії впливає з того фундаментального факту, що думка може безпосередньо впливати на дію: або спонукати людину до дії, або, навпаки, гальмувати, зупиняти дію, відвертати від неї. При цьому метою

практичної філософії є спонукання людей за допомогою думки до правильних, добрих дій і відвертання від помилкових, поганих дій. Кажучи точніше, практична філософія – це філософія, що має за мету впливати на людей силою думки за допомогою слова, переконання – у процесі живого спілкування (консультації-бесіди, співбесіди, дискусії, аналіз конкретної ситуації). Практичний філософ (подібно до практичного психолога, психоаналітика, лікаря, священика, юриста) організовує службу консультування, співбесіди, сповіді. Його завдання – консультування і співбесіда із основних питань життя, розвитку, любові, творчості, здоров'я.

Ступінь розвитку людини визначається рівнем її культури, засвоєнням нею досвіду історії й умінням застосовувати отримані знання для вирішення суспільно значущих проблем. Філософія сприяє розвитку людини. Її інтереси звернені до всього різноманіття світового досвіду. Філософія допомагає особі долати межі її знання через постановку нових проблем. Вона діє критично, але ця критика позитивна, бо філософське пізнання має соціальну спрямованість. Незважаючи на гранично абстрактний характер, філософія найтіснішим чином пов'язана із нагальними завданнями, цілями, ідеалами як всього суспільства, так і окремих його представників. Саме із нагальних життєвих потреб беруть початок найбільш важливі, найбільш глибокі питання філософії. Її навіть найабстрактніші поняття врешті-решт виявляються лише засобами для розв'язання нагальних проблем суспільства і людини у всій складності, суперечності і глибині їх стосунків.

Протягом усієї своєї історії філософія відображала загальні уявлення про дійсність, соціальну реальність, про місце і призначення людини у світі, про пізнавальну та перетворювальну діяльність, про свободу, красу, добро, зло, щастя людини. Саме через філософію людина усвідомила свою причетність до всього, що робиться в світі, зрозуміла свою відповідальність не тільки за власну діяльність, а й за долю свого народу і всього людства. Інакше кажучи, філософія вчить людину універсальному підходу до світу.

У системі гуманітарних дисциплін, що викладаються у вищій школі, філософія завжди посідала особливе місце. Зокрема,

вивчення філософії покликане сприяти розвитку у студентів здібностей до самостійного мислення, вміння аналітично сприймати факти і події сучасного життя, що, власне, має стати, поряд з отриманням історичної та актуальної інформації, а також професійних знань, найважливішим підсумком навчання у вищому навчальному закладі. Майбутні фахівці повинні бути готові використовувати отримані знання в майбутній професійній і суспільно-політичній діяльності, правильно оцінювати події, що відбуваються в суспільстві і відповідно до цього робити свій політичний і громадянський вибір. Все це передбачає вироблення навичок і вміння застосовувати філософію як методологічну основу для вирішення різноманітних пізнавальних, дослідницьких і практичних завдань, з якими вони зустрінуться в своєму житті.

Від гуманітарної освіти багато в чому залежать творчі здібності кожної людини. Філософія допомагає стати не тільки «вузким» спеціалістом у своїй галузі, але й людиною, яка вміє думати і діяти самостійно. Тому вивчення філософії – це не просто заучування істин чи визначень і навіть не оволодіння поняттєвим апаратом, а входження у світ загальнолюдських цінностей, прилучення до вічних проблем людського існування. Одне із завдань, які розв'язуються на цьому шляху, – навчитися бачити проблему, ясно і чітко її усвідомлювати і характеризувати. Засвоєння філософської спадщини людства допомагає навчитися незалежно розмірковувати, мати власну, а не запозичену думку. Це не означає, що можна судити про все з суб'єктивного погляду, будучи некомпетентним у проблемі. Самокритичність і сумнів у власних знаннях завжди потрібні людині. Це уберігає її від зарозумілості, робить схильною до діалогу, дозволяє їй з пошаною сприймати інший погляд та іншу позицію. Уся історія філософії є живим діалогом великих особистостей, завдяки чому вивчення її стає школою критичного мислення.

На завершення відзначимо, що основне призначення філософії полягає у тому, щоб навчити людину бути людиною. У філософії (на відміну від релігії) не існує готових, вічно істинних знань. Філософські знання є результатом особливого духовного стану людини, – результатом його самостійного філософствування.

Список використаних джерел

1. Волинка Г.І. Вступ до філософії. Історико-філософська пропедевтика / Г.І. Волинка, В.І. Гусев, І.В. Огородник, Ю.О. Федів. – Київ: Вища школа, 1999. – 624 с.

Луговська Ірина

викладач кафедри іноземних мов,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

МІСЦЕ ТЕРМІНІВ-СИНОНІМІВ У НОМІНАЦІЇ ВЕТЕРИНАРНО-МЕДИЧНИХ ПОНЯТЬ

Сучасна медична термінологія – одна з найбільш об'ємних та складних систем термінів як у понятійному, так і в змістовому відношеннях. Медичний лексикон, включаючи терміни й інших наук, що вживаються у медицині (біології, хімії, фізики, мікробіології, радіології, генетики та ін.) складає декілька сот тисяч слів та словосполучень. До їх числа входять багаточисленні синоніми, які складають у деяких областях медицини, включаючи і ветеринарну, 25–40% термінологічного фонду.

Ідеальний термін має бути однозначним і не мати синонімів. Але позбутися цілком неоднозначності в термінології неможливо, особливо це стосується медичної термінології, яка досягла найбільшого ступеня інтернаціоналізації у порівнянні з термінологією інших галузей завдяки впливу двох класичних мов світу – давньогрецької і латинської.

На думку вчених, взаємодія грецької та латинської мов сприяла їх активній участі у творенні медичної термінології. Медичні найменування, яких не вистачало в латинській мові, запозичувались з грецької і зазнавали латинізації. Часто автентичні латинські слова дублювалися латинізованими грецькими запозиченнями. І сьогодні одна з найбільш характерних властивостей медичної термінології, що зумовлено її двомовною греко-латинською основою, полягає в наявності значної кількості дублетних терміноелементів греко-латинського походження [2]. Наприклад:

oculus – opthalmos (око); jecur – hepar (печінка); nasus – rhin (ніс); os – osteon (кістка) та ін.

Проблеми дослідження синонімів у сучасній лінгвістичній літературі не мають єдиного загальноприйнятого розуміння і визначення цього явища. Синонімами вважають терміни зі спільним денотатом, але різною формою вираження, що мають тотожні або майже тотожні (близькі) значення. Основними критеріями виділення синонімів треба вважати тотожність та близькість семного складу, здатність чи нездатність до взаємозамінності в певних контекстах. Ідеальні синоніми мають ідентичний семний склад та цілком взаємозамінні в контексті [4].

Таке визначення дає можливість розглядати у межах цього поняття такі мовні явища як **дублети**, **варіанти** та **еквіваленти**. У науковій літературі немає одностайної думки щодо цих понять. Так В. Лейчик вважає, що дублетність передбачає співвідношення синонімів з одним денотатом, і що маємо справу з дублетами лише в тому випадку, коли збігаються всі без винятку компоненти значень синонімів [8].

Синонімія (дублетність) особливо характерна для початкових етапів формування термінології, коли ще не відбувся природний (і свідомий) відбір кращого терміна і існує декілька варіантів для одного й того ж поняття.

Якщо те саме поняття виражають різними способами в різних підмовах чи терміносистемах, доцільно називати такі терміни **еквівалентами** [6]. Наприклад: hexamethylentetraminum (гексаметилентетрамін (у хімії)) та urotropinum (уротропін (у фармакології)).

Варіанти терміноодиниць – це паралельні форми існування мовної одиниці, що мають певні відмінності на рівні наголосу, фонем, морфем тощо. Серед слів із міжнародними компонентами виявлені варіанти: macrokefalia – macrocefalia; nitrobenzen nitrobenzon; paleoanthropus – paleanthropus.

Серед медичних термінів-синонімів еквівалентного типу існують:

1) повні дублети (греко-латинські запозичення): daktylos – digitus (палець), hepar – jecur (печінка), vertebra – spondylos (хре-

бець), cerebrum – cranium (череп), derma – cutis (шкіра), intestinum – enteron (кишка), та ін., які рівнозначно використовуються для створення медичних термінів.

2) синоніми, що є складними словами, утвореними з двох або більше слів греко-латинського походження: andrigynia – germaphroditismus (гермафродитизм, андрогінія); blastoma – neoplasma (бластома, неоплазма); makrosomia – gigantismus (макросомія, гігантизм); geobotanica – phytocenologia (геоботаніка, фітоценологія).

3) частково подібні за формою вираження терміни, що різняться лише якоюсь частиною, зокрема такі, як:

- angiographia і vasographia (angion (грец.) = vas, vasis(лат) – судина + graphia (грец.) – запис);
- galactotherapia і lactotherapia (galaktos (грец.) = lac, lactis (лат) – молоко + therapia (грец.) – лікування);
- hysterographia і metrographia (metra (грец.) = histeron (лат) – матка + graphia (грец.) – запис);
- proctoscopia і rectoscopia (proctos (грец.) = rectum (лат) = пряма кишка + scoria (грец.) – огляд).

При впорядкування ветеринарно-медичної термінології виникає необхідність визначити термін із серії синонімів еквівалентного типу, якому надається перевага при вживанні, для чого існують такі критерії:

- а) традиційність вживання;
- б) короткість;
- в) термінологічність, тобто точність, відсутність вторинних, додаткових значень;
- г) можливість утворення похідних термінів;
- д) наявність у даній мікросистемі інших однокорінних словотворень аналогічної словотвірної структури.

Н. Цісар вважає, що у доборі нормативного терміна потрібно користуватися такими принципами: термін повинен відповідати всім вимогам літературної мови, не порушувати системних зв'язків у межах терміносистеми і мови загалом, мати високу частотність вживання, бути абсолютно вмотивованим та мати статус міжнародного [10].

Отже, у багатьох випадках мова сама регулює вибір одного терміна із синонімічних пар. Однією з причин такого відбору може стати передусім «старіння» одного з композитів, його рідковживаність.

Виходячи з усього вищезгаданого, питання про вживання того чи того терміна треба розглядати під кутом зору змісту поняття, відповідником якого є термін.

Якщо носії мови – фахівці паралельно (рівнобіжно) вживають два терміни на означення того самого поняття і це не спричиняє непорозумінь, то жоден норматист не передбачить, який саме варіант (чи, може, обидва) можна буде побачити в наукових публікаціях або почути у доповідях через кілька років [7].

Список використаних джерел

1. Аксенова Г. Н. Особенности лингвистического и логико-понятийного аспектов изучения медицинских терминов / Г. Н. Аксенова, Н. Е. Кожухова, А. А. Шарапа. – URL: <http://itlab.anitex.by/msmi/bmm/04.2004/42.html> (дата звернення 10. 12. 2016 р.).
2. Білоус В.Й. Проблеми упорядкування української офтальмологічної термінології / В.Й. Білоус, А. В. Білоус, Н. К. Місяць // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 1999. – № 3. – С. 104-107.
3. Виноградов С. И. Культура русской речи / С. И. Виноградов, О. В. Платонова и др. – М., 1999. – 535 с.
4. Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М., 1977. – 247 с.
5. Загрекова Е. Н. Греко-латинские заимствования с точки зрения медицинской терминологии / Е. Н. Загрекова // Кафедра русской и классической филологии, СГМУ. – URL: [http://www.google.ru/search?hl=uk&q=\(дата звернення 16. 12. 2016 р.\)](http://www.google.ru/search?hl=uk&q=(дата звернення 16. 12. 2016 р.)).
6. Кочан І. Варіанти і синоніми термінів з міжнародними компонентами / І. Кочан // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2008. – № 620. – С. 14–19.
7. Кочерга Ольга. Деякі міркування про шляхи і манівці розвитку української наукової термінології / Ольга Кочерга // Сучасність. – 1994. № 399. – С. 235–242.
8. Лейчик В. М. Термины-синонимы, дублеты, эквиваленты, варианты. Актуальные проблемы лексикологии и словообразования / В. М. Лейчик. – Новосибирск, 1973. – Вып. 2. – С. 103–107.

9. Нетлюх М. А. Українсько-латинський анатомічний словник / М. А. Нетлюх. – Вид. 2-е, випр. – Львів: Стрім, 2000. – 216 с.
10. Цісар Н. До питання про варіантність і нормативність вторинних медичних найменувань / Н. Цісар // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2009. – № 648. – С. 61–65.

Нестеренко Валерій

*к.і.н., доцент кафедри історії, філософії та права,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПТАХІВНИЦТВА В КАМ'ЯНЦІ- ПОДІЛЬСЬКОМУ У 1930-ТІ РОКИ

Діяльність на початку 30-х рр. ХХ ст. Всеукраїнського науково-дослідного інституту птахівництва (далі – ВНДІП) у Кам'янці-Подільському ще не стала об'єктом спеціального історико-краєзнавчого дослідження. Лише побіжно згадується про працю його викладачів у монографіях М.І. Алещенка з історії ПДАТУ. У своїй розвідці автор ставить перед собою завдання – розкрити основні сторінки історії цієї науково-навчальної установи, розглянути та проаналізувати радянську політику щодо розвитку вищої аграрної науки та освіти на Поділлі за часів сталінізму.

Рішення про розподіл Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту (далі – СГІ) на Інститут технічних культур та Всеукраїнський науково-дослідний інститут птахівництва було прийнято Народним комісаріатом освіти (НКО) УСРР 15 квітня 1930 р. При утворенні спеціалізованої дослідної установи саме у місті над Смотричем брались до уваги наступні обставини: 1) на Поділлі у 1920-ті роки птахівництво було дуже розвинене, звідси здійснювався експорт яєць та тваринницької продукції не лише до інших регіонів України, а й за кордон; 2) тут активно діяли осередки селянського кооперативного об'єднання «Кооптах», яке мало розвинену мережу на всій території Радянської України;

3) у Кам'янці-Подільському у царині зоотехнічних наук активно творили відомі українські науковці: автор кількох монографій про фауну Поділля В.П. Храневич, активний учасник Західно-української революції 1918-1919 р. та автор ґрунтовних статей, що були опубліковані в німецьких часописах, О.С. Мельник, завідувач тваринницькою фермою доцент С.А. Плюйко та ін.

Певну роль відіграла і та обставина, що весною 1930 р. у зв'язку з реорганізацією вищих навчальних та наукових установ в Радянській Україні була ліквідована науково-дослідна кафедра природи, сільського господарства й культури Поділля, що з 1926 р. діяла на базі сільськогосподарського інституту. Наукові співробітники кафедри, які мали цікаві наукові розробки, отримали змогу продовжити свої дослідження в ВНДІП. У місцевих офіційних документах та побуті цю установу часто називали просто: «птахінститут» або «інститут птахівництва».

Першим директором інституту було призначено Віктора Петровича Чугая, який до того майже два роки очолював Кам'янець-Подільський СГІ. Уродженець с. Сосниця Чернігівської губернії (1899 р.), він уже в молоді роки активно включився у вир революційних подій. Вступає до Української партії соціалістів-революціонерів, а у 1918-1919 рр. очолював «боротьбистів» (ліве, найбільш радикальне крило цієї партії) на Полтавщині. Після самоліквідації цієї політичної сили у 1920 р. стає членом КП(б)У. Незважаючи на те, що В. П. Чугай мав лише незакінчену вищу освіту, саме його НКО у 1928 р. призначила керівником СГІ, оскільки він мав «славне» революційне минуле, що в УСРР вигідно відрізняло Віктора Петровича від колишніх викладачів Кам'янець-Подільського державного українського університету. Останніх місцеві відділи ДПУ у свої секретних донесеннях та звітах часто називали «контрреволюціонерами» та «петлюрівцями».

Чисельність штату інституту постійно змінювалась. У 1933 р. у ньому працювало 49 осіб: 21 наукових фахівців і викладачів, 7 – аспірантів, 2 – лаборантів, інші – обслуговуючий персонал [1, арк. 160].

Разом з тим, ВНДІП не був закритою, виключно науково-дослідницькою установою. Він водночас був і вищим навчальним

закладом. У ньому продовжували навчатись студенти, які ще до реорганізації вступили на зоотехнічний факультет СГІ. Станом на 1 листопада 1930 р. їх налічувалось 194 осіб, а на робітничому факультеті навчалось ще 205 осіб [2, с. 25]. Ця обставина створювала дещо невизначену ситуацію, оскільки функції науково-дослідницької установи суттєво відрізняються від навчального закладу. Невипадково часто інститутські плани і навчальні програми постійно змінювались та переглядались.

Керівникам птахінституту з самого початку довелось у Кам'янці-Подільському зіткнутись з чималими труднощами: слабкою була його матеріальна база, суцільна насильницька колективізація сільського господарства завдала удару для розвитку місцевого птахівництва, фактично був розгромлений сільсько-господарський кооперативний рух, у тому числі й місцеві організації «Кооптаху».

У 1933 р. чимало студентів залишили навчання в інституті через відсутність хліба та їжі у студентських їдальнях. У зв'язку з цим керівництво установи весною цього року зробило перерву на тих курсах і групах, де студенти проходили теоретичні навчання, а не знаходились на практиці в селах. Викладачі були відправлені у відпустку до «нового врожаю» та поповнення повністю вичерпаних хлібних фондів [3, арк. 22].

У грудні 1932 р. центральною владою фактично розпочалась ліквідація політики «українізації». З бібліотеки інституту було вилучено історичні праці А.Кашценка, М.Грінченка, І.Крип'якевича, книгу С.Єфремова «Історія українського письменства», твори колишнього наркома освіти УСРР М.Скрипника та інші «контрреволюційні» видання [4, арк. 1].

Наприкінці 1932 р. за інкримінованими ДПУ політичними звинуваченнями був заарештований О. С. Мельник, а весною 1933 р. репресовані наукові співробітники птахінституту В.П. Храневич, М.Т. Геращенко, С.А. Плюйко та інші. Деякі звинувачення на їхню адресу зараз виглядають просто безглуздо. Так, колишні колеги заарештованих під час «соціальної чистки» говорили, що «шкідник» Мельник начебто орієнтував організацію кормової бази для птахівництва виключно на дорогі зерно корма, ігнору-

вав досягнення радянської науки, орієнтувався тільки на Німеччину, складав завищені норми по годівлі птахів, скеровані на перевитрати кормових ресурсів республіки і т.д. [5, арк. 5]. Професор С.А. Плюйко нібито не займався практичними завданнями, а планував наукову роботу в галузі селекції на 10 років наперед, тим самим разом з деякими іншими науковими співробітниками саботував ті завдання, що були поставлені перед Всеукраїнським Науково-дослідним Інститутом птахівництва [5, арк. 5-6].

У травні 1933 р. було змінено керівництво ВНДІП, яке партійні функціонери критикували за те, що воно дозволило діяти в установі «контрреволюціонерам». Кілька осіб упродовж другої половини року займали посаду директора. Серед них були і зовсім випадкові люди, які не мали ніякого досвіду керівної праці в аграрних вназах. Так, деякий час інститут очолював член КП(б) У з 1918 р. С.Є. Кравчук. Хоча він мав вищу аграрну освіту, але в дослідницькій роботі себе ніяк не проявив. Згодом йому дали догану нібито за «політичну сліпоту» й звільнили з посади.

Судячи з офіційних документів, ситуація у ВНДІП у 1933 р. була катастрофічною. Трест, який його до того часу матеріально його утримував, фактично згорнув своє виробництво. До того ж інститут штучно й необґрунтовано був позбавлений учбового господарства радгоспу ім. В.Чубаря, внаслідок чого майже повністю занепала дослідницька справа. Дехто з місцевих керівників навіть заявляв, що поліпшення матеріальної бази інституту – це, мовляв, «кулацькі тенденції» [5, арк. 2]. Виникло питання про переведення ВНДІП до Харкова.

Наприкінці 1933 р. директором установи став М.К. Іршенко – член ВКП(б) з 1917 р. У 1918-1920 рр. він був політичним комісаром полку в Червоній Армії, після демобілізації працював на керівній роботі в різних освітніх закладах УСРР.

Новим керівництвом було зроблено чергову перевірку матеріального стану та академічного складу інституту. Було жорстко розкритиковане попереднє рішення про «надуману» реорганізацію у 1930 р. Кам'янець-Подільського СГІ [6, арк. 21-22]. Констатовано, що Всеукраїнський науково-дослідний інститут птахівництва в силу «вузької спеціалізації перетворився в карли-

ковий ВИШ, що готував неповноцінних зоотехніків» [6, арк. 21]. Реорганізація дала, на думку комісії, тільки негативні результати: ряд перекручень, систематичні зміни навчальних планів і програм та розпорощення навчального обладнання. Вузькофаховий інститут птахівництва не спромігся утримувати стабільний штат виконавців, кваліфікованих професійно-лекторських кадрів. За кілька років було змінено 6 директорів, 8 завідувачів учбовою частиною. Основна маса випускників не виправдовувала себе у виробництві, їх підготовка не відповідала вимогам «соціалістичного будівництва». Врешті-решт, у 1933 році Інститут птахівництва неофіційно було реорганізовано в зоотехнічний [6, арк. 21].

Незважаючи на те, що чимало викладачів і наукових співробітників інституту було репресовано каральними органами, у 1933-1934 навчальному році у ньому продовжило працювати чимало досвідчених фахівців. Так, професор Ф.Я. Беренштейн керував кафедрою хімічних наук. До того часу він написав 30 наукових праць. Професор В. П. Живан, який у 1920-ті роки працював у Мінському СГІ, потім заступником директора Білоруської дослідної станції та керівником кафедри кормових культур Білоруської С.Г. Академії, став керівником кафедри кормо виробництва зоотехнічного інституту [6, арк. 21-22]. Відомий науковець М.І. Величківський, випускник Київського комерційного інституту, викладав с.г. кооперацію, с.г статистику та економіку. Тобто, незважаючи на всі кадрові втрати та арешти, високий фаховий потенціал у зоотехнічному інституті залишався. Потрібно було лише вдосконалити його роботу.

Проте, знову втрутились несприятливі політичні обставини. У 1934 р. чимало студентів були за політичними мотивами виключені з інституту. Їх списки часто друкувались в періодичній пресі. А 17 грудня 1934 р. секретною постановою РНК УСРР та ЦК КП(б)У передбачалась ліквідація або реорганізація всіх вищих та спеціальних навчальних закладів у місті Кам'янці-Подільському. Зокрема, 2/3 студентського і викладацького складу зоотехнічного інституту планувалось перевести до Дергачовського СГІ (Росія), а 1/3 – до Херсонського СГІ [2, с. 26].

Четвертого лютого 1935 р. часопис «Червоний кордон», що виходив у Кам'янці-Подільському, вмістив постанову Вінницького обкому КП(б)У «Про контрреволюційні троцькістські та націоналістичні вилазки в окремих навчальних закладах Кам'янця» [7]. У цьому документі мова йшла про те, що, мовляв, в силкатному та зоотехнічному інститутах розповсюджена «націоналістична і ворожа ідеологія», в зоотехнічному інституті була група студентів-антисемітів, що поширювала серед студентів контрреволюційні розмови, а бюро райпарткому не притягнуло винуватців до відповідальності. Постанова закликала «очистити студентські лави зоотехнічного інституту від класово-ворожих елементів» [7]. А водночас – закінчити політичну перевірку викладачів, особливо з соціально-економічних дисциплін, усіх інститутів та технікумів міста. Колишній директор зоотехнічного інституту М.К. Іршенко до того часу вже був знятий зі своєї посади, а Вінницький обком КП(б)У ухвалив всі компрометуючі матеріали на нього передати в ЦК КП(б)У.

Нарешті, п'ятого березня 1935 р. у «Червоному кордоні» було вміщено коротку об'яву: «Згідно наказу заступника Наркома освіти зоотехнічний інститут переводиться до іншого міста» [8]. Більшість студентів та викладацького складу було переведено до Херсону.

По-різному склалась подальша доля наукових співробітників та викладачів Всеукраїнського науково-дослідного інституту птахівництва. Перший його директор В.П. Чугай пізніше працював вченим секретарем розплідника при Всесоюзному інституті рослинництва, часто був у наукових відрядженнях. Проте, шостого квітня 1938 р. був заарештований в Абхазії. Віктора Петровича звинуватили у тому, що він начебто проводив «шкідницьку» роботу у Всеукраїнському науково-дослідному інституті птахівництва, неправильно планував розвиток птахівничої галузі в Україні, дотримувався буржуазно-націоналістичних поглядів щодо колонізації України Радянським Союзом тощо. 10 жовтня 1938 р. в трійкою при НКВС Грузинської радянської соціалістичної республіки, яку тоді очолював поплічник Л.Берії Гоглідзе, В.П. Чугай був засуджений до розстрілу з конфіскацією всього майна [9].

Жертвами сталінських репресій стали також В.П. Храчевич, О.С. Мельник, В.П. Живан та інші. Деяким науковцям (М.Т. Герашенку, С.Т. Плюйку) вдалось вижити у радянських таборах і повернутись уже в роки хрущовської «відлиги» до викладання. М.І. Величківський під час німецької окупації очолював у Києві Українську Національну Раду, яка була зв'язана з ОУН(м) та репрезентувала інтереси українських науковців та працівників культури. Щоправда, вже на початку 1942 г. гітлерівською владою вона була розпущена. Згодом М.І. Величківський виїхав до США, де написав кілька наукових розвідок, зокрема про радянські репресії щодо його викладачів Кам'янець-Подільського СГІ.

На жаль, небагато є інформації про долі аспірантів та студентів, що навчались в зоотехнічному інституту або працювали в науковому-дослідному інституті птахівництва. Це буде предметом наступного нашого дослідження.

Список використаних джерел

1. Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХМО). – Ф.п. 12. – Оп.1. – Спр. 72.
2. Подільський державний аграрно-технічний університет. Хронологія подій. Документи. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В.; Абетка, 2009. – 99 с.
3. ДАХМО. – Ф. 299 – Оп. 1. – Спр. 3.
4. ДАХМО. – Ф. 299 – Оп. 1. – Спр. 4.
5. ДАХМО. – Ф.п.12. – Оп.1. – Спр. 72.
6. ДАХМО. – Ф. 299 – Оп. 1. – Спр. 8.
7. Про контрреволюційні троцькістські та націоналістичні вилазки в окремих навчальних закладах Кам'янця // Червоний кордон. – 1935. – 4 лютого.
8. Червоний кордон. – 1935. – 5 березня.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stalin.memo.ru/spiski/pg11084.htm>.

Оржеховський Станіслав

к. філос. н., асистент,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ГОЛОВНІ ІДЕЇ КАРЛА МАРКСА В ЙОГО ПРАЦІ «КАПІТАЛ»

Цього 2017 року виповнюється 150 років з дня виходу першого тому праці під назвою «Капітал» написаного Карлом Марксом. Це стало визначною подією не тільки і не так для філософії, як для економічної науки. В цій праці Карл Маркс вперше так всеохопно дав опис і аналіз сучасної йому капіталістичної економіки і відповідно сучасного йому буржуазного суспільства побудованого на такій економічній моделі. В цій книзі, в першому і наступних томах, які вже впорядковував його колега Енгельс, з науковою чіткістю дано визначення основних економічних понять; таких як: прибуток, основний і перемінний капітал, додана вартість, рента і т.д. Звісно, в своєму аналізі капіталістичної економіки Карл Маркс опирався на своїх попередників, як він їх називав буржуазних економістів, це перш за все Адам Сміт і Девід Рікардо. Але економічна теорія запропонована Марксом є безперечно оригінальною.

Центральною темою економічного аналізу Карла Маркса в праці «Капітал» є процес капіталістичного виробництва. Капіталістичне виробництво засноване вважає Маркс на приватній власності на засоби виробництва, що дозволяє капіталістам, власникам цих засобів, наймати робітників, які обмінюють таким чином свою робочу силу на засоби для життя, або точніше гроші на які можна ці засоби купити. Робітник або пролетарій, це працівник, який поставлений соціально-економічними умовами капіталістичного суспільства в такі життєві обставини, що змушений продавати свою робочу силу, щоб отримати засоби для життя і мати змогу відтворювати себе в якості працівника. Русійною силою капіталістичної економіки тут виступає додана вартість. Додана вартість за Марксом, це та праця, яку робітник додатково вкладає у капіталістичне виробництво, яким володіє капіталіст,

після того як він в процесі праці вже повернув ціну витрачену на засоби виробництва (основний капітал) і свою заробітну плату (перемінний капітал). Вся та праця на капіталіста, товарна ціна якої складає більше витраченого капіталістом на виробництво товарів і заробітну плату складає той додатковий капітал, який собі безпосередньо присвоює капіталіст і є доданою вартістю. Присвоєння доданої вартості за Марксом є основою експлуатації класом капіталістів робітничого класу.

Тільки завдяки присвоєнню капіталістом доданої вартості можливе капіталістичне виробництво, його екстенсивне і інтенсивне розширення, вдосконалення, нагромадження капіталу та безперервний його обіг в процесі виробництва та продажу товарів. Маркс також зазначає, що основним чинником появи капіталістів як класу, а також капіталістичного виробництва, є розвинуті товарно-грошові відносини, наявність достатнього додаткового капіталу, якого можна застосувати у виробництві, а також наявність достатньо вільних від цехового і феодалного сільськогосподарського виробництва працівників, позбавлених власності на яку вони могли б себе прогодувати. При цьому виникнення будь-якого капіталістичного виробництва залежить від наявності достатнього початкового капіталу, а його функціонування від наявності достатнього додаткового капіталу. Цей капітал, з точки зору економіки достатній для переходу на рейки капіталістичного суспільства, західній цивілізації забезпечили наявність колоній та широка торгівля в тому числі і работоргівля.

Хоча фундаментом капіталістичних відносин Карл Маркс вважав виробничий капітал, а торговельний і фінансовий капітал за Марксом є похідним від виробничого капіталу. Важливе місце у розвинутому капіталістичному суспільстві на думку Маркса займає фінансовий капітал. Фактично те, що капіталістичне виробництво залежить від постійного доступу до початкового і додаткового капіталу, ставить на перше місце в капіталістичній економічній, а відповідно і в політичній, ієрархії саме фінансовий капітал. Проте, як зазначає Маркс, свою могутність фінансовий капітал здобув не зовсім на полі капіталістичного виробництва,

а завдяки фінансуванню потреб капіталістичних держав в експансії і своїм зв'язкам з високопосадовцями на цьому ґрунті. В цьому контексті Маркс зазначає, що в розвинутій капіталістичній економіці все більше місце будуть займати фінансові спекуляції. Оскільки експансія фінансового капіталу в капіталістичній економіці буде розширюватися надалі, гроші, що на момент написання першого тому «Капіталу» складались в своїй основі з дорогоцінних металів, будуть замінятися повністю на паперові.

Хоча цього в Маркса ніде не має, але таку думку можна вивести з його праць: подальше розширення і вдосконалення фінансових інструментів і віртуалізація грошей в межах капіталістичного суспільства ведуть до все глибшого проникнення в товщу суспільної свідомості та суспільних відносин характерного для капіталізму інструментального відношення до дійсності. Тут дійсність розглядається як джерело перш за все чуттєвого задоволення, а ознакою успішності виступає ефективність, яка часто переходить в ефектність. В сучасному капіталізмі це виражається в такій формі як споживацтво, а суспільні відносини тут набирають форми вистави. Звісно такі зміни в суспільстві не можуть відбуватись без відповідних змін у виробництві, тобто розширення і вдосконалення капіталістичного виробництва, але певним тараном тут виступає саме фінансовий капітал. Оскільки саме ірраціональна потреба в збільшенні і накопиченні капіталу є рушійною силою капіталізму. Проте виробничий капітал має свою перевагу над фінансовим капіталом в тому, що фінансовий капітал відірваний від виробничого не може нормально функціонувати і перетворюється на віртуальну примару.

Важливим поняттям в праці «Капітал» Карла Маркса виступає поняття товарний фетишизм. Під товарним фетишизмом Маркс розумів економічно зумовлене викривлене сприйняття товарної вартості, яку він називав міновою вартістю, на протизвагу споживацькій вартості, яка відображає реальну суспільну вартість не викривлену капіталістичними відносинами. За Марксом тільки перебудова суспільства і перш за все відмова від приватної власності на засоби виробництва може відкрити справжню вар-

тість товарів. З поняттям товарного фетишизму в концепції соціально-перетворень Карла Маркса також тісно пов'язане поняття відчуження. Відчуження для Маркса це: по-перше, відчуження робітника, пролетаря від результатів своєї праці, по-друге, це відчуження людської природи від самої себе. Друге значення поняття відчуження стосується не тільки робітника, але й кожного прямого чи опосередкованого учасника капіталістичного виробництва: чиновника, капіталіста, вчителя, солдата, поліцейського і т. д. Унікальність положення пролетаря за Марксом полягає в тому, що пролетарій своєю працею створює передумови існування для всіх інших класів і прошарків капіталістичного суспільства. Власне ця перевага робить пролетаря революційною силою, яка може перетворити суспільство на таке суспільство, яке найбільш відповідає людській природі, тобто комуністичне.

Проте соціально-економічне вчення Карла Маркса має певні недоліки, які для цього вчення стали фатальними:

По-перше, невірне розуміння людської природи Марксом, що виражається в тезі, – буття визначає свідомість. Насправді свідомість досить автономна по відношенню до свого буття і вона не визначається по відношенню до буття строго визначеним чином. Навпаки, свідомість сама може впливати на буття.

По-друге, Карл Маркс недооцінив складність сучасного йому суспільства, а також роль держави і чиновницького апарату в ньому.

По-третє, результат опису і аналізу Карлом Марксом суспільства стосується тільки західних індустріально-розвинутих країн і виражає певний загальний тип соціальних відносин, який не має строгої визначеності природничих законів, а є соціальними закономірностями, більш вільними в своєму розгортанні.

Попович Микола

д.ф.н., професор

Попович Дмитро

магістр, спеціальність «Фінанси»,

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ФІЛОСОФСЬКЕ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ КОЕВОЛЮЦІЇ ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ

Людина є продуктом двох типів еволюції – біологічної та культурної. Як представника ссавців та вищих приматів її потрібно вважати продуктом біологічної еволюції. Формування у людини тих ознак і властивостей (мислення, мови, предметної діяльності) що відрізняють її від тварин є результатом культурної еволюції. Людина єдиний носій психіки і свідомості, котрий досяг ступеня мислення. З появою думки еволюційний розвиток людини починає виходити за фізіологічні межі.

На відміну від тварин і рослин, люди вступають у взаємодію з природою не тільки на основі біологічних потреб, але й на основі потреб соціокультурних, які задовольняються за допомогою предметів матеріального та духовного виробництва – техніки, предметів побуту, наукових знань, художніх творів тощо. Взаємовідносини культури і природи склались не сьогодні, вони пройшли занадто складний та тривалий історичний шлях. У ньому виділяють чотири періоди – біогенний або адаптивний, аграрний, техногенний або індустріальний, постіндустріальний та ноогенний (котрий лише становиться).

Впродовж людської історії співвідношення культури і природи постійно змінювались і ускладнювались. Головним фактором і змістом цих взаємовідносин була соціально-історична діяльність людей. Ця діяльність постійно поглиблювала та розширювала процес освоєння людиною природи. В історичному плані, відносини культури і природи є процесом постійного олюднення природи. І чим інтенсивніше відбудеться олюднення природи, тим більша відповідальність лягає на плечі людей за збереження цілісності природи. Люди повинні взяти на себе велику місію охо-

рони і збереження природи. Ми маємо постійно пам'ятати, що біосфера може існувати і без людини і без культури, а людина без навколишньої природи (біосфери) як єдиної умови фізичного і духовного її життя може зникнути з лиця землі.

Матеріальне і духовне середовище створене людиною в процесі предметно-практичної діяльності називають «другою природою». За допомогою свого розуму людина все змінює навколо себе. Дика природа перетворюється на об'єкт господарсько-промислової діяльності, внаслідок чого набуває гігантських розмірів техносфера, як головна загроза для біосфери. Змінивши біологічне середовище свого існування, сама людина фізично не змінювалась. Сучасній людині, як колись первісним нашим предкам, потрібно шукати шляхи свого подальшого виживання в умовах видозмінної природи.

Наш час – це період коли перетворення людиною природи досягло небезпечної межі, переступивши яку, людство може загинути. Екологічна криза, створена людиною, вступила в завершальну фазу, а світова цивілізація зайшла в глухий кут. Людина перетворилась на головну руйнівну силу на планеті по відношенню до природи. Відносини людини і природи переросли в проблему морально-етичного відношення людей до всього живого. Тому на сучасному етапі взаємоіснування людини і природи постає проблема формування нового типу людини, людини високої етичної свідомості по відношенню до природи за допомогою культури.

Культура – це насамперед людське відношення до природи. Тому існування культури, аналіз її змісту, функцій, форм та історичних типів неможливо розглядати у відриві від природи. Природа на кожному кроці, на кожному історичному етапі бере активну участь у формуванні системи культури, вона постійно включається людьми в історичний процес залежного від соціально-історичних потреб, ідей, світогляду, технологічного рівня суспільного виробництва. Уявити собі хоча би один крок цивілізації і культури без присутності природи неможливо, тому що взаємозв'язок природи і культури є головною сутністю людського буття.

Цікаві та глибокі філософські роздуми щодо ролі природи в розвитку культури висловлював німецький філософ Іммануїл Кант. Культура, вважає Кант, залишається останньою метою природи, вона існує всередині неї як явище в просторі і часі. Цілі, які реалізує культура, то є цілі природи. Головною сутністю людини на думку Канта є свобода [3, с. 369]. Але виявлення волі, людські вчинки визначаються загальними законами природи. Культура здатна підняти відповідальність людей на такий рівень, коли людство зрозуміє свою велику місію збереження життя на Землі для наступних поколінь.

В унісон із Кантом мислив видатний український вчений – природознавець і філософ, фундатор Академії наук України Володимир Вернадський. Він вважав, що цивілізація і людська культура не можуть загинути, припинити своє існування тому, що вони є проявом еволюції природи та закономірним переходом біосфери в якісну нову її форму – ноосферу. Завдання культури, на його думку, – допомогти людству переходити від стихійних зв'язків з природою до свідомих [1, с. 212].

Освоєння людиною матеріального світу, його законів – це тріумф інтелекту. Але цей тріумф, як свого часу зазначив один із видатних фізиків ХХ ст. Макс Борн, є одночасно і трагічною помилкою здорового глузду. Технологічна цивілізація не розв'язує глобальні проблеми людства. Розвиток промисловості, насамперед енергетики, металургії та хімічної промисловості, став визначальним фактором деградації природи. За останніх сто років людство в тисячу разів збільшило потужності енергетики. Кожні 15 років, у розвинутих країнах подвоюється загальний обсяг товарів і послуг. Заглиблює прірву між людиною і природою суспільство масового споживання.

У нових для людства умовах взаємодії суспільства і природи потрібно будувати так, щоб розвиток суспільства не задавав шкоди природі. У сучасній науці такий підхід до вирішення актуальних проблем взаємодії суспільства та людини одержав назву «коеволюція». Виникнувши в біології, поняття «коеволюція» поступово набуває статусу загальнонаукової та філософської категорії. В соціальній філософії ця категорія використовується

для позначення процесу сумісного розвитку біосфері і людсько-го суспільства. Коеволюція – це входження людини в нове соціо-культурне поле на принципах сумісності, взаємності, співучасті.

Теорія коеволюції передбачає, перш за все, те, що цивілізація повинна відмовитися від колишніх стереотипів свого існування і перейти в інший якісний стан, не руйнувати навколишню природу, а навпаки, «вписатися» в біосферу, дотримуватися її законів, заборон та обмежень. Застаріла західна модель масового споживання виявилася неперспективного для всього людства, тому що подальше її продовження загрожує загибеллю не тільки людству, а й всього живого на планеті. В даний час стихійний розвиток виробничої діяльності характеризується такими негативними наслідками, які в ряді випадків прийняли необоротний характер. Стихійний характер розвитку виробничої діяльності особливо небезпечний в умовах глобалізації різних сторін суспільного життя. Глобалізація як сучасна міра економічної, технологічної, політичної та інформаційної інтеграції у світі може придбати справді гуманний сенс тільки при коеволюції. Мова йде про принципово нову екофільтну стратегію людської діяльності, в якій техногенні зміни не можуть випереджувати усвідомлення їх наслідків.

Виробничо-некоеволюційний спосіб взаємодії суспільства і природи слід змінити не в майбутньому, а тепер. Такий традиційний підхід не відслідковує зворотного зв'язку впливу накопиченої техніки та її технології на саме людство і окремого індивіда зокрема. Тільки тепер людство усвідомило, що природа – це щось складніше, ніж проста сума земної тверді, рослинного та тваринного світу. Це щось набагато складніше, здатне до самозахисту. Усвідомлення нової ситуації, пов'язаної зі створенням технологічного суспільства і його переходи в інформаційне, вимагає коеволюції суспільства, природи, ноосфери.

Згідно з принципом коеволюції, людство, для того, щоб забезпечити своє майбутнє, повинне не тільки змінювати біосферу, пристосувати її до своїх потреб, але і змінюватися саме, пристосовуючись до об'єктивних вимог природи. Це означає, що людство повинно перетворити біосферу на ноосферу. «Ми так радикально змінили наше середовище, – стверджував засновник

кібернетики Норберт Вінер, – що тепер для того щоб існувати в ній, ми повинні змінити себе» [2, с. 83]. Для забезпечення цього процесу людство повинно слідувати, перш за все, екологічному і етичному імперативам:

1. Перший імператив вимагає заборону виробництва тих предметів, які несуть реальну загрозу існуванню людства.

2. Другий імператив вимагає зміни світогляду людей, його повороту до загальнолюдських цінностей, до уміння ставити над усе не приватні, а загальні інтереси, до переоцінки традиційних споживацьких орієнтирів. Один із шляхів подолання екологічної кризи та розв'язання екологічної проблеми є формування у людей екологічної культури. Екологічна культура – це синтез екологічної свідомості та екологічної діяльності людини і суспільства. Екологічну свідомість можна визначити як осмислення і переживання людиною, спільнотами людей масштабів, глибини і можливих наслідків яких несе сучасна екологічна криза та усвідомлення відповідальності перед майбутніми поколіннями за збереження мінеральних ресурсів планети та біосфери. Екологічну діяльність можна трактувати як систему мійр, засобів, дій людей спрямованих на захист і збереження природи та відновлення руйнованих біоценозів (лісів, річок, озер, ґрунтів тощо).

3. Третій імператив вимагає не задавати шкоди природи, пам'ятати що будь-яке життя – самоцінне.

Таким чином культура не є випадковим, надприродним явищем. Вона є важливою соціальною складовою земної природи. Подальший розвиток самої природи, всіх живих організмів і самої людини значною мірою буде залежним від гуманізації людської діяльності і поведінки в природі, від підвищення екологічної освіти людей, розвитку наукових досліджень біосоціотехносфери, усвідомлення людьми високої місії культури щодо збереження, захисту та подальшого розвитку культури. Природні ресурси планети Земля обмежені. Потенціал культури невичерпаний.

Список використаних джерел

1. Вернадский В.И. Научная мысль, как планетарное явление / В.И. Вернадский. – Москва: Наука, 1991. – 271 с.

2. Виннер Д.Р. Экологическая идеология без мифов [пер. с англ.] / Д.Р. Виннер // Вопросы философии. – 1995. – № 5. – С. 82-97.
3. Кант И. Лекции по этике [пер. с нем.] / И. Кант. – М.: Республика, 2000. – С. 431.

Чухно Людмила

*к.пед.наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов*

Чухно Віталій

*к.вет.наук., доцент,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНЕ» ТА «КУЛЬТУРНЕ» У КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ У ВНЗ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ

Питання ваги «національної» та «культурної» компонент при формуванні системи освіти будь-якої країни, впливу культурно-історичних традицій на її функціонування, зміст та організацію навчання піднімалося такими вченими, як О. Бондаревська, К. Давлетшин, В. Руденко, Н. Воробйов, О. Новакова та ін. [1–4].

Виходячи із праць та позицій О. Бондаревської, К. Давлетшина, В. Руденко [1; 2] щодо цієї проблеми, можна зробити висновки, що сьогодні все частіше звучить думка про те, що національні та культурні традиції будь-якої країни певною мірою відбиваються і на її освіті і що освітні процеси слід розглядати в контексті сформованих віками, усталених звичаїв та правил. Не погодитись з цим неможливо. Проте, особливо цікавими в цьому плані є традиційні погляди на навчання специфічної категорії – обдарованих студентів, яка характеризується рядом особливостей, що вирізняють її на фоні інших категорій.

До створення сучасних освітніх систем потрібно підходити по-новому, беручи до уваги такі основні тенденції світового простору, як [1]: перехід від фази техногенного розвитку до антропо-

генного; сучасні соціокультурні реалії; домінування гуманістичної парадигми в педагогічній теорії та практиці.

Крім прогресивних світових тенденцій слід враховувати також і національно-культурні особливості.

К. Давлетшин [2] вважає, що поняття «національне» включає в собі різні сторони життєдіяльності людської нації. До найбільш важливих він відносить такі поняття, як «національна мова», «національна культура», «національне мистецтво», «національна психологія», «національні інтереси», «національне почуття», «національна політика» тощо.

У плані соціально-філософського висвітлення національне можна визначити як матеріальну та духовну цінність ряду поколінь людей. Ця цінність виступає у вигляді конкретної сукупності результатів матеріальної та духовної діяльності, інтересів, відносин даної соціально-етнічної спільноти. До числа етнічних ознак відносяться і антропологічні категорії, які характеризують людей як в расовому, так і в морфологічному аспекті. Також кожен народ історично має свою географічну територію, котра накладає свій специфічний відбиток на формування фізіологічних ознак цілого суспільства людей [2].

Крім національних особливостей на розвиток освітніх систем мають значний вплив і особливості розвитку країни, в тому числі і культурні. Не є винятком і Німеччина.

Культура – як внутрішній духовний зміст цивілізації, тоді як цивілізація – це лише матеріальна оболонка культури. В змісті освіти культура знаходить своє відображення у смислах, духовних цінностях, досягненнях філософії, витворах мистецтва [1].

В. Клафка [4, с. 83] вказує на необхідність підготовки навчального контингенту до майбутнього, враховуючи традиції, минуле, яке допомагає краще зрозуміти сучасне та готуватися до майбутнього.

На основі здійсненого аналізу літературних джерел з питань системи вищої освіти у Німеччині та підходів до навчання обдарованих студентів можна виявити і сформулювати загальну наукову проблему, яка полягає у відсутності комплексної, системної, обґрунтованої моделі організації навчання обдарованих

студентів у ВНЗ Німеччини на теренах України. Виходячи з того, що у нашій країні питання організації навчання даної категорії студентів є дискусійним та перебуває у стадії розробки та залучення нових елементів, ми вважаємо, що певні складові німецької моделі будуть корисними в практиці вітчизняної педагогіки. Цінність такого запозичення підвищується також через те, що система освіти Німеччини традиційно вважається однією з найкращих у світі. Проте, слід відмітити, що через різницю у національно-культурних, ментальних, освітніх та соціально-економічних чинниках між Україною та Німеччиною, запровадження складових німецької моделі навчання обдарованих студентів в українську практику потрібно проводити з адаптацією до вітчизняних умов. Відсутність науково-теоретичного обґрунтування умов запровадження у вітчизняній системі вищої освіти організаційної моделі навчання обдарованих студентів у ВНЗ Німеччини є складовою наукової проблеми нашого дослідження.

Отже, розглядаючи систему освіти будь-якої країни, неприпустимо нівелювати традиції, які склалися впродовж століть на тій чи іншій географічній території через те, що саме вони зможуть пояснити філософський контекст її освіти, дати відповідь на певну кількість питань, які не підлягають загальним педагогічним правилам, тощо. Тому, на нашу думку, при розгляді організації навчання обдарованих студентів у Німеччині доцільно виділити історичний аспект для відслідковування впливу на неї культурно-освітніх традицій країни.

Список використаних джерел

1. Бондаревская Е.В. Теория и практика личностно ориентированного образования / Е.В. Бондаревская. – Ростов-на-Дону: Изд-во РГПУ, 2000. – С. 42–45.
2. Давлетшин К.Д. Национальные и религиозные компоненты культуры / К.Д. Давлетшин // Педагогика. – 2003. – № 6. – С. 74–81.
3. Руденко В.Н. Культурологические основания целостности содержания высшего образования / В.Н. Руденко // Педагогика. – 2004. – № 1. – С. 42–48.
4. Воробьев Н.Е. Дидактическая система В. Клафки / Н.Е. Воробьев, О.В. Новакова // Педагогика. – 2004. – № 2. – С. 80–84.

ЗМІСТ

Dears scientific and pedagogical workers, colleagues and students!5
Шановні науково-педагогічні працівники, колеги та студенти! ...7

Секція 1

Економіка, підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
<i>Белей Світлана</i>	
Місце сільських територій у розвитку транскордонного співробітництва Єврорегіону «Верхній Прут»	9
<i>Богачик Сергій</i>	
Інноваційний шлях розвитку аграрних підприємств.....	12
<i>Бонюк Крістіна</i>	
Формування стратегічних пріоритетів підприємства	15
<i>Волощук Катерина</i>	
Пріоритети інноваційної діяльності підприємств.....	19
<i>Волощук Юлія</i>	
Основні напрямки модернізації галузей АПК.....	22
<i>Гергега Валентина, Шевчук Жанна</i>	
Система показників рентабельності для оцінки ефективності роботи підприємства	26
<i>Гльос Ірина</i>	
Сучасні пріоритети розвитку економіки України	30
<i>Гойсюк Лілія, Гойсюк Світлана, Гойсюк Леся</i>	
Світові та вітчизняні тенденції розвитку виробництва ріпаку ...	33
<i>Гринчук Олена</i>	
Стан економічної стабільності автотранспортних підприємств	35
<i>Добровольська Елла, Будняк Любов</i>	
Важелі реалізації ринкового та державного регулювання діяльності і розвитку підкомплексу	39
<i>Заходим Марина</i>	
Основні чинники забезпечення конкурентоспроможності молочної продукції	45
<i>Іванишин Володимир, Дудзяк Оксана</i>	
Проблема мотивації повернення молоді на сільські території...	48

Иванченко Олеся

Факторы конкурентоспособности на рынке
молочной продукции 51

Коваль Нонна, Лаврук Наталія

Оцінка мотивації праці персоналу банку 54

Ковтунов Александр

Применение процессного подхода при оценке
инновационного потенциала 59

Комарніцька Оксана

Демографічні чинники реалізації трудового потенціалу
регіону: оцінка та можливості розвитку 62

Korzhnivska Nataliia, Humeniuk Iryna, Krzysztof Dziedzic

Ecological and economic safety management
of the resource potential of agricultural enterprises 65

Лукашевич Анна, Самсончик Владислав

Формирование себестоимости сельскохозяйственной продук-
ции с применением корреляционно-регрессионного анализа
на примере СХФ ОАО «Слудский сыродельный комбинат» 68

Лучик Світлана, Лучик Маргарита

Матеріальний добробут сільського населення:
регіональні аспекти 72

Мартин Ольга, Вітер Олександра

Ринок сільськогосподарських земель:
сучасний етап розвитку 76

Місюк Микола, Новак Чеслав

Інноваційний підхід до забезпечення
конкурентоспроможності продукції тваринництва 79

Місюк Микола

Кормовиробництво – елемент розвитку
галузі тваринництва 82

Мушеник Ірина

Сутність національної інноваційної системи України 86

Оганезов Игорь

Повышение эффективности сушки зерна в Республике
Беларусь на основе автоматизации основных технологических
процессов в бункерах активного вентилирования 89

Пармакли Дмитрій, Тодорич Людмила, Дудогло Татъяна	
Маржинальний доход как индикатор уровней урожайности сельскохозяйственных культур	93
Пастух Юрій	
Біоенергетичні культури як джерело альтернативної енергії.....	98
Печенюк Андрій, Печенюк Алла	
Стратегія розвитку сільського зеленого туризму заповідних територій	101
Поліщук Наталя	
Розвиток організаційно-правових форм підприємницьких структур.....	104
Радченко Оксана	
Перші наслідки зміни механізму держпідтримки аграрного сектору	109
Рудик Володимир, Пилипчук Тетяна	
Підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності продукції – важливі чинники ефективної діяльності підприємств у сучасних умовах.....	113
Сава Андрій	
Обґрунтування методики оцінювання розвитку сільських територій	115
Синельников Владимир	
Направления развития конкурентных преимуществ основных продовольственных отраслей АПК в Республике Беларусь	119
Супрович Ольга, Супрович Ганна	
Концептуальні основи оптимізації структури капіталу підприємств.....	128
Ткачук Альона	
Ресурсне забезпечення ефективного розвитку агробізнесу	131
Федорчук Наталія	
Економічні теорії та грошово-фінансова система	136
Фіголь Світлана	
Діяльність підприємств автосервісу з оптової та роздрібною торгівлі	138

Цвігун Інна

Системність демографічної безпеки 141

Чорнобай Микола, Чорнобай Лариса, Журовська Зоряна

Розвиток підприємництва як основа комплексного розвитку сільських територій 144

Шевчук Жанна

Інституційні зміни: формування ринку інститутів в Україні... 147

Секція 2

Менеджмент, публічне управління та адміністрування

Брич Василь, Білоус Любомир

Стратегія розвитку професійних компетенцій виробничого персоналу 152

Герасимова Тамара

Роль економічного аналізу для успішного менеджменту й управління 154

Gogol Tatyana, Hutsol Taras, Dziedzic Barbara

The formation and implementation of state policy of rural development 157

Дідух Олег

Удосконалення оперативного управління виробництвом у підприємствах промислового садівництва за допомогою інноваційних технологій 160

Дутка Лілія, Гайбура Юлія

Управління прибутком підприємства 163

Заборовський Вячеслав

Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи його розвитку в Україні 166

Завальнюк Катерина

Особливості застосування якісних методів при формуванні маркетингової стратегії підприємства 171

Ильин Валерий

Особенности повышения конкурентоспособности аграрных предприятий на основе маркетинговой политики 175

Исаченко Елена

Использование процессно-ориентированного подхода при внедрении ERP-систем 177

Лаврук Віталій

Стратегічні напрями модернізації галузі тваринництва..... 182

Лаврук Оксана

Формування системи інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень на підприємстві..... 186

Мандич Олександра, Науменко Інна

Стратегічне управління як основний інструмент забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств 189

Нетяга Сергій

Тенденції розвитку експортних операцій на світовому ринку м'яса птиці..... 193

Нohachevskyi Oleksandr

Realization of the state strategy for the development of the agricultural sector 2015-2020 in Ukraine. What are the economic models to apply? What to teach? 197

Покотильська Наталія, Білик Юлія

Особливості збутової діяльності сільськогосподарських підприємств..... 206

Прокопчук Лілія

Децентралізація органів місцевого самоврядування в Україні. Переваги та недоліки 210

Сырокваш Наталья

Формирование резерва руководящих кадров 215

Славіна Наталія

Логістичний підхід в управлінні підприємством..... 217

Фень Катерина

Стан управління ризиками та їх вплив на економічну безпеку підприємства 220

Сvijanović Drago, Mandarić Marija, Sekulić Dejan

Positioning strategy in the function of improving the market position of breeds: wine roads of Serbia 223

Чикуркова Алла, Белко Ігор

Формування механізму стратегічного інноваційного розвитку підприємства..... 229

Jasiulewicz Anna, Kucher Oleg

Marketing strategies of organic production development..... 233

Секція 3. Облік і оподаткування**Балла Інна, Вольська Ангелія**Внутрішньогосподарський контроль на підприємстві:
сучасні проблеми та шляхи їх вирішення..... 237**Борковська Валентина**

Облік і контроль діяльності підприємства в умовах санації..... 240

Годнюк Ірина

Облік нематеріальних активів та проблеми їх оцінки..... 244

Дуганець Наталія, Коркушко Олег

Відображення грошових потоків у бухгалтерському обліку 247

Семенішена НаталіяІнституційний підхід до формування структури
облікових даних..... 250**Слободян Володимир, Довгань Ірина**План рахунків бухгалтерського обліку, як основа
інформаційної системи діяльності підприємства..... 253**Стендер Світлана**Різниця та відображення операцій обміну між подібними
та неподібними активами в бухгалтерському обліку 256**Секція 4****Фінанси, банківська справа та страхування****Бабаніна Наталія**

Фактори, що впливають на кредитний ризик..... 261

Волощук Віталій

Методичні основи управління кредитними ризиками 264

Гаврилюк Віта, Прус ОлесяФункціональна природа фінансового лізингу
в сільському господарстві..... 267**Zabolotnyy Serhiy, Melnyk Mariia**

Essence of the financial state of the enterprise 270

Зеленський Андрій, Зеленський ВікторАграрна політика України в умовах глобалізаційних
процесів та фінансово-економічних викликів 273**Ильин Владислав**Совершенствование управления венчурными
инновационными рисками..... 277

Ільїна Олена

Вплив державних органів на інвестиційну діяльність підприємств..... 280

Навроцький Степан, Дранус Валентин, Мельничук Любов

Теоретико-методологічні засади основ розвитку системи агрострахування та формування нових страхових продуктів ... 282

Рудик Володимир, Олексійко Валентин

Проблеми сучасного реформування пенсійної системи України 288

Савіцька Світлана

Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств..... 292

Синчак Віктор

Податкова політика в сільському господарстві: від фіксованого сільськогосподарського до єдиного податку.... 295

Фугело Павліна, Турецька Ганна

Сучасний стан і найближчі перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення України 300

Чикуркова Алла, Горіховський Максим

Фінансова підтримка фермерських господарств України..... 304

Шевчук Наталія

Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України 308

Секція 5. Інформаційні технології**Бордюг Олександр**

Вплив штучного інтелекту на розвиток світової економіки..... 311

Бурлаков Олександр

Інформаційні технології аналізу інформації в сфері освіти..... 313

Євстафієва Юлія, Заходим Марина

Чи потрібні ІТ-технології в агропромисловому комплексі? 316

Марусей Тетяна

ERP-системи як сучасний засіб управління ресурсами підприємства 321

Станкевич Ирина

Информационно-аналитическое обеспечение многофакторного анализа эффективности деятельности субъектов АПК..... 324

Секція 6**Проблеми підготовки фахівців
для агропромислового комплексу****Михайлик Артур, Каденюк Олександр**

Гуманітарні дисципліни у формуванні соціального та політичного світогляду студентів 329

Роляк Ангеліна

Continuous professional training of teachers as a part of lifelong learning: European context 333

Федорчук Віктор, Дужева Олена, Петянчена Наталя

Акмеологічний вплив на підготовку майбутніх психологів до професійної діяльності 335

Секція 7**Соціально-гуманітарні дисципліни
у системі підготовки майбутніх фахівців****Кіріка Діана**

Криміналізація економіки як фактор загрози національній безпеці держави 340

Колосюк Ірина, Боднар Алла

Шляхи формування освітньої культури 344

Кучеров Геннадій, Кодісова Ангеліна

Призначення філософії 347

Луговська Ірина

Місце термінів-синонімів у номінації ветеринарно-медичних понять 352

Нестеренко Валерій

Всеукраїнський науково-дослідний інститут птахівництва в Кам'янці-Подільському у 1930-ті роки 356

Оржеховський Станіслав

Головні ідеї Карла Маркса в його праці «Капітал» 363

Попович Микола, Попович Дмитро

Філософське та культурологічне осмислення коеволюції людини і природи 367

Чухно Людмила, Чухно Віталій

Поняття «національне» та «культурне» у контексті організації диференційованого навчання обдарованих студентів у ВНЗ Німеччини та України 372

Scientific publication

**ACTUAL PROBLEMS OF AGRARIAN ECONOMY:
THEORY, PRACTICE, STRATEGY**

Collection of scientific papers
of International Scientific and Practical Conference
dedicated to the 45 anniversary of the Economic Faculty
of State Agrarian and Engineering University in Podilya

October 12-13, 2017
Ukraine, Kamianets-Podilskyi

«Aksioma» Publishing House,
Prov.Pivnichnyi, 5, Kamianets-Podilskyi, 32300.
Tel/Fax: (03849) 3-90-06. E-mail: aksiomakp@rambler.ru.

Printed in the PE «Aksioma» printing house
Certificate GC JM2I8O8 of 26.05.2004

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ:
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, СТРАТЕГІЯ**

Збірник тез
міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 45-річчю економічного факультету
Подільського державного аграрно-технічного університету

12-13 жовтня 2017 року
Кам'янець-Подільський, Україна

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 22,32.
Тираж 300 пр. Зам. № 780.

Видавництво «Аксиома»,
пров. Північний, 5, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Тел./факс: (03849) 3-90-06, моб. (067) 381-29-43.
E-mail: aksiomaprint@ukr.net.

Друк ПП «Аксиома».
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1808 від 26.05.2004 р.